

الله أكبر

۱۳۰۷

نایب

دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

۱۳۰۷

کتابخانه دیجیتال دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

به خواستاری
معاونت پژوهش و فناوری
دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

سرشناسه : حسینی، سیدحجت‌الحق، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور : تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی / سیدحجت‌الحق حسینی؛ به
 خواستاری معاونت پژوهش و فناوری
مشخصات نشر : تهران: دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، انتشارات، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری : ج ۱: مصور، جدول.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۸۶۷-۱۵-۰
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : ص.ع. به انگلیسی: History of K. N. Toosi University of
 Technology .The Frist University of Technology in Iran.
یادداشت : کتابنامه: ص ۱۷۵
یادداشت : نمایه.
مندرجات : ج. ۱. سالهای ۱۳۶۷ - ۱۳۰۷ ش: از پدیداری تا پایداری
موضوع : دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی -- تاریخ
شناسه افزوده : دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی. انتشارات
شناسه افزوده : دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی. معاونت پژوهش و فناوری
رده بندی کنگره : ۱۳۹۴ ت۲ ح۵/LGR/۸۴۷
رده بندی دیویی : ۳۷۸/۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۴۰۴۵۰۹۷

ناشر: دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی <http://publication.kntu.ac.ir>

▶ نام کتاب : تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

▶ پژوهش: دکتر سید حجت‌الحق حسینی

▶ نوبت چاپ: اول

▶ تاریخ چاپ: آذرماه ۱۳۹۴

▶ شمارگان: ۱۱۰۰

▶ کد کتاب: ۴۰۲

ISBN: 978- 600-7867- 15-0

▶ شابک: ۹۷۸- ۶۰۰-۷۸۶۷-۱۵-۰

چاپ و لیتوگرافی: عرش دانش

▶ صحافی: گرنامی

▶ آدرس و تلفن مرکز پخش و فروش:

خیابان ولیعصر (عج)، بالاتر از میدان ونک، تقاطع میرداماد، روبروی ساختمان اسکان (۸۸۷۷۲۳۷۷-۰۲۱)
 (حق چاپ برای ناشر محفوظ است)

نایب

دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

۱۳۰۷

دوره اول

سال‌های ۱۳۶۷ - ۱۳۰۷ ش.

از پدیداری تا پایداری

پژوهش:

دکتر سید حجت‌الحسنی

به انگیزه خوداشت یاد و نام برپا تھا استاد بشیر عقل حادی شتر

جناب خواجه نصیر الدین محمد بن محمد بن الحسن الطوسی

برای یادداشت دستاورد های پیشگام فرهنگی دانشی و دینی این بنیاد و جاودا

ایران و اسلام

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ وَزِدْ بَارِكْ عَلَى:
صَاحِبِ الدَّعْوَةِ النَّبَوِيَّةِ
وَ الصَّوْلَةِ الْحَيْدَرِيَّةِ
وَ الْعِصْمَةِ الْفَاطِمِيَّةِ
وَ الْحِلْمِ الْحُسَيْنِيِّ
وَ الشُّجَاعَةِ الْحُسَيْنِيَّةِ
وَ الْعِبَادَةِ السَّجَّادِيَّةِ
وَ الْمَاءِ الْبَاقِرِيَّةِ
وَ الْآثَارِ الْجَعْفَرِيَّةِ
وَ الْعُلُومِ الْكَاطِمِيَّةِ
وَ الْحُجَّجِ الرِّضَوِيَّةِ
وَ الْجُودِ التَّقَوِيَّةِ
وَ النَّقَاةِ النَّقَوِيَّةِ
وَ الْهَيْبَةِ الْعَسْكَرِيَّةِ
وَ الْغَيْبَةِ الْإِلَهِيَّةِ

القائم بالحقِّ والداعي إلى الصِّدْقِ المطلقِ بكلمةِ اللهِ و أمانِ اللهِ و محجَّتِ اللهِ،
إمامِ بالحقِّ أبي القاسمِ محمد بنِ الحسنِ صلواتُ اللهِ و سلامُهُ عليهم و على آباءِهِ
المعصومين

نقدیم

دانشگاه صنعتی ارجه سیرلدرین

*** برای اعضای گرامی هیأت علمی

که بالندگی انسان‌ها و سازندگی «ایران» وامدار کوشایی و دانایی آنان در گستره خدمت ایشان به «فرهنگ»، «دانش» و «فناوری» این سرزمین است.

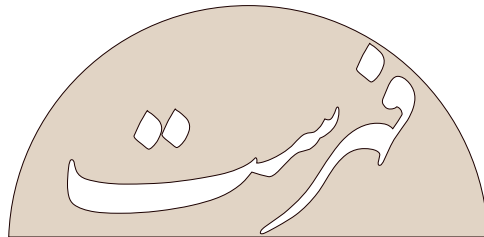
*** برای دانش‌جویان و دانش‌آموختگان ارجمند

که پویندگی دانشی و بینشی آنان، زمینه‌ساز سربلندی کشور و ماندگاری نام درخشان «نخستین دانشگاه صنعتی ایران» است. ایشان «دانایی» و «پاکی» را باور دارند و همواره می‌کوشند تا انسان‌هایی اثرگذار و سازنده باشند.

*** برای کارکنان محترم و شریف

که همت والای آنان برای خدمت‌رسانی به پژوهشگران دانشگاه و رعایت اخلاق حرفه‌ای و تعهد کاری ایشان ستودنی است. اینان زمینه‌سازان تابندگی دانشگاه و دارندگی افتخارهای درخشان آن هستند.

با احترام و اخلاص:
سید حجت‌الحق حسینی

۹

پیشگفتار

۱۶

دیباچه

۱۸

۱. نوشتارِ اوّل: روشنگری در موضوع پژوهش

۲۱

۱.۱. روشنگری

۲۲

۲.۱. تعریف موضوع

۲۲

۳.۱. واکاوای رویکردهای پژوهش

۲۲

۱.۳.۱. در موضوع پژوهش

۲۲

۲.۳.۱. در موضوع نگارش و گزارش

۲۳

۴.۱. مرجع‌شناسی و ارجاع‌دهی

۲۳

۵. اهداف پژوهش

۲۴

۱.۱.۵.۱. اثبات تاریخ پایه‌گذاری نخستین دانشگاه صنعتی ایران

۲۴

۲.۵.۱. سیر تاریخی دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، آموزشگاه‌های اختصاصی، مدارس و مؤسّساتِ عالی ادغامی

۲۷

۶.۱. واژه‌شناسی پژوهش

۲۷

۷.۱. پیشینه آموزش فنی، مهندسی و هنرستان‌های صنعتی

۲۹

۱.۷.۱. پیدایی مدارس عالی فنی و هنرستان‌های صنعتی

۲۹

۲.۷.۱. انقلاب صنعتی و دستاوردهای آموزش مهندسی

۲۹

۳.۷.۱. آموزش‌های فنی، مهندسی پیش از جنگ جهانی اوّل

۳۰

۴.۷.۱. آموزش‌های فنی، مهندسی پس از جنگ جهانی اوّل

۳۱

۵.۷.۱. وضعیّت آموزش فنی، مهندسی پس از جنگ جهانی دوّم

۳۱

۸.۱. کتاب‌نامه

۳۲

■ ۲. نوشتارِ دَوم: آموزشِ فنی و مهندسی در دورهٔ قاجار	۳۳
۱.۲. روشنگری	۳۴
۲.۲. بنیادگذاری دارالفنون	۳۵
۳.۲. پایه‌گذاری وزارتِ علوم	۳۷
۴.۲. مدارس فنی و تخصصی پس از دارالفنون	۳۷
۱.۴.۲. مدرسهٔ مهندسی فلاحت مظفری	۳۷
۵.۲. تلگراف در تاریخِ معاصر ایران	۳۹
۶.۲. پُست در تاریخِ معاصر ایران	۴۲
۷.۲. وزارتِ معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه	۴۲
۸.۲. شورای عالی معارف	۴۲
۹.۲. دبیرستان‌های تخصصی فنی	۴۳
۱.۹.۲. هنرستان صنعتی دولتی (مدرسهٔ ایران و آلمان)	۴۳
۲.۹.۲. مدرسهٔ عالی فلاحت و صنایع روستایی / دبیرستان فنی فلاحت	۴۴
۳.۹.۲. هنرستان صنعتی فارس	۴۵
۱۰.۲. وزارت‌خانه‌های مُجری امور صنعتی و مهندسی در ایران	۴۷
۱.۱۰.۲. پُست و تلگراف	۴۷
۲.۱۰.۲. فواید عامه	۴۷
۳.۱۰.۲. طُرُق و شوارع	۴۸
۱۱.۲. کتاب‌نامه	۴۹
■ ۳. نوشتارِ سَوم: دورانِ پهلوی اوّل (۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ ش.)	
۱.۳. روشنگری	۵۲
۲.۳. مدرسهٔ عالی مهندسی	۵۴
۱.۲.۳. اساسنامهٔ مدرسهٔ مهندسی	۵۴
۲.۲.۳. پروگرام برنامهٔ سال اوّل و سال دَوم مدرسهٔ مهندسی	۵۵
۳.۳. مدرسهٔ عالی مخابرات	۵۶
۱.۳.۳. نظامنامهٔ تصویبی هیأت وزیران ۱۳۰۹ ش.	۵۷
۲.۳.۳. اساسنامهٔ دورهٔ چهارسالهٔ مهندسی آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پُست و تلگراف و تلفن	۵۹
۳.۳.۳. اساسنامهٔ شعبهٔ دَوم آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پُست و تلگراف و تلفن	۶۱
۴.۳. مؤبَسسهٔ عالی آموزش ارتباطات	۶۲
۱.۴.۳. روشنگری در محتوای مهندسی ارتباطات	۶۴
۲.۴.۳. آمار آموزشِ عالی	۶۵
۵.۳. هنرستان‌های صنعتی	۶۶
۱.۵.۳. تبریز	۶۶
۲.۵.۳. رنگری	۶۶
۶.۳. دبیرستان‌های تخصصی فنی	۶۷
۱.۶.۳. تجارت	۶۷
۲.۶.۳. مالیه	۶۷
۱.۲.۶.۳. موادِ درسی دبیرستان فنی مالیه	
۷.۳. وزارت‌خانه‌های مُجری امور صنعتی و مهندسی در ایران	۶۹
۱.۷.۳. اقتصاد ملی	۶۹
۲.۷.۳. پیشه و هنر	۶۹

۳.۷.۳. صنایع و معادن	۷۰
۸.۳. کتابنامه	۷۱
۴. نوشتار چهارم: دوران پهلوی دوم (۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ ش.)	۷۳
۱.۴. روشنگری	۷۴
۱.۱.۴. شورای مرکزی دانشگاه‌ها	۷۴
۲.۱.۴. وزارت علوم و آموزش عالی	۷۵
۱.۲.۱.۴. بخشی از شرح وظایف وزارت علوم و آموزش عالی	۷۵
۳.۱.۴. شورای گسترش آموزش عالی	۷۷
۴.۱.۴. کتابنامه	۷۸
۲.۴. مراکز و مؤسسات آموزش عالی	۷۸
۱.۲.۴. مؤسسه هواشناسی و علوم جو	۷۸
۱.۱.۲.۴. پیشینه	۷۸
۲.۱.۲.۴. آمار آموزش عالی	۸۰
۳.۱.۲.۴. کتابنامه	۸۱
۲.۲.۴. مدرسه عالی نقشه برداری	۸۱
۱.۱.۲.۴. پیشینه	۸۱
۲.۲.۲.۴. روشنگری در محتوای نقشه برداری	۸۴
۳.۲.۲.۴. اساسنامه مدرسه عالی نقشه برداری	۸۴
۴.۲.۲.۴. اساسنامه مدرسه تکمیلی نقشه برداری	۸۵
۵.۲.۲.۴. اساسنامه آموزشگاه کارتوگرافی سازمان نقشه برداری	۸۶
۶.۲.۲.۴. آمار آموزش عالی	۸۷
۷.۲.۲.۴. نامدار ماندگار	۸۷
۸.۲.۲.۴. کتابنامه	۸۹
۳.۲.۴. مجتمع آموزشی وزارت راه	۹۰
۱.۳.۲.۴. پیشینه	۹۱
۲.۳.۲.۴. آموزشگاه اختصاصی راه آهن	۹۰
۱.۲.۳.۲.۴. اساسنامه کلاس عالی ارتباطات و علائم الکتریکی راه آهن دولتی ایران	۹۲
۲.۲.۳.۲.۴. اساسنامه کلاس عالی اختصاصی خط و ابنیه راه آهن دولتی ایران	۹۲
۳.۲.۳.۲.۴. آمار آموزش عالی	۹۳
۴.۲.۳.۲.۴. کتابنامه	۹۴
۳.۲.۳.۲.۴. آموزشگاه عالی فنی راه	۹۴
۱.۳.۳.۲.۴. پیشینه	۹۴
۲.۳.۳.۲.۴. آمار آموزش عالی	۹۵
۳.۳.۳.۲.۴. کتابنامه	۹۵
۴.۳.۳.۲.۴. آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشور	۹۵
۱.۴.۳.۲.۴. پیشینه	۹۵
۲.۴.۳.۲.۴. اساسنامه آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشور	۹۶
۳.۴.۳.۲.۴. آمار آموزش عالی	۹۷
۴.۴.۳.۲.۴. کتابنامه	۹۸

۴.۲.۴. مؤسسهٔ آبخناسی ایران	۹۸
۱.۴.۲.۴ پیشینه	۹۸
۲.۴.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۰۰
۳.۴.۲.۴ کتابنامه	۱۰۰
۵.۲.۴. مدرسهٔ عالی تلویزیون و سینما	۱۰۱
۱.۵.۲.۴ پیشینه	۱۰۱
۲.۵.۲.۴ اساسنامهٔ مدرسهٔ عالی تلویزیون و سینما	۱۰۲
۳.۵.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۰۵
۴.۵.۲.۴ کتابنامه	۱۰۶
۶.۲.۴. انستیتوهای تکنولوژی کشور	۱۰۶
۱.۶.۲.۴ پیشینه	۱۰۶
۲.۶.۲.۴ اساسنامهٔ دورهٔ دوسالهٔ انستیتوهای تکنولوژی کشور	۱۰۶
۳.۶.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۰۹
۴.۶.۲.۴ کتابنامه	۱۰۹
۷.۲.۴. مؤسسهٔ عالی تکنیکوم نفیسی	۱۰۹
۱.۷.۲.۴ پیشینه	۱۰۹
۲.۷.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۱۱
۳.۷.۲.۴ زندگینامه	۱۱۱
۴.۷.۲.۴ کتابنامه	۱۱۳
۸.۲.۴. مدرسهٔ عالی ساختمان	۱۱۳
۱.۸.۲.۴ پیشینه	۱۱۳
۲.۸.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۱۶
۳.۸.۲.۴ کتابنامه	۱۱۶
۹.۲.۴. دانشگاه کار و پیشه	۱۱۶
۱.۹.۲.۴ پیشینه	۱۱۶
۲.۹.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۲۰
۳.۹.۲.۴ کتاب نامه	۱۲۲
۱۰.۲.۴. مدرسهٔ عالی فنی	۱۲۳
۱.۱۰.۲.۴ پیشینه	۱۲۳
۲.۱۰.۲.۴ آمار آموزش عالی	۱۲۵
۳.۱۰.۲.۴ کتابنامه	۱۲۵
۱۱.۲.۴. دانشکدهٔ تربیت دبیر فنی و علوم بلی تکنیک تهران	۱۲۶
۱.۱۱.۲.۴ پیشینه	۱۲۶
۲.۱۱.۲.۴ کتابنامه	۱۲۶

۱۲.۲.۴. دانشگاه علوم و فنون

۱.۱۲.۲.۴ پیشینه

۲.۱۲.۲.۴ کتاب‌نامه

۱۲۶

۱۲۶

۱۲۸

۵. نوشتار پنجم: دورانِ جمهوری اسلامی (۱۳۵۷ تا ۱۳۶۷ ش.)

۱.۵.۱. روشنگری

۲.۵.۱. انقلاب فرهنگی

۳.۵.۱. ادغام دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

۴.۵. مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی (۱۳۵۹ تا ۱۳۶۲ ش.)

۱.۴.۵.۱. اولین رئیس: دکتر مکنون

۲.۴.۵.۱. دومین رئیس: دکتر تهرانی زاده

۳.۴.۵.۱. سومین رئیس: دکتر بطحایی گلپایگانی

۴.۴.۵.۱. چهارمین رئیس: دکتر اردبیلی

۵.۵. دانشگاه فنی و مهندسی (۱۳۶۲ تا ۱۳۶۷ ش.)

۱.۵.۵.۱. اولین رئیس: دکتر حامدی

۲.۵.۵.۱. طرح‌های پژوهشی سال ۱۳۶۵ ش.

۳.۵.۵.۱. طرح‌های پژوهشی سال ۱۳۶۶ ش.

۴.۵.۵.۱. طرح‌های پژوهشی سال ۱۳۶۷ ش.

۶.۵. دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی (۱۳۶۷ ش.)

۱.۶.۵.۱. نام‌گذاری دانشگاه

۲.۶.۵.۱. بازساخت شخصیت علمی و فرهنگی خواجه نصیرالدین طوسی

۱.۲.۶.۵.۱. زندگینامه

۲.۲.۶.۵.۱. بازشناسی واژه خواجه

۳.۲.۶.۵.۱. بازگویی ویژگی مکتب تحریر در نوشتارهای علمی جناب خواجه

۴.۲.۶.۵.۱. درگذشت خواجه

۵.۲.۶.۵.۱. شخصیت جناب خواجه از نگاه دیگر دانشوران

۶.۲.۶.۵.۱. روز مهندس

۷.۵.۱. کتاب‌نامه

۱۲۹

۱۳۰

۱۳۰

۱۳۱

۱۳۱

۱۳۴

۱۳۵

۱۳۶

۱۳۶

۱۳۷

۱۳۷

۱۳۷

۱۳۸

۱۳۹

۱۴۱

۱۴۱

۱۴۱

۱۴۱

۱۴۳

۱۴۴

۱۴۶

۱۴۶

۱۴۶

۱۴۷

پیوست

۱. گاهنامه رویدادهای کلیدی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی ایران، دوره قاجاری
۲. گاهنامه رویدادهای کلیدی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی ایران، دوره پهلوی اول
۳. گاهنامه رویدادهای کلیدی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی ایران، دوره پهلوی دوم
۴. گاهنامه رویدادهای کلیدی در پایه‌گذاری دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی ۱۳۶۷ ش.
۵. شهید گرانیپایه دانشمند دکتر محمود قندی
۶. کتاب‌نامه مرجع

۱۴۸

۱۴۹

۱۵۰

۱۵۳

۱۵۵

۱۵۶

نمایه

۱. نام کسان
۲. دانشگاه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی
۳. نمایه اسناد، کتاب‌ها، مقالات و مجلات

۱۶۱

۱۶۱

۱۶۵

۱۷۱

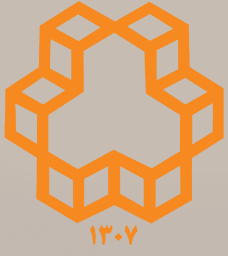

وزارت علوم، تحقیقات و

انستگاه صنعتی خواجه نصیر

University of Technology

سازمان مرکزی

فناوری

ک.ن. توسی

K.N.Toosi Univ

1307

تاریخ

حُجَّتِ الْحَقِّ حُسَيْنِي برگزیده شد و این کار پژوهشی به سامان رسید.

بخشی از کارنامه پژوهشی ایشان بدین گزارش است: مشاور علمی دفتر منطقه‌ای سازمان جهانی آموزشی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)، مشاور ارشد و عضو هیأت علمی گروه اختر فیزیک و کیهان شناسی مرکز ستاره‌شناسی تهران و نیز سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، پژوهشگر کیهان شناسی سازمان فضایی ایران، عضو هیأت علمی و هیأت امنای خانه ریاضیات نیشابور وابسته به فرهنگستان علوم ج.ا.ایران، رئیس گروه علوم و فنون سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران، مشاور علمی مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در پژوهش و نگارش سندهای راهبردی علمی، تاریخ نگار علم در آموزش عالی ایران با تخصص ریاضیات و نجوم دوره اسلامی، مدیر پژوهش و فناوری دایره المعارف ایران، نویسنده و مترجم ۲۱ جلد کتاب تخصصی و تاریخ علم، ۸۹ مقاله علمی، پژوهشی و علمی، ترویجی در نشریات معتبر ملی و بین‌المللی، ۶۵ مقاله ارائه شده در همایش‌های معتبر ملی و بین‌المللی، انجام ۸ طرح پژوهشی ملی، دبیر علمی ۲۱ همایش کشوری و شهری در ایران و تهران، پژوهشگر و کارشناس علمی در ۳۲ برنامه زنده و تولیدی صدا و سیمای ج.ا.ایران در گروه دانش، پژوهشگر فلسفه علم مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران، سرداور کتاب فصل و کتاب سال ج.ا.ایران در معاونت فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در گروه تخصصی نجوم، عضو هیأت تحریریه و شورای سردبیری مجله بین‌المللی «آسمان شب»، عضو شورای برنامه‌ریزی و

مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی، در سال ۱۳۵۹ ش. با ادغام ۱۳ مؤسسه آموزش عالی تشکیل گردید و در سال ۱۳۶۲ ش. به دانشگاه فنی و مهندسی تغییر نام داد. سرانجام در سال ۱۳۶۷ ش. به دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی نام‌گذاری شد و تاکنون با همین نام به کار خود ادامه می‌دهد. قدیمی‌ترین مؤسسه عالی تشکیل‌دهنده دانشگاه، مدرسه عالی پُست و تلگراف (مخابرات) است که تأسیس آن به سال ۱۳۰۷ ش. بر می‌گردد.

در جامعه دانشگاهی، همواره بر موضوع تاریخ پایه‌گذاری دانشگاه مناقشه بوده است و برخی تاریخ‌های مرتبط با مؤسسات گوناگون تشکیل‌دهنده و به ویژه مدرسه عالی پُست و تلگراف (مخابرات) را نادقیق می‌دانستند. برای رفع پاره‌ای ابهامات موجود و روشن‌گری در تاریخ تأسیس و توسعه دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی مقرر شد تا پژوهشی بر مبنای درست علمی و بر پایه مستندات قطعی و بدون آما و اگرهای تاریخی انجام شود؛ از این روی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، برای پژوهش و واکاوی ریشه‌های تاریخی و پیشینه علمی و فرهنگی خویش در عرصه اجتماع و گستره صنعت، با اعلان فراخوان از پژوهشگران حوزه تاریخ‌نگاری دانش و فناوری آموزش عالی در ایران، درخواست همکاری کرد. طرح‌های پژوهشی پژوهشگران دریافت شد و فرآیند بررسی و داوری آنها به انجام رسید. سرانجام، طرح پژوهشی جناب آقای دکتر سید

کارشناسی فصلنامه تخصصی رشد آموزش فیزیک، استاد آموزش و پژوهش در دانشگاه‌هایی چون دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع)، تهران و ...

دانستن تاریخ دانشگاه و بررسی پیچ و خم‌های توسعه آن و فراز و نشیب‌های گذشته همواره می‌تواند در هویت‌بخشی، امید به آینده و برنامه‌ریزی برای رشد و بالندگی بیشتر و بهتر موثر باشد. تقریباً تمامی دانشگاه‌های معتبر دنیا، تاریخ مدونی از مسیر تکامل و توسعه خود را نوشته‌اند. زمان شروع به کار بسیاری از آنها در غرب، به کالج‌ها و مدارس دینی چند صدساله بر می‌گردد. برای نمونه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

دانشگاه بولونیای ایتالیا، (پایه‌گذاری ۱۰۸۸ م. / ۴۶۷ ش.) نخستین مؤسسه آموزش عالی در باخترزمین است که بر پایه آموزه‌ها و آموزش‌های دینی پدیدار شده است و رفته رفته گسترش یافته و بالندگی یافته است؛ هم‌چنین **دانشگاه پادوا** (بنیان‌گذاری ۱۲۲۲ م. / ۶۰۱ ش.) که دومین دانشگاه ایتالیا شناخته می‌شود بر پایه گروه هنری آموزش نمایش و نیز تالار اندام‌شناسی انسان (آناتومی) رشته پزشکی ساختارگرا شده است. **دانشگاه کمبریج انگلستان** (پایه‌گذاری ۱۲۰۹ م. / ۵۸۸ ش.) تنها یکسال پس از بنیادگذاری دانشگاه آکسفورد به کوشایی پاپ گریگور نهم برای آموزش‌های دینی مسیحیان پدیدار شد و در سال‌های پس از آن گسترش یافت و بالنده‌تر شد.

دانشگاه مون‌پلیه فرانسه (بنیان‌گذاری ۱۲۸۹ م. / ۶۶۸ ش.) از ادغام شماری مدارس عالی پدید آمد و رفته رفته رشته‌های علوم و فناوری‌های نوین را پوشش داد و رشد کرد. **دانشگاه لاوال کانادا** (بنیادگذاری ۱۶۶۳ م. / ۱۰۴۲ ش.) نخستین دانشگاه این کشور در استان کبک است که از قدیمی‌ترین دانشگاه‌های آمریکای شمالی نیز شناخته شده است. این دانشگاه بر پایه آموزه‌ها و آموزش‌های دینی بنیان یافته است و سپس در عرصه علوم انسانی رشد کرده است. **دانشگاه سلطنتی و کلیسایی مکزیکی** (پایه‌گذاری ۱۵۵۱ م. / ۹۳۰ ش.) که قدیمی‌ترین دانشگاه قاره آمریکا نیز هست برای آموزش‌های دینی پدید آمده است و در پهنه زمان گسترش یافته و رشد کرده است.

در پایان امیدوارم کتاب حاضر که نتیجه زحمات پژوهشگر گرانقدر جناب آقای دکتر سید حجت‌الحق حسینی است، مورد استفاده جامعه دانشگاهی قرار گیرد به ویژه آنکه این کتاب فراتر از تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی است و تاریخ آموزش عالی فنی و مهندسی کشور را در طی شصت سال تاریخ معاصر به خوبی به تصویر کشیده است.

علی خاکی صدیق

رئیس دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

«علم» است. اینها ساخته‌های «بیرونی» اجتماع را یافته «درونی» فرد می‌کنند و از سایه‌سار دانش، «بینش» و «انگیزه» می‌آفرینند.

این پژوهش بر این باور که دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، نخستین دانشگاه صنعتی ایران است انجام گرفت و سامان پذیرفت.

دستامد بررسی‌های تاریخی و صنعتی، بازگوکننده یک حقیقت واقعی و واقعیت حقیقی هستند:

«مدرسه عالی فنی پُست و تلگراف» پس از پایه‌گذاری در ۱۳۰۷ ش. به چهار دلیل:

(۱) دیرینگی در زمان پایه‌گذاری و پیشینگی در نظام آموزش عالی کشور

(۲) گسترش شایسته در دو موضوع آموزش نظری دانشگاهی و کاربرد عملی صنعتی

(۳) پیشرفت روزآمد ابزارهای مهندسی و اثرگذاری آنها در بهبود فناوری‌های ارتباطی

پیشینه شصت‌ساله و «تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی» از ۱۳۰۷ تا ۱۳۶۷ ش. پژوهش و نگارش شده است. در این پژوهش به بخشی از تاریخ آموزش عالی فنی و مهندسی کشور با تأکید بر تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی پرداخته شده است. بسیار سزاوار است تا سازمان‌های دانشگاهی و پژوهشگاهی و نیز پژوهشگران حوزه تاریخ نگاری علم و فناوری در راه بازشناخت «تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی کشور» اهتمام ورزند.

پرداختن به این گونه موضوع‌های علمی و فرهنگی، هویت‌آفرین و ماهیت‌ساز است. به حقیقت، گذشته چراغی فراراه آینده است و انسان در طول زمان ساخته می‌شود. باور توانایی، توانایی می‌آفریند و این باور از اقتدار علمی و فرهنگی مایه می‌گیرد. انسان‌های بالنده و پیشگام به پشتوانه دانش و بینش، انگیزه‌ها را پرورش می‌دهند و کشور را می‌سازند. بی‌تردید، رمز ماندگاری کارهای اثرگذار «علمی و فرهنگی» در بازگویی هویت و ماهیت «فرهنگ» و بازنمایی چرایی و چگونگی

زندگی مردم

۴) پیوستگی پوینده و ارتباط پایدار در پهنه آموزش و فناوری کشور

نقطه آغازین و سنگ بنای «نخستین دانشگاه صنعتی ایران» است و این مدرسه عالی فنی دیروزین، رکن وجودی امروزین «دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی» است.

در انجام این پژوهش و سامان گرفتن آن:

* در «دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی»، استاد دکتر علی خاکی صدیق ریاست دانشمند و بینشور دانشگاه و دکتر مهدی احسانیان مفرد: معاونت ارجمند پژوهشی و فناوری دانشگاه هدایت عالمانه و حمایت کریمانه همه جانبه‌ای داشته‌اند.

* در «سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران»، دکتر غلامرضا عزیزی: معاونت اسناد ملی سازمان، استاد محسن رویتایی: مدیرکل تنظیم و پردازش اسناد ملی در معاونت اسناد ملی سازمان؛ با بزرگواری تمام همراهی‌ها و همکاری‌های صمیمانه داشتند.

* در «سازمان سنجش آموزش کشور»، دکتر حسین توکلی: مشاور عالی و سخنگوی سازمان، کریمانه راهنمایی‌های ارزنده و نکات سازنده‌ای را یادآور شدند. بی‌گمان بدون بزرگواری ایشان کار این پژوهش و واکاوی تاریخ آموزش عالی فنی و مهندسی کشور سامان نمی‌گرفت.

* در «مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی»، خانم دکتر نسرین نورشاهی: ریاست مؤسسه، دکتر رضا منیعی: معاونت پژوهشی، دکتر مقصود فراست‌خواه: عضو هیأت علمی، سرکار خانم فریده جعفری: کتابدار متخصص و اخلاقمند حرفه‌ای، جناب آقای علی باقری:

مدیر گشاده‌روی دبیرخانه امور اداری، همگی همکاری‌های کریمانه‌ای داشتند.

* در «پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش»، دکتر اقبال قاسمی پویا: عضو هیأت علمی، به بزرگواری از کتابخانه شخصی خویش، کتاب به امانت دادند و راهنمایی‌های ارزشمندی کردند.

* در «بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار»، دوست بزرگوار جناب استاد کریم اصفهانیان: پژوهشگر و مدیر انتشارات، به راستی کریمانه از اهداء و در اختیار قرار دادن کتاب‌ها و منابع پژوهشی ارزشمند و کمیاب دریغ نکردند و با مهربانی التفات‌ها فرمودند.

* در «بنیاد ایران‌شناسی» وابسته به نهاد ریاست جمهوری، جناب آقای مجتبی رضایی: عضو هیأت علمی حوزه معاونت پژوهشی، محبت کردند و از کتابخانه پربار بنیاد منابعی را در اختیار قرار دادند.

* تاریخ نگار نامدار علم و مترجم برجسته کشور، جناب آقای غلامحسین صدری افشار تنها نسخه یگانه از کتاب خویش را با بزرگواری در اختیار نهادند و راهنمایی‌های ارزشمندی کردند.

* در «جامعه یآوری فرهنگی» جناب مهندس محمد مهدی فنایی: ریاست هیأت مدیره و جناب مهندس رضا درمان: مدیرت عامل، در تأمین آرامش خاطر پژوهنده و آسایش انجام امور اجرایی پژوهش به بزرگواری تمام یاری رساندند.

* در «مرکز دائره المعارف بزرگ اسلامی»، جناب آقای سید کاظم موسوی بجنوردی: ریاست مرکز و جناب آقای عنایت الله مجیدی: مدیرت کتابخانه مرکز در دسترسی به

کتاب‌های نادر و اسناد کمیاب مورد نیاز،
همراهی صمیمانه فرمودند.

* مهندس رضا سلیمانی به مهربانی تمام و
بزرگواری خاص همت کردند و فهرست‌نویسی
کتاب، جدول‌های آماری، کتاب‌نامه مرجع،
نمایه‌سازی پژوهش، ویراستاری و نمونه‌خوانی
را انجام دادند.

* استاد حسین نوروزی در برنامه‌ریزی امور
هنری، گرافیک و صفحه‌آرایی این کتاب
پژوهشی، با بزرگواری و مهر بی‌پایان، مهر
هنرنمایی زده‌اند.

* عکس‌های کتاب را هنرمند گرامی جناب
آقای عباس دشتی تهیه و تدوین نموده‌اند.
در یک مورد (آرامگاه خواجه) جناب مهندس سید
مهدی حصیری یاری رسانده‌اند.

* سرکار خانم مهری سویزی: معاونت وزارت آموزش
و پرورش و رئیس مرکز ملی پرورش استعدادهای
درخشان و دانش‌پژوهان جوان کشور و نیز آقایان:
محمد نبی ارجمندی از دانشگاه کلرمونت کالیفرنیا
آمریکا، دکتر بهرام گرامی: مشاور علمی دانشنامه
ایرانیکا و مهندس محمد هاشمی‌آرکی از دانشگاه
تهران با بزرگواری تمام، همراهی‌ها و همکاری‌های
ارزشمندی مرحمت داشته‌اند.

* همسر پژوهشگر و بانوی فرزانه، خانم طه‌ورا
نوروزی و فرزند دل‌بند آقای سید محمدتوحید
حسینی با همراهی صمیمانه و ایشار کریمانه
یاور فضای خلوت و جلوت پژوهش و نگارش
بوده‌اند.

بر این رواق زبرجد نوشته‌اند به زر
که جز نکویی اهل «کرم» نخواهد ماند

از همه سرورانی که نام نیک‌شان زینت‌افزای
این پژوهش و نوشتار است، صمیمانه، صادقانه و
مخلصانه سپاسگزاری می‌شود. امید آنکه، به
اخلاص و عشق پذیرا باشند.

پژوهشگر «تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه
نصیرالدین طوسی» با افتخار و اشتیاق
پذیرای پیشنهادهای سازنده و ارزنده استادان
ارجمند و پژوهشگران محترم از سوی دفتر
معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه، واقع در
سازمان مرکزی خواهد بود.

سید حجت‌الحق حسینی

h.hosseini@kntu.ac.ir

تهران، آذر ۱۳۹۴ ش.

نخستین شماره اول

روشنگری در موضوع پژوهش

۱.۱. روشنگری

پژوهش «تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی» در دفتر اول و بازه زمانی شصت‌ساله از ۱۳۰۷ تا ۱۳۶۷ ش. بر پایه روش مطالعه کتابخانه‌ای انجام شده است. ماهیت ادغامی این دانشگاه بر پایه شناخت درست هویت و مأموریت سازمانی هر یک از دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، آموزشگاه اختصاصی، مدرسه و مؤسسه عالی است که در پایه‌گذاری و ساختارگرایی آن نقش داشته‌اند. از این روی کوشش شده است تا از دقیق‌ترین داده‌ها و دانسته‌های معتبر پژوهشی، درست‌ترین دانش استنباطی و آگاهی استنتاجی به دست آمده باشد.

۲.۱. تعریف موضوع

باز شناخت تاریخ شصت‌ساله دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی از ۱۳۰۷ تا ۱۳۶۷ ش. به عنوان نخستین دانشگاه صنعتی ایران، در دفتر اول، موضوع پژوهش است. ۱۳۰۷ ش. زمان پایه‌گذاری و پدیداری مدرسه عالی پست و تلگراف (سنگ‌بنای دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی) و ۱۳۶۷ ش. زمان نام‌گذاری و پایداری دانشگاه به نام نامی و ماندگار جناب خواجه نصیرالدین طوسی است. شماری دانشگاه، دانشکده، آموزشگاه اختصاصی، مدرسه و مؤسسه عالی در هم تنیده شده‌اند تا این «درخت دانش» والایی گیرد و تناور شود. سایه گستر باشد و بارآور.

۳.۱. واکاوی رویکردهای پژوهش

۱.۳.۱. در موضوع پژوهش

گفتار پژوهشی این کتاب در بخش روشنگری هر نوشتار، گفتاری تحلیلی و تثبیتی در باز شناخت شرایط زمان و روزگار است. کوشش شده است تا با سخنی شایسته و گفتاری بایسته به حقیقت موضوع واقع، رسیده باشیم و در بازگویی آن، تلخی تکرار را به شیرینی تازگی کلام، حلاوت بخشیده باشیم. «روشنگری»، گزارشی واقع‌بینانه و آگاهی‌بخش از محتوای همان نوشتار است. از زاویه‌ای تازه، با محتوای پژوهش حاضر، به بازه‌های زمانی نگاه شده است تا اصالت زمان و صلابت پژوهش هر دو استوار باشند.

نوشته پژوهشی این کتاب در بخش متن نوشتار، نوشته‌ای توصیفی و تبیینی است. ترتیب جای‌گیری نوشتارها و زیرنوشتارها فقط بر خاستگاه «اصالت زمان و سیر تاریخ» و «منطق ترتیبی رویدادها» سامان گرفته است. پژوهنده، به سان جوینده‌ای امین و پوینده‌ای وزین، یافته‌های درست پژوهش را ساخته است و یافته‌های نادرست دیگران را درباخته است. در وصف باز نمود آنکه دیده است یا بازگفت آنچه شنیده است، جز راستی و درستی راهی نرفته است. آن تحلیل و تثبیت و این توصیف و تبیین، چونان زوج مرتب ریاضی در گزارش به واقع و به موقع رویدادها و دانستنی‌های تاریخی، همراهی کرده‌اند و همکاری.

«ملاک این درستی، واقعیت است و آیینۀ واقعیت، عمل جمعی انسانی است و نماینده عمل جمعی انسانی،

علم است. تکیه‌گاه حقیقت پژوه، واقعیت است. واقعیت همانند علم مجذوب و مرعوب ما نمی‌شود. حقیقت پژوهی، واقع‌گرایی را ایجاب می‌کند.»

(آریان پور، ۱۳۶۲: ۴۲)

برای اعتبارسنجی و کیفیت‌بخشی به «شیوه پژوهش» حاضر در حوزه تاریخ‌نگاری دانش و فناوری آموزش عالی، همواره به کتاب «آیین نگارش تاریخ» اثر استاد غلامرضا رشید یاسمی (استاد دانشگاه تهران) پایبند بوده و از این روش اجرایی استاندارد پیروی شده است. استاد را باوری است که: «در تدوین تاریخ، شغل مورخ بیرون آوردن حق است از لباس باطل و استخراج راست از جامه دروغ و در ساختمان تاریخ، کمیّت شرط نیست؛ کیفیت شرط است.»

(رشید یاسمی، ۱۳۹۲: ۱۴۷)

۲.۳.۱. در موضوع نگارش

روش نگارش نوشتارها و شیوه گزارش گفتارها، پایه دایره‌المعارفی دارد و کوشش بسیار شده است تا منابع دست اول و پُر اعتبار، محور پژوهش باشند. نوشته‌های دانش‌نامه‌گی، به ویژه در تاریخ‌نگاری دانش و فناوری، به استنادهای دقیق، روشن، پُر شمار و بنیادین استوار است.

در این گونه نوشتارهای فرهنگ‌نامه‌ای، همه جنبه‌ها و پیامدهای یک موضوع، یک مفهوم یا یک سازمان آموزشی و پژوهشی، به دلیل پیوستگی ارزش دارند و از نگاه تاریخی و فلسفی گسست‌ناپذیرند.

۴.۱. مرجع‌شناسی و ارجاع‌دهی

مرجع‌شناسی: شناخت و بازخوانی کتاب‌های اسنادی و تاریخی در حوزه آموزش عالی، شناسایی سازمان‌های آموزشی و پژوهشی مانند سازمان سنجش آموزش کشور، مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، به طور مستقیم و سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران، بنیاد ایران‌شناسی، پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش به طور غیرمستقیم و به ویژه شناخت پژوهش‌های استوار پژوهشگران نامدار در این موضوع، خود بیانگر ضرورت و اهمیت مرجع‌شناسی پژوهش است.

منظور از کتاب‌های اسنادی، آثاری است که زمینه‌بازنشر اسناد ملی پیشین را فراهم ساخته‌اند چه آنها را پردازش کرده باشند، چه نپرداخته باشند.

در بازگویی و وقایع‌نگاری زمان‌ها و رویدادها، همه تاریخ‌ها برای آرامش خاطر و احساس درک واحد از همزمانی مشترک تاریخ، برای خواننده ارجمند، سامانه گاهشماری هجری شمسی (کوتاه نوشت: ش.) برگزیده شده است. در موارد خاص برای رعایت اصالت زمان تاریخی از سامانه هجری قمری (کوتاه نوشت: ق.) استفاده شده است. در بازنوشت تاریخ‌ها و برابر نهادگی آنها، از دو کتاب «تطبیق گاهنامه‌ها» و «گاهنامه تطبیقی» که هر دو از انتشارات کتابخانه مرکزی وزارت کشور ج.ا.ایران در بهمن ۱۳۷۰ ش. هستند بهره‌گیری شده است.

کوشش بسیاری صورت گرفته شده است تا به منابع دست اول و معتبر در حوزه پژوهش حاضر، دسترسی پیدا شود. ضرورت اصالت منابع پژوهش از یک سو و اهمیت پردازش ریزبینانه و تیزبینانه محتوای آنها از سویی دیگر، همه و همگی اعتبارآفرین و اعتمادساز هستند.

ارجاع‌دهی: شیوه ارجاع‌دهی و استنادگزیینی بر پایه کتاب «شیوه‌های استناد در نگارش‌های علمی: راهنمادهای بین المللی» اثر دکتر عباس حرّی (استاد دانشگاه تهران) و اعظم شاهبدانی به عنوان یک

روش اجرایی استاندارد انجام شده است. بر این پایه، در ارجاع‌های درون متنی از الگوی: (نام مؤلف اصلی، نام برگرداننده، سال نشر: شماره صفحه) و نیز در استنادهای برون متنی که در کتاب‌نامه پایانی هر نوشتار یا کتاب‌نامه مرجع پژوهش، مورد استفاده قرار گرفته است از الگوی: (نام خانوادگی مؤلف، نام، نام و نام خانوادگی برگرداننده یا مصحح، نام کامل کتاب به حروف مشکی و ایرانیک. نوبت چاپ. محل نشر: ناشر، سال نشر) بهره‌گیری شده است.

(حرّی و شاهبدانی، ۱۳۸۸: ۲۵ و ۱۴۱)

در ارجاع‌های درون متنی هرگاه شماره صفحه به رقم آمده باشد نشان دهنده متن اصلی و هرگاه شماره صفحه به حروف آمده باشد نشان دهنده مقدمه / پیشگفتار کتاب است.

کوتاه نوشت‌های بی‌تا، بی‌نا و بی‌جا به ترتیب برای نوشتارهای بدون تاریخ، بدون ناشر و بدون محل نشر و نشانه ← به معنای رجوع کنید (ر.ک.)، در ارجاع‌های پژوهش استفاده شده است.

کوشش شده است تا همواره و در تمام موارد به متن نوشتاری اسناد و مدارک، پایبندی کامل رعایت شود. نشانه [] افزودگی‌های پژوهنده برای روشننگری بهتر یا ادای احترام بوده است.

۵.۱. اهداف پژوهش

پژوهش «تاریخ دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی» می‌کوشد تا دو هدف را یکی با نگرش ویژه و دیگری با نگاهی همگانی پدیدار سازد.

هدف ویژه: اثبات جایگاه تاریخی زمان پایه‌گذاری این دانشگاه، به عنوان نخستین دانشگاه صنعتی کشور و تثبیت پایگاه اعتباری آن در تاریخ آموزش عالی فنی و مهندسی ایران است.

هدف همگانی: نوشتن، بازگویی، دیگرنوشت و بازنمایی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی کشور از دوره زمانی گشایش دارالفنون قاجاری تا دهه نخست جمهوری اسلامی با تأکید بر روند پدیداری تا پایداری دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی است.

همگان باور دارند که این نگاه اندیشه‌ورزانه و پردازش دانشورانه، اصیل است و پیشینه‌ای ندارد.

۱.۵.۱. اثبات تاریخ پایه‌گذاری نخستین دانشگاه صنعتی ایران

با نگرش واژه‌شناسی و فهم ارزش حقوقی کلمات، «مدرسه عالی» به استناد نوشته علامه علی‌اکبر دهخدا در «لغت‌نامه»، سازمانی آموزشی است که: «در آن افرادی که دوره دوم متوسطه را گذرانده باشند، یعنی دانشگاه، درس می‌خوانند.»

(دهخدا، ۱۳۷۷: ۲۰۵۴۱)

در زبان انگلیسی نیز چنین مفهومی از برابرنهاده آن درک می‌شود:

Under Graduate School, Senior College

(اسماعیلی و رضایی، ۱۳۸۹: ۱۱۸)

از این دید، در زبان فارسی و فرهنگ واژه‌های علمی و آموزشی آن، «مدرسه عالی» گونه‌ای دانشگاه است و اعتبار علمی آن از سوی دستگاه‌های سیاستگذار در امور آموزش عالی کشور، پایش و سنجش می‌شود. مجوز بنیان‌گذاری و پیوستگی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی آن، موضوعی با اصالت حقوقی است. پسوند «فنی» نمایانگر معنای خاص صنعتی و مهندسی است و برای انتساب آن به مدرسه عالی، اساسنامه و تصویب مرجعی ملی مانند شورای معارف، شورای مرکزی دانشگاه‌ها و شورای گسترش آموزش عالی وابسته به

وزارت فرهنگ (آموزش و پرورش) یا وزارت علوم (علوم و آموزش عالی، فرهنگ و آموزش عالی) ضرورت دارد. برای زمان پایه‌گذاری «مدرسه عالی فنی پست و تلگراف» وابسته به وزارت پست و تلگراف کشور، دو زمان ۱۳۰۷ و ۱۳۱۸ ش. دیده می‌شود که برای بررسی آنها دوازده منبع و مرجع دانشگاهی و پژوهشی به دقت بازبینی و واکاوی شده است. اینک گزارش آن بررسی‌ها و کاوش‌های تاریخی و حقوقی، به روایت کتاب‌های اسنادی و پژوهش‌های علمی و به درایت تحلیلگرانه خواننده ارجمند تقدیم حضور است:

الف) منابع و مراجع نه گانه دانشگاهی و پژوهشی که بر دقت و صحت تاریخ ۱۳۰۷ ش. استوارند:

- سند شماره ۱۶۲۰۱ در مرکز اسناد نهاد ریاست جمهوری، در متن خود به صراحت تاریخ ۱۳۰۷ ش. و تصویب هیأت محترم وزیران را در پایه‌گذاری «مدرسه عالی فنی پست و تلگراف» آورده است. این سند، به اعتبار دانش‌سندشناسی و سند پژوهشی، آقدم و اصح ممکن است. سندی که از حیث زمان، پیشینه‌دارترین است و از حیث اصالت حقوقی و دیوانی نیز معتبر باشد؛ دلیل قاطع و واضح داور است. این سند در ۱۳۰۹ ش. نوشته شده است.

دکتر محبوبی اردکانی

- «تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران»، عنوان پایان‌نامه دکتر زنده یاد حسین محبوبی اردکانی در گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران در ۱۳۵۱ ش. است. این پژوهش بسیار ارزشمند، برای نخستین بار در ۱۳۵۴ ش. از سوی دانشگاه تهران در سه جلد به چاپ رسید و به زودی با اقبال باورنکردنی پژوهشگران و دانش‌پیشگان جامعه، نایاب شد. این کتاب هم‌چنان از مراجع بسیار معتبر پژوهشی است. این سند در ۱۳۰۹ ش. نوشته شده است.

ایشان در صفحه ۴۲۰ جلد اول (چ ۳. دانشگاه تهران: ۱۳۷۸ ش.) و در صفحه ۲۳۴ جلد دوم (چ ۲. دانشگاه تهران: ۱۳۷۶ ش.) به روشنی این تاریخ را پذیرفته و گزارش کرده است.

- «راهنمای مؤسسه عالی آموزش ارتباطات»، کتابی است که به کوشایی وزارت پست و تلگراف و تلفن، در ۱۳۵۱ ش. منتشر شده است. در بند ۵، صفحه ۳ این کتاب در بازگویی تاریخواره وزارت و سازمان خود، به ۱۳۰۷ ش. استناد کرده است. این کتاب، به دلیل محتوای ملی و بین‌المللی‌اش، ارزش حقوقی بالایی دارد.

- «آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور»، عنوان کتاب مرجعی است که از

سوی سازمان سنجش آموزش کشور، وابسته به وزارت علوم و آموزش عالی در ۱۳۵۴ ش. انتشار یافته است. در صفحه ۱۶۶ این کتاب مرجع دولتی، تاریخ ۱۳۰۷ ش. به عنوان زمان پایه‌گذاری نوشته شده است. این وزارت و سازمان، عالی‌ترین مرجع حقوقی در موضوع پژوهش حاضر هستند.

- تمبر ملی «پنجاهمین سال مرکز آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن: دانشکده مخابرات»، در ۱۳۵۷ ش. از سوی «پست ایران» یک گونه از اسناد ملی شناخته می‌شود. در پژوهش‌های تاریخ‌نگاری، هرگونه تاریخ نوشته‌های سنگی، سفالینه، کنده‌کاری بر فلز، سکه و اسکناس، نسخه خطی، کتیبه‌های ساختمانی و نقش تمبر به دلیل داشتن اصالت در نوع و گونه، سند

شناخته می‌شوند و پذیرفته هستند. پذیرش تاریخ ۱۳۰۷ ش. از یک سو و انتشار سند حقوقی تمبر یادبود، توسط چاپخانه دولتی ایران که این‌گونه اوراق بهادار حکومتی را منتشر کرده است، از سویی دیگر اهمیت بالایی دارد.

- «دائرة المعارف آموزش عالی ایران»، که به کوشایی بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در دو جلد منتشر شده است، در صفحه ۴۷۷ جلد اول (چ ۱. تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، ۱۳۸۳ ش.) در مقاله دانشنامه‌نگی خویش در موضوع شناخت دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، به تاریخ ۱۳۰۷ ش. استناد کرده است. این سازمان و وزارت، نیز عالی‌ترین مرجع حقوقی در موضوع پژوهش حاضر هستند.
- مقاله دائرة المعارف «تلگراف» در جلد هشتم دانشنامه جهان اسلام، به قلم خانم رقیه میرابوالقاسمی نوشته ارزشمند و پراعتباری است که در صفحه ۱۱۶ (چ ۱. تهران: بنیاد دائرة المعارف اسلامی، ۱۳۸۳ ش.) تاریخ پایه‌گذاری ۱۳۰۷ ش. را پذیرفته و بیان کرده است. اهمیت و اعتبار مقاله‌های پژوهشی دانشنامه جهان اسلام که از سوی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی چاپ و نشر می‌شود، بر کسی پوشیده نیست.
- «سیاست‌های صنعتی در دوران رضاشاه»، عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم زهرا صادقی در گروه تاریخ دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران است که در ۱۳۸۷ ش. به چاپ رسیده است. ایشان در صفحه ۱۴۴ (چ ۱. تهران: انتشارات خجسته) نیز تاریخ پایه‌گذاری ۱۳۰۷ ش. را پذیرفته و بازگویی کرده است.
- «شصت سال آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در ایران»، عنوان کتابی است که به کوشایی دکتر یعقوب انتظاری و از سوی مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری کشور در ۱۳۸۸ ش. انتشار یافته است. در صفحه ۷ (چ ۱. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی) با اندکی خطای واژه‌نگاری، تاریخ پایه‌گذاری (۱۳۰۷ ش.) را پذیرفته و بازنویسی کرده است.
- (ب) منابع و مراجع سه گانه گزارشی که تاریخ ۱۳۱۸ ش. را پذیرفته‌اند:
- «تاریخ تحوّل دانشگاه تهران و مؤسّسات عالی آموزشی در عصر خجسته پهلوی»، کتابی است گردآورده دکتر حسین محبوبی اردکانی، در ۱۳۵۰ ش. به مناسبت جشن‌های دو هزار و پانصد ساله حکومت شاهنشاهی که از سوی انتشارات دانشگاه تهران چاپ و منتشر شده است. تاریخ ۱۳۱۸ ش. زمان بنیادگذاری «آموزشگاه عالی پست و تلگراف و تلفن» نوشته شده است. از نظر زمانی این کتاب یک‌سال پیش از پایان دوره دکتری ایشان و نیز چهار سال جلوتر از انتشار کتاب «تاریخ مؤسّسات تمدنی جدید در ایران» از سوی همین نویسنده و ناشر چاپ شده است. بسیار روشن است که گذشت زمان، خود روشنگر پاره‌ای لغزش‌های پژوهشی یا ندانستن‌های دانشی است. از نظر محتوا نیز برابر تحقیقی که انجام شده است، در تدوین این کتاب فقط به گزارش‌های رسیده پرداخته‌اند و کتاب را ساخته‌اند.
- «دفترچه دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش.»، از سوی دفتر طرح‌ها و بررسی‌های وزارت علوم و آموزش عالی انتشار یافته است و در صفحه ۱۶ خود به تاریخ ۱۳۱۸ ش. اشاره کرده است.
- «آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش.»، نوشته‌ای است که از سوی مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی وابسته به وزارت علوم و آموزش عالی چاپ شده است. در این نوشتار در صفحه رویدادهای مهم آموزشی به تاریخ ۱۳۱۸ ش. اشاره شده است.

دستامد بررسی‌های تاریخی و صنعتی، بازگوکننده یک حقیقت واقعی و واقعیت حقیقی هستند:

«مدرسه عالی فنی پست و تلگراف» پس از پایه‌گذاری در ۱۳۰۷ ش. به چهار دلیل:

- (۱) دیرینگی در زمان پایه‌گذاری و پیشینگی در نظام آموزش عالی
 - (۲) گسترش شایسته در دو موضوع آموزش نظری و کاربرد عملی
 - (۳) پیشرفت روزآمد ابزارهای مهندسی و اثرگذاری آنها در بهبود فناوری‌های زندگی مردم
 - (۴) پیوستگی پویانده و ارتباط پایدار در پهنه آموزش و فناوری کشور
- نقطه آغازین و سنگ‌بنای «نخستین دانشگاه صنعتی ایران» است و این مدرسه عالی فنی دیروز، رکن وجودی امروز «دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی» است.

۲.۵.۱. سیر تاریخی دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، مدارس و مؤسسات عالی ادغامی

در بازنویسی و بازنمایی سیر تاریخی دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها، آموزشگاه‌های اختصاصی، مدارس و مؤسسه‌های عالی ادغام شده در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی در نوشتارهای مربوطه هر دوران تاریخی و در جدول‌های چهارگانه پیوست شده با عنوان‌های «گانه‌نامه رویدادهای کلیدی در تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی» ترتیب و روند تاریخ تکاملی هر سازمان آموزشی و دانشگاهی دیده شده است.

نتیجه بررسی‌های کارشناسی انجام شده در دفترهای تخصصی سازمان جهانی علمی، آموزشی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) نشان داده است در نگارش تاریخ دانشگاه‌هایی که سرشت ادغامی و اتحادی دارند، بهترین نگاه راهبردی و راهکار اجرایی، رعایت پیوستگی تاریخی و روند تکاملی سازمان‌های آموزشی و پژوهشی است.

۶.۱. واژه‌شناسی پژوهش

در واکاو تاریخ دانشگاه‌های صنعتی و مدارس عالی فنی و مهندسی در آموزش عالی کشور در دامنه زمانی از ۱۳۰۷ تا ۱۳۶۷ ش. به واژه‌هایی بر می‌خوریم که ارزش حقوقی یا معنای ویژه‌ای دارند که بایستی در مورد آنها روشنگری کرد و ضرورت دارد که آنها شناخته یا بازشناسی شوند. از این روی، شماری از آنها آورده می‌شود.

- (۱) آموزش عالی دولتی: بخشی از نظام آموزش عالی که منابع و امکانات آن از سوی نهادهای دولتی تأمین شود.
- (۲) آموزش عالی رسمی: آموزش رسمی بالاتر از سطح متوسطه که به دریافت دانشنامه در یکی از دوره‌های تحصیلی دانشگاهی منتهی می‌شود.
- (۳) آموزش عالی غیر دولتی: بخشی از نظام آموزش عالی که منابع و امکانات آن توسط افراد حقیقی و حقوقی غیردولتی تأمین می‌شود.
- (۴) آموزش‌شده: نهادی که به صورت مستقل و یا وابسته به یک مؤسسه آموزش عالی، به آموزش دوره کاردانی می‌پردازد.
- (۵) دانشکده: نهاد آموزشی متشکل از حداقل ۳ رشته تحصیلی که به صورت مستقل یا وابسته به یک مرکز آموزش عالی، دانشگاه یا یک دستگاه اجرایی فعالیت می‌کند.
- (۶) دانشگاه: عالی‌ترین نهاد آموزشی که برابر ضوابط معین، به تولید، ترویج، توزیع و انتشار دانش می‌پردازد و ساختار تشکیلاتی آن، حداقل از ۳ دانشکده تشکیل یافته است.
- (۷) شورای گسترش آموزش عالی: شورایی که در اجرای قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی (مصوب

۱۳۴۶ ش.) شکل گرفته است و تصمیم‌گیری برای ایجاد، توسعه، ادغام و انحلال رشته‌ها و دوره‌های تحصیلی، گروه‌های آموزشی، مراکز پژوهشی و تحقیقاتی، دانشکده، دانشگاه و یا هر نوع مؤسسه آموزشی عالی را بر عهده دارد.

۸) فناوری: آمیزه هوشمندانه تجربه، دانش، فن، مهارت و اطلاعات، سخت‌افزار و مدیریت آنها به تولید کالا یا خدمات نوینی می‌انجامد.

۹) مجتمع آموزشی عالی: نهاد آموزشی عالی که حداقل دارای یک دانشکده و یک آموزشکده باشد.

۱۰) مرکز آموزشی عالی: نهاد آموزشی عالی که حداقل دارای دو آموزشکده است.

۱۱) مؤسسه آموزشی عالی غیر دولتی: مؤسسه آموزشی عالی برخوردار از مدیریت غیردولتی که هزینه‌های آن از طریق تسهیلات بخش عمومی، شهریه دانشجویی و کمک‌های مردمی تأمین می‌شود.

۱۲) آموزش فنی و حرفه‌ای: آموزشی که فرد را برای احراز شغل و حرفه آماده می‌سازد یا سطح کارایی و توانایی افراد شاغل به فنون و حرفه را ارتقاء می‌دهد.

۱۳) هنرآموز: مدرسی که در آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای به تدریس و مهارت آموزی اشتغال دارد.

(اکبرپور شیرازی و دیگران، ۱۳۸۷: ۷۸، ۷۰، ۶۹، ۶۶، ۶۳، ۵۳، ۴۴، ۲۹، ۷، ۵، ۶)

۱۴) مه‌اد: مجموعه درسی‌هایی است که رشته اصلی تحصیلات دانشگاهی را تشکیل می‌دهد که به وسیله یک یا چند گروه آموزشی عرضه می‌شوند.

۱۵) که‌اد: مجموعه درسی‌هایی است که رشته فرعی تحصیلات دانشگاهی را تشکیل می‌دهد که به وسیله یک یا چند گروه آموزشی عرضه می‌شوند.

۱۶) دانش‌بهری: فوق‌دیپلم

۱۷) دانشیابی: لیسانس

۱۸) دانشوری: فوق لیسانس

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۶: تعریف‌ها)

۱۹) مدرس حق التدریس: کسی است که بر حسب نیاز و برای مدت زمان محدود و برای تدریس دروس مشخصی دعوت به کار می‌شود و بر اساس ساعاتی که تدریس می‌نماید، حق الزحمه دریافت می‌کند. مدرس کسی است که مرتبه‌های علمی رسمی ندارد.

۲۰) عضو هیأت علمی تمام وقت: کسی است که دارای یکی از مرتبه‌های علمی استادی، دانشیاری، استادیاری و یا مربی بوده و به صورت تمام وقت انجام وظیفه نماید. حداقل خدمت عضو هیأت علمی تمام وقت معادل ۴۰ ساعت کار در هفته است.

۲۱) عضو هیأت علمی نیمه وقت: کسی است که دارای یکی از مرتبه‌های علمی بوده و به صورت نیمه‌وقت انجام وظیفه نماید. حداقل خدمت عضو هیأت علمی نیمه‌وقت معادل ۲۰ ساعت کار در هفته است.

(بیهقی، ۱۳۵۳: مقدمه)

۲۲) مؤسسه عالی، مدرسه عالی، آموزشگاه عالی: مؤسسه‌های علمی، آموزشی و پژوهشی در سطوح مختلف تحصیلات عالی دارای یک یا چند رشته از یک یا چند گروه تحصیلی.

۲۳) مؤسسه آموزش عالی دولتی: مؤسسه‌ای است که

- برحسب قانون تأسیس شده باشد.
 - به وسیله دولت و کارکنان دولت اداره شوند.
 - بودجه، درآمد و هزینه‌های آن به موجب قوانین و مقررات مربوطه تصویب، وصول و پرداخت گردد.
- ۲۴) مؤسسه آموزش عالی غیر دولتی: مؤسسه‌ای هستند که با اجازه مراجع قانونی تأسیس شده و فاقد یک یا چند شرط مربوط به مؤسسات آموزش عالی دولتی باشند.
- ۲۵) مؤسسه آموزش عالی وابسته به وزارتخانه‌ها یا سازمان‌های دولتی: مؤسسه‌ای هستند که
- بر اساس نیازمندی‌های سازمان مربوط یا کشور با تصویب مراجع قانونی تأسیس شده است.
 - اخذ شهریه و مقدار آن با نظر وزارتخانه یا سازمان مربوط و تأیید وزارت علوم و آموزش عالی است.
 - هزینه‌های آنها از طرف وزارتخانه یا سازمان مربوط و عواید اختصاصی خودشان تأمین می‌شود.
- (دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: تعریف‌ها)

۷.۱. پیشینه آموزش فنی، مهندسی و هنرستان‌های صنعتی

۱.۷.۱. پیدایی مدارس عالی فنی و هنرستان‌های صنعتی

نخستین کشوری که برای پاسخگویی سریع به نیازهای صنایع جدید، برنامه آموزش حرفه‌ای را در مدارس خود طراحی و اجرا کرد، کشور پروس (آلمان) بود. این کار در واقع تلاشی برای چیرگی بر رهبری تجاری انگلیس‌ها بود. آنها برای یاد دادن به بیشترین افراد در کوتاه‌ترین زمان ممکن، راه چاره را چنین یافتند که از بهترین آموزش‌های حرفه‌ای در مدارس استفاده کنند. مدارس آلمان پس از مدتی کوتاه به صورت الگویی برای دیگر کشورهای اروپایی شناخته شد.

از مدارس صنعتی آلمان و انگلستان به عنوان نخستین مدارس حرفه‌ای یاد می‌شود. مهم‌ترین اثر این مدارس آن بود که دانش‌آموزان آلمانی تمایل زیادی برای به دست آوردن توانایی‌های فنی پیدا نمودند.

به طور کلی تا اواخر سده نوزدهم آموزش حرفه‌ای در اروپا بر طبق سه روش رواج یافته بود:

- تمرکز مدارس در مراکز صنعتی بود که این امکان را فراهم آورد تا رابطه‌ای بسیار نزدیک بین آموزش نظری و عملی به وجود آید.
- هنرجویان صنعتی، مدت معینی را در کارخانه‌ها کارآموزی کنند.
- کارگاهی را با همان ویژگی‌ها و اهداف کارخانه‌های بزرگ در مدارس صنعتی بسازند.

۲.۷.۱. انقلاب صنعتی و دستاوردهای آموزش مهندسی

این انقلاب که از حدود ۱۱۲۹ ش. آغاز شد، یک واقعه خاصی نبود، بلکه دربردارنده یک سلسله تغییرهای پیوسته و آهسته بود. انگلستان را مرکز انقلاب صنعتی می‌نامند، زیرا نخستین تغییرها در آن کشور به

وقوع پیوست و البته این امر نیز بدون دلیل نبود. از عوامل عمده می‌توان به این موارد اشاره کرد:

۱) بازرگانان انگلیسی بر اثر روابط تجاری خود علاقمند شده بودند که سرمایه خود را در ساختن ماشین آلات و کارخانه‌های جدید به کار اندازند.

۲) انگلستان بازارهای وسیعی در آسیا و آمریکا برای فروش کالاهای خود داشت.

۳) با داشتن بزرگ‌ترین ناوگان تجاری جهان، حمل و انتقال مواد خام و کالا برایش ممکن بود.

انقلاب صنعتی از ۱۲۴۹ ش. به بعد به دیگر نقاط اروپا، آمریکا و سپس آسیا سرایت کرد و پیشرفت سریع صنایع، تحولات و پیامدهای اجتماعی و اقتصادی فراوانی در جهان به دنبال داشت.

تحولات ناشی از انقلاب صنعتی، نقش دیرین آموزش و پرورش را به کلی دگرگون کرد و در برنامه‌ها، محتوای درسی و روش‌های تعلیم، تغییرات اساسی را ایجاد نمود. در این حوزه، ورود علوم و فنون به مدارس و مسأله آموزش حرفه‌ای یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب صنعتی در زندگی انسان است.

۳.۷.۱. آموزش‌های فنی، مهندسی پیش از جنگ جهانی اول

در آغاز سده بیستم، در کشورهای صنعتی اروپای غربی و آمریکای شمالی، آموزش و پرورش همگانی به خوبی پا گرفته بود. آموزش دبستانی، یک اجبار و الزام برای کودکان این کشورها تعریف شده بود. آموزش متوسطه نیز در حال گسترش و توجه بیشتری بود.

از آغاز این قرن، برنامه‌های درسی در کشورهای آسیایی نیز تدریجاً از اندیشه آموزش صنعتی غربی تأثیر پذیرفتند. از جمله این کشورها هندوستان و ژاپن بودند که با پذیرفتن گرایش‌های نو، به تدریج تغییر الگو می‌دادند. یکی از تازه‌ترین این گرایش‌ها، گسترش بیشتر آموزش فنی و صنعتی متوسطه و پس از متوسطه بود.

(کانل، برگردان افشار، ۱۳۷۸: ۸)

در مجموع تا اوایل سده بیستم، سه سطح فنی حرفه‌ای و آموزش‌های خاص صنعتی در کشورهای صنعتی به وجود آمده بود:

۱) سطح عالی: سطح مدیریت و پژوهش‌های علمی و فنی بود که به آموزش‌های عالی پیشرفته‌ای نیاز داشت. این آموزش‌ها در دانشگاه‌ها ارائه می‌شد.

۲) سطح متوسطه: این سطح که بخش بزرگ و زیادی از ساختار صنعت را تشکیل می‌داد، خود دربردارنده دو سطح فرعی جدا از هم بود. آموزش‌های حرفه‌ای این سطح در دوره‌های خاصی که به این منظور ترتیب یافته بود، عرضه می‌شد.

۳) سطح اجرایی: این سطح شامل کارگران با مهارت‌های مختلف بود. این گروه آموزش‌های لازم را از طریق کارورزی و در دوره‌های کوتاه مدت و نیمه وقت ضمن کار دریافت می‌کردند.

(صفوی، ۱۳۶۶: ۸)

تا پیش از شروع جنگ جهانی اول به منظور ارتقای کارایی اجتماعی که هدف اصلی نظام‌های آموزشی بود، سه وظیفه اصلی مورد نظر بود:

- بهسازی آموزش ابتدایی به منظور کارایی بیشتر آن

- گسترش آموزش متوسطه

- تأمین نیازهای حرفه‌ای انقلاب صنعتی

گسترش و شتاب انقلاب صنعتی به دو نوع انسان تربیت شده نیاز داشت: یکی متخصصان سطح بالا و دیگری مدیران اجرایی برای تمام سطوح و زمینه‌ها.

(صفوی، ۱۳۶۶: ۲۲۰)

در آلمان از آنجایی که صنعت این کشور به افراد با مهارت‌های فنی خاصی و نه متخصص در سطح عالی نیاز داشت، آموزش فنی عالی گسترش نیافت و در مقابل هنرستان‌های صنعتی در سطح پیشرفته فوق‌العاده مورد توجه قرار گرفت.

در فرانسه، تا پایان جنگ جهانی اول، برای تربیت افرادی که از نظر تخصص و مهارت خاص بینابین مهندس و سرکارگر باشند، «هنرستان‌های صنعتی ناحیه‌ای» ایجاد شد و گسترش یافت.

در انگلستان، تا پیش از جنگ جهانی اول، آموزش صنعتی از برنامه منسجم و مرتبی برخوردار نبود.

در آمریکا، آموزش معمول در مدارس متوسطه و آموزش حرفه‌ای نیز در ضمن کار یا در هنرستان‌های صنعتی ارائه می‌شد. تا پیش از جنگ جهانی اول بیش از نیمی از ایالت‌های آمریکا از آموزش صنعتی برخوردار بود.

۴.۷.۱. آموزش‌های فنی، مهندسی پس از جنگ جهانی اول

جنگ جهانی اول (از ۱۲۹۳ تا ۱۲۹۷ ش.) جنگ تمام عیاری بود که موجب به کارگیری تمام منابع انسانی، اقتصادی و نظامی کشورهای درگیر شد. پس از جنگ، گرایش روزافزونی به سودمندی آموزش و پرورش همگانی به وجود آمد. این گرایش به دو صورت حمله و انتقاد به برنامه‌های درسی سنتی و حرکت به سوی گسترش بیشتر آموزش‌های صنعتی بروز نمود. به این ترتیب نخستین اطلاعات آموزشی پس از جنگ جهانی اول، در زمینه آموزش صنعتی حرفه‌ای صورت گرفت و اولین قدم در جهت حمایت از آموزش صنعتی را ایالات متحده آمریکا برداشت.

در ۱۳۰۰ ش. نخستین مدارس کارخانه‌ای گشایش یافت. دوره این مدارس دو تا چهار سال بود.

۵.۷.۱. وضعیت آموزش فنی، مهندسی پس از جنگ جهانی دوم

پس از جنگ جهانی دوم (از ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۴ ش.) یک بار دیگر اصلاح برنامه‌ها، روش‌ها و سازمان‌های پرورشی مورد توجه قرار گرفت. شمار دانش‌آموزان متوسطه و عالی به سرعت افزایش یافت. آمریکا نخستین کشوری بود که پس از جنگ جهانی دوم در برنامه درسی هنرستان‌های صنعتی و دانشکده‌های فنی خود تجدید نظر کرد. جنگ جهانی دوم، باعث شناخته شدن کامل آموزش‌های صنعتی و فنی در آمریکا گردید. در هنرستان‌های صنعتی هنرجویان با کارهای تجربی و مهارتی، آموخته‌های بیشتری را تجربه کردند و در غرب آمریکا جونیور کالج‌ها^{۱)} نیز برای پرورش افراد کاردان و ماهر خیلی تلاش کردند.

در فرانسه پس از جنگ، کمیسیون اصلاحات آموزشی (از ۱۳۲۳ تا ۱۳۲۶ ش.) تشکیل شد و گزارش «لانژن^{۲)} - والون^{۳)}» مبنای برنامه‌ها قرار گرفت.

۱. Junior Colleges .

۲. Langevin .

۳. Wallon .

در آلمان، برنامه‌درسی مدارس و هنرستان‌های صنعتی نیز تغییر کردند. حتی تا ۱۳۴۸ ش. طرح‌های بسیاری جهت اصلاح نظام آموزشی این کشور در این حوزه ارائه گردید.

در ژاپن، پس از ۱۳۲۴ ش. در هدف‌ها، برنامه‌ها و روش‌های آموزشی تجدیدنظر شد و در سطح دوره دوم متوسطه، مدارس و هنرستان‌های فنی و مهندسی به شیوه‌ی جونیور کالج‌های آمریکایی و در نهایت آموزش دانشگاهی طراحی و اجرا شد.

۸.۱. کتاب‌نامه

اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی در ایران. تهران: مؤسّسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.

• حرّی، عبّاس و شاهبدانی، اعظم. شیوه‌های استناد در نگارش‌های علمی: رهنمودهای بین المللی. چ ۳. ویراست ۲. تهران: مؤسّسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۸ ش.

• دهخدا، علی اکبر. لغت نامه دهخدا. چ ۲. ج ۱۳. تهران: مؤسّسه لغت نامه دهخدا و مؤسّسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.

• رشید یاسمی، غلامرضا. آیین نگارش تاریخ. به اهتمام عبدالکریم جریزه‌دار. چ ۱. تهران: انتشارات اساطیر، ۱۳۹۲ ش.

• صفوی، امان الله. روند تکوینی و تطبیقی تعلیم و تربیت جهانی در سده بیستم. تهران: رشد، ۱۳۶۶ ش.

• کانل، و.اف. تاریخ آموزش و پرورش در سده بیستم. ترجمه حسن افشار. تهران: نشر مرکز، ۱۳۶۸ ش.

• ----- آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی (کتاب دوم). تهران: مرکز ارزشیابی آموزشی، سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش. نشریه ش ۱۵.

• ----- دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.

• اسماعیلی کندی، اصغر و رضایی، عرب علی. واژه نامه آموزش عالی. چ ۱. تهران: بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران، ۱۳۸۹ ش.

• اکبرپور شیرازی، محسن و دیگران. تعاریف و مفاهیم آماری علوم، تحقیقات و فناوری. تهران: مؤسّسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۷ ش.

• آریان پور، امیرحسین. پژوهش. چ ۴. تهران: مؤسّسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۲ ش.

• بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد

نوشته شماره دوم

آموزش فنی و مهندسی در دوره قاجار

۲.۱. روشنگری

نخستین تصمیم‌های دولتی برای به کارگیری صنایع جدید در ایران و صنعتی شدن کشور در زمان فتحعلی شاه قاجار گرفته شده است. تدابیر راهبردی حاکمیت فقط به صنایع نظامی محدود نمی‌شده است بلکه به دیگر شاخه‌های صنعت نیز توجه داشته‌اند.

دولت برای رسیدن به اصلاحات آموزشی فنی و فرهنگی خویش، شماری از دانشجویان ایرانی را برای کسب دانش و فناوری به اروپا راهی می‌کند که این تصمیم گامی بلند برای آشنایی بیشتر و بهره‌گیری بهتر با صنعت و دستاوردهای علمی و صنعتی مغرب زمین شناخته می‌شود؛ هم‌چنین یکی از تصمیم‌های مهم دولت برای بهبود آموزش، فرستادن شماری از استادکاران ایرانی به انگلستان بود. این استادان پس از بازگشت، به آموزش فنی و پرورش حرفه‌ای پرداختند.

در زمان فتحعلی شاه، دولت تلاش‌های بسیاری را برای برنامه‌ریزی صنعتی و آموزش فنی و مهندسی آغاز کرد اما شرایط روزگار چیز دیگری بود و کاری کارستان از پیش نرفت.

برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های حکومت برای آموزش فنی و بهره‌مندی از صنعت به جهت اقتدار ملی و استقلال سیاسی، اقتصادی در زمان نخست وزیر میرزا تقی خان امیرکبیر با جدیت و شدت دنبال شد. سیاست پیشرفت اقتصادی دولت ایشان در سایه‌سار صنعت و فناوری، برپایه ایجاد صنایع جدید، پیشرفت کشاورزی و توسعه بازرگانی استوار شده بود.

از این روی، ایشان یکی از ارکان مهم برنامه خود را در جهت پیشرفت ایران، ایجاد فرهنگ صنعتی و ساختن صنعت‌های تازه قرار داد. راهکارهای امیرکبیر، برای رسیدن به آرمان‌هایش در موضوع‌هایی چون استخراج معادن، ساخت کارخانه‌های جدید، به خدمت گرفتن استادان فنی انگلستان و آلمان، فرستادن صنعتگران به روسیه، خرید کارخانه از اروپا، ساختن مدارس عالی و سرانجام پشتیبانی از دستاوردهای تولیدی داخلی شناخته و پرداخته شده بود.

ایشان برای پیشرفت صنعت و آموزش فنی از پشتیبانی و کمک به صنعتگران دریغ نمی‌کرد، به گونه‌ای که محمدحسن خان اعتمادالسلطنه در کتاب «صدرالتواریخ» می‌نویسد: «امیر در ترویج و تشویق اهل صنعت و حرف؛ زیاد از اندازه اصرار داشت و مخصوصاً می‌گفت هر کس هنر بدیع و صنعت تازه‌ای بیآورد، به او چیزی خواهد داد و البته به وعده خود وفا می‌کرد.»

پس از شهادت جناب امیرکبیر و برافتادن دولت ایشان، برنامه‌های پراکنده‌ای در زمینه آموزش فنی و مهارت‌های صنعتی در نظر گرفته شد.

در مرحله‌ای دیگر با روی کار آمدن میرزا حسین خان سپهسالار، پیشرفت و بالندگی ارکان اقتصادی و از جمله صنعت و فناوری، مهم‌ترین راهبردهای ملی شناخته شدند. پیشرفت اقتصادی جدید نیازمند بالندگی صنعتی بود و صنعت در بردارنده دو رکن اصلی است:

- یکی به کار انداختن سرمایه
- دیگری به کار بستن دانش فنی

وی همواره به ضرورت ساختن و پرداختن به صنایع جدید و برپا کردن آن به دست مردم ایران و مسئولیت دولت در تشویق صنعت داخلی تأکید و اهتمام داشت. با به پایان رسیدن دوره سپهسالار (از ۱۲۵۰ تا ۱۲۵۹ ش.) بار دیگر از شدت برنامه‌های دولتی در زمینه صنعت کاسته شد.

رشد صنعت، از آغاز جنبش تجددخواهی و نوگرایی در ایران یکی از آرمان‌های روشنفکران و مشروطه‌خواهان به شمار می‌رفت. در فاصله زمانی گشایش مجلس شورای ملی در ۱۴ مهر ۱۲۸۵ ش. تا آغاز سلطنت پهلوی در ۹ آبان ۱۳۰۴ ش. دولت مشروطه برای پاسخگویی به درخواست روشنفکران و صنعتگران، به سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی در موضوع صنعت و فناوری پرداخت.

نکته توجه برانگیز این است که تصمیم‌هایی که در این دوره تا زمان حکومت رضاشاه در امور صنعتی گرفته شد، مطابق با رویکردی تجددگرایانه نسبت به صنعت بود؛ به طوری که دولت در کنار صنایع دستی و سنتی، به ترویج صنایع ماشینی و کارخانه‌ای نیز پرداخت. مطالعات انجام گرفته و بررسی‌های صورت یافته تأییدکننده این موضوع هستند که بیشترین تصمیم‌های دولت در شاخه‌های گوناگون صنعت و مهندسی در زمینه پست و تلگراف، راه آهن و نفت و معدن و ... بوده است.

۲.۲. بنیادگذاری دارالفنون

این نهاد آموزشی جدید حاصل اندیشه تقی‌خان امیرکبیر بود که در ۱۲۳۰ ش. پایه‌گذاری شد. دیدار وی از مراکز آموزشی روسیه و عثمانی و آشنایی با مراکز علمی غرب از طریق کتاب‌هایی که زیر نظر وی ترجمه می‌شدند، زمینه‌ساز تأسیس مدرسه‌ای به سبک جدید گردید. نیاز به آموزش دانش و فنون غربی به‌ویژه در حوزه نظامی، از زمان مواجهه با غرب همواره وجود داشت. شکست‌های نظامی در برابر روسیه، عاملی تأثیرگذار در ترغیب دولت‌مردان قاجار برای رفع عقب‌ماندگی و کسب دانش و فنون جدید بود. از همین رو، در اوایل دوره قاجار، گروهی از جوانان به غرب فرستاده شدند و عده‌ای معلم خارجی نیز به استخدام دولت ایران درآمدند، اما این اقدامات پاسخگوی نیاز کشور و گام مؤثری برای رفع عقب‌ماندگی‌های آموزشی نبود. به همین سبب امیرکبیر، در همان آغاز صدارت در راه برآوردن نیازهای فرهنگی جامعه گام برداشت. در این میان خبر تأسیس دارالفنون استانبول در ۱۲۲۶ ش. نیز در اقدام وی بی‌تأثیر نبود. بدین ترتیب به همت امیرکبیر، سنگ بنای «تعلیم خانه» ای که «علوم و صنایع در آنجا تعلیم و تعلم شود» گذاشته شد.

ساخت بنای مدرسه در ۱۲۲۹ ش. در ضلع شمال شرقی ارگ سلطنتی آغاز شد. امیرکبیر، پیش از پایان ساخت مدرسه، جان [ژان] داوودخان (مترجم وزارت خارجه) را برای استخدام معلم به اتریش فرستاد. او هفت معلم، سه تن برای آموزش امور نظامی و چهار تن برای آموزش امور پزشکی، مهندسی و معدن، استخدام کرد. امیرکبیر به دو دلیل به استخدام معلمان اتریشی روی آورد:

مدرسه دارالفنون

- فاصله گرفتن از انگلیس، روسیه و فرانسه
- دور نگهداشتن معلمان و استادان از سیاست

اما معلمان اتریشی وقتی به ایران وارد شدند که امیرکبیر عزل شده بود. به خاطر وجود دارالفنون وزارت علوم پایه‌گذاری شد تا به امور آن رسیدگی شود. دارالفنون ایران بیست سال پیش از دارالفنون ژاپن و سه سال پس از دارالفنون استانبول پایه‌گذاری شد. رویکرد آموزش در دارالفنون کاربردی بود و برای آموزش بهتر آزمایشگاه ایجاد شد و در کارگاه‌های صنعتی کار انجام می‌شد. نقشه‌برداری علمی نیز نخستین بار در دارالفنون آغاز شد. در ۱۲۳۸ ش. کریشش نقشه تهران را تهیه کرد که گفته می‌شود قدیمی‌ترین نقشه صحیح پایتخت است.

دارالفنون در دوران فعالیتش در عرصه اجتماعی ایران تأثیر به‌سزایی داشت. آثار آن از سه جنبه:

- تحوّل عقلانی، یعنی با نشر اصول علمی جدید، نقص آموزش پیشینیان آشکار شد.
- فرهنگی که نگارش کتاب‌های تازه در آن شکل گرفت و بر اثر آن دانش غربی میان طبقه وسیع‌تری از اجتماع شناخته شد.
- پدیداری صنعتی تازه که از میان آنان عناصر نوجو و ترقی خواه برخاستند که به تحولات فکری دو نسل بعد اثر گذاشتند.

(قوسی زاد، ۱۳۹۰: ۷۲۱)

علیقلی خان اعتضاد السلطنه

۳.۲. پایه‌گذاری وزارت علوم

پایه‌گذاری وزارت علوم در ۱۲۳۵ ش. پنج سال پس از بنیادگذاری دارالفنون را باید نخستین اقدام دولت ایران برای اداره آموزش و پرورش کشور دانست، زیرا پیشترها مسئولیت مدارس و تعلیم و تربیت کودکان و جوانان به عهده خانواده‌ها بود و حکومت‌ها هیچ‌گونه اقدام رسمی برای آموزش و پرورش مردم انجام نمی‌دادند. نخستین وزیر علوم در ایران، علیقلی خان اعتضادالسلطنه بود.

با پایه‌گذاری وزارت علوم بر مسئولیت دولت در امر آموزش و پرورش عمومی افزوده شد و این موضوع به تقویت دارالفنون، اعزام محصل به خارج از کشور و بنیادگذاری مدارس جدید دامن زد. با این همه وزارت علوم در آغاز کار در تنظیم برنامه، تدوین کتاب و روش تدریس در مدارس دخالتی نداشت و معلمان و بنیان‌گذاران مدارس آزادی عملی و علمی داشتند تا به هر شیوه‌ای که می‌خواستند برنامه کار خود را تنظیم و کتاب‌های درسی را تدوین کنند.

ورود نیافتن وزارت علوم در امور مدارس به حدی بود که نخستین مؤسسه آموزش عالی ایران برای پرورش حرفه‌ای کارکنان سیاسی مورد نیاز کشور در ۱۲۷۷ ش. از طرف وزارت خارجه پایه‌گذاری شد و از همین روی این مدرسه در ردیف اداره‌های مستقل وزارتخانه به شمار می‌رفت.

به این ترتیب مؤسسات آموزش عالی ایران، بر حسب نیاز دستگاه‌های اجرایی کشور و بیرون از نظارت وزارت علوم پدیدایی یافتند.

۴.۲. مدارس فنی و تخصصی پس از دارالفنون

پس از بنیادگذاری دارالفنون، توجه به معارف جدید فزونی یافت و شور و علاقه زیادی برای پایه‌گذاری مدارس جدید به وجود آمد. بنیان‌گذاری وزارت علوم در ۱۲۳۵ ش. به مسئولیت «علیقلی میرزای اعتضادالسلطنه» که ریاست دارالفنون را هم به عهده داشت، موجب گسترش بیش از پیش معارف جدید شد. با ایجاد مدارس جدید در نقاط مختلف کشور و به منظور رسیدگی به امور مربوط به معارف، انجمنی به نام «انجمن تأسیس مکاتب ملیه ایرانی» در ۱۲۷۸ ش. که بعدها به «انجمن معارف» نامدار شد، تشکیل گردید. «شورای عالی معارف» به دعوت وزیر علوم سامان‌دهی شد.

(محبوبی اردکانی، ۱۳۷۸: ۳۷۴)

افزون بر مدارس عادی که روز به روز بر شمار آنها افزوده می‌شد چند مدرسه تخصصی نیز در این دوره دایر شد که این مدرسه‌ها چندان نپاییدند.

- مدرسه دولتی تبریز؛ پایه‌گذاری: ۱۲۵۵ ش.
- مدرسه نظامی اصفهان؛ پایه‌گذاری: ۱۲۶۰ ش.
- مدرسه نظام تهران؛ پایه‌گذاری: ۱۲۶۲ ش.
- مدرسه مهندسی فلاحت مظفری؛ پایه‌گذاری: ۱۲۷۹ ش.

۱.۴.۲. مدرسه مهندسی فلاحت مظفری

مدرسه مهندسی فلاحت مظفری، اولین مدرسه تخصصی بود که جنبه نظامی نداشت و از طرف دولت

بازگشت

اعلان مدرسه فلاح شاهنشاهی

مهندس فلاحی
کسی است که بقوه علم و عملی که
در مدرسه دیده است عایدی
یک کلی را بتواند افزون
نموده و اراضی آنرا دایره
دارد

این مدرسه را دولت روز افزون برای ایجاد مهندسی فلاحی برپا نموده و تمام
فخارج آنرا از کسبه قوت مرحمت میفرماید و دیناری از شاگردان مدرسه هیچ سهم و رسم
ناخود نمیشود - مدت تحصیل در کتب چهار سال مقرر گردیده است - و شرط
پذیرش شاگرد در این مدرسه اینست - سن شاگرد کمتر از شانزده و نه هفت باشد
فارسی را بتواند خوب بنویسد بخواند - محض صرف و نحو عربی و ید باشد جغرافیای دنیا را مختصراً
تحصیل نموده - کتب اولیه هندسه و حساب را بداند باشد - مقدمات تاریخ را خوب بداند - قلم
یکسال در تریه تحصیل کرده باشد - دارای این اوصاف پس از امتحان خصل در تریه سال اول خواهد
و اگر اتماماً نگیرد تریه ششمی در امتحان دخول در تریه سال اول برآید مخصوصاً امتی و امتی
صفات علیحضرت آندش شاهنشاهی و توثیق انبای و وطن مقدس آنها را مایوس نموده در تریه مقدماتی
پذیرفته خواهند شد که در یکسال خود را حاضر امتحان نموده و در سال اول بشوند - و از تریه ششم
تا آخر ماه همه روزه دیر و معتلمین از دو ساعت بعد ظهر تا یک بعد ظهر حاضر امتحان و پذیرش
شاگردان جدید باشند

مدرسه فلاح در خیابان سپهسالار در محله عزالدوله واقع و در سال آتی در محله شطرنج کارسازان
مستقر خواهد شد

برای آموزش علمی و عملی فنون کشاورزی در تهران به مدیریت «داشر»^۱ بلژیکی اداره می‌شد. شرایط ورود به این مدرسه چندان دشوار نبود و منحصر به آشنایی با زبان فارسی و حداقل اطلاع از یک زبان خارجی بود. این مدرسه بیش از یک دوره دانش‌آموخته نداشت. برنامه مدرسه اینگونه بود که دانش‌آموزان به کارهای کشاورزی و امور اجرایی نیز می‌پرداختند.

پس از پایان دوره اول تا یازده سال کشور از وجود مدرسه کشاورزی محروم ماند تا اینکه در ۱۲۹۶ ش. حسین علاء، وزیر وزارت فواید عامه و تجارت و فلاحه به پایه‌گذاری شورای عالی کشاورزی «شورای فلاحتی» اقدام نمود. این شورا سفارش کرد که با رعایت دو شرط، در تهران یک باب مدرسه عالی فلاحه ساخته شود:

- یک باب مدرسه عالی فلاحتی در تهران یا اطراف آن ساخته شود که در آن علوم کشاورزی را چنان که شاید و باید درس دهند و شاگردانی را پرورش کنند که دارای معلومات مهندسی کشاورزی باشند و بتوانند در جاهای گوناگون کشور، کاستی‌های امور کشاورزی را اصلاح و کارهای عملی را اجرا نمایند.
- برای نمونه، یک مدرسه عملی در یکی از روستاهای اطراف تهران پایه‌گذاری شود و شاگردان آن از مردمان همان منطقه باشند زیرا که روحیه و استعداد آنان برای انجام کارهای عملی کشاورزی از شهرنشینان بهتر است.

آموزشگاه علمی کشاورزی به دلیل نداشتن متخصص فنی و صنعتی کارآمد و کافی شکل نگرفت.

(محبوبی اردکانی، ۱۳۷۸: ۴۰۷)

۵.۲. تلگراف در تاریخ معاصر ایران

نخستین ارتباط تلگرافی در ایران در ۱۲۷۱ ش. میان دارالفنون و کاخ گلستان برقرار شد که مخابره‌ای آزمایشی بود.

(محبوبی اردکانی، ۱۳۷۶: ۱۹۴)

این آزمایش را میرزا ملکم خان انجام داد. با این حال، تلگراف از ۱۲۷۲ ش. و در پی انتشار اخبار و اطلاعات مربوط به آن در روزنامه وقایع اتفاقیه در ایران شناخته شد و اخبار گسترش تلگراف در جهان و کاربردهای گوناگون و تسهیل‌کننده آن بارها گزارش گردید.

در تمامی این گزارش‌ها برای سیم و دستگاه تلگراف از تعبیری چون چرخ الماس، چرخ آتش، سیم آهن، راه سیم آهن، چرخ صاعقه و سیم صاعقه استفاده شده است. شکل فرنگی این واژه ظاهراً از ۱۲۷۳ ش. به صورت «تلگراف» به زبان فارسی راه یافت. یک سال بعد، کریشش اتریشی (معلم کل توپخانه در دارالفنون) با نظارت و اهتمام علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه (رئیس کل دارالفنون)، از عمارت سلطنتی کاخ گلستان به باغ لاله‌زار سیم تلگراف کشید که اجرای موفقیت‌آمیز آن منجر به گسترش خط‌های تلگراف تا سلطنتیه و زنجان در ۱۲۷۵ ش. شد.

هم‌زمان نخستین کارهای اجرایی برای قانونمند کردن امور تلگرافی صورت گرفت و کتابچه تکالیف و دستورالعمل برای تلگراف تدوین و منتشر شد. برای تأمین نیروی انسانی مورد نیاز، به کوشایی اعتضادالسلطنه، عده‌ای از جوانان ایرانی به پاریس^۲ اعزام شدند. هم‌چنین نخستین گروه از کارمندان ایرانی تلگراف‌خانه به استخدام و گروهی از آنان برای آشنایی عملی با تلگراف به تفلیس فرستاده شدند.

۱. Dasher .

۲. Parise .

نخستین و مهم‌ترین جنبهٔ تشکیلات اداری تلگراف در ایران، دوگانگی آن در قالب خطوط داخلی (خطوط تلگراف دولتی ایران) و خارجی (انگلیس و روسیه) بود که بیش از نیم‌قرن با سازمان‌های مجزا در کنار هم فعالیت می‌کردند.

سازماندهی تشکیلات اداری تلگراف را می‌توان به سه دوره تقسیم کرد:

دورهٔ اول: از ۱۲۳۸ تا ۱۲۸۸ ش.

در ابتدای این دوره، محدودیت خطوط تلگراف به گونه‌ای بود که نظارتی کلی را می‌طلبید، بی آنکه به سازمانی مستقل نیاز باشد. این نظارت به شاهزاده، اعتضاد السلطنه، وزیر علوم واگذار شد که وی نیز آن را در دو بخش اداری (به ریاست علیقلی خان مخبرالدوله) و محاسباتی (به ریاست میرزا هاشم خان امین‌الدوله) سازماندهی کرد. در دوران مدیریت وی، در ۱۲۴۷ ش. دولت ایران به اتحادیهٔ تلگرافی پیوست و از آن پس در قراردادهای کاری خویش از مقررات همگانی اتحادیهٔ یاد شده پیروی می‌کرد.

نقش تلگراف در حیات اجتماعی کشور ایران بسیار مهم ارزیابی شده است. ناصرالدین شاه به اهمیت تلگراف در امور جاری حکومت باور داشت و از این روی، در ۱۲۵۳ ش. ادارهٔ تلگراف در ردیف «امور مشخسهٔ سلطنت» قرار گرفت و به صورت ادارهٔ مستقل از وزارت علوم جدا شد و ریاست آن به علیقلی خان مخبرالدوله واگذار شد. وی دو سال بعد با لقب «جناب» اولین مدیر تلگراف در وزارتخانهٔ تازه پایه‌گذاری شدهٔ تلگراف گردید و تا ۱۲۷۶ ش. در این سمت باقی ماند. مخبرالدوله، تلگرافخانهٔ بزرگی در جوار مدرسهٔ دارالفنون ساخت و سازمان اداری تلگراف را با ایجاد واحدهایی چون استخدام، ملزومات، سیم‌کشی، احصائیه، محاسبات داخلی، محاسبات خارجی و مخابرات گسترش داد.

نخستین مرکز بی سیم ایران

امور تلگراف ایران تا اوایل دوران مشروطیت در انحصار وی و خانواده‌اش بود و به همین مناسبت القابی چون مخبرالدوله، مخبرالملک، مخبرالسلطنه و مخبرالسلطان به آنان اعطاء می‌شد.

از ویژگی‌های سازمان اداری تلگراف در این دوران، عناوین و مناصب نظامی کارکنان بود که ظاهراً متأثر از حضور نظامیان خارجی در راه‌اندازی خطوط تلگراف ایران بود. در میان نخستین گروه انگلیسی فرستاده شده به ایران، هجده مهندس درجه‌دار ارتش وجود داشت، از این روی در سازمان اداری وزارت تلگراف، القابی چون سرتیپ، سرهنگ و یاور دیده می‌شد. سرتیپ بالاترین منصب اداری بود که به رؤسای تلگرافخانه‌های شهرهای مهم گفته می‌شد. به رؤسای تلگرافخانه‌های شهرهای کوچکتر به ترتیب سرهنگ و یاور می‌گفتند. بنا به دستور روشن و خواسته مستقیم ناصرالدین شاه، وظیفه رؤسا پیش از آنکه اداری باشد، سیاسی و امنیتی بود.

دوره دوم: از ۱۲۸۸ ش. تا پایان فرمانروایی قاجار

دوران جدید تشکیلات تلگرافی ایران از ۱۲۸۸ ش. با وقوع انقلاب مشروطه و شکل‌گیری نهادهای مدنی چون مجلس شورای ملی آغاز شد. ادغام تشکیلات پست و تلگراف و توسعه و تحویل خدمات مخابراتی از مهم‌ترین مشخصه‌های این دوران به شمار می‌رود. (← وزارت پست و تلگراف)

با پیوستن ایران به عنوان ششمین عضو اتحادیه رادیوتلگرافی در ۱۲۹۱ ش. و راه‌اندازی تلگراف بی‌سیم در این دوران، خدمات مخابراتی گسترش چشمگیری یافت.

نخستین بار در ۱۲۹۴ ش. آلمانی‌ها برای برطرف کردن نیازمندی‌ها و درخواست‌های نظامی ایران، تلگراف بی‌سیم را در ایران راه‌اندازی کردند. با توجه به نظامی بودن کاربرد تلگراف بی‌سیم، مسئولیت آن نیز به وزارت جنگ سپرده شد.

(میر ابوالقاسمی، ۱۳۸۳: ۱۱۶)

دوره سوم: از ۱۳۰۵ ش تا پایان پهلوی اول

در ۱۳۰۵ ش. آموزشگاهی به نام «آموزشگاه تلگراف بی‌سیم ایران» برای آموزش سرپرستان این دستگاه‌ها پایه‌گذاری شد که استادان آن روسی و ایرانی بودند.

(آسناد پست و تلگراف و تلفن در دوره رضا شاه، به کوشش یزدانی، ۱۳۷۸: بیست و سه)

در اواخر همین سال دستگاه‌های بی‌سیم به وزارت پست و تلگراف واگذار شد و به جای کاربرد نظامی، به برقراری ارتباط عمومی با کشورهای خارجی گمارده شد. پس از چندی، نخستین مرکز بی‌سیم ایران، در عمارت کلاه فرنگی که در ۱۳۱۲ ش. ساخته شده بود، جای گرفت.

در ۱۳۱۳ ش. آژانس خبرگزاری پارس که نخستین خبرگزاری رسمی کشور بود، پایه‌گذاری شد. فرستادن و دریافت خبر و اطلاعات در آن به کمک تلگراف انجام می‌شد.

(روزنامه اطلاعات، ۱۳۱۳: ۱)

پس از جنگ جهانی دوم، روند گسترش دستگاه‌های مخابراتی در ایران، شتابی بالا گرفت. برخی از عوامل اثرگذار در این کار عبارت بودند از: راه‌اندازی دستگاه تله‌تایپ (دستگاه نویسنده تلگرافی)، پایه‌گذاری مراکز فرستنده و گیرنده با تجهیزات تازه ارتباطات تلفنی و تلگرافی، استفاده از بافه (کابل)های مرکب دربردارنده زوج‌های بسامد بالا و زوج‌های صوتی و سرانجام بهره‌برداری از ارتباط تلگرافی تلکس.

پیشرفت دستگاه‌های مخابراتی در عین حال، پایه‌گذاری و گسترش مراکز آموزش فنی را سبب شد. نخستین مدرسه فنی تلگراف در ۱۳۰۷ ش. در زمان وزارت قاسم صوراسرافیل بنیادگذاری شد. این مدرسه

صنعتی پس از پایه‌گذاری به چهار دلیل:

- ۱) دیرینگی در زمان پایه‌گذاری و پیشینگی در نظام آموزش عالی
 - ۲) گسترش شایسته در دو موضوع آموزش نظری و کاربرد عملی
 - ۳) پیشرفت روزآمد ابزارهای مهندسی و اثرگذاری آنها در بهبود فناوری ارتباط‌های اجتماعی مردم
 - ۴) پیوستگی پویانده و ارتباط پایدار در پهنه آموزش و فناوری کشور
- نقطه آغازین و سنگ بنای «نخستین دانشگاه صنعتی کشور» است.

۶.۲. پست در تاریخ معاصر ایران

پست به معنای جدید آن در ایران در ۱۲۲۹ ش. در زمان نخست‌وزیری امیرکبیر به وجود آمد. این سازمان در آغاز چاپخانه نامیده می‌شد و چاپ‌های دولتی وظیفه داشتند فقط در روزهای اول و پانزدهم هر ماه، نامه‌ها و امانت‌های پستی مردم را دریافت کرده و به گیرنده برسانند.

ناصرالدین شاه در سفر اروپا، از چگونگی کارکرد پست آگاه شد و متخصصانی را از اتریش برای اداره امور پست ایران دعوت کرد. در ۱۲۵۳ ش. اداره پست به فردی اتریشی واگذار شد. او برای نامه‌رسان‌ها، دوره آموزشی گذاشت و برای آنها لباس یک شکل تهیه کرد و آیین‌نامه جدیدی برای امور پستی نوشت و به زبان فارسی منتشر کرد. سازمان رسمی پست به معنای امروزی آن، از ۱۲۵۴ ش. آغاز به کار کرد.

(مصاحب، ۱۳۸۷: ۵۴۴)

یک سال بعد، ۱۲۵۵ ش. دولت ایران در اتحادیه جهانی پست پذیرفته شد. در ۱۲۵۸ ش. اداره پست ایران به وزارت پست تغییر نام یافت. (← وزارت پست و تلگراف)

تشکیل وزارت پست و تلگراف، در اولین دوره قانون‌گذاری مجلس شورای ملی در ۱۲۸۵ ش. به تصویب رسید. بعدها به تناوب و در دوره‌های نامنظم وزارت‌خانه‌های تجارت و فواید عامه نیز به وزارت پست و تلگراف پیوسته و پس از چندی از آن گسسته شده‌اند.

۷.۲. وزارت معارف، اوقاف و صنایع مستظرفه

نخستین اقدام در جهت اداره هم‌آهنگ امور آموزشی کشور، پایه‌گذاری «وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه» بود که با تصویب قانون اداری وزارت یادشده در روز ۱۹ شهریور ۱۲۸۸ ش. یعنی یازده سال پس از پایه‌گذاری نخستین مؤسسه آموزش عالی و سه سال پس از تصویب متمم قانون اساسی ایجاد شد. به موجب قانون، ساختار وزارت از چهار دایره وزارت، تحقیقات، تفتیش (بازرسی) و محاسبات؛ یک اداره کل؛ سه اداره تعلیم عمومی، معارف و اوقاف؛ و شورای عالی معارف تشکیل شده بود.

۸.۲. شورای عالی معارف

دو سال پس از تصویب قانون اساسی معارف، در ۲۰ اسفند ۱۳۰۰ ش. قانون شورای عالی معارف به تصویب رسید. به موجب قانون یاد شده که نقطه عطفی در تاریخ تشکیل وزارت معارف به شمار می‌رفت، تشکیل شورای عالی معارف با هدف گسترش معارف، علوم و فنون و برطرف شدن کاستی‌های تحصیلات علمی و فنی توجیه می‌شد.

تشکیل شورای عالی معارف به ناهماهنگی در دستور تحصیلات و ادارهٔ مکتب‌خانه‌ها و مدرسه‌ها، به ویژه مدارس عالی پایان داد و عدم تمرکز در سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های آموزش عالی را به سوی مرکزی که علت وجودی پایه‌گذاری وزارت معارف به شمار می‌رفت، هدایت کرد.

در نتیجه آهسته آهسته مدارس عالی گوناگون از دستگاه‌های اجرایی جدا شدند و زیر نظر وزارت معارف ساماندهی شدند.

از این پس، همهٔ کارهای مربوط به دستور تحصیلات، اساسنامه‌ها، نظامنامه‌ها و دیگر کارهای مربوط به مؤسسات آموزش عالی در شورای عالی معارف بررسی می‌گردید و تصمیم‌های شورا در مواردی که پرداختن به آنها از وظایفش بود، لازم الاجرا تعریف می‌شد. این شورا از ۱۳۰۱ تا ۱۳۴۴ ش. فعالیت داشت.

۹.۲. دبیرستان‌های تخصصی فنی

۱.۹.۲. هنرستان صنعتی دولتی (مدرسهٔ ایران و آلمان)

این هنرستان، اولین مدرسهٔ صنعتی و فنی پس از دارالفنون به شمار می‌رود، هم‌چنین نخستین مدرسهٔ آلمانی در ایران است. نخستین گفتگوها در مورد ساختن مدرسه‌ای آلمانی در ایران به سال‌های پیش از مشروطه باز می‌گردد، سرانجام این قرارداد فرهنگی و آموزشی بین ایران و آلمان در ۱۲۸۶ ش. (یک سال پس از انقلاب مشروطه) به امضاء رسید.

بر طبق این قرارداد، مقرر شد که مدرسهٔ ایران و آلمان با بودجهٔ هشت هزار تومان، که پنج هزار تومان آن را دولت ایران پردازد و سه هزار تومان دیگر را دولت آلمان پذیرا گردد، پایه‌گذاری شود. یحیی دولت‌آبادی در کتاب «حیات یحیی» در این باره می‌نویسد:

«در اوایل مشروطیت، یک معلم آلمانی پطرس نام از برلن برای تأسیس مدرسه به تهران می‌آید. دولت ایران زمینی در پشت میدان مشق به او می‌دهد و شروع می‌کند به بنای مدرسه، ضمناً مدارس موجود در تهران را هم ملاحظه می‌نماید.»

(دولت‌آبادی، ۱۳۶۲: ۲۰۹)

سرانجام این مدرسه، زیر نظر یک معمار آلمانی به نام اتو شولتز و یک معمار ایرانی به نام میرزا عبدالله ساخته شد و هنرستان صنعتی دولتی، کار خود را با هشت معلم آلمانی و هشت معلم ایرانی آغاز کرد. این مدرسه دارای دو دورهٔ ابتدایی و متوسطه بود و دروس آن دربردارندهٔ حساب، هندسه، عربی، ادبیات، شرعیات، تاریخ، جغرافی، فیزیک، شیمی، جبر و مقابله و سه زبان آلمانی، انگلیسی و فرانسه بود.

نام این مدرسه در آغاز پایه‌گذاری «دویتش شول» (مدرسهٔ آلمانی) بود که با یکی دو بار تغییر، سرانجام «دویتش پرزیش هوخر تهران اشتات» (مدرسهٔ عالی ایران و آلمان) نام گرفت.

(کامران، ۱۳۶۳: ۱۸۶)

با وجود آنکه مدرسهٔ عالی ایران و آلمان، فاقد دروس عملی و فنی بود، اما از آنجا که هدف آن پرورش دانش‌آموزان ایرانی برای تحصیل در آموزشگاه‌های حرفه‌ای و مدارس عالی فنی آلمان بود و از سوی دیگر، پس از جنگ جهانی اول به صورت هنرستان صنعتی گشایش شد؛ از آن به عنوان نخستین هنرستان صنعتی یاد می‌شود. این مدرسه، همه ساله دویست و پنجاه دانش‌آموز می‌پذیرفت که نخستین گروه آنان در ۱۲۹۳ ش. دانش‌آموخته شدند. در نظر بود که شعبه‌های دیگر این هنرستان در شهرهای بزرگ ایران نیز گسترش یابد که پیدایی جنگ جهانی اول و قطع شدن حقوق مدرسه، موجب تعطیل شدن آن در ۱۲۹۵ ش. شد.

پس از جنگ جهانی اول، در ۱۳۰۰ ش. گفتگوهای بین دولت ایران و آلمان برای بازگشایی دوباره مدرسه عالی ایران و آلمان صورت گرفت. در پی این گفتگوها دو کشور موافقت کردند که به جای مدرسه عالی صنعتی کشور با هدف و برنامه نوین و با ریاست دکتر اشترونک^{۲۱} در محل پیشین مدرسه عالی ایران و آلمان بازگشایی شد. میر احمدی در کتاب «پژوهشی در تاریخ معاصر ایران» در مورد علت بنیادگذاری هنرستان ایران و آلمان به جای مدرسه عالی ایران و آلمان می نویسد: «دولت ایران در پایه گذاری هنرستان صنعتی اصرار می ورزید و دولت آلمان علاقه مند به دایر کردن یک مدرسه عالی بود. اصرار هر دو دولت زمینه خاص سیاسی و اقتصادی داشت. ایرانیان متوجه این امر بودند که با بنیان گذاری چنین مدرسی تا حدی نیاز صنعتی جامعه برطرف می شود و دانش آموختگان آن می توانند نقش مهمی در پیشبرد جامعه به عهده داشته باشند و میزان وابستگی کشور را کاهش دهند. از جانب دیگر دولت آلمان، متوجه نفوذ هرچه بیشتر جهات سیاسی، تبلیغاتی و فرهنگی این مراکز بود.»

(میراحمدی، ۱۳۶۸: ۹۲)

برنامه تحصیلی در این هنرستان که به «هنرستان صنعتی دولتی» نامدار شد، دربردارنده دو بخش بود. بخش نخست دوره شش ساله آموزش فنی بود که ماشین آلات و اسباب مورد نیاز این بخش در همان زمان از دولت آلمان خریداری و در هنرستان نصب و راه اندازی شد، اما در بخش دوم که از یک دوره شش ساله دبیرستانی در حد برنامه یک دبیرستان آلمانی تشکیل شده بود، افزون بر برنامه های نظری، هفته ای شش ساعت نیز تعلیمات فنی داده می شد تا دانش آموزان آن بخش بتوانند تحصیلات تکمیلی خویش را در دانشکده های فنی آلمان ادامه دهند.

این هنرستان صنعتی دولتی، از آغاز دارای رشته های درودگری و فلزکاری بود و در صورت تمایل، هنرجویان و دانش آموزان می توانستند کلاس های جداگانه ای را در زمینه داروسازی و دیگر رشته های فنی بگذرانند. هنرجویان این هنرستان، از میان داوطلبانی که تصدیق ششم ابتدایی را داشتند، پذیرفته می شدند. تا ۱۳۱۹ ش. همه ساله شماری از دانش آموختگان رشته های درودگری و فلزکاری، توسط بنگاه راه آهن دولتی ایران، برای ادامه تحصیل به آلمان فرستاده می شدند.

با شروع جنگ جهانی دوم، کار آموزشی هنرستان دوباره باز ایستاد. این هنرستان را معلم ایرانی و آلمانی اداره می کردند. در ۱۳۲۰ ش. با خروج صنعتگران و استادان آلمانی، این هنرستان تا ۱۳۳۷ ش. زیر نظر متخصصین ایرانی اداره شد. از اواخر ۱۳۳۸ ش. مقرر شد که همه ساله یک نفر از دانش آموختگان هر بخش هنرستان برای ادامه تحصیل در سطح کاردان به آلمان فرستاده شوند. به این ترتیب با فرستادن چهار دوره دانش آموختگان این هنرستان تا حدودی آموزشگران فنی و صنعتی آن تأمین شد.

دوره آموزشی در هنرستان شش ساله بود، اما از ۱۳۳۷ ش. که بر طبق اساسنامه مصوب شورای عالی فرهنگ، دوره تحصیلی هنرستان ها سه ساله شد؛ هنرجویان با داشتن گواهینامه سه سال اول متوسطه در هنرستان صنعتی پذیرفته می شدند.

۲.۹.۲. مدرسه عالی فلاحت و صنایع روستایی / دبیرستان فنی فلاحت

دبیرستان فنی فلاحت، پس از انحلال مدرسه فلاحت مظفری، در ۱۳۰۱ ش. گشایش یافت. دوره تحصیل در این مدرسه عالی دو سال در تهران و یک سال در کرج بود. مدرسه عالی فلاحت و صنایع روستایی، سه دوره دانش آموخته داشت. در ۱۳۰۷ ش. به کرج منتقل شد و در ۱۳۰۹ ش. گسترش بیشتری یافت. برابر آمار وزارت معارف در سال های ۱۳۰۲ و ۱۳۰۳ ش. این مدرسه دارای ۲۹ هنرجو و ۱۴ استاد بوده است.

در ۱۳۰۵ ش. ۲۲ نفر دانش‌آموخته و در ۱۳۰۶ ش. ۱۰۲ نفر هنرجو داشته است.

(قاسمی پویا، ۱۳۷۷:۵۰۲)

اساسنامه و دستور تمهیدات «دبیرستان فنی فلاح» در ۱۳۱۳ ش. در دویست و نود و سومین جلسه شورای عالی معارف به تصویب رسید. در این مصوبه هدف از ایجاد دبیرستان فنی فلاح، این دو مورد گفته شده است:

- تهیهٔ عضو فنی برای انجام خدمات فلاحی و تهیهٔ مباشر برای اداره کردن دهات
- تربیت آموزگار حرفه‌ای برای تدریس در روستاها

تعطیلات تابستانی این دبیرستان از اول تیر آغاز و تا ۱۴ مهر ادامه داشته است؛ اما از آنجا که شاگردان بایستی برای اجرای کارهای کشاورزی در مدرسه حاضر باشند، هر هنرجو تنها نیمی از تعطیلات را استفاده می‌کرده است. در طی سال تحصیلی نیز دانش‌آموزان به صورت شبانه‌روزی بوده‌اند. صبح‌ها به دروس نظری و بعدازظهرها به برنامهٔ عملیات کشاورزی و صحرایی در مزارع نمونه می‌پرداخته‌اند. امتحانات دبیرستان فلاح به سه صورت کتبی، شفاهی و عملی صورت می‌گرفته است. دبیرستان فنی فلاح در ۱۳۳۴ ش. به دانشگاه تهران واگذار شد.

(سالنامهٔ مؤسسات علمی و فلاحی کرج، ۱۳۱۵:۶)

۳.۹.۲. هنرستان صنعتی فارس

پس از هنرستان صنعتی دولتی که اولین مدرسهٔ صنعتی پس از دارالفنون به شمار می‌رود، این هنرستان دومین هنرستان صنعتی کشور است که به کوشایی سیدابراهیم ضیاءالواعظین، در ۱۳۰۲ ش. در شهر شیراز پایه‌گذاری شد. وی به منظور همراه ساختن علم و عمل، سواد و صنعت، درس و کار در آموزشگاه‌های صنعتی در صدد ایجاد این هنرستان برآمد.

(قاسمی پویا، ۱۳۷۷:۵۰۹)

محل این هنرستان در فضای مقبرهٔ محمدرحیم خان زند پسر کریم خان زند در نظر گرفته شد و از چند اتاق برای بازگشایی کلاس‌ها و کاروان‌سرای رو به روی آن برای کارگاه‌ها و نصب ماشین‌ها استفاده شد؛ از آنجا که این محل برای هنرستان مناسب نبود، ضیاءالواعظین به منظور تهیهٔ ساختمان جدید، با جلب نظر اولیای وزارت‌های معارف و مالیه (دارایی) آن دوره مبلغ ۱۲۰ هزار ریال دریافت نمود و به امر ساختن کلاس‌ها و کارگاه‌ها اختصاص داد. نقشهٔ ساختمان مدرسه و کارگاه‌های آن نیز توسط دکتر اشتروونک رئیس مدرسهٔ صنعتی دولتی تهران تهیه شد. هنرستان صنعتی فارس در ۲۲ شهریور ۱۳۰۶ ش. پس از آماده شدن ساختمان‌های مورد نیاز، بازگشایی شد.

نظامنامهٔ اساسی مدرسهٔ صنعتی فارس در دویست و دومین جلسهٔ شورای عالی معارف مطرح و قسمت دروس فنی، تقسیم ساعات و نظامنامهٔ اساسی آن تصویب شد. راجع به مواد دروس عملی این مدرسه تصویب گردید که ادارهٔ معارف فارس، دروس یادشده را در چهارسال تقسیم نماید و در کنار آن درس دفترداری در مدرسهٔ صنعتی فارس تدریس شود.

نظامنامه دربردارندهٔ سه قسمت علمی، عملی و شرایط پذیرش محصل بود. قسمت علمی دورهٔ اول متوسطه را شامل می‌شد و طبق مادهٔ دوم نظامنامه همه روزه از صبح تا ظهر دایر بود. در این قسمت، همه روزه چهار زنگ سه ربع ساعتی تدریس می‌شد. قسمت عملی مدرسه دربردارندهٔ سه شعبهٔ آهنگری، نجاری و

رنگرزی بود. این قسمت از صبح تا عصر دایر بود. در مورد این قسمت از مدرسه در ماده ششم نظامنامه آمده است:

«هریک از این شُعب از صبح تا عصر مثل یک کارخانه کار می‌کنند و علاوه بر تعلیم از مؤسّسات و اشخاص قبول کار نموده و اجرت می‌گیرند اما این قبول کار و اجرت بر حسب دستور رئیس مدرسه انجام می‌گیرد.»

(سالنامه و احصائیه معارف ۱۳۰۹ و ۱۳۱۰ ش. ۱۳۱۰:۲۲)

قسمت سوّم نظامنامه در مورد تقسیم‌بندی محصلین رشته‌های گوناگون تحصیلی مدرسه و شرایط پذیرش آنان است. بر این پایه محصلین به سه دسته تقسیم می‌شدند که عبارت بودند از:

- محصلین شُعب علمی و عملی
- محصلین عملی و تئوری
- محصلین عملی کارخانجات

محصلین نوع اوّل، دارای تصدیق ابتدایی بودند و می‌بایست از صبح تا ظهر در مدرسه به تحصیل و عصرها در کارخانه مشغول می‌شدند. دوره تحصیل آنها چهار سال گفته شده بود. پس از گذراندن امتحان نهایی معارف باید امتحان صنعتی مدرسه مجلس را می‌گذراندند، در صورتی که از عهده امتحان بر می‌آمدند از طرف اداره معارف فارس و وزارت معارف تصدیق صنعتی به آنان ارائه می‌شد.

شرایط پذیرش محصلین نوع دوّم مانند گروه بالا با ارائه تصدیق ابتدایی بود. این دسته از محصلین می‌بایست از صبح تا عصر در کلاس‌های علمی و عملی مدرسه شرکت می‌کردند. پس از چهار سال و گذراندن امتحان معارف به آنان تصدیق فنی داده می‌شد.

محصلین نوع سوّم عبارت بودند از کارگران کارخانه و اشخاصی که برای پذیرفتن آنان شرط سواد را قرار داده بودند و فقط برای فراگرفتن امور عملی صنعت وارد مدرسه می‌شدند. به این افراد پس از مدّت سه سال تصدیق حضوری مبنی بر خدمت و کار آنها در کارخانه و شعبه مربوطه داده می‌شد.

برای تأمین کادر آموزشی هنرستان نیز از دکتر اشتروونک که در این زمان در آلمان به سر می‌برد خواسته شد که دو نفر معلم نجاری و آهنگری را با حقوق معین استخدام نموده، به همراه ماشین آلات و لوازم خریداری شده از آلمان به ایران روانه سازد. برای تعلیم در رشته * رنگرزی نیز از وجود «**ابوتراب خان شیبانی**» که از استادان مؤسسه رنگرزی دولتی بود، استفاده شد. بر طبق اساسنامه مدرسه صنعتی فارس، این مدرسه در آغاز دارای دو شعبه فنی و حرفه‌ای بود که به دو قسمت آزاد و غیرآزاد تقسیم می‌شد. قسمت غیر آزاد منحصر به رشته‌های رنگرزی، آهنگری و نجاری بود که به صورت عملی و علمی تدریس می‌شد، اما در قسمت آزاد که شامل رشته‌های کفّاشی، خاتم‌سازی، قلم‌زنی، قالی‌بافی و ... بود، شاگردان مدارس شیراز و دیگر داوطلبان پذیرفته می‌شدند که آنها روزانه یک تا پنج ساعت به تعلیم در کارخانه‌های مدرسه می‌پرداختند.

چندی پس از افتتاح مدرسه با آمدن معلّمان نجاری و آهنگری و هم‌چنین ماشین آلات و ابزار موردنیاز از آلمان، این قسمت نیز به کار افتاد. برنامه مدرسه صنعتی فارس، مطابق برنامه مدرسه صنعتی دولتی تهران بود که قبلاً به تصویب شورای عالی معارف رسیده بود.

از ۱۳۱۱ ش. هنرستان از وزارت فرهنگ جدا و ضمیمه وزارت پیشه و هنر گردید. تا ۱۳۱۸ ش. وضعیّت هنرجویان این هنرستان از نظر مدرک تحصیلی و اینکه پس از چند سال دانش‌آموخته می‌شوند، نامشخص

بود؛ اما در این سال دوره تحصیل هنرستان شش سال و ارزش گواهینامه دانش‌آموختگان آن معادل دوره کامل متوسطه تعیین شد. بنای ساختمان جدید هنرستان که توسط کرومر^(۴) آلمانی طراحی شده بود، در ۱۳۲۰ ش. آغاز شد. اما به دلیل وقوع جنگ جهانی دوم، تکمیل ساختمان مدرسه شش سال به طول انجامید. متخصصان آلمانی از سال دوم تأسیس هنرستان صنعتی فارس تا ۱۳۲۰ ش. به تعلیم هنرجویان این هنرستان اشتغال داشتند و حتی ریاست مدرسه نیز به عهده آنان واگذار شده بود. پس از وقایع شهریور ۱۳۲۰ ش. با خروج افراد آلمانی از کشور، امور هنرستان به عهده معلمان ایرانی سپرده شد.

در ۱۳۲۸ ش. هنرستان صنعتی فارس دوباره از وزارت بازرگانی و پیشه و هنر جدا شد و به وزارت فرهنگ واگذار گردید. بعدها با افزوده شدن دبیرستان حرفه‌ای به این هنرستان به مرکز آموزشی فنی و حرفه‌ای تبدیل شد.

۱۰.۲. وزارت‌خانه‌های مُجری امور صنعتی و مهندسی در ایران

۱.۱۰.۲. پُست و تلگراف

در ۱۲۸۸ ش. دو وزارت‌خانه پُست و تلگراف به یک وزارت‌خانه تبدیل شدند. در همین سال نخستین خدمت پُست هوایی میان بوشهر و لندن به کار افتاد.

در ۱۳۰۶ ش. که قاسم صوراسرافیل وزیر پُست و تلگراف شد، این وزارت‌خانه سر و سامان گرفت و در راه بهبود و پیشرفت قدم گذاشت. در این دوره وزارت‌خانه به جدیدترین و تازه‌ترین وسیله‌های ممکن مجهز شد و ساختمان بزرگی مخصوص پُست تهران در خیابان سپه ساخته شد.

(کمیسیون ملی یونسکو ایران، ۱۳۴۲:۱۴۹۹)

در ۱۳۰۸ ش. با تغییر نام، «وزارت پُست و تلگراف و تلفن» به وجود آمد، زیرا گسترش صنعت پُست و تلگراف و در کنار آن تلفن، در دوره رضاشاه زمینه را برای ایجاد ساختاری رسمی در وزارت پُست و تلگراف فراهم کرد. در این زمان وزارت‌خانه از نظر سازمان اداری به دو قسمت مرکزی و مراکز ایالات و ولایات تقسیم شد. تشکیلات مرکزی شامل دوازده اداره بود:

(۱) اداره دفتر وزارتی، (۲) اداره مرکزی پُست، (۳) اداره مرکزی تلگراف، (۴) اداره بی‌سیم پهلوی، (۵) اداره کارگزینی، (۶) اداره حسابداری، (۷) اداره بازرسی، (۸) اداره کل کارپردازی و ثبت احوال، (۹) اداره آمار، (۱۰) اداره امور تلفن، (۱۱) اداره اطلاعات و (۱۲) اداره سیم‌کشی و تعمیرات

(وزارت پُست و تلگراف و تلفن، ۱۳۱۵:۱)

۲.۱۰.۲. فواید عامه

نخستین تلاش برای ساماندهی سازمان اجرایی امور صنعتی و مهندسی در ۱۲۵۱ ش. به کوشایی میرزااحسین‌خان سپهسالار صورت گرفت. در این زمان او، وزارت فواید عامه را تشکیل داد و مسئولیت آن را بر عهده حسنعلی‌خان امیر نظام گروسی گذارد.

(اعتمادالسلطنه، به کوشش ایرج افشار، ۱۳۸۰:۱۴۲)

در ۱۲۵۶ ش. وزارت فواید عامه با وزارت تجارت ادغام شد و «وزارت فواید عامه و تجارت» ایجاد شد. در آن زمان، اداره معادن به این وزارت خانه وابسته شد. این وزارت خانه در اواخر دوره قاجاری گسترش چشمگیری یافت. وظایف این وزارت خانه در دوره احمدشاهی عبارت بود از:

- اداره کارخانجات
- رسیدگی به امور صنعتی و فلاحتی
- اداره امور معادن

(مستوفی، ۱۳۷۷:۳۷۲)

وزارت فواید عامه گاهی نمایندگانی را به ولایات کشور می فرستاد تا هر دو ماه یک بار در مورد اوضاع تجارتي، فلاحتی، صنعتی، راهها و معادن گزارش تهیه نمایند. برابر قانون مصوب ۱۳۰۱ ش. مجلس شورای ملی، این وزارت خانه برای اولین بار استقلال یافت و بودجه آن در این سال بالغ بر ۵۶۶/۴۰۰ ریال تعیین گردید.

(رشیدی جزنی، ۱۳۸۰:۲)

در این زمان، اداره تجارت، فلاحت و مدرسه تخصصی رنگرزی زیر مجموعه این وزارت خانه قرار گرفت. وزارت فواید عامه تا ۱۳۰۸ ش. به عنوان یکی از سازمان های اجرایی دولت پهلوی عمل کرده، به طوری که بسیاری از قوانین و مقررات مصوب را به موقع اجرا گذارد. سرانجام در این سال، قانون پایه گذاری وزارت طرق و شوارع و بنیاد گذاری وزارت اقتصاد ملی به جای وزارت فواید عامه از مجلس گذشت و بدین ترتیب وزارت فواید عامه از بین رفت.

(گاهنامه، ۱۳۵۵:۹۱)

۳.۱۰.۲. طرق و شوارع

قدیمی ترین مرکز اختصاصی برنامه ریزی آموزشی و صنعتی ایران را باید اداره کل طرق و شوارع دانست. این اداره در ۱۱ فروردین ۱۳۰۱ ش. به فرمان رضاخان در وزارت فواید عامه تشکیل شد.

در ۲۵ اسفند ۱۳۰۸ ش. این اداره کل، به موجب قانونی که از مجلس شورای ملی گذشت، به صورت یک وزارت خانه مستقل به نام وزارت طرق و شوارع درآمد. این وزارت خانه یکی از مهم ترین و گسترده ترین دستگاه های مهندسی و صنعتی کشور بود که افزون بر سیاست گذاری، در حوزه اجرا نیز به ایفای نقش می پرداخت. این وزارت خانه، با جهت گیری ویژه ای به امور مربوط به راه های کشور می پرداخت. اداره سازمان و ساختارهای گوناگون این وزارت خانه، زیر نظر مدیر اجرایی ای قرار داشت که او به طور مستقیم و زیر نظر نخست وزیر انجام وظیفه می کرد.

(صادقی، ۱۳۸۷:۴۵)

۱۱.۲. کتاب‌نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، وزارت علوم و آموزش عالی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- ----- روزنامه اطلاعات. س ۹. ش ۲۲۵۸. تهران: ۲۰ آرمرداد ۱۳۱۳ ش.
- ----- سالنامه و احصایه معارف ۱۳۰۹-۱۳۱۰ ش. بی‌جا: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، ۱۳۱۰ ش.
- ----- سالنامه و احصایه معارف سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ ش. بی‌جا: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، ۱۳۰۸ ش.
- ----- سالنامه پستی و تلگرافی سال ۱۳۱۵ ش. تهران: وزارت پست و تلگراف و تلفن، اداره آمار، ش ۲۱.
- ----- سالنامه مؤسسات علمی و فلاحی کرج. س ۱. بی‌جا: بی‌نا، ۱۳۱۵ ش.
- ----- سند شماره ۱۶۲۰۱. مرکز اسناد ریاست جمهوری.
- ----- سیر تحول تاریخی مؤسسات آموزش عالی در ایران (اساسنامه‌های مراکز آموزش عالی). تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مهر ۱۳۶۱ ش.
- ----- قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی‌تا.
- ----- گاهنامه پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی. ج ۱. تهران: کتابخانه پهلوی، ۱۳۵۵ ش.
- ----- مجله ایران‌شهر، ج ۲. نشریه ش ۲۲. کمیسیون ملی یونسکو در ایران. تهران: چاپخانه دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ ش.
- ----- مجموعه قوانین سال ۱۳۱۰ ش. بی‌جا: وزارت دادگستری، بی‌تا.
- ----- اعتمادالسلطنه، میرزا محمدحسن خان. صدر التواریخ. تصحیح محمد مشیری. تهران: انتشارات روزبهان، ۱۳۵۷ ش.
- ----- بیهقی، علی‌اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- ----- خاقانی، عباس. بررسی تحولات آموزش و پرورش. تهران: دانشکده علوم اجتماعی و مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۵۲ ش.
- ----- دولت آبادی، یحیی. حیات یحیی. ج ۲. تهران: عطار و فردوسی، ۱۳۶۲ ش.
- ----- رشیدی جزئی، منیر. تاریخچه تحول و تغییرات ساختارهای تشکیلات وزارت صنایع و معادن از ۱۲۸۵ تا ۱۳۸۰ ش. تهران: دفتر تشکیلات و بودجه وزارت صنایع و معادن، ۱۳۸۰ ش.
- ----- سلیمی، مصطفی. مقاله «هنرستان رنگرزی» در مجله تعلیم و تربیت. ش ۹. تهران: خرداد ۱۳۲۹ ش.
- ----- صادقی، زهرا. سیاست‌های صنعتی دوران رضاشاه (۱۳۲۰-۱۳۰۴ ش). تهران: انتشارات خجسته، ۱۳۸۷ ش.
- ----- صدیق، عیسی. تاریخ مختصر تعلیم و تربیت. تهران: روشنائی، ۱۳۱۶ ش.
- ----- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- ----- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش.
- ----- قاسمی پویا، اقبال. مدارس جدید در دوره قاجاریه: بنیان و پیشروان. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷ ش.

- قوسی‌زاد، پروین. مقاله «دارالفنون» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۱۶. تهران، بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۹۰ ش. ص ۷۲۱.
- کامران، مرتضی. دیده‌ها و شنیده‌ها، خاطرات میرزا ابوالقاسم خان کَحّال‌زاده. تهران: نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۳ ش.
- لطیفی نیا، مهشید. روابط ایران و یونسکو (کمیسسیون ملی یونسکو در ایران) سال‌های ۵۷-۱۳۲۷ ش. ج ۲. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا. ایران، ۱۳۸۵ ش.
- محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ مؤسّسات تمدّنی جدید در ایران. ج ۲. ۲. تهران: مؤسّسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۶ ش.
- محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ مؤسّسات تمدّنی جدید در ایران. ج ۳. ۱. تهران: مؤسّسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۸ ش.
- مستوفی، عبدالله. شرح زندگانی من. ج ۳. تهران: انتشارات زوّار، ۱۳۷۷ ش.
- مصاحب، غلامحسین. دایرةالمعارف فارسی. ج ۵. تهران: شرکت کتاب‌های جیبی وابسته به مؤسّسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۸۷ ش.
- میرابوالقاسمی، رقیّه. مقاله «تلگراف» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۱. ۸. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۸۳ ش.
- میراحمدی، مریم. پژوهشی در تاریخ معاصر ایران. مشهد: آستان قدس رضوی (ع)، ۱۳۶۸ ش.
- یزدانی، مرضیه. اسناد پُست و تلگراف و تلفن در دوره رضا شاه. تهران: سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۷۸ ش.

نوشمار سوم

دورانِ پهلوی اول (۱۳۰۴ تا ۱۳۲۰ ش.)

۱.۳. روشنگری

در سوّم اسفند ۱۲۹۹ ش. با حمایت انگلیسی‌ها، سیدضیاءالدین طباطبایی به عنوان نخست‌وزیر به قدرت رسید و «کابینه سیاه» را تشکیل داد. این دولت تنها سه ماه دوام آورد و به دلیل ناتوانی و عدم موفقیت بر کنار شد. در ۱۳۰۲ ش. رضاخان که در دولت‌های پیشین پُست وزارت جنگ را به عهده داشت مأمور تشکیل دولت گردید. او در زمانی که ریاست دولت را به عهده داشت، زمینه را برای تغییر سلطنت آماده کرد. سرانجام در ۱۳۰۴ ش. مجلس مؤتسسان را برای انقراض سلسله قاجار تشکیل داد و این مجلس نیز حکمرانی قاجار را منقرض و رضاخان را به شاهی رساند. در دوران ابتدایی حکومت او طرح‌های آموزشی مانند گسترش آموزش عالی، اعزام محصل به خارج و ... ساماندهی و اجرا شد. هم چنین به شمار دبیرستان‌ها، مدارس عالی و هنرستان‌های صنعتی افزوده شد.

شمار مدارس عالی پسرانه ۳ باب و تعداد محصلین این مدارس نیز ۳۰۱ نفر در ۱۳۰۵ ش. گزارش شده است.

(خاقانی، ۱۳۵۲:۲۰)

در ۱۳۰۷ ش. به موجب قانون اعزام محصل به خارج از کشور، مقرر گردید تا به مدت شش سال، هرساله دست کم یک صد دانشجو از میان دانش‌آموختگان دبیرستان‌ها انتخاب و اعزام شوند. بسیاری از این دانشجویان در آغاز برای تأمین نیروی مورد نیاز جهت تدریس در دبیرستان‌ها و هنرستان‌های کشور در رشته‌های مهندسی، تعلیم و تربیت و پزشکی گزینش شده بودند.

معارف جدید در این دوره در سطح وسیعی گسترش یافت. در ۱۳۱۲ ش. قانون تربیت معلّم وضع شد. در ۱۳۱۳ ش. مدارس عالی به سرعت توسعه پیدا کردند به گونه‌ای که در ۱۳۱۶ ش. مدارس عالی جایگاه قابل ملاحظه‌ای داشتند.

تعلیمات متوسطه از دو دوره تشکیل شده بود. سه سال اول، دوره اول متوسطه نامیده می‌شد که برنامه آن برای تمامی دانش آموزان دبیرستان‌ها یکسان بود. اما از سال چهارم که به دوره دوم متوسطه موسوم بود، دبیرستان‌ها به شعب مختلف تقسیم می‌شدند.

«دوره دوم متوسطه پسران، دارای دو شعبه علمی و ادبی است و در ردیف آن نیز مدارس فنی تجارتنی، صنعتی، فلاحتی، رنگرزی و ... قرار گرفته است.»

(صدیق، ۱۳۱۶:۳۸۰)

یکی از برنامه‌های دولت در آن روزگار برای صنعتی کردن کشور، تربیت و آموزش نیروی متخصص و ماهر در شاخه‌های مختلف صنعت بوده است. در دوره پهلوی اول پس از تغییراتی که در اوضاع اقتصادی ایران ایجاد شد و توجهی که به اصلاحات و پیشرفت راه‌آهن، تأسیس کارخانه‌ها و استخراج معادن گردید، لزوم تربیت و آموزش افراد متخصص از بین ایرانیان احساس شد و برای رسیدن به این هدف دولت تصمیم گرفت از دو طریق اقدام نماید:

- یکی اعزام دانشجو به خارج از کشور
- دیگری تشکیل مدارس صنعتی در ایران

به دنبال این نیاز دولت در جهت تصویب قوانین و مقررات بخش آموزش نیروی متخصص گام برداشت و سپس برای به اجرا درآوردن آنها تلاش کرد. از آنجایی که آموزش صنعت در این دوره ضروری به نظر می‌رسید، مدارس و دانشگاه‌ها و دانشکده‌هایی در جهت آموزش فنون صنعتی تأسیس شدند. از سوی دیگر آموزش دو صنعت مهم کشور یعنی راه‌آهن و پست و تلگراف بیش از دیگر صنایع ضروری به نظر می‌رسید. بدین ترتیب مدارس تخصصی در راستای آموزش این دو صنعت پایه‌گذاری شد. بنابر آنچه اشاره گردید سیاست‌های آموزشی دولت در زمینه صنعت بر اساس موضوعات سه‌گانه زیر دسته‌بندی می‌شود:

- مدارس عالی و دانشگاه‌های صنعتی
- آموزش صنعت راه‌آهن
- آموزش صنعت پست و تلگراف

پس از جنگ جهانی دوم روند تحوّل دستگاه‌های مخابراتی در ایران، سیر صعودی یافت. برخی از عوامل مؤثر در این امر عبارت بودند از: راه‌اندازی دستگاه تله تایپ (دستگاه نویسنده تلگرافی)، تأسیس مراکز فرستنده و گیرنده با تجهیزات مدرن ارتباطات تلفنی و تلگرافی و استفاده از بافه (کابل)‌های مرکب محتوی زوج‌های فرکانس بالا و زوج‌های صوتی، و بالاخره بهره‌برداری از ارتباط تلگراف تلکس.

(محبوبی اردکانی، ۱۳۷۶: ۲۴۱-۲۴۰)

از آموزش صنعت (مهندسی) پست و تلگراف در مدرسه عالی پست و تلگراف، به عنوان نخستین رفتار پایدار برای پایه‌گذاری نخستین دانشگاه صنعتی کشور در سال‌های بعد یاد شده است.

برنامه مدارس عالی و هنرستان‌های فنی غالباً در سطح دوره دوم متوسطه و از سوی وزارت‌خانه‌های دیگری به جز «وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه» تهیه می‌شده است و شورای عالی معارف فقط تأیید و تصویب آنها را انجام می‌داده است.

«کسانی که پس از اتمام دوره ابتدایی وارد مدارس فنی می‌شوند در درجه متوسطه تعلیمات فنی قرار می‌گیرند و عموماً برای این است که در رشته معینی استادکار شوند. دانش آموخته‌های متوسطه کامل نیز که وارد دانشکده فنی و امثال آن می‌شدند، در حقیقت در مرحله عالی تعلیمات فنی هستند.»

(صدیق، ۱۳۱۶: ۳۸۹)

ایجاد وزارت‌خانه‌ها و سازمان‌های جدید به شیوه غرب موجب گردید که این مؤسسات برای تربیت نیروی انسانی مورد نیاز خود، یا اقدام به تأسیس مدارس فنی نمایند و یا آنکه دانشجو به خارج از کشور اعزام کنند. از ۱۳۱۱ ش. اداره امور هنرستان‌های صنعتی در سطح کشور به «وزارت پیشه و صنعت» واگذار شد.

افزون بر این مدارس فنی و هنرستان‌های صنعتی، مدارس حرفه‌ای دیگر هم در این ایام توسط وزارت‌خانه‌ها و

سازمان‌های دولتی پایه‌گذاری شد که از جمله آنها مدرسه عالی حرفه‌ای راه‌آهن، مدرسه عالی پُست و تلگراف و مدرسه نظام بود.

افزایش مدارس فنی و صنعتی در این دوره به هیچ وجه متناسب با افزایش مدارس متوسطه و ابتدایی و همچنین رشد صنعت در کشور نبود. بررسی وضعیت مدارس فنی و هنرستان‌های این دوره نشان می‌دهد که این مدارس بر طبق برنامه منظمی ایجاد نمی‌شدند. هنرستان‌های صنعتی تهران، فارس و تبریز که با کمک آلمان‌ها پایه‌گذاری شده بودند، برنامه مشترک و یکسان داشتند. بقیه هنرستان‌های دیگر از آنجا که از نظر نوع رشته منحصر به فرد بودند از برنامه و روش یکنواختی برخوردار نبودند.

پس از هنرستان صنعتی دولتی که اولین مدرسه صنعتی پس از داؤالفنون به شمار می‌رود، دومین هنرستان صنعتی کشور، هنرستان صنعتی فارس بوده است که به همت ابراهیم ضیاء (ضیاءالواعظین) نماینده مجلس شورای ملی، پایه‌گذاری شد. او به منظور همراه بودن علم و عمل در صدد ایجاد این هنرستان برآمد.

سه هنرستان صنعتی مهم این دوره، هنرستان صنعتی فارس، هنرستان صنعتی تبریز و هنرستان رنگرزی است. همچنین سه دبیرستان فنی مهم این دوره، دبیرستان تجارت، دبیرستان فنی مالیه و دبیرستان فلاحت هستند.

۲.۳. مدرسه عالی مهندسی

مدرسه عالی مهندسی در ۱۳۰۶ ش. گشایش یافت. پس از گشایش مدرسه در ۱۳۰۶/۴/۲۳ ش. اداره کل معارف متحد المال (بخشنامه) شرایط ورود به مدرسه را صادر کرد. شرایط ورود عبارت بودند از:

- زمان ثبت نام: از اول تا ۱۴ شهریور ۱۳۰۶ ش.
- دارندگان تصدیق‌نامه شش‌ساله ابتدایی و شهادت‌نامه دوره اول متوسطه در مدرسه پذیرفته می‌شوند.
- کسانی که دارای تصدیق‌نامه شش‌ساله ابتدایی بودند، می‌توانستند در قسمت حرفه (تجاری یا آهنگری) وارد شوند و ورود به دوره مهندسی ماشین‌سازی منوط به تکمیل دوره سه‌ساله متوسطه، تحصیل در مدرسه صنعتی و شهادت‌نامه دوره اول متوسطه بود.

(وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، ۱۳۰۸:۱۳۹)

۱.۲.۳. اساسنامه مدرسه مهندسی

مصوب هفتاد و سومین جلسه شورای عالی معارف

مورخ ۱۶ فروردین ۱۳۰۶ ش.

ماده ۱: منظور از مدرسه مهندسی، تهیة مهندس است برای طرُق و شوارع، راه‌آهن، سدبندی، پل‌سازی و ساختمان و ابنیه.

ماده ۲: شرایط ورود به این مدرسه از این قرار است:

الف) صحت مزاج

ب) داشتن دیپلم کامل متوسطه (شعبه علمی)

ج) داشتن سنی که از هیجده کمتر و از بیست و چهار سال زیادتر نباشد.

د) دادن امتحان مسابقه

ماده ۳: دوره تحصیلات مدرسه مهندسی چهار سال خواهد بود.

ماده ۴: به فارغ التحصیل های این مدرسه دیپلم مهندسی طرُق و شوارع و ساختمان و ابنیه داده می شود که از حیث رتبه علمی برابر با درجه لیسانس خواهد بود.

۲.۲.۳. پروگرام برنامه سال اول و سال دوم مدرسه مهندسی

مصوب نودمین جلسه شورای عالی معارف،

مورخ ۲۶ شهریور ۱۳۰۶ ش.

سال اول: ۱۸ ساعت در هفته

جدول ۱، برنامه درسی هفتگی سال اول مدرسه مهندسی

ردیف	نام واحد درسی	ساعت
۱	متمم جبر و مثلثات و آنالیز جبر عالی و هندسه تحلیلی و هندسه رسمیه	۵ ساعت
۲	فیزیک	۲ ساعت
۳	مکانیک، استاتیک گرافیک «تعدادل خطی»	۳ ساعت
۴	شیمی	۱ ساعت
۵	تپگرافی (مساحی نقشه برداری، تسویه)	۲ ساعت
۶	ساختمان، مصالح و عملیات	۲ ساعت
۷	کارهای فنی	۱ ساعت
۸	خلاصه معماری و تاریخ صنایع	۲ ساعت
۹	عملیات	۲۰۰ جلسه در سال

جدول ۲، برنامه درس های سالانه

ردیف	موضوع درس	ساعت در جلسه
۱	ریاضیات	۷۲ ساعت در ۲۴ جلسه
۲	مکانیک	۷۲ ساعت در ۲۴ جلسه
۳	تپگرافی	۹۶ ساعت در ۳۲ جلسه
۴	ساختمان	۷۲ ساعت در ۲۴ جلسه
۵	کارهای فنی	۷۲ ساعت در ۲۴ جلسه
۶	رسم و نقشه کشی	۱۴۴ ساعت در ۴۸ جلسه
۷	رسم نمونه	۷۲ ساعت در ۲۴ جلسه
جمع کل		۶۰۰ ساعت در ۲۰۰ جلسه

جدول ۳، برنامه درسی هفتگی

ردیف	واحد درسی	ساعت
۱	ریاضیات عالی «جبر عالی، هندسه تحلیلی»	۵ ساعت در هفته
۲	مکانیک و تعادل خطی، هیدرولیک	۳ ساعت در هفته
۳	تپگرافی	۱ ساعت در هفته
۴	معرفت الارض	۱ ساعت در هفته
۵	مقاومت مصالح و استحکام ساختمان‌ها	۲ ساعت در هفته
۶	ساختمان و مصالح و عملیات	۲ ساعت در هفته
۷	کارهای فنی	۱ ساعت در هفته
۸	برآورد آب‌نیه	۱ ساعت در هفته
۹	طُرُق و شوارع شهری	۱ ساعت در هفته
۱۰	تاریخ صنایع	۲ ساعت در هفته
۱۱	مختصری از بانک و بورس و علم ثروت	۱ ساعت در هفته
۱۲	عملیات	۲۰۰ جلسه در سال

* جلسه ۱۹۴، مورخ ۳۰ شهریور ۱۳۱۰ ش.

پروگرام سال اول مدرسه عالی مهندسی طُرُق و شوارع به طوری که از وزارت طُرُق پیشنهاد شده برای سال تحصیلی ۱۱-۱۳۱۰ ش. به تجربه منجر می‌شود و نظام‌نامه و پروگرام کامل مدرسه تا قبل از تعطیلی مدارس در سال آتیه به شورا پیشنهاد شود.

(وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۱:۱۳۹)

۳.۳. مدرسه عالی مخابرات

در ۱۳۰۵ ش. آموزشگاه تلگراف بی‌سیم ایران رسماً افتتاح شد که معلمان آن روسی و ایرانی بودند. با توجه به نظامی بودن کاربرد تلگراف بی‌سیم، مسئولیت آن نیز به وزارت جنگ سپرده شد.

مدرسه پُست و تلگراف در ۱۳۰۷ ش. با دوره تحصیلی علمی و عملی دو ساله در زمان وزارت قاسم صوراسرافیل پایه‌گذاری شد. شرط ورود به این مدرسه داشتن تحصیلات دوره اول متوسطه بود و ارزش این دوره، معادل دوره دوم متوسطه به حساب می‌آمد. در خرداد همان سال نظام‌نامه‌ای جهت فعالیت این مدرسه از تصویب هیأت وزیران گذشت. این مدرسه تا ۱۳۱۵ ش. فعالیت داشت. در ۱۳۱۷ ش. نیز کلاس ویژه‌ای برای آموزش نیروی متخصص برای پُست‌های جدید بی‌سیم دایر گردید.

در ۲۴ آذر ۱۳۰۹ ش. پیشنهادی از سوی وزیر پُست و تلگراف مبنی بر تصویب نظام‌نامه جدید به هیأت وزیران تقدیم گردید. در مقدمه این پیشنهاد آمده بود:

«نظر به اینکه در نتیجه تأسیسات جدید و کثرت روزافزون کارهای پُستی و تلگرافی، وجود عده‌ای مستخدم جدید ضرورت قطعی دارد که از طریق مدرسه فنی پُست و تلگراف استخدام شوند و نظر به تجربیات حاصله از دوره اول مدرسه، لازم است اصلاحاتی در مواد نظام‌نامه آن (که خرداد ۱۳۰۷ ش. به تصویب هیأت

محترم وزراء رسیده) به عمل آید.»

(مرکز اسناد ریاست جمهوری، سند شماره ۱۶۲۰۱)

۱.۳.۳. نظامنامه تصویبی هیأت وزیران. ۱۳۰۹ ش.

ماده ۱: هدف از تأسیس مدرسه پُست و تلگراف، تربیت افراد آگاه به علوم فنی و اداری پُست و تلگراف است.

ماده ۲: استخدام رسمی در وزارت پُست و تلگراف منوط به گذراندن دوران تحصیل در مدرسه است.

ماده ۳: دوره مدرسه دو سال (بدون اینکه تابستان تعطیل شود) در نظر گرفته شد.

ماده ۴: شرایط ورود به مدرسه عبارتند از:

- تابعیت ایران
- نداشتن سن کمتر از ۱۶ سال و بیشتر از ۲۴ سال
- صحّت مزاج
- عدم محکومیت
- تعهد خدمت در وزارت پُست و تلگراف به مدت ۴ سال
- داشتن لااقل تصدیق نامه رسمی تحصیلات ۳ ساله اول متوسطه
- موفقیت در مسابقه‌ای که به عمل خواهد آمد.

ماده ۵: افراد ذیل در پذیرش تقدّم دارند:

- دارندگان دیپلم مدارس عالیّه
- اشخاصی که با زبان‌های انگلیسی، روسی، فرانسوی و آلمانی آشنایی داشته باشند.

ماده ۶: شرایط تحصیل در مدرسه با نظر هیأت منتخب از رؤسای ادارات مرکزی وزارتخانه تهیه می‌شود.

ماده ۷: امتحان در مدرسه هر شش ماه یک بار تحت نظر هیأتی مرکب از ۳ نفر از رؤسای ادارات مرکزی وزارتخانه برگزار می‌شود.

ماده ۸: انتخاب مواد مسابقه و امتحانات بر عهده هیأت مُمتحنه است.

ماده ۹: محصلی که دوبار در امتحانات مردود شود، از مدرسه اخراج می‌شود.

ماده ۱۰: در طی مدّت تحصیل، نظامنامه باید از سوی محصلین رعایت شود.

ماده ۱۱: ترتیب تحصیل و سایر مسائل طبق نظامنامه داخلی معین می‌شود.

ماده ۱۲: محصلینی که در موقع امتحان نهایی مدرسه کمتر از ۱۹ سال نداشته باشند، دوره تحصیل در مدرسه به منزله خدمت ابتدایی آنها محسوب می‌شود.

ماده ۱۳: فارغ‌التحصیلان مدرسه در هر شرایطی ملزم به خدمت در وزارت پست و تلگراف هستند.

ماده ۱۴: فارغ‌التحصیلان مدرسه ملزم به خدمت در هر نقطه‌ای که وزارت پست و تلگراف مشخص می‌کند، هستند.

ماده ۱۵: نظامنامه سابق مدرسه منسوخ اعلام گردید.

(صادقی، ۱۳۸۷: ۱۴۵)

اولین ساختمان وزارت پست و تلگراف در زمان پهلوی اول

مقررات راجع به افتتاح دوره دوم مدرسه پست و تلگراف (۱۳۱۰/۶/۱۰ ش.)

پس از تصویب نظامنامه مدرسه پست و تلگراف در ۱۳۰۹ ش. هیأت وزیران در جلسه دهم شهریور ۱۳۱۰ ش. مقررات راجع به افتتاح دوره دوم مدرسه پست و تلگراف را تصویب نمود. در مصوبه هیأت وزیران آمده است که از تاریخ تأسیس مدرسه فقط اشخاص ذیل می‌توانند به استخدام وزارت پست و تلگراف درآیند:

- محصلین دارای تصدیق سه ساله متوسطه که سال اول مدرسه را به اتمام رسانده و سال دوم را نیز به عنوان عضو مبتدی طی کرده‌اند.
 - دارندگان دیپلم یا لیسانس به بالا
 - محصلین دارای تصدیق شش ساله ابتدایی که دوره سه ساله مدرسه را تمام کرده و سپس یک سال در شعب مختلف اداری خدمت کرده‌اند.
 - مستخدمین بی‌رتبه وزارتخانه‌ها که از عهده امتحانات نهایی دوره ۲ ساله مدرسه برآمده‌اند.
- همچنین مقرر گردید به هر یک از دارندگان تصدیق دوره ابتدایی، ماهانه ۴ تومان و به هر یک از

دارندگان تصدیق سه ساله اول متوسطه و بالاتر ماهانه ۶ تومان پرداخت شود. در این مصوبه ذکر گردید که تعدادی از فارغ‌التحصیلان پس از فراغت از تحصیل و موفقیت در امتحان نهایی به استخدام وزارت خانه در می‌آیند. همچنین هر یک از محصلین مکلف گردیدند پس از فراغت از تحصیل به مدت ۵ سال به خدمت وزارت پست و تلگراف مشغول گردند.

(وزارت دادگستری، بی‌تا: ۲۰۶)

در دی ۱۳۱۸ ش. قانون ایجاد «آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن» به تصویب مجلس شورای ملی رسید. به موجب این قانون، برای آموزشگاه سه شعبه اول، دوم، سوم و کلاس شهرستان پیش‌بینی شده بود. در ۱۳۲۷ ش. شعبه دوم آموزشگاه برای تکمیل مطالعات مهندسیین تشکیل شد و اولین دسته از کارمندان وزارت‌خانه مزبور پس از گذراندن این دوره به اخذ دانشنامه مهندسی در رشته ارتباطات نائل آمدند. از ۱۳۴۶ ش. مدت دوره مهندسی به چهار سال در هشت ترم تبدیل شد.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵:۱۶۶)

۲.۳.۳. اساسنامه دوره چهارساله مهندسی آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن

ماده ۱: اداره کل آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن، برای تعلیم و تربیت مهندسان ارتباط در رشته‌های مختلف که باید عهده‌دار برقراری و گسترش و بهبود شبکه‌های وسیع ارتباطی کشور بشوند، مبادرت به تأسیس دوره چهارساله مهندسی ارتباط می‌نماید.

ماده ۲: مدت دو سال تحصیلی شعبه مهندسی ۹ ماه می‌باشد که به دو دوره چهار ماه و نیم تحصیلات علمی و عملی تقسیم می‌شود و دو ماه دیگر از سال به کار آموزشی طبق برنامه آموزشگاه و یک ماه باقی مانده به تعطیلات اختصاص می‌یابد.

✓ تبصره ۱: امتحانات هر سال تحصیلی طبق آیین‌نامه مربوط در دو نوبت یکی در پایان دوره اول و دیگری در پایان دوره دوم سال تحصیلی انجام می‌شود.

ماده ۳: داوطلبان تحصیل در این دوره باید دارای شرایط زیر باشند:

- تابعیت دولت شاهنشاهی ایران
- حداکثر ۲۵ سال تمام
- دارا بودن دیپلم ششم متوسطه شعبه ریاضی
- پذیرفته شدن در امتحان ورودی

ماده ۴: فارغ‌التحصیلان شعبه اول آموزشگاه که دارای شرایط زیر بوده و در امتحان ورودی دوره مهندسی به تحصیل پردازند:

- داشتن کارنامه قبولی پنجم ریاضی
- دیدن یک دوره شش‌ماهه اختصاصی در اداره کل آموزش جهت تکمیل معلومات ریاضی و موفقیت در امتحانات آن. (ورود به دوره شش‌ماهه با امتحان ورودی انجام خواهد گرفت.)
- داشتن حداقل ۳ سال سابقه خدمت فنی رضایت‌بخش در رشته مربوط به استثنای شاگردان اول، دوم

و سوّم شعبه اوّل که دو سال خدمت برای آنها کافی است.
 ماده ۵: از کارمندانی که با در دست داشتن دیپلم ششم ریاضی دوره دو ساله شعبه دوّم را با موفقیت در امتحانات گذرانده و دیپلم عالی کسب نموده‌اند و حداقل دو سال خدمت رضایت‌بخش در رشته مربوط داشته باشند می‌توانند پس از طیّ یک دوره اختصاصی در حدود شش ماه در امتحان خاصّ ورودی در سال سوّم دوره مهندسی شرکت جسته و پس از طیّ دو سال تحصیلات تکمیلی و گذراندن امتحانات با موفقیت پایان‌نامه تحصیلی دانشنامه مهندسی اخذ نمایند.

ماده ۶: امتحان ورودی و سایر امتحانات دوره مهندسی مطابق آیین‌نامه امتحانات مصوّبه شورای عالی آموزشی وزارت پست و تلگراف و تلفن بوده و امتحانات نهایی سال آخر با نظارت نماینده اداره کلّ تعلیمات عالیّه وزارت آموزش و پرورش انجام می‌گیرد.

ماده ۷: چنانچه دانشجویی در هر یک از امتحانات دوره مهندسی مردود شد در صورت دایر بودن کلاس می‌تواند در دوره مزبور فقط یک دفعه شرکت نماید.
 ✓ تبصره ۲: دانشجویانی که سال‌های سوّم و چهارم طبق این ماده از شرکت در آموزشگاه برکنار می‌شوند با تصویب شورای عالی آموزش گواهینامه عالی فتی اعطاء خواهد شد.

ماده ۸: به فارغ‌التحصیلان دانشنامه مهندسی ارتباط با ذکر رشته مزبور به امضای وزرای آموزش و پرورش و پست و تلگراف و تلفن و مدیرکلّ تعلیمات عالیّه وزارت آموزش و پرورش و رئیس اداره کلّ آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن داده می‌شود که ارزش تحصیلی آن لیسانس و دارنده آن عنوان مهندس خواهند داشت.

ماده ۹: دروس دوره مهندسی را کسانی می‌توانند تدریس کنند که صلاحیت تدریس آنها به تصویب شورای مرکزی دانشگاه‌ها رسیده باشد.

ماده ۱۰: عملیات آزمایشگاه و کارگاه را کسانی می‌توانند تدریس کنند که ارزش تحصیلات مهندسی آنها در حدود لیسانس بوده و معلومات تجربی کافی داشته باشند و تدریس او بنا بر پیشنهاد رئیس اداره کلّ آموزش مورد تأیید شورای عالی آموزش قرار گیرد.

ماده ۱۱: برای تعیین خطّ مشی و تغییر و تبدیل برنامه‌های آموزشی با توجه به پیشرفت‌های علمی در امور اجتماعی و اظهار نظر مشورتی در تعیین استادان و معلمین آموزشگاه و تصویب آیین‌نامه‌های امتحانات و چاپ کتب و نشریات و شرایط قبول دانشجو مقرّرات انضباطی و رسیدگی و اظهار نظر مشورتی درباره سایر مطالبی که رئیس اداره کلّ آموزش در شورا مطرح نماید در اداره کلّ آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن شورایی به نام شورای عالی آموزش تحت ریاست رئیس اداره کلّ آموزش تشکیل می‌شود. شورا دارای شش عضو دیگر خواهد بود که عبارتند از نماینده کمیسیون فتی وزارت خانه و ۵ نفر از استادان بنا به پیشنهاد رئیس اداره کلّ آموزش به مقام وزارت که با صدور حکم وزارتی به عضویت شورا منصوب می‌شوند، تصمیمات شورا حداقل به اکثریت چهار رأی منوط خواهد بود. اعضای شورا موظف به حضور در کلیّه جلسات شورا می‌باشند و هر سه جلسه غیبت به منزله استعفاء از شورا تلقی می‌شود.

ماده ۱۲: رئیس اداره کلّ آموزش مجاز است در مواردی که تأمین استاد برای هر درس متعذّر باشد به استادان آموزشگاه با تصویب شورای عالی اجازه بیش از ۵ ساعت تدریس در هفته را بدهد.

این اساسنامه مشتمل بر ۱۲ ماده و ۲ تبصره در یکصد و چهل و سوّمین جلسه مورّخ ۴۶/۷/۳ ش. شورای مرکزی دانشگاه‌ها به تصویب رسیده، صحیح است.

دبیر کلّ شورای مرکزی دانشگاه‌ها، دکتر بدیعی

۳.۳.۳. اساسنامهٔ شعبهٔ دوم آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن

مادهٔ ۱: شعبهٔ دوم آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن به موجب جزء دوم از بند الف مادهٔ اول قانون مصوب ۲۳ دی ۱۳۱۸ ش. به منظور تعلیم و تربیت کارمندان در قسمت‌های مختلف ارتباطی و مخابراتی کشور به مدت دو سال تحصیل، تشکیل می‌گردد.

مادهٔ ۲: مدت هر سال تحصیلی شعبه دوم ۹ ماه می‌باشد که به دو دورهٔ چهار ماه و نیم تحصیلات علمی و عملی تقسیم شده و دو ماه دیگر از سال به کارآموزی طبق برنامهٔ آموزشگاه و یک ماه باقی مانده به تعطیلات اختصاص می‌یابد.

✓ تبصره: امتحانات هر سال تحصیلی طبق آیین‌نامه‌ای که به تصویب شورای عالی آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن (مربوط به مادهٔ ۱۱ اساسنامهٔ دورهٔ چهارسالهٔ مهندسی مصوب یکصد و چهل و سومین مورخ ۴۶/۷/۳ ش. شورای مرکزی دانشگاه‌ها) در دو نوبت یکی در پایان نیمسال اول و دیگری در پایان نیمسال دوم سال تحصیلی انجام می‌شود.

مادهٔ ۳: داوطلبان تحصیل در این شعبه باید دارای شرایط زیر باشند:

- تابعیت دولت شاهنشاهی ایران
- حداکثر ۲۵ سال
- دارا بودن دیپلم ششم متوسطه شعبهٔ ریاضی، یا دیپلم شش سالهٔ هنرستان صنعتی رشتهٔ برق یا مکانیک
- پذیرفته شدن در امتحان ورودی و مصاحبه

مادهٔ ۴: در صورت احتیاج کارکنان رسمی وزارت پست و تلگراف و تلفن که حائز شرایط بندهای مادهٔ ۳ بوده و لااقل دو سال در ادارات فنی وزارتخانه خدمت کرده باشند و سن آنها از سی و پنج سال تجاوز نکند می‌توانند در شعبهٔ دوم به تحصیل بپردازند.

مادهٔ ۵: امتحانات ورودی و سایر امتحانات داخلی و نهایی طبق آیین‌نامهٔ امتحانات مصوب شورای عالی آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن بوده و امتحانات نیمسال دوم با نظارت نمایندهٔ وزارت علوم و آموزش عالی انجام می‌شود.

مادهٔ ۶: چنانچه دانشجویی در امتحانات شعبهٔ دوم مردود شد در صورت دایر بودن کلاس می‌تواند در دورهٔ مزبور فقط یک دفعه شرکت نماید.

مادهٔ ۷: به دانشجویانی که امتحانات دو سال شعبهٔ دوم را طبق آیین‌نامهٔ مذکور در مادهٔ ۵ با موفقیت گذرانیده باشند گواهینامه‌ای با ذکر رشتهٔ مربوط به امضای وزرای علوم و آموزش عالی و پست و تلگراف و تلفن و مدیر کل آموزشی پست و تلگراف و تلفن داده می‌شود که ارزش تحصیلی آن عالی (فوق‌دیپلم) و دارندهٔ آن عنوان کمک مهندس خواهد داشت.

مادهٔ ۸: دروس شعبهٔ دوم را منحصراً افرادی که صلاحیت تدریس آنها به تصویب وزارت علوم و آموزش عالی رسیده باشد، می‌توانند تدریس نمایند.

مادهٔ ۹: عملیات آزمایشگاه و کارگاه را کسانی می‌توانند تدریس کنند که ارزش تحصیلات مهندسی آنها حداقل لیسانس بوده و معلومات تجربی و عملی کافی داشته و تدریس آنها بنا به پیشنهاد رئیس اداره کل آموزش مورد تأیید شورای عالی آموزش باشد.

ماده ۱۰: هر مدرس آموزشگاه می‌تواند حداکثر ده ساعت در هفته تدریس نموده و حق‌التدریس نظیر سایر مؤسسات آموزش عالی دریافت دارد.

این اساسنامه در تاریخ ۴۸/۲/۲۹ ش. به تصویب وزارت علوم و آموزش عالی رسید.

وزیر علوم و آموزش عالی

(دفتر امور شوراها، بی‌تا)

اداره کلّ تعلیمات عالیّه و روابط فرهنگی وزارت علوم و آموزش عالی در تاریخ ۱۳۲۹/۵/۱۸ ش. خطاب به کمیسیون ملی یونسکو تهران در پاسخ نامه آنها برای شناخت نظام آموزش عالی کشور می‌نویسد که:

«آموزشگاه فنی پُست و تلگراف شامل سه شعبه است:

شعبه اول:

بعد از سال سوّم متوسطه که دوره آن دو سال و گواهینامه آن از لحاظ نظام وظیفه معادل دوره کامل متوسطه فنی است.

شعبه دوّم:

بعد از ششم متوسطه که دوره آن دو سال و گواهینامه آن عالی (فوق متوسطه و کمتر از لیسانس) است.

شعبه سوّم:

بعد از تحصیلات دانشکده فنی است که دوره آن یک سال است.

در همین سال در آموزشگاه عالی اختصاصی پُست و تلگراف ۳۷ نفر پذیرفته شده‌اند.»

(لطیفی‌نیا، ۱۳۸۵: ۶۸)

با آنکه قانون پایه‌گذاری آموزشگاه پُست و تلگراف و تلفن (دی ۱۳۱۸ ش.) برای تربیت نیروی متخصص در امور فنی تلگراف باسیم، تلگراف بی‌سیم و رادیو به تصویب رسیده بود که در آن ایجاد کلاس‌های آموزشی برای تربیت کارمندان بومی در شهرستان‌ها نیز پیش‌بینی شده بود، اما اجرای آن تا سال ۱۳۲۶ ش. به تعویق افتاد.

از آنجایی که این فعالیت‌ها در مقایسه با سرعت و پیشرفت فنی امور مخابراتی در جهان و عقب ماندگی فنی و صنعتی کشور همیشه کارساز نبود، اعزام دانشجو به کشورهای اروپایی، از دوباره در دستور کار قرار گرفت، چنان‌که از ۱۳۳۵ تا ۱۳۳۸ ش. ۲۵۰ کارآموز پُست و تلگراف فقط به آلمان غربی اعزام شدند.

(میرابوالقاسمی، ۱۳۸۳: ۱۱۶)

۴.۳. مؤسسه عالی آموزش ارتباطات

این عنوان از ۱۳۴۹ ش. جایگزین نام پیشین «آموزشگاه عالی اختصاصی وزارت پُست و تلگراف و تلفن» شد. این مؤسسه عالی هیأت امنایی اداره می‌شده و رئیس هیأت امنای آن وزیر پُست و تلگراف و تلفن بوده است.

در ۱۳۵۱ ش. وزارت علوم و آموزش عالی گزارش کرده است که «مؤسسه عالی آموزش ارتباطات»، در پایه فوق‌دیپلم، رشته‌های: رادیو، تلفن، تلگراف، میکروویو مخابرات قضایی و در پایه لیسانس در رشته مهندسی ارتباط با همکاری گروه‌های آموزشی: میکروویو (تلویزیون، رادار، مخابرات قضایی)، رادیو، تلفن، تلگراف، خطوط، الکترونیک، علوم اداری و مقررات ارتباطی، فیزیک، ریاضیات، زبان فارسی و خارجی؛ درس‌های فنی و مهندسی را ارائه می‌دهد و شمار دانشجویان در دو رشته کمک مهندسی (۱۴۷ نفر) و مهندسی (۲۸۴ نفر) که در مجموع ۴۵۱ نفر هستند. این مؤسسه عالی، دارای یک باب کتابخانه با ۴۰۰۰ هزار جلد کتاب، ۵ کارگاه، ۱۳ آزمایشگاه عملی و ۵۹ عضو هیأت علمی بوده است. در این زمان نیز ۷ جلد کتاب از سوی این مؤسسه عالی منتشر شده است. به دانشجویان رشته کمک مهندسی ماهیانه ۴۵۰۰ ریال و به دانشجویان رشته مهندسی ارتباطات ۲۵۰۰ ریال کمک هزینه تحصیلی داده می‌شود.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌های وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۶:۱۳۵۲)

«مؤسسه عالی آموزش ارتباطات» در ۱۳۵۳ ش. به علت تأخیر در ارسال برگ‌های شناسایی در پژوهش بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران که از سوی گروه شناخت و سنجش پژوهش مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی انجام شده است، مشارکت نکرده است. به گزارش علی اکبر بیهقی، پژوهنده این پژوهش، در این بررسی، اعضای هیأت علمی از نظرهای جنسیت و تاهل، بالاترین مدرک تحصیلی (لیسانس، فوق لیسانس، دکتری و Ph.D)، کشور محل دریافت آخرین مدرک تحصیلی، تسلط به زبان‌های خارجی (انگلیسی، فرانسه، آلمانی، عربی، روسی، ایتالیایی و ...) و وضعیت (تمام وقت، نیمه وقت و حق‌التدریس) و نوع (رسمی، پیمانی و خرید خدمت) استخدام پایش، پیمایش و سنجش شده‌اند.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

در ۱۳۵۴ ش. «مؤسسه عالی آموزش ارتباطات» دارای زمینی به وسعت ۳۰۰۰۰ مترمربع و مساحت ۶۰۰۰ مترمربع زیر بنای ساختمان آموزشی بوده است. در سالیان اخیر شمار دانشجویان آن همواره چند صد نفر برآورد شده‌اند. اعضای هیأت علمی آن نیز رشد کمی و کیفی داشته و ۶۶ نفر بوده‌اند که ۴۶ نفر تمام وقت و ۲۰ نفر نیمه وقت امور آموزشی را اجرا و ارائه می‌کرده‌اند.

این مؤسسه، برای رشته‌های تحصیلی مهندسی ارتباط (۶۰ نفر) در پایه لیسانس؛ کمک مهندسی ارتباط (۱۵۰ نفر) در پایه فوق‌دیپلم، ۲۱۰ نفر دانشجو پذیرش کرده است.

شرایط اختصاصی:

- داوطلبان باید متولد سال ۱۳۳۱ ش. یا بعد از آن باشند.
- زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی است.
- دانشجویان موقع ثبت‌نام باید مدارکی از جمله گواهی سلامتی مطابق ضوابط قانون استخدام کشوری ارائه دهند.
- این مؤسسه به دانشجویان مبلغی به عنوان کمک‌هزینه پرداخت خواهد کرد و در مقابل داوطلبان باید تعهد بسپارند که به ازای هر سال تحصیل در مؤسسه، دو سال در وزارت پست و تلگراف و تلفن یا شرکت مخابرات ایران در هر نقطه‌ای از کشور خدمت کنند.
- حداقل امتیازات آزمون‌های سه‌گانه آزمایش همگانی برای داوطلبان مطابق جدول زیر است:

جدول ۴، حداقل امتیازات آزمون‌های سه‌گانه آزمایش همگانی

رشته کمک‌مهندسی	رشته مهندسی ارتباط	آزمون‌های سه‌گانه آزمایش همگانی
۴۰۰	۶۰۰	آزمون استعداد تحصیلی
۴۰۰	۵۰۰	آزمون زبان خارجی
۴۰۰	۵۰۰	آزمون زبان فارسی و شناخت ایران و فرهنگ ملی
۱۲۰۰	۱۶۰۰	جمع

نشانی: تهران، جاده قدیم شمیران (خیابان کوروش کبیر)، بی‌سیم پهلوی، مؤسسه عالی آموزش ارتباطات -
تلفن ۸۵۱۱۷۷

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

۱.۴.۳. روشنگری در محتوای مهندسی ارتباطات

منظور از ارتباطات رساندن پیامی است از یک منبع به یک فرد یا یک گروه دریافت‌کننده. فرآیند ارتباط تضمین‌کننده تولید و انتقال پیام است. در این رشته اصول و کاربرد مسائل مختلف تولید، انتقال و دریافت پیام و نیز طریقه ساختن این وسایل آموزش داده می‌شود.

دروس تشکیل دهنده این رشته عبارتند از: مدارهای الکتریکی و مغناطیسی، اندازه‌گیری الکتریکی، تئوری مدارها، خطوط ارتباط میدان‌ها و موج‌ها، انتشار امواج و آنتن‌ها، ارتباطات، ماکروویو، مدیریت صنعتی، تئوری الکترومغناطیس، خواص و مقاومت مصالح و ...

۹۴

این رشته در مؤسسه عالی آموزش ارتباطات در سطح دانشجویی (مهندسی ارتباطات) تدریس می‌شده است و دانش‌آموخته آن می‌توانسته است در یکی از زمینه‌های کارشناس ارتباط بی‌سیم، ارتباط از راه دور، ارتباط و مخابرات، ماکروویو، تحقیقات و استاندارد وسایل و فرآورده‌های صنایع الکتریکی در مراکز مخابراتی خدمت نماید.

(طایب پور و دیگران، ۱۳۵۵)

ساختمان وزارت پست و تلگراف در زمان پهلوی دوم

۲.۴.۳. آمار آموزش عالی

جدول ۵، آمار آموزش عالی در مؤسسه عالی آموزش ارتباطات

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش آموختگان		
		لک‌ادختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۱۹	-	-	-	-	۴۰	
۲	۱۳۲۱	-	-	-	-	۹	
۳	۱۳۲۲	-	-	-	-	۹	
۴	۱۳۲۷	-	-	-	-	۱۳	
۵	۱۳۲۸	-	-	-	-	۸	
۶	۱۳۳۰	-	-	-	-	۱۹	
۷	۱۳۳۱	-	-	-	-	۳۴	
۸	۱۳۳۲	-	-	-	-	۳۹	
۹	۱۳۳۳	-	-	-	-	۳۶	
۱۰	۱۳۳۴	-	-	-	-	۲۴	
۱۱	۱۳۳۵	-	-	-	-	۶۴	
۱۲	۱۳۳۶	-	-	-	-	۱۵	
۱۳	۱۳۳۷	-	-	-	-	۲۱	
۱۴	۱۳۳۹	-	-	-	-	۸۱	
۱۵	۱۳۴۰	-	-	-	-	۳۴	
۱۶	۱۳۴۱	-	-	-	-	۳۰	
۱۷	۱۳۴۳	-	۸	۸	-	۸	
۱۸	۱۳۴۵	۲	۳۴	۳۶	۲	۵۶	
۱۹	۱۳۴۶	-	۲۳۱	۲۳۱	-	۱۵۲	
۲۰	۱۳۴۷	۲	۷۸	۸۰	-	-	
۲۱	۱۳۴۸	۲	۷۵	۷۷	۲	۴۰	
۲۲	۱۳۴۹	-	-	-	-	۳۱	
۲۳	۱۳۵۰	-	۲۵۳	۲۵۳	-	-	
۲۴	۱۳۵۱	-	۴۵۴	۴۵۴	-	۱۵۹	
۲۵	۱۳۵۲	-	۴۸۸	۴۸۸	-	۱۴۹	
۲۶	۱۳۵۳	-	۴۷۱	۴۷۱	-	۱۷۷	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵) و (دفتر طرح‌ها و بررسی‌های وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۲:۱۶)

۵.۳. هنرستان‌های صنعتی

۱.۵.۳. هنرستان صنعتی تبریز

سومین هنرستان صنعتی که در کشور پایه‌گذاری شد، هنرستان صنعتی تبریز بود. این هنرستان در ۱۳۰۹ ش. از شورای معارف و تحت نظر اداره فرهنگ استان سوم بنیادگذاری و آغاز به کار کرد.

هنرستان صنعتی تبریز در آغاز فقط یک اتاق داشت و دوره تحصیل در آن نیز سه سال تعیین شده بود که شاگردان پس از فراغت از تحصیل به کارخانجات معرفی و در آنجا مشغول به کار می‌شدند. رشته‌های تحصیلی این هنرستان در آغاز پایه‌گذاری، درودگری و فلزکاری بود. در اواخر ۱۳۱۰ ش. بر طبق تصمیم کلی دولت مبنی بر واگذاری تمام هنرستان‌ها به وزارت صنعت و معدن، این هنرستان نیز جزء اداره صنعت و معدن استان درآمد و رئیس هنرستان نیز از سوی این اداره گزینش و منصوب شد.

چندی بعد با توسعه هنرستان صنعتی تبریز و نیاز جدی این هنرستان به معلم متخصص، شماری از معلمان آلمانی استخدام و در آن به تدریس پرداختند. در ۱۳۱۵ ش. با ایجاد کارخانجات اسلحه‌سازی و قندسازی و احداث راه‌آهن سرتاسری کشور، احتیاج بیشتری به پرورش افراد فنی و تحصیل کرده به نظر می‌رسید. از این رو، از طرف دولت عده‌ای مهندس از افراد خارجی استخدام و در هنرستان‌ها شروع به کار نمودند.

در اوایل همین سال مهندس کرومر که به استخدام دولت ایران درآمده بود، به مدیریت فنی هنرستان تبریز منصوب شد. وی در ۱۳۱۸ ش. به هنرستان شیراز منتقل گردید. او تا ۱۳۲۰ ش. مدیریت فنی هنرستان را به عهده داشت اما به دلیل خروج افراد آلمانی در این سال، وی نیز کشور را ترک نمود و از آن پس اداره هنرستان به عهده معلمان ایرانی واگذار شد. بعدها دوره تحصیل در این هنرستان شش ساله تعریف شد. هنرستان صنعتی تبریز تا ۱۳۲۸ ش. زیر نظر وزارت پیشه و هنر (صنایع) اداره می‌شد؛ اما در این زمان بنا بر تصویب هیأت وزیران که کلیه هنرستان‌ها به وزارت فرهنگ واگذار گردیدند، این هنرستان نیز دوباره زیر نظر اداره فرهنگ آذربایجان درآمد. ساختمان هنرستان صنعتی تبریز تا ۱۳۲۸ ش. استیجاری بود اما در این سال بنای خاصی برای آن ساخته شد.

۲.۵.۳. هنرستان رنگریزی

همزمان با سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ ش. مسأله ایجاد هنرستان رنگریزی با هدف پرورش عده‌ای کارشناس رنگ که وجود آنان در کارخانه‌های رنگریزی و همچنین در گمرک برای تشخیص رنگ‌های ثابت فرش و تجزیه رنگ‌ها و آزمایش‌های دیگر مورد نیاز بود، مطرح شد؛ تا آنکه سرانجام در ۱۳۰۹ ش. هنرستان رنگریزی در خیابان کمال‌الملک تهران پایه‌گذاری شد. اساسنامه و برنامه هنرستان رنگریزی در ۲۳ فروردین ۱۳۱۱ ش. به تصویب شورای عالی معارف رسید. بر طبق این اساسنامه دانش‌آموزان با داشتن گواهینامه سه ساله اول دوره متوسطه پذیرفته می‌شدند. دوره تحصیلات در این هنرستان نیز سه سال تعیین شده بود و دانش‌آموختگان آن به اخذ گواهینامه پایان تحصیلات متوسطه نائل می‌آمدند. ضمناً دانش‌آموزان این هنرستان متعهد می‌شدند که در پایان تحصیلات علمی و عملی به مدت پنج سال در کارخانه‌های دولتی به کار بپردازند.

۳.۶. دبیرستان‌های تخصصی فنی

۳.۱.۶. دبیرستان تجارت

از مدارس تخصصی و فنی که در ابتدای این دوره پایه‌گذاری شد، دبیرستان تجارت بود. این مدرسه در اواخر ۱۳۰۴ ش. از سوی وزارت تجارت و فلاح و فواید عامه به منظور تربیت افراد آشنا به تجارت و آگاه از اوضاع اقتصادی جهان پایه‌گذاری شد. این دبیرستان در آغاز بنیادگذاری دارای کلاس‌های دوره دوم متوسطه بود و دوره دبیرستان سه ساله تعریف شده بود.

مدرسه تجارت در خرداد ۱۳۰۶ ش. بر حسب پیشنهاد وزارت معارف و تصویب هیأت دولت از وزارت فواید عامه جدا شد و به وزارت معارف پیوست.

بعدها دبیرستان تجارت دارای دو دوره تحصیلی شد. دوره اول آن مانند سایر دبیرستان‌ها و مطابق مواد و دستور تحصیلات عمومی وزارت معارف بود و دوره دوم آن به علوم اقتصادی و تجارتي اختصاص داشت.

از ۱۳۰۹ ش. که رشته عالی تجارت پایه‌گذاری شد، دانشجویان دبیرستان تجارت برای ادامه تحصیل خویش به مدرسه عالی حقوق می‌رفتند. در ۱۳۱۲ ش. دو نفر از شاگردان این دبیرستان از مدرسه عالی دانش‌آموخته شدند. بعدها با پایه‌گذاری رشته اقتصاد، این دبیرستان تعطیل شد.

۳.۲.۶. دبیرستان مالیّه

این دبیرستان به منظور تربیت نیروی انسانی کاردان جهت وزارت مالیّه (دارایی) ایجاد شده بود. بودجه این دبیرستان از سوی وزارت مالیّه و برنامه آن توسط وزارت معارف تهیه می‌گردید. به دانش‌آموختگان این دبیرستان گواهینامه دوره کامل متوسطه از سوی وزارت مالیّه و وزارت معارف اعطاء می‌شد که دارندگان آن حق ورود به دانشکده حقوق را داشتند. وزارت مالیّه نیز متعهد شده بود که دانش‌آموختگان دبیرستان فنی مالیّه را با رتبه دو اداری استخدام کند.

۳.۱.۲.۶. مواد درسی دبیرستان فنی مالیّه

جدول ۶، برنامه هفتگی سال اول

ردیف	ماده درسی	ساعت در هفته
۱	ریاضیات تجارتي	۳
۲	تمرینات	۳
۳	حقوق اساسی	۲
۴	مقدمات علم مالیّه	۳
۵	احصائیه یا آمار	۲
۶	دفترداری	۳
۷	جغرافیای اقتصادی	۲
۸	ماشین‌نویسی	۳
۹	فرانسه	۵

۴	فارسی	۱۰
۳۰ ساعت در هفته		جمع کل

جدول ۷، برنامه هفتگی سال دوم

ساعت در هفته	ماده درسی	ردیف
۲	فارسی	۱
۵	فرانسه	۲
۳	ماشین نویسی	۳
۳	دفترداری	۴
۲	جغرافیای اقتصادی	۵
۲	تاریخ معاصر از لحاظ اقتصاد و عهدنامه های تجارتي	۶
۲	بودجه	۷
۲	احصائیه یا آمار	۸
۳	مالیه	۹
۲	حقوق تجارت	۱۰
۲	حقوق مدنی	۱۱
۲	تمرینات	۱۲
۳۰ ساعت در هفته		جمع کل

جدول ۸، برنامه هفتگی سال سوم

ساعت در هفته	ماده درسی	ردیف
۲	علم اقتصاد	۱
۳	تمرینات (تحریرات اداری)	۲
۲	پول و بانکداری	۳
۲	حمل و نقل بیمه	۴
۱	تعرفه گمرکی	۵
۱	انحصارات و امتیازات	۶
۱	مالیه	۷
۲	فارسی	۸
۴	فرانسه	۹
۲	محاسبات عددی	۱۰
۲	حقوق اداری	۱۱
۲	حقوق جزایی	۱۲
۱	حقوق عمومی و تشکیلات مالیه	۱۳

۱۴	قوانین و نظام‌های مالیاتی ایران و شرکت‌ها	۳
جمع کل		۲۹ ساعت در هفته

۷.۳. وزارت خانه‌های مجری امور صنعتی و مهندسی در ایران

۱.۷.۳. اقتصاد ملی

در تاریخ ۲۷ اسفند ۱۳۰۸ ش. به جای وزارت فواید عامه، دو وزارت خانه جداگانه پایه‌گذاری شد که عبارت بودند از:

- وزارت اقتصاد ملی
- وزارت طرق و شوارع

از آغاز فروردین ۱۳۰۹ ش. امور مربوط به بازرگانی، کشاورزی و صناعت (مهندسی) به وزارت اقتصاد ملی سپرده شد. در این وزارت‌خانه اداره‌ای به نام اداره ثبت علایم تجاری و صنعتی قرار داشت که با تعداد محدودی کارمند مشغول به فعالیت بود.

در ۱۶ خرداد ۱۳۱۰ ش. با گذراندن قانونی از مجلس شورای ملی، وزارت اقتصاد ملی به سه اداره کل جداگانه تبدیل شد که عبارت بودند از:

- اداره کل صناعت (مهندسی)
- اداره کل تجارت
- اداره کل فلاحت (کشاورزی)

بدین ترتیب به عمر کوتاه وزارت اقتصاد ملی خاتمه داده شد.

۲.۷.۳. پیشه و هنر

وزارت هنر و پیشه در اصل همان وزارت صنایع و معادن است که در ۱۳۱۷ ش. طبق بخشنامه شماره ۸۸۴۱۰ ریاست‌الوزراء تغییر نام داد.

(سند شماره ۲۹۷-۱/۱۹/۳۳)

این وزارت‌خانه همان وظایف وزارت صنایع و معادن را بر عهده داشت اما با پیشرفت صنعت ایران، این وزارت‌خانه نیز گسترش شایانی یافت. در ۱۳۱۸ ش. این وزارت‌خانه شامل پنج حوزه یا اداره بود.

- حوزه وزارت
- ادارات فنی
- کارخانه‌ها
- اداره پیشه و هنر استان‌ها
- هنرستان‌های مرکز

هر کدام از اداره‌های گفته شده، زیرمجموعه‌هایی داشتند که به کمک آنها امور صنعتی ایران را مدیریت می‌کردند. وزارت‌خانه یاد شده آخرین وزارت‌خانه‌ای بود که در جهت سیاست‌گذاری صنعتی در دوره پهلوی اول تشکیل گردید. مهم‌ترین بخشی که در تشکیلات وزارت هنر و پیشه به چشم می‌خورد دو دایره هنرستان‌های مرکز و استان‌ها است.

این امر مؤید آن است که سیاست‌گذاران دولت پهلوی در این زمان توجه بیشتری به امر آموزش صنعت و مهندسی داشته‌اند. علاوه بر این شعبه‌هایی در هفت استان کشور از وزارت پیشه و هنر به وجود آمد. در دوره‌های پیش در بسیاری از شهرستان‌ها نیز شعبه‌هایی از وزارت‌خانه وجود داشت، اما در این دوره نوعی تمرکزگرایی دیده می‌شود.

(صادقی، ۱۳۸۷: ۱۸۶)

۳.۷.۳. صنایع و معادن

در ۱۳۱۰ ش. وزارت اقتصاد ملی به سه اداره کل تقسیم شد. یکی از ادارات یاد شده، اداره کل صنعت بود. این اداره تحت نظارت عالیۀ رئیس الوزراء قرار گرفت و مقرر شد توسط رئیس مستقل اداره شود که سمت وی برابر با معاونت وزارت‌خانه باشد و بتواند در جلسات شورای ملی و هیأت وزیران شرکت نماید.

با گذشت زمان، توجه دولت به سایر بخش‌های صنعت و مهندسی از جمله آموزش نیز جلب شد. این امر دولت را ناگزیر از تغییر در ساختار اجرایی اداره کل صنعت (مهندسی) کرد. بدین ترتیب در ۱۳۱۵ ش. اداره کل صنعت گسترش بیشتری یافت و به دو بخش مرکزی و ولایات تقسیم شد.

(سند شماره ۲۴۰-۲۷/۱۹۰/۰۷)

وجود اداره هنرستان‌ها شامل هنرستان‌های دولتی، رنگری و هنرستان نسوان مؤید این نظریه است.

در تاریخ ۸ مهر ۱۳۱۶ ش. قانونی از مجلس گذشت که بر طبق آن به جای اداره کل صنعت، وزارت صنایع و معادن پایه‌گذاری شد.

۸.۳. کتاب‌نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، وزارت علوم و آموزش عالی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- ----- سالنامه و احصائیه معارف سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ ش. بی‌جا: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، ۱۳۰۸ ش.
- ----- سالنامه پستی و تلگرافی سال ۱۳۱۵ ش. تهران: وزارت پست و تلگراف و تلفن، اداره آمار، ش ۲۱.
- ----- سند شماره ۱۶۲۰۱. مرکز اسناد ریاست جمهوری
- ----- سند شماره ۲۴۰-۲۷/۱۹۰/۰۷. معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران.
- ----- سند شماره ۲۹۷-۱/۱۹/۳۳. معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران.
- ----- سیر تحول تاریخی مؤسسات آموزش عالی در ایران (اساسنامه‌های مراکز آموزش عالی). تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مهر ۱۳۶۱ ش.
- ----- قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی‌تا.
- ----- مجله ایران‌شهر. ج ۲. نشریه ش ۲۲. کمیسیون ملی یونسکو در ایران. تهران: چاپخانه دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ ش.
- ----- مجموعه قوانین سال ۱۳۱۰ ش. بی‌جا: وزارت دادگستری، بی‌تا.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن خان. روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه. به کوشش ایرج افشار. تهران: امیرکبیر، ۱۳۵۶ ش.
- بیهقی، علی‌اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- خاقانی، عباس. بررسی تحولات آموزش و پرورش. تهران: دانشکده علوم اجتماعی و مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۵۲ ش.
- سلیمی، مصطفی. مقاله «هنرستان رنگری» مجله تعلیم و تربیت. س ۲۴. ش ۹. تهران: خرداد ۱۳۲۹ ش.
- صادقی، زهرا. سیاست‌های صنعتی دوران رضا شاه (۱۳۲۰-۱۳۰۴ ش). تهران: انتشارات خجسته، ۱۳۸۷ ش.
- صدیق، عیسی. تاریخ مختصر تعلیم و تربیت. تهران: روشنایی، ۱۳۱۶ ش.
- طایب پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایب پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش.
- لطیفی‌نیا، مهشید. روابط ایران و یونسکو (کمیسیون ملی یونسکو در ایران) سال‌های از ۱۳۲۷ تا ۱۳۵۷ ش. ج ۲. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران، ۱۳۸۵ ش.
- محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران. ج ۲. ج ۲. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۶ ش.
- میرابوالقاسمی، رقیه. مقاله «تلگراف» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۸، چ ۱. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۸۳ ش.

نوشته‌های ما

دورانِ پهلوی دوم (۱۳۲۰ تا ۱۳۵۷ ش.)

۱.۴. روشنگری

با یورش کشورهای فرانسه، روسیه و انگلستان در سوم شهریور ۱۳۲۰ ش. به ایران، جنگ جهانی دوم به کشور سرایت کرد. نابسامانی‌های اقتصادی و آشفتگی‌های سیاسی، دستگاه‌های اداری و آموزشی ایران را دچار آشفتگی کرد. بسیاری از دبیرستان‌های فنی و هنرستان‌های صنعتی تعطیل شدند و شمار هنرجویان کاهش چشمگیری یافت. با خروج آلمانی‌ها از کشور، در فعالیت هنرستان‌های صنعتی گسست شدیدی ایجاد شد و جز دو هنرستان صنعتی تهران و تبریز که ایرانیان خود آنها را اداره می‌کردند، بقیه هنرستان‌ها تعطیل شدند و رکود شدید در آموزش‌های عمومی و به ویژه آموزش فنی و مهندسی کشور ایجاد شد.

از سویی دیگر از نگاه وضعیت فرهنگی و اجتماعی در این دوره، فرآیند نوسازی به شیوه غربی ادامه یافت و در برخی موارد نیز شدت گرفت. با گسترش نوسازی و صنعتی شدن کشور، ساختار جمعیتی ایران بهم ریخت و به پیروی از آن دگرگونی‌های فرهنگی پدید آمد. از پیامدهای فرآیند نوسازی کشور، رشد طبقه متوسط جدید بود. افزایش جمعیت شهرنشین و رشد آموزش عالی از مهمترین عوامل افزایش طبقه متوسط جدید بوده است. گسترش مراکز آموزشی و توسعه آموزش عالی نقش بسیار مهم و اثرگذاری داشته است.

(گروه اسلام معاصر، ۱۳۷۹: ۸۷۱)

در این دوره زمانی، سه رویداد مهم که جنبه‌های علمی، آموزشی و فرهنگی آنها بسیار اثرگذار بود، رخ داد:

- شورای مرکزی دانشگاه‌ها؛ ۱۳۴۴ ش.
- وزارت علوم و آموزش عالی؛ ۱۳۴۶ ش.
- شورای گسترش آموزش عالی؛ ۱۳۴۸ ش.

۱.۱.۴. شورای مرکزی دانشگاه‌ها

در آذر ۱۳۴۳ ش. وزارت آموزش و پرورش ایران پایه‌گذاری شد. تفاوت بنیادین این وزارت جدید با وزارت‌های فرهنگ پیشین آن بود که وظایف آن فقط به آموزش اختصاص داشت و مسائل فرهنگی کشور به وزارت تازه ساخت و مستقلاً به نام وزارت فرهنگ و هنر واگذار شده بود. وظایف مربوط به اوقاف نیز به سازمان نوساخته اوقاف سپرده شده بود.

در وزارت آموزش و پرورش، معاونت تعلیمات عالی‌ه یعنی امور مدارس عالی و دانشگاه‌ها، تعریف شده بود و با این زمینه و زیرساخت‌ها، سرانجام در ۱۳۴۴ ش. سازمان تازه‌ای به نام «شورای مرکزی دانشگاه‌ها» به ریاست وزیر آموزش و پرورش و به قائم مقامی ریاست دانشگاه تهران تصویب و تشکیل شد.

این شورا مطابق قانون، ترکیبی از ماهیت اداری و پیشینه دانشگاهی و علمی داشت. در این قانون آمده بود که

شورای مرکزی ضمن تشکیل کمیسیون‌های لازم می‌بایستی به چند وظیفه عمل کند:

- ۱) سیاست‌گذاری (تعیین خطّ مَشی کلی آموزش عالی کشور)
- ۲) برنامه‌ریزی: تصویب اصول کلی برنامه‌های تحصیلی و سازمان‌های آموزشی و اداری دانشگاه‌ها و مدارس عالی: مانند تعیین شرایط ورود دانشجو، تعیین میزان حق‌التدریس و یا شهریه، رسیدگی به سوابق خدمت، مدرک تحصیلی و صلاحیت اعضای هیأت علمی در مرتبه‌های دانشیاری و استادی و ...
- ۳) آمایش و گسترش در تصویب و تشخیص ضرورت تأسیس دانشگاه، دانشکده، مدرسه عالی و ایجاد رشته‌ها با رعایت احتیاجات و امکانات کشور و ...
- ۴) نظارت: حُسن جریان امور اداری و آموزشی انضباطی دانشگاه‌ها و آموزش عالی و در صورت لزوم اعزام بازرسان شایسته و تطبیق مؤسّسات یاد شده با احتیاجات و امکانات کشور و حفظ یا انحلال تمام یا جزئی از آنها
- ۵) اعطای درجات افتخاری به پیشنهاد دانشگاه‌ها
- ۶) انتخاب ریاست دانشگاه و تأیید رئیس دانشکده

پیشنهاد سه نامزد برای ریاست هر دانشگاه جهت انتخاب [یکی از آنها] توسط وزیر و انتصاب توسط شاه و نیز تأیید رؤسای دانشکده‌های پیشنهادی توسط رؤسای دانشگاه‌ها «شورای مرکزی دانشگاه‌ها» برای ایجاد هماهنگی و انسجام آموزش عالی در سطح ملی و تناسب و همگرایی آن با روند برنامه‌های عمرانی و توسعه کشور در راستای مدرنیته کردن امور دولتی به وجود آمده بود. زیرا در آن روزگار، شرایط موجود نوعی تمرکز در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و نظارت بر آموزش عالی را ایجاب می‌کرد.

این شورا از ۱۳۴۴ تا ۱۳۵۴ ش. در انجام وظایف سازمانی خود فعال بوده است.

۲.۱.۴. وزارت علوم و آموزش عالی

دو سال پس از تصویب قانون پایه‌گذاری «شورای مرکزی دانشگاه‌ها» و در آستانه برنامه چهارم کشور، تغییری در سازمان دولت برای بهبود و پیشرفت آموزش عالی کشور داده شد و آن تشکیل وزارت مستقل «علوم و آموزش عالی» و جدا شدن از «وزارت آموزش و پرورش» بود. در ۳۰ بهمن ۱۳۴۶ ش. قانون آن به تصویب مجلس شورای ملی رسید.

۱.۲.۱.۴. بخشی از شرح وظایف وزارت علوم و آموزش عالی

- ۱) راهبرد ملی و سیاست‌گذاری (تعیین هدف‌های علمی، تحقیقاتی و آموزشی):
 - تهیه و تنظیم برنامه‌های مربوط به علوم و پژوهش‌های علمی و آموزش عالی با توجه به نیازمندی‌های کشور
 - تعیین خطّ مَشی آموزشی کشور
 - اهتمام در توسعه پژوهش‌های علمی در سراسر کشور
 - تشویق و ارشاد پژوهش‌های جمعی و فردی
 - بسط و توسعه و ترویج علوم و فنون در شئون مختلف کشور
- ۲) برنامه‌ریزی کلان آموزش عالی:
 - تنظیم طرح‌های کلی و اساسی آموزش ملی در کلیه سطوح و هماهنگ ساختن آنها با همدیگر

- تعیین خطّ مشی کلی در مورد اعزام دانشجویان به خارج
 - (۳) آمایش و گسترش:
 - صدور اجازه تأسیس یا توسعه دانشگاه‌ها یا دانشکده‌ها و مؤسّسات آموزش عالی
 - (۴) هماهنگی:
 - بررسی و هماهنگی طرح‌های تحقیقاتی وزارت‌خانه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی و ...
 - به عهده گرفتن وظایف وزارت آموزش و پرورش در مورد انسستیتوهای تکنولوژی
 - (۵) حمایت:
 - ایجاد یا تجهیز و توسعه مراکز تحقیقاتی و علمی مورد نیاز
 - (۶) ارتباطات بین‌المللی:
 - اداره امور نمایندگی ثابت ایران در یونسکو
 - روابط فرهنگی بین‌المللی در سطح آموزش عالی
 - (۷) نظارت:
 - نظارت بر امور دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها
 - جلوگیری از ادامه فعالیت و یا لغو مؤسّسات آموزش عالی در صورت عدم رعایت مقررات
 - نظارت بر کلیه مراکز تحقیقاتی و علمی کشور
 - رسیدگی به مدارک تحصیلی صادره از مؤسّسات آموزش عالی خارجی به ایرانیان و تعیین ارزش و تطبیق آنها
- هم‌چنین کلیه وظایف و اختیارات وزیر آموزش و پرورش در «شورای مرکزی دانشگاه‌ها» و هیأت‌های امنای دانشگاه‌ها یا دانشکده‌ها و مؤسّسات آموزش عالی به وزیر علوم و آموزش عالی سپرده شد.
- در ۱۸ مرداد ۱۳۵۳ ش. وظایف دیگری همچون:
- اداره امور نمایندگی ثابت ایران در یونسکو
 - تشخیص ارزش علمی گواهی‌نامه‌های آموزش عالی و تعیین ارزش آنها و ...
- بر وظایف وزارت علوم و آموزش عالی کشور افزوده شد.
- در طول دهه ۴۰ فرایند تکثیر دانشگاه‌ها و مدارس عالی به بیشترین تعداد از رشد کمی خود رسید و در ۱۳۵۱ ش. یعنی پایان برنامه چهارم ۸ دانشگاه، ۵۴ مؤسّسه آموزش عالی در پایه‌های کارشناسی به بالا و ۹۶ مؤسّسه آموزش عالی در پایه کاردانی فعالیت داشت. افزون بر تهران، در ۲۴ شهر دیگر مؤسّسات آموزش عالی پایه‌گذاری شده بود.
- در طول دهه ۵۰، سهم دسترسی زنان به آموزش عالی از ۱۷/۶% به ۲۹/۹۴% رسیده بود اما تمرکز آموزش عالی هنوز در پایتخت دیده می‌شد.

در مجموع در این دوره تاریخی از کشور

- افزایش گوناگونی دوره‌های کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری
- افزایش گوناگونی برنامه‌ها به لحاظ روزانه و شبانه
- افزایش سهم نسبی شهرهای دیگر غیر از تهران در پوشش آموزش عالی
- افزایش شمار دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و مؤسسات آموزش عالی، هنرستان‌ها و مدارس عالی
- افزایش گوناگونی دوره‌های پیوسته و ناپیوسته

شایان توجه و اندیشه‌برانگیز است.

اگرچه در آغاز دهه سده کنونی در ایران، یک دانشگاه، ۵ دانشکده، ۷ مدرسه عالی، ۵ آموزشگاه عالی و ۲ هنرستان و هنرسرای عالی و ... وجود داشت اما از فاصله سال‌های ۱۳۲۶ ش. رشد و پیشرفت چشمگیری و معناداری دیده می‌شود، به گونه‌ای که در ۱۳۴۰ ش. ۸ دانشگاه، ۹ دانشکده، ۹ مدرسه عالی، یک مؤسسه آموزش عالی، ۴ هنرستان صنعتی و ... وجود دارد.

در دهه پنجاه با پایه‌گذاری دانشگاه‌های صنعتی و تخصصی در تهران و شهرستان‌ها، مراکز آموزش عالی بیش از پیش تکثیر شدند و نظام آموزش عالی ایران خیز بلندی به جلو برداشت.

آمار رشد و ایجاد واحدهای آموزش عالی و تحقیقات کشور در ۱۳۵۰ ش. چنین گزارش شده است:

۱۳ دانشگاه، ۱۴ دانشکده، ۲۳ مدرسه عالی، ۶ مؤسسه آموزش عالی، ۲۳ آموزشگاه عالی، ۵ هنرستان صنعتی و ۲۳ انستیتو تکنولوژی صنعتی به بهبود کیفیت، توسعه تفکر علمی، توسعه ابتکار و نوآوری، تولید دانش و تهیه تکنولوژی لازم برای استفاده بهینه از منابع طبیعی کشور، همکاری دانشگاه با بخش‌های تولیدی و خدماتی، تقویت تحقیقات و گسترش همکاری‌های بین‌المللی در علم و تحقیق از مهم‌ترین اهداف بخش آموزش برنامه عمرانی پنجم (۵۶-۱۳۵۲ ش.) حاکمیت بود.

در ۱۳۵۳ ش. ۱۲ دانشگاه از قانون هیأت‌امنا و ۵ دانشگاه دیگر از قانون خاص خود در مدیریت پیروی می‌کردند. «مؤسسه عالی آموزش ارتباطات» و «دانشکده نقشه‌برداری» نیز از طریق هیأت‌امنا اداره می‌شدند.

نظام آموزش عالی غیردولتی در طول سال‌های ۵۹-۱۳۵۱ ش. به رشد و گسترش خود ادامه داد و در ۱۳۵۳ ش. هم از نظر شمار مراکز آموزش عالی و هم از نظر شمار دانشجویان به اوج خود رسید. تعداد مراکز آموزش عالی غیردولتی از ۳۰ مرکز در ۱۳۵۰ ش. به ۴۴ مرکز در ۱۳۵۴ ش. افزایش یافته بود؛ اگرچه با تصویب قانون اداره امور مؤسسات آموزش عالی غیردولتی در ۱۳۵۴/۴/۱۷ ش. وزارت علوم و آموزش عالی، بیشتر مراکز آموزش عالی غیردولتی را به رسمیت شناخت و آمار آنها را در آمارگیری‌های رسمی مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی آموزشی وارد نکرد.

(انتظاری، ۱۳۸۸:۳۱) و (فراستخواه، ۱۳۸۸:۲۶۳)

۳.۱.۴. شورای گسترش آموزش عالی

در ۱۷ تیر ۱۳۵۴ ش. بر اساس قانون مصوب به وزارت علوم و آموزش عالی اجازه داده شد تا با تصویب شورای گسترش آموزش عالی، اداره امور مؤسسات آموزش عالی غیردولتی را نیز بر عهده بگیرد و این مؤسسات را طبق ضوابطی که از طرف شورای یاد شده تعیین می‌شود، اداره نماید.

این شورا از ۱۳۵۴ تا ۱۳۵۸ ش. در امر وظیفه سازمانی و مأموریت دانشگاهی خویش در پایه‌گذاری، ادغام یا انحلال دانشگاه‌ها یا مراکز و مؤسسات آموزش عالی فعال بوده است.

۴.۱.۴. کتاب نامه

تحقیقات و فناوری در ایران. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۹ ش.

- مقاله «پهلوی» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۱. ۵. تهران: گروه اسلام معاصر، بنیاد دایرة المعارف اسلامی، ۱۳۷۹ ش.
- انتظاری، یعقوب. شصت سال آموزش عالی،

• فراستخواه، مقصود. سرگذشت و سوانح دانشگاه در ایران، بررسی تاریخی آموزش عالی و تحولات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی موثر بر آن. تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۸۷ ش.

۲.۴. مراکز و مؤسسات آموزش عالی

۱.۲.۴. مؤسسه هواشناسی و علوم جو

۱.۱.۲.۴. پیشینه

مؤسسه هواشناسی و علوم جو، در آغاز وابسته به وزارت جنگ بوده است و در ۱۳۲۳ ش. پایه‌گذاری شده است. به شیوه هیأت امنایی اداره می‌شده است و رئیس هیأت امنای آن، وزیر جنگ بوده است.

این مؤسسه زیر نظر اداره کل هواشناسی و با نام «آموزشگاه عالی اختصاصی هواشناسی» کار خود را در ۱۳۲۶ ش. آغاز کرده است. منظور از پایه‌گذاری آن افزایش سطح آموزش پرسنل فنی هواشناسی کشور بوده است. این آموزشگاه در ۱۳۵۱ ش. به وزارت راه و ترابری واگذار شده است. نکته جالب آن است که این آموزشگاه نه تنها شهرت‌های از دانشجویان دریافت نمی‌کرده است بلکه ماهیانه ۱۵۰۰ ریال برای دوره کارآموزشی، ۲۰۰۰ ریال برای دوره فوق دیپلم تکنسین مخابرات، ۵۰۰۰ ریال برای فوق لیسانس کمک هزینه تحصیلی نیز می‌داده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۱۱۶)

در مهر ۱۳۵۴ ش. با تصویب دبیرخانه شورای گسترش وزارت علوم و آموزش عالی این آموزشگاه به «مؤسسه هواشناسی و علوم جو» تغییر نام داده است و رشته‌های تحصیلی آن: هواشناسی، هواشناسی سینوپتیکی و هواپیمایی، اقلیم‌شناسی بر پایه کشاورزی، ادوات کشاورزی، هواشناسی هیدرولوژی بوده است.

در این زمان، مؤسسه دارای ۱۰۰۰ مترمربع وسعت زیربنای آموزشی، یک باب کتابخانه با ۱۰۰۰ جلد کتاب، یک باب آزمایشگاه و ۳۴ مدرس بوده است که همگی نیمه وقت انجام وظیفه آموزشی می‌کرده‌اند.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

این آموزشگاه دوره‌های تخصصی و پایه‌های:

دیپلم: رشته‌های دیده‌بانی سطح زمین و دیده‌بانی جو بالا

فوق دیپلم: در رشته کمک مهندسی رادیو (الکترونیک)

لیسانس: رشته‌های مهندسی پیش بینی (هواشناسی)، جو بالا (هواشناسی) و ادوات هواشناسی

فوق لیسانس: رشته مهندسی عالی جو

را ارائه و اجرا کرده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۱۱۶)

شرایط اختصاصی گزینش دانشجو:

• زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی است.

• حداقل مجموع امتیازات داوطلبان ورود به این آموزشگاه در آزمون همگانی ۹۰۰ تعیین شده است.

- به کلیه دانشجویان همه ماهه مبلغ ۵۰۰۰ ریال به عنوان کمک هزینه پرداخت می‌شود.
- دانشجویان این آموزشگاه در تمام مدت تحصیل می‌توانند از کلاس‌های زبان استفاده کنند و کلیه پذیرفته‌شدگان پس از اتمام کلاس در گروه پایه یک به استخدام سازمان هواشناسی ایران در خواهند آمد.
- از کلیه دانشجویان برای خدمت در سازمان هواشناسی تعهد ۵ ساله گرفته خواهد شد.
- برای کارمندان با توجه به کارایی و سوابق خدمت، امکان ادامه تحصیل تا لیسانس وجود دارد.
- کسانی که به درجه فوق دیپلم نائل می‌شوند می‌توانند طبق ضوابط خاص این آموزشگاه به دوره دوم تحصیلات (لیسانس) وارد و با رعایت موازین مربوط، به درجه لیسانس نائل شوند.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

این موبسسه عالی گرایش‌های:

اقلیم‌شناسی

گرایشی از دانش هواشناسی است که در مورد اثرات عوامل گوناگون مؤثر بر هوای مناطق مختلف و شناخت اقلیم‌های هواشناسی بحث و بررسی می‌کند. عوامل مخرب جوی مانند سیل، انواع طوفان‌ها، یخبندان، خشکسالی و ... را می‌توان با پیش‌بینی به موقع شناسایی و اثرات آن را خنثی نموده و با تقلیل خرابی‌های ناشی از خسارات مالی و جانی شدید که در بسیاری از موارد ارزش اقتصادی آن سرسام‌آور است، جلوگیری و بر قدرت مالی و امکانات و مقدرات اقتصادی اضافه کرد.

دروس اختصاصی دوره دانش‌بهری این رشته: پدیده‌بانی‌های خاص، جغرافیای فیزیکی، اقلیم‌شناسی عمومی، اقلیم‌شناسی دینامیکی و سینوپتیکی، طبقه‌بندی اقلیمی، اقلیم‌شناسی آماری و ...

دروس دوره دانشجویی این گرایش: شیمی، جغرافیای فیزیکی، زیست‌شناسی، گیاه‌شناسی، روش‌های اقلیم‌شناسی، هواشناسی، آمار جغرافیای فیزیکی و ...

هواشناسی سینوپتیک

این رشته شاخه‌ای از علم هواشناسی است که در مورد اثرات عوامل جوی در امر هواپیمایی بحث می‌کند. ماموریت‌های مهم عملیات تاکتیکی هوایی شامل ماموریت‌های پروازی، عملیات اکتشاف فنی هواپیمایی و ماموریت‌های دفاع هوایی و کنترل هدایت هواپیماها نیاز به اطلاعات گذشته، حال و آینده هواشناسی از کلیه سطوح جو در کشور و منطقه نیازمند است. این رشته از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است.

دروس اختصاصی دوره دانش‌بهری: دیده‌بانی‌های خاص، اثر عوامل جوی بر عملیات زمینی، هواشناسی جهانی، DOCها، آنالیز پیشرفته، جو بالا، بریفینگ و تهیه اطلاعات پروازی و ...

دروس دوره دانشجویی: T-Q گرام، هواشناسی، هواشناسی هواپیمایی، ادوات و روش‌ها، کدهای دیده‌بانی، مدیریت، پیش‌بینی، تشکیلات هواشناسی ملی و بین‌المللی و ...

هواشناسی عمومی

اطلاعات آماری و علمی و پژوهشی، پیش‌بینی‌های صحیح و به موقع بامدت زمان‌های متفاوت و مشاورت صحیح هواشناسی دارای ارزش‌های اقتصادی و اعتباری زیاد در جوامع پیشرفته و در حال رشد بوده و می‌باشد. به گونه‌ای که دولت‌ها توسعه سریع خدمات هواشناسی ملی را تأیید و پشتیبانی کرده‌اند. خدمات علم هواشناسی در مدت زمانی کوتاه، به اندازه‌ای وسعت پیدا نموده است که حتی تحولات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی صنعت رابطه مستقیمی با این علم پیدا نموده است.

دروس اختصاصی دوره دانشجویی: آنالیز بردارها، هوشناسی، هندسه تحلیلی، محاسبات رقومی و گرافیک ترمودینامیک، هوشناسی دینامیک، هوشناسی فیزیکی، هوشناسی سینوپتیک، ادوات و روش‌ها، اقلیم‌شناسی هیدرولوژی، آتسمفرها و اقیانوس‌ها و هیدرودینامیک

دروس اختصاصی دوره دانشجویی: الف) دروس مه‌هاد: هوشناسی دینامیک، هوشناسی فیزیکی، آلودگی هوا، هوشناسی آماری و هواسنجی ب) دروس که‌هاد: هوشناسی هوانوردی، هوشناسی راداری، هوشناسی آماری، فیزیک زمین، آلودگی هوا، هوشناسی به کمک ماهواره‌ها، میکرو کلیماتولوژی این رشته و گرایش در هر سه سطح در «مؤسسه هوشناسی و علوم جو» وابسته به سازمان هوشناسی کشور و تنها در دوره دانشجویی (فوق لیسانس) در مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران تدریس می‌شده است.

ادوات هوشناسی

در این رشته شیوه پیش‌بینی اوضاع جوی به کمک ابزار و ادوات پیشرفته هوشناسی آموزش داده می‌شده است. آشنایی به ساز و کار و شیوه کارکرد ابزار هوشناسی برای دانشجویان این رشته ضروری بوده است.

دروس اختصاصی دوره دانش‌بهری: ادوات هوشناسی عمومی، روش‌ها و دیده‌بانی شبکه ایستگاه‌ها، مخابرات و ادوات، رادیو مکانیک، تعمیرات و کالیبره کردن سطح زمین و سطح فوقانی و ...

دروس اختصاصی دوره دانشجویی: دستگاه‌های الکترونیک و مخابرات، رادار، ادوات جو بالا، هوشناسی، هواسنجی، ایستگاه‌های خودکار، الکترونیک پیشرفته و ... را آموزش فنی و مهندسی می‌داده است.

(طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

۲.۱.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۹، آمار آموزش عالی آموزشگاه عالی اختصاصی هوشناسی و علوم جو

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۴۱	-	-	-	-	۱۶	
۲	۱۳۴۲	-	-	-	-	۱۶	
۳	۱۳۴۳	-	-	-	۱۵	۳۱	
۴	۱۳۴۵	۱۰	۸۲	۹۲	-	-	
۵	۱۳۴۶	-	-	-	۳	۱۳	
۶	۱۳۴۷	-	۲۰	۲۰	-	۱۹	
۷	۱۳۵۲	-	۱۵	۱۵	-	-	
۸	۱۳۵۴	۵۵	۱۵۶	۲۱۱	-	-	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵) و (طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۵) و (دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۱۱۶)

۳.۱.۲.۴. کتاب‌نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران، از سال ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، وزارت علوم و آموزش عالی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- جوان، خسرو. و داوری، احمد. رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا ۱۳۵۸ ش. تهران: معاونت آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش.

۲.۲.۴. مدرسه عالی نقشه برداری

۱.۲.۲.۴. پیشینه

واقعیت آن است که: «ترویج علم و عمل نقشه‌کشی» و «اشباع علم تپگرافی» که در قواعد برداشتن نقشه و ولایات است، در دوره ناصری پدیدار شده است.

(اعتمادالسلطنه، به کوشش ایرج افشار، ۱۳۷۴: ۱۳ و ۱۲۸)

مدرسه عالی نقشه‌برداری از مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت جنگ بوده است. در ۱۳۳۳ ش. پایه‌گذاری شده و تا ۱۳۳۷ ش. نیز فعالیت داشته است.

این مدرسه عالی، دوباره از ۱۳۴۴ ش. با اساسنامه تازه‌ای کار و آموزش خود را از سر گرفته است و دارای دوره‌های تخصصی:

مهندس نقشه‌برداری

که شرط تحصیل در آن داشتن لیسانس در رشته‌های ریاضی، فیزیک، مهندسی راه و ساختمان یا معدن، هم‌چنین موفقیت در مسابقه ورودی بوده است. این رشته تحصیلی ویژه پسران بوده است. مدت تحصیل در این دوره دو سال تعریف شده بوده که نه ماه از هر سال با تحصیلات نظری و دو ماه دیگر نیز دانشجویان در اردوهای صحرایی مشغول تمرینات عملی نقشه‌برداری بوده‌اند. درس‌ها، در هر هفته به طور متوسط ۳۰ ساعت در هفته ارائه می‌شده است.

دوره مقدماتی نقشه‌برداری

دانشجویان این دوره تحصیلی، از میان پسران دارای دیپلم رشته ریاضی با مسابقه ورودی انتخاب می‌شده‌اند. مدت تحصیل این دوره نیز دو سال بوده است. دانش‌آموختگان این دوره، گواهینامه کاردانی (تکنیسین) درجه یک نقشه‌برداری که ارزش آن فوق‌متوسط است، دریافت می‌کرده‌اند.

دوره تکمیلی نقشه‌برداری

دانشجویان این دوره از بین دانش‌آموختگان دوره مقدماتی که ۵ سال کارآموزی کرده باشند با مسابقه ورودی انتخاب می‌شده‌اند. مدت تحصیل این دوره نیز مانند دوره پیش دو سال بوده است. دانش‌آموختگان این دوره، دانشنامه لیسانس در رشته مهندسی نقشه‌برداری می‌گرفته‌اند.

دوره کارتوگرافی

مدّت آن دو سال بوده است. در هر سال تحصیلی نُه ماه درس و دو ماه از تابستان را با انجام تمرین‌های کارتوگرافی می‌گذرانیده‌اند. دانشجویان این رشته از بین دختران و پسران دارنده دیپلم‌های در رشته‌های طبیعی و ریاضی با مسابقه ورودی انتخاب می‌شده‌اند. به دانش‌آموختگان این رشته مدرک کاردانی (تکنسین) درجه یک کارتوگرافی که ارزش آن فوق‌متوسط بوده است، می‌داده‌اند.

(محبوبی اردکانی، ۱۳۵۰: ۴۹۵)

در ۱۳۵۰ ش. مدرسه عالی نقشه‌برداری دارای کتابخانه‌ای با ۷۰۰ جلد کتاب موجودی و ۱۱ جلد کتاب منتشر شده، گزارش شده است.

(همان)

در ۱۳۵۱ ش. مؤسسه عالی نقشه‌برداری کتابخانه‌ای با ۴۲۱۶ جلد کتاب، ۲۸ جلد انتشارات علمی، ۲ باب آزمایشگاه، اعضای هیأت علمی با ۲۷ نفر عضو (۲ استاد، ۲ دانشیار، ۳ استادیار و ۲۰ مدرس) داشته است. وسعت زمین آن ۱۰۰۰ مترمربع و مساحت زیربنای ساختمان آموزشی آن ۳۷۲ مترمربع بوده است. شهرت دریافتی؛ فقط برای دوره لیسانس ۴۰/۰۰۰ ریال بوده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲)

در ۱۳۵۳ ش. این مؤسسه رشد و پیشرفت مناسب کمی و کیفی داشته است، به گونه‌ای که وسعت زمین آن ۳۰/۰۰۰ مترمربع، مساحت زیربنای ساختمان آموزشی آن ۲۲۱۲ مترمربع و شمار دانشجویان آن نیز بیش از دو برابر شده است. همچنین اعضای هیأت علمی به ۴۲ نفر افزایش یافته است که از این شمار ۲۰ نفر تمام وقت و ۲۲ نفر نیمه وقت بوده‌اند.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

این رشد از دیدگاه کیفیت امور آموزشی و پژوهشی نیز چشمگیر بوده است تا جایی که هر ساله شماری از دانشجویان کشورهای آسیایی و خاورمیانه برای ادامه تحصیل و احراز تخصص به این مؤسسه عالی مراجعه می‌کرده‌اند.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

علی اکبر بیهقی در ۱۳۵۳ ش. نیز در ارائه گزارش پژوهش خویش در نشان دادن و بازنمایی این رشد کیفی آورده است که «مؤسسه عالی نقشه‌برداری» ۱۸ جلد کتاب، ۴۶ مقاله داخلی، ۱۱ مقاله خارجی و ۴۹ جزوه آموزشی را منتشر کرده است. بر پایه همین گزارش، صرف وقت بر مبنای ۴۰ ساعت در هفته، ۷ ساعت امور پژوهشی و ۷/۵ ساعت امور آموزشی گفته شده است.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

در ۱۳۵۵ ش. مؤسسه عالی نقشه‌برداری، تغییر نام داده و با عنوان «دانشکده نقشه‌برداری» به سازمان جغرافیایی کشور واگذار می‌شود. این دانشکده در آزمون ورودی خود ۳۵ نفر از رشته ریاضی گزینش کرده است.

ضوابط گزینش:

- داوطلبان باید متولّد سال ۱۳۲۹ ش. یا بعد از آن باشند.
- منحصرأ داوطلبان مرد پذیرفته می‌شوند.
- زبان خارجی دوران تحصیل، زبان انگلیسی است و داوطلبان باید همین زبان را در آزمایش همگانی امتحان داده باشند.

شرایط اختصاصی:

- مدّت تحصیل دو سال است و دانشجویان باید در تابستان هر سال کارآموزی عملیات صحرائی را در خارج از تهران انجام دهند.
- ساعات درس صبح و عصر است و دانشجویان نباید در مؤسّسات دیگر مشغول به کار یا تحصیل باشند.
- به دانشجویان ماهانه هفت هزار ریال کمک هزینه تحصیلی پرداخت خواهد شد.
- هیچگونه تعهدی از لحاظ تأمین مسکن برای دانشجویان نمی‌شود.
- پذیرفته‌شدگان باید تعهد معتبر بسپارند که پس از فراغت از تحصیل طبق مقرّرات جاری وقت، به استخدام سازمان ثبت اسناد و املاک کشور درآیند و حداقل ۵ سال در نقاطی که این سازمان تعیین خواهد کرد، خدمت کنند.
- به دانش‌آموختگان گواهینامه دانش‌به‌ری (فوق دیپلم) درجه یک نقشه‌برداری داده خواهد شد.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵)

از ۱۳۵۷ ش. با تصویب شورای گسترش آموزش عالی، دانشکده نقشه‌برداری در پایه‌های فوق دیپلم، لیسانس و فوق لیسانس در رشته‌های نقشه‌برداری و کارتوگرافی دوره آموزشی برگزار کرده است.

(جوان و داوری، ۱۳۶۲)

روشنگری در محتوای رشته کارتوگرافی

برای تهیه نقشه در آغاز باید عکس‌های هوایی یا زمینی را ترسیم نمود. هر سری از عوارضی که در موقع چاپ دارای رنگ معینی هستند باید روی ورقه‌های جداگانه ترسیم شوند. نقشه‌هایی که بدین ترتیب تهیه می‌شوند، عموماً هم قیاس با پیش‌نویس‌های فتوگرافی هستند. به وسیله این نقشه‌ها، بدون عملیات زمینی یا فتوگرافی می‌توان نقشه‌هایی به مقیاس‌های کوچکتر تهیه نمود که دارای همه مشتقات نقشه و مبنای خواهند بود. این نوع عملیات در رشته کارتوگرافی در سطح دانش‌به‌ری آموزش داده می‌شده است.

دروس تشکیل‌دهنده این رشته عبارتند از: کارتوگرافی، چاپ نقشه‌برداری، فتوگرامتری، ژئودزی، ریاضیات، رسم فنی، جغرافیای ریاضی، هیأت و نجوم.

۲.۲.۲.۴. روشنگری در محتوای نقشه‌برداری

هدف این دوره، پرورش تکنسین‌های کاردان و آگاه در امور مختلف نقشه‌برداری بوده است. در این رشته اطلاعات کافی در زمینه‌های مختلف نقشه‌برداری ارائه می‌شده است، به گونه‌ای که آمادگی بایسته برای کاربردی کردن عملیات گوناگون ژئودزی، فتوگرامتری و نقشه‌برداری پدید آمده باشد.

دروس تشکیل‌دهنده این رشته عبارتند از: نقشه‌برداری، ژئودزی، نجوم، کارتوگرافی، رسم فنی، راهسازی، دستگاه‌های نقشه‌برداری، عکاسی، طرح و رسم معماری، عملیات نقشه‌برداری، کارآموزی و ...

دوره‌های تحصیلی آن در مدرسه عالی فنی و دانشکده نقشه‌برداری تعریف شده است.

(طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

نکته شایان توجه این است که رشته مهندسی نقشه‌برداری در دانشکده فنی دانشگاه تهران، برای نخستین بار در ۱۳۶۷ ش. ایجاد شده است.

(فراستخواه، ۱۳۹۳: ۳۰)

این مطلب نشانگر آن است که دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی (مدرسه عالی نقشه‌برداری در ۳۴ سال پیش و دانشکده نقشه‌برداری ۲۳ پیش) در رشته مهندسی نقشه‌برداری در کشور پیشگام بوده است.

۳.۲.۲.۴. اساسنامه مدرسه عالی نقشه‌برداری

اساسنامه مدرسه عالی نقشه‌برداری، مصوب هشتاد و هفتمین جلسه شورای مرکزی دانشگاه‌ها، مورخ ۱۳۴۴/۴/۱۹ ش. از تاریخ تصویب این اساسنامه، مدرسه‌ای به نام مدرسه عالی نقشه‌برداری وابسته به سازمان نقشه‌برداری کشور تأسیس می‌شود.

ماده ۱: شرایط ورود به مدرسه عالی نقشه‌برداری:

بند الف: دارا بودن برگ معافیت از خدمت نظام یا ورقه خاتمه خدمت سربازی

بند ب: داشتن سلامت مزاج به گواهی پزشک رسمی وزارت فرهنگ و یا بیمارستان وزارت اقتصاد

بند ج: دارا بودن دانشنامه مهندسی از دانشکده فنی رشته (راه و ساختمان یا معدن) و معادل آن از دانشکده صنعتی، لیسانس ریاضی و فیزیک از دانشکده علوم.

بند د: موفقیت در مسابقه ورودی.

ماده ۲: مقررات تحصیلی:

بند الف: مدت تحصیل در مدرسه عالی نقشه‌برداری دو سال (نظری و عملی) خواهد بود.

بند ب: مدت تعلیمات در هر سال ۹ ماه مرکب از (دو نیمسال) است و مدت تحصیل هفته‌ای ۳۰ ساعت خواهد بود.

✓ تبصره: در تابستان هر سال دانشجویان به مدت دو ماه در محل سازمان و یا گروه‌های

نقشه‌برداری به کارآموزی عملی خواهند پرداخت.

بند ج: سال تحصیلی مدرسه عالی نقشه‌برداری از اول مهر تا آخر خرداد سال بعد است.

بند د: به دانشجویانی که از ۴۰ واحد درسی طبق برنامه مصوب شورای مرکزی دانشگاه‌ها موفقیت حاصل کنند گواهینامه معادل فوق لیسانس فنی در رشته نقشه‌برداری اعطاء خواهد شد.

ماده ۳: امتحانات نهایی دانشجویان تحت نظر نماینده وزارت آموزش و پرورش انجام خواهد شد.

ماده ۴: صلاحیت تدریس معلمان مدرسه عالی نقشه‌برداری باید به تصویب شورای مرکزی دانشگاه برسد.

ماده ۵: حداقل مدت تحصیل در مدرسه عالی نقشه‌برداری دو سال و حداکثر سه سال خواهد بود.

این اساسنامه شامل ۵ ماده و یک تبصره و ۸ بند در هشتاد و هفتمین جلسه شورای مرکزی دانشگاه‌ها مورخ ۱۳۴۴/۴/۱۹ ش. به تصویب رسیده، صحیح است.

(وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۱: ۲۵۲)

۴.۲.۲.۴. اساسنامه مدرسه تکمیلی نقشه‌برداری

از تاریخ تصویب اساسنامه، مدرسه‌ای به نام مدرسه تکمیلی نقشه‌برداری وابسته به سازمان نقشه‌برداری تأسیس می‌شود.

ماده ۱: شرایط ورود: کسانی که ارزش تحصیلی آنها در رشته نقشه‌برداری از طرف یکی از مراجع صلاحیت‌دار فرهنگی کشور فوق دیپلم شناخته شده و حداقل ۵ سال سابقه کار در این رشته را به تصدیق سازمان نقشه‌برداری داشته باشند، پس از توفیق در امتحانات ورودی می‌توانند در این مدرسه ثبت نام کنند.

ماده ۲: شرایط تحصیلی:

بند الف: مدت تحصیل در مدرسه تکمیلی نقشه‌برداری دو سال (نظری و عملی) خواهد بود.

بند ب: دانشجویان باید از ساعت ۸ صبح الی ۶ بعد از ظهر مطلقاً به کار دیگری اشتغال نداشته باشند.

بند ج: سال تحصیلی مدرسه تکمیلی نقشه‌برداری از اول مهر ماه هر سال تا آخر خرداد ماه سال بعد است.

✓ تبصره: در تابستان هر سال دانشجویان به مدت دو ماه کارهای عملی خواهند داشت.

ماده ۳: امتحانات نهایی دانشجویان تحت نظر نماینده وزارت آموزش و پرورش انجام خواهد شد.

ماده ۴: صلاحیت تدریس معلمان مدرسه تکمیلی نقشه‌برداری باید به تصویب شورای مرکزی دانشگاه‌ها برسد.

ماده ۵: حداقل مدت تحصیل در مدرسه مزبور دو سال و حداکثر ۳ سال خواهد بود.

ماده ۶: به دانشجویانی که در امتحانات طبق برنامه مصوب شورای مرکزی دانشگاه‌ها و آیین‌نامه امتحانات مربوطه توفیق حاصل نمایند، گواهینامه معادل لیسانس فنی در رشته مهندسی نقشه‌برداری اعطاء خواهد شد.

این اساسنامه مشتمل بر ۶ ماده و یک تبصره، در یک صد و چهاردهمین جلسه مورخ ۱۳۴۵/۳/۲۹ ش. شورای مرکزی دانشگاه‌ها به تصویب رسیده، صحیح است.

دبیرکل شورای مرکزی دانشگاه‌ها، دکتر بدیعی

۵.۲.۲.۴. اساسنامه آموزشگاه کار توگرافی سازمان نقشه‌برداری

ماده ۱: شرایط ورود به آموزشگاه:

بند الف: تابعیت ایران

بند ب: دارا بودن برگ معافیت از خدمات نظام وظیفه و یا ورقه خاتمه خدمت سربازی

بند ج: داشتن سلامت مزاج به گواهی بیمارستان وزارت اقتصاد

بند د: دارندگان دیپلم ششم ریاضی و طبیعی

بند ه: موفقیت در مسابقه ورودی

ماده ۲: دوره تحصیلی آموزشگاه کار توگرافی دو سال است (نظری و عملی) و مدت تحصیل هفته‌ای ۳ ساعت خواهد بود.

ماده ۳: سال تحصیلی آموزشگاه از اول مهر هر سال تا آخر خرداد سال بعد است.

ماده ۴: ارزش تحصیلی پس از موفقیت در امتحانات دوره دو ساله عالی (فوق دیپلم) تکنسین درجه یک در رشته کار توگرافی خواهد بود.

ماده ۵: امتحانات نهایی آموزشگاه تحت نظر نماینده وزارت آموزش و پرورش انجام خواهد یافت و صورت جلسات امتحانات به امضای نماینده وزارت آموزش و پرورش خواهد رسید.

ماده ۶: اداره کل تعلیمات عالی وزارت آموزش و پرورش به دانشجویان فارغ‌التحصیل، دیپلم عالی کار توگرافی اعطاء خواهد کرد. گواهینامه فارغ‌التحصیلان آموزشگاه به امضای وزیر آموزش و پرورش یا مدیرکل اداره کل تعلیمات عالی و رئیس سازمان نقشه‌برداری کشور خواهد رسید.

ماده ۷: معلمان از بین مهندسين یا متخصصین واجد شرایط انتخاب خواهند شد.

ماده ۸: کارمندان لیسانسیه و یا دیپلم (دیپلم کامل رشته ریاضی و یا طبیعی) سازمان نقشه‌برداری که حداقل ۵ سال سابقه کار کار توگرافی داشته باشند، بدون گذراندن مسابقه ورودی در سال اول آموزشگاه پذیرفته خواهند شد.

این اساسنامه شامل ۸ ماده و ۵ بند در هشتاد و هفتمین جلسه شورای مرکزی دانشگاه‌ها مورخ ۱۳۴۴/۴/۱۹ ش. به تصویب رسیده، صحیح است.

دبیرکل شورای مرکزی دانشگاه‌ها، دکتر جلال کسائی

(دفتر امور شوراها، بی‌تا)

۶.۲.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۰، آمار آموزش عالی مدرسه عالی / دانشکده نقشه‌برداری

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۴۴	۴۰	۸۰	۱۲۰	-	-	
۲	۱۳۴۵	۴۱	۱۷۲	-	۸۹	۹۱	
۳	۱۳۴۶	۶	۲۱۳	۲۱۹	۷۴	۷۶	
۴	۱۳۴۷	۱	۱۸۵	۱۸۶	۱۰۳	۱۰۴	
۵	۱۳۴۸	۱۸	۱۰۸	۱۲۶	۶۴	۶۴	
۶	۱۳۴۹	۲۷	۱۲۸	۱۵۵	۳۹	۵۶	
۷	۱۳۵۰	۱۰	۱۲۴	۱۳۴	۷۵	۸۴	
۸	۱۳۵۱	۱۳	۱۰۵	۱۱۸	۳۱	۳۱	
۹	۱۳۵۲	۱۲	۱۳۰	۱۴۲	۳۴	۴۶	
۱۰	۱۳۵۳	۱۲	۱۹۸	۲۱۰	۷۸	۷۹	
۱۱	۱۳۵۴	۱۰	۲۲۲	۲۳۲	-	-	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵) و (طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵) و (صدری افشار، ۱۳۵۰:۱۵۶) و (دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲)

۷.۲.۲.۴. نامدار ماندگار

عبدالرزاق بغایری. (زاده: ۱۴ اردیبهشت ۱۲۴۸ ش. اصفهان؛ درگذشت: ۱۹ اردیبهشت ۱۳۳۲ ش.)

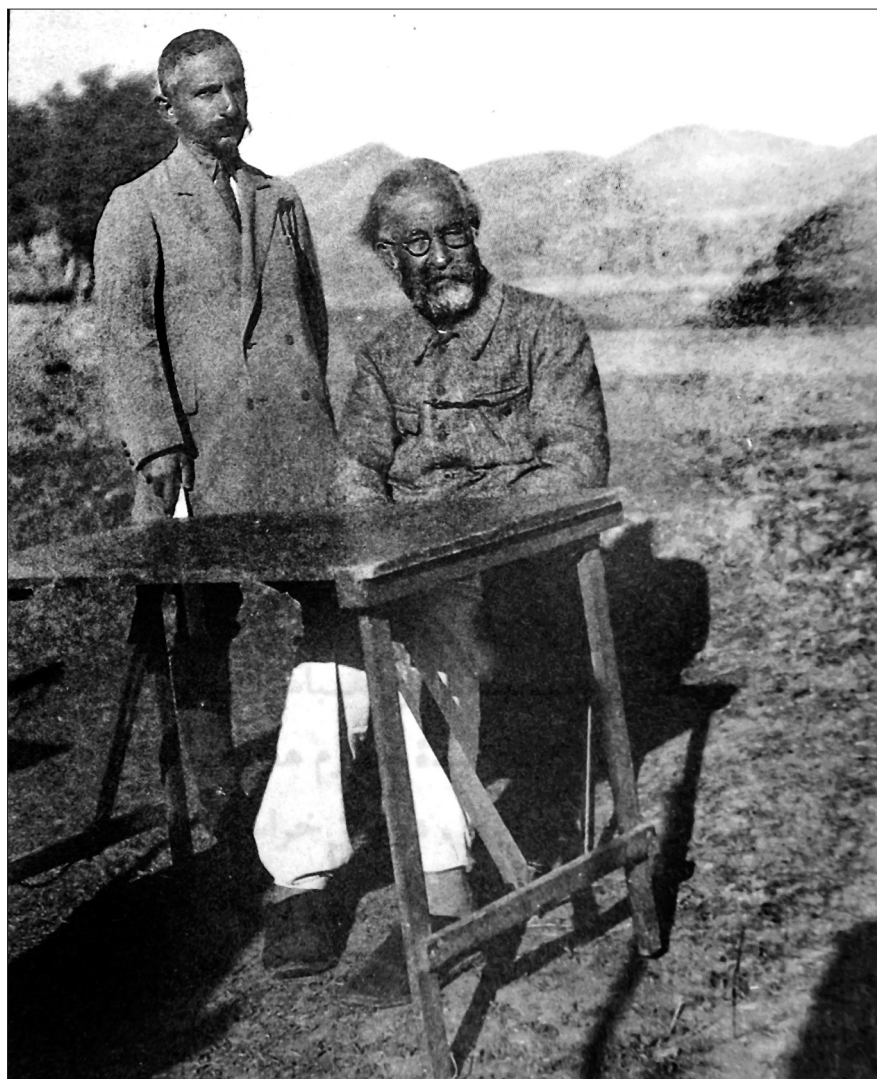
او از پیشگامان معاصر فن نقشه‌برداری و علم جغرافیا در ایران است. پدرانش از اهالی خراسان بودند و نسب آنها به حبیب‌ابن‌مظاهر می‌رسید. نوجوانی را در تهران سپری کرد و در آبان ۱۲۶۵ ش. / صفر ۱۳۰۴ ق. به مدرسه دارالفنون وارد شد و نزد میرزا عبدالغفار نجم‌الدوله به آموزش ریاضی و مهندسی پرداخت و با ذوقی که در کارهای علمی و صنعتی داشت، گروه‌های جغرافیایی در اندازه‌های مختلف ساخت و یکی از آنها را در ۱۲۷۱ ش. به ناصرالدین شاه تقدیم کرد. به همین مناسبت به فرمان شاه، منصب سرتیپی و حکم تدریس در مدرسه نظام را دریافت کرد. بغایری، سفارش‌هایی در زمینه نقشه‌برداری اراضی و املاک قبول می‌کرد و بخش مهمی از اوقات خود را به تحقیق و ترسیم نقشه‌ای از ایران گذراند که در پی گردآوری و مطالعه انبوهی از نقشه‌های انگلیسی، روسی، آلمانی، فرانسوی و ترکی و هم چنین تطبیق اعلام آن با متون تاریخی و جغرافیایی فارسی و اطلاعات محلی فراهم شده بود. سرانجام آن نقشه در ۱۲۷۷ ش. با مقیاس ۱/۱۴۰۰۰۰۰ منتشر شد. با آغاز انقلاب مشروطه و اشتیاق ناشی از آن، طرح‌های اقتصادی و صنعتی چندی از جمله طرح احداث خط آهن بندرگز - تهران به میان آمد. در اوایل بهمن ۱۲۸۶ ش. بغایری از سوی صنایع‌الدوله مأمور شد تا در رأس هیأتی، درباره احداث این خط، مطالعات و بررسی‌های اولیه‌ای را انجام دهد ولی با پیش آمدن استبداد صغیر، این طرح ناتمام ماند.

او در ۱۲۸۷ ش. کتاب آموزشی اصول علم جغرافی را با مقدمه‌ای کلی و در ۱۲۸۸ ش. نقشه بلوکات اطراف تهران را ترسیم و منتشر کرد. تخصص او در جغرافی و نقشه‌برداری، با تحولاتی که در حوزه

مرزهای کشور روی داد، کاربرد حیاتی تری پیدا کرد. با پیامد گسترش دامنه تجاوزهای عثمانی به بخش‌های غربی ایران، کمیسیون بین‌المللی تشکیل شد که مرکب از نماینده روسیه، انگلیس، ایران و عثمانی، با هدف حل و فصل این موضوع بود. سرپرستی بخش فنی این هیأت را بغایری به عهده داشت. کمیسیون مشترک مرزی به هدایت و حمایت او، کار تحدید حدود را از خرمشهر آغاز کرد و طی ده ماه، نقشه برداری و تعیین حدود بخش‌هایی از این مسیر را تا کوه آرات، منتهی‌الیه مرزهای ایران و عثمانی در امتداد مرزهای روسیه، به پایان برد. بغایری در ۱۳۰۱ ش. برای رفع اختلافات مرزی ایران و شوروی در مرزهای شمال شرق ایران، در ۱۳۰۳ ش. نقشه برداری از حدود دشت مغان، و در ۱۳۰۸ ش. مسأله مرزهای غربی ایران، همواره سرپرستی امور فنی تعیین حدود را به عهده داشت. تا اسفند ماه ۱۳۲۷ ش. که به پیشنهاد علی اصغر حکمت، طی مراسمی در کاخ وزارت امور خارجه ایران از او و خدماتش تقدیر شد، در مقام ریاست بخش فنی و نقشه برداری نامی پرآوازه داشت. از مهندس بغایری کتاب «معرفة القبلة» در ۱۳۳۲ ش. چاپ شده است. بغایری داماد خاندان میرزا محمدحسین فروغی ذکاءالملک بود و به همین مناسبت در آرامگاه خانوادگی فروغی در ابن بابویه شهر ری خاک سپاری شده است.

(بیات، ۱۳۷۸: ۵۳۶)

بی گمان، آثار و کارهای اثرگذار مهندس عبدالرزاق بغایری، زمینه‌ساز پایه‌گذاری و سامان‌یابی مدرسه عالی نقشه‌برداری کشور بوده است، چه آنکه تنها یک سال پس از درگذشت او این مدرسه عالی پدید آمده است.

عبدالرزاق بغایری (سمت راست)

- بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- جوان، خسرو و داوری، احمد. رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا سال ۱۳۵۸ ش. تهران: معاونت آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.
- صدری افشار، غلامحسین. سرگذشت سازمان‌ها و نهادهای علمی و آموزشی در ایران. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش.
- فراستخواه، مقصود. تاریخ هشتاد ساله دانشکده فنی دانشگاه تهران. تهران: نشر نی، ۱۳۹۳ ش.
- محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ تحول دانشگاه تهران و مؤسسات عالی آموزشی ایران در عصر خجسته پهلوی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۰ ش.

۸.۲.۲.۴. کتاب نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران سال تحصیلی ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای داوطلبان ورود به آموزش عالی، نیمه دوم سال تحصیلی ۱۳۵۶ ش. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آبان ۱۳۵۵ ش.
- ----- سیر تحول تاریخی مؤسسات آموزش عالی در ایران (اساسنامه‌های مراکز آموزش عالی). تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، مهر ۱۳۶۱ ش.
- ----- قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی تا.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن خان. المآثر والآثار یا چهل سال تاریخ ایران در دوره پادشاهی ناصرالدین شاه، به کوشش ایرج افشار. چ ۲. تهران: انتشارات اساطیر، ۱۳۷۴ ش.
- بیات، کاوه. مقاله «بغایری» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۳. ج ۲. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۷۸ ش.

۳.۲.۴. مجتمع آموزشی وزارت راه

۱.۳.۲.۴. پیشینه

نظر به گسترش فوق‌العاده حجم عملیات در امر توسعه بنادر و برقی کردن راه‌آهن‌های کشور و ایجاد شبکه گسترده و جدید راه و لزوم تجهیز نیروی انسانی متخصص، به منظور افزایش بازده سرمایه‌گذاری ها و هم‌چنین استفاده هرچه بیشتر از منابع فنی و انسانی و اداره امور مؤسسات آموزشی وزارت راه و ترابری و سازمان‌های وابسته، «مجتمع آموزشی وزارت راه و ترابری» با تصویب شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم و آموزش عالی در ۱۳۵۰ ش. پایه‌گذاری شده است.

این مجتمع دربردارنده واحدهای زیر بوده است:

- مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی
- آموزشگاه عالی اختصاصی راه‌آهن
- آموزشگاه عالی فنی راه

مجتمع به صورت هیأت امنایی اداره می‌شده و رئیس هیأت امنای نیز وزیر راه و ترابری بوده است.

۲.۳.۲.۴. آموزشگاه اختصاصی راه‌آهن

در ۱۳۱۹ ش. اساسنامه هنرستان فنی راه‌آهن در شورای عالی فرهنگ به تصویب رسید. این هنرستان در سطح متوسطه فعالیت داشته و کادر فنی متخصص در مشاغل مختلف راه‌آهن را تربیت می‌کرده است.

در ۱۳۳۹ ش. با توجه به توسعه شبکه راه‌آهن و احساس نیاز به تربیت کادر فنی اقداماتی به منظور تأسیس آموزشگاه اختصاصی راه‌آهن، توسط راه‌آهن دولتی ایران انجام شده است و پس از تنظیم اساسنامه و موافقت وزارت علوم و آموزش عالی، این آموزشگاه آغاز به کار کرده است. این آموزشگاه از ۱۳۵۲ ش. بنا به مقتضیات اداری از پذیرش دانشجو خودداری کرد، ولی از بهمن ۱۳۵۴ ش. با پذیرش ۵۰ نفر دانشجو که از مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی، فعالیت دوباره خود را آغاز نموده است.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

آموزشگاه عالی اختصاصی راه‌آهن، در رشته‌های خط و ابنیه، دیزل، بهره‌برداری، برق و تأسیسات دوره‌های فوق دیپلم ارائه می‌کرده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱)

در ۱۳۵۵ ش. آموزشگاه عالی اختصاصی راه‌آهن در رشته‌های تحصیلی:

جریه

رشته‌ای است عمومی در تمام راه‌آهن‌های دنیا که وسایل کشش قطارها یعنی لکوموتیوها و واگن‌های مختلف راه‌آهن را تهیه و در مواقع لزوم تعمیر نموده و آماده تحویل و بهره‌برداری می‌نماید.

درس‌های تشکیل دهنده این رشته عبارتند از: مکانیک صنعتی، وسایل کشش قطارها، شناسایی ترمزها و موارد استعمال آنها، ابزارشناسی و ماشین افزار، شناسایی واگن، برآورد فشار و نیروی خط، تلمبه‌ها و کمپرسورها و ...

خط و آبیه

این رشته عبارت است از آماده نمودن راه‌های آهن از نظر زیرسازی و روسازی تراورس‌ها و کلیه وسایل لازمی که برای قطار و راه‌آهن لازم است، همچنین شناخت راه، آماده نمودن ایستگاه‌ها و اندازه‌گیری قدرت و فشار نیروی قطار.

درس‌های اصلی این رشته عبارتند از: نقشه‌برداری، ساختمان آبیه، ساختمان هیدرولیک، الکتریسیته صنعتی، بتن و بتن مسلح، ساختمان مغناطیسی، ماشین‌های خط، زیرسازی و روسازی راه، مصالح ساختمان و ...

بهره‌برداری

منظور از این رشته تنظیم برنامه‌های قطارهای راه‌آهن، راه‌آهن باری و مسافری و بهره‌برداری از آنها است. در این رشته، آیین‌نامه‌ی علائم و شرح وسائل تأمین رفت و آمد قطارها و ابزار بهره‌برداری مورد مطالعه قرار می‌گرفته است.

درس‌های تشکیل‌دهنده این رشته عبارتند از: ابزارشناسی علائم الکتریکی، ترمودینامیک و موتورهای احتراق داخلی، اصول آیین‌نامه علائم راه آهن و الکتریکی، رسم فنی، زیرسازی و روسازی خط، آیین‌نامه‌ی علامات و شرح وسایل تأمین قطارها

علائم و ارتباطات

حرکت قطارها و راهنمایی راننده‌های لکوموتیوها بدون علائم و ارتباطات مخصوص بسیار مشکل و خطرناک است. قطارها باید به طور اتوماتیک با ایستگاه‌های واحد، ارتباط برقرار نموده تا بتوانند راه‌بندان‌ها و خطراتی از این قبیل را از قبل شناخته و از آن جلوگیری نمایند. این مهم با وسایل تلگرافی، تلفنی و ... از طریق برق مخصوص ارتباط و علائم صورت می‌گیرد.

درس‌های اصلی این رشته عبارتند از: اصول علم مخابرات، منابع توزیع دستگاه‌های مخابرات، رادیو تکنیک و تلویزیون، تئوری انتقال انرژی، الکترونیک صنعتی، اصول دستگاه‌های علائم الکتریکی در راه آهن و دستگاه‌های مربوط، فلزشناسی و ابزارشناسی، الکترونیک، تئوری الکتروتکنیک و ...

از بین دیپلم‌های طبیعی و ریاضی و نیز دیپلم‌های هنرستانی، دانشجوی پذیرش کرده است.

ضوابط گزینش:

- داوطلبان باید متولد سال ۱۳۳۰ ش. یا بعد از آن باشند.
- داوطلبان نباید دانشجوی فعلی دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی کشور باشند.

شرایط اختصاصی پذیرش:

- زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی، فرانسه، آلمانی است و چنانچه برای تشکیل کلاس‌های زبان فرانسه یا آلمانی تعداد داوطلب از حدّ اقل ظرفیت عادی کمتر باشد آن کلاس تشکیل نخواهد شد.
- کلیه دانشجویان باید کارآموزی فنی را در مؤسسات فنی مورد قبول بگذرانند.
- به دانش‌آموختگان گواهی دانشجوی (فوق دیپلم) داده می‌شود. دانش‌آموختگان در صورت موفقیت در مسابقه ورودی دوره دانشجویی می‌توانند به اخذ گواهی لیسانس مهندسی نائل شوند.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵)

۱.۲.۳.۲.۴. اساسنامه کلاس عالی ارتباطات و علائم الکتریکی راه آهن دولتی ایران

ماده ۱: به منظور تعلیم و تربیت افراد برای تکمیل کادر فنی اداره ارتباطات و علائم الکتریکی راه آهن، کلاس عالی اختصاصی کمک مهندسی در رشته ارتباطات و علائم الکتریکی تشکیل می‌گردد.

ماده ۲: شرایط پذیرش

- دارا بودن دیپلم کامل متوسطه در رشته ریاضی
- حداکثر سن داوطلب بیست و پنج سال
- داشتن برگ خاتمه خدمت و یا معافیت سربازی
- ارائه برگ عدم سوء پیشینه و گواهی صحت مزاج از بهداری راه آهن
- موفقیت در امتحان ورودی (ریاضی، فیزیک و زبان خارجه)
- سپردن تعهد و ضمانت‌نامه رسمی برای ادامه خدمت در راه آهن دولتی ایران به مدت ۵ سال پس از پایان دوره کلاس و موفقیت در امتحانات در هر یک از واحدهای ارتباطات و علائم الکتریکی راه آهن

ماده ۳: مدت آموزش

دوره آموزش علمی و عملی در این کلاس دو سال است. سال اول به ترتیب ۳ ماه عملی و ۹ ماه علمی و سال دوم نیز به همین ترتیب ۳ ماه عملی و ۹ ماه علمی و در این مدت هنرجویان در سال اول ۲۱۰۰ ریال و در سال دوم ۳۰۰۰ ریال به عنوان کمک هزینه تحصیلی در ماه استفاده خواهند کرد.

ماده ۴: ارزش تحصیلی فارغ‌التحصیلان

ارزش تحصیلی فارغ‌التحصیلان کلاس عالی ارتباطات و علائم الکتریکی عالی (فوق دیپلم کمتر از لیسانس بوده و در رشته ارتباطات و علائم الکتریکی راه آهن کمک مهندسی شناخته می‌شود).

این اساسنامه مشتمل بر ۴ ماده در یکصد و سی و نهمین جلسه مورخ ۱۳۴۶/۴/۲۶ ش. شورای مرکزی دانشگاه‌ها به تصویب رسیده و صحیح است.

۲.۲.۳.۲.۴. اساسنامه کلاس عالی اختصاصی خط و ابنیه راه آهن دولتی ایران

ماده ۱: در اجرای تصویب‌نامه شماره ۴۵۸ مورخ ۱۳۳۹/۱/۱۴ ش. هیأت وزیران به منظور تعلیم و تربیت ۲۸ نفر افراد کادر فنی جهت اداره کل خط و ابنیه که عهده‌دار انجام وظیفه مربوط در بنگاه راه آهن سرتاسری کشور خواهند بود، (اسامی و مشخصات این افراد ضمیمه درخواست شماره ۷۱۰۹ مورخ ۱۳۴۱/۱/۲۳ ش. در پرونده امر موجود می‌باشد). کلاس اختصاصی در رشته مهندسی خط و ابنیه برای فقط یک دوره افتتاح می‌گردد.

ماده ۲: شرایط ورود

- دارا بودن دیپلم کامل متوسطه (ششم ریاضی)
- سن داوطلبان بین ۲۰ تا ۳۰ سال
- موفقیت در آزمون ورودی

- تعهد ادامه خدمت در بنگاه راه‌آهن برای مدت ۵ سال پس از پایان دوره کلاس و موفقیت و قبول خدمت در هر یک از ادارات تابعه راه‌آهن
 - دارا بودن حسن شهرت و عدم سوء پیشینه
 - داشتن ورقه خاتمه خدمت یا معافیت سربازی
- ماده ۳: مدت آموزش علمی و عملی در این کلاس ۲ سال است.

ماده ۴: تحصیلات کسانی که با دارا بودن دیپلم کامل متوسطه (ششم ریاضی) وارد کلاس عالی اختصاصی خط و ابنیه راه آهن دولتی ایران شده و دوره دو ساله آن را طبق برنامه به پایان رسانیده‌اند، عالی (کمتر از لیسانس) و کمک مهندسی در رشته خط و ابنیه راه آهن شناخته می‌شود ولی به هیچ‌وجه برای ادامه تحصیل به منظور گرفتن عنوان مهندسی کافی نیست. ضمناً تعداد افراد مزبور ۲۸ نفر است و فقط برای یک دوره می‌باشد.

اساسنامه کلاس اختصاصی خط و ابنیه راه آهن دولتی ایران در چهار ماده در هزار و پنجاه و دومین (۱۰۵۲) جلسه شورای عالی فرهنگ مورخ ۱۳۴۱/۱۲/۱۹ ش. مورد رسیدگی و تصویب قرار گرفت.

(دفتر امور شوراها، بی تا)

۳.۲.۳.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۱، آمار آموزش عالی آموزشگاه عالی اختصاصی راه آهن

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۴۶	-	۲۳۱	۲۳۱	-	۱۵۲	
۲	۱۳۴۹	-	۹۰	۹۰	-	-	
۳	۱۳۵۴	-	۵۰	۵۰	-	-	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵) و (صدری افشار، ۱۳۵۰) و (طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

۴.۲.۳.۲.۴. کتاب‌نامه

- ----- . آمار آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- . راهنمای داوطلبان ورود به آموزش عالی، نیمه دوم سال ۱۳۵۵ ش. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور آبان ۱۳۵۵ ش.
- ----- . رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
- ----- . قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی تا.
- صدری افشار، غلامحسین. سرگذشت سازمان‌ها و نهادهای علمی و آموزشی در ایران. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.

۳.۳.۲.۴. آموزشگاه عالی فنی راه

۱.۳.۳.۲.۴. پیشینه

این آموزشگاه از مهر ۱۳۴۲ ش. بنا به پیشنهاد وزیر راه و ترابری و تصویب وزارت علوم و آموزش عالی پایه‌گذاری شده است و از بهمن همان سال نیز دانشجو پذیرفته است. هدف از پایه‌گذاری این آموزشگاه تربیت تکنسین درجه یک (فوق دیپلم) در رشته‌های مورد نیاز وزارت راه و ترابری بوده است.

این آموزشگاه بنا به مقتضیات اداری از بهمن ۱۳۵۲ ش. از پذیرش دانشجو خودداری کرده است ولی از بهمن ۱۳۵۴ ش. فعالیت دوباره خود را با پذیرش ۵۰ نفر دانشجو از مؤسسه آموزش عالی تکنیکوم نفیسی آغاز کرده است و دانشجویان آموزشگاه از تجهیزات و آموزشگران آن استفاده کرده‌اند.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

در ۱۳۵۱ ش. «آموزشگاه عالی فنی راه» دارای ۶۰۰ مترمربع وسعت زمین، ۲۳۰۰ مترمربع زیربنای آموزشی، یک باب کتابخانه با ۴۰۰۰ هزار جلد کتاب، ۳ باب آزمایشگاه و ۳۵ نفر اعضای هیأت علمی بوده است و ۹ جلد کتاب نیز منتشر کرده بوده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۷۵)

«آموزشگاه عالی فنی راه» در رشته‌های: نگهداری راه و ابنیه، اتومکانیک، نقشه‌برداری و مسیریابی، راهسازی و آسفالت در دوره فوق‌دیپلم آموزش فنی و تخصصی ارائه می‌کرده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱)

به گزارش علی اکبر بیهقی، «آموزشگاه عالی فنی راه»، در ۱۳۵۳ ش. «به علت تأخیر در ارسال برگ‌های شناسایی» در پژوهش بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران مورد مطالعه و پژوهش قرار نمی‌گیرد.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

در ۱۳۵۵ ش. این آموزشگاه در رشته‌های: برق، مکانیک و راه و ساختمان؛ ۱۸۰ نفر دانشجو از دیپلمه‌های طبیعی و ریاضی گزینش کرده است.

ضوابط گزینش:

- شرط سنی برای داوطلبان وجود ندارد.
- زن و مرد می‌توانند داوطلب شوند.
- حداقل ۶ نفر از ظرفیت هر یک از رشته‌ها به داوطلبان زن و بقیه به داوطلبان مرد اختصاص دارد.
- داوطلبان نباید دانشجوی فعلی دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی کشور باشند.

شرایط اختصاصی پذیرش:

- تحصیل داوطلبان نباید از لحاظ قانون وظیفه عمومی یا قانون خدمات اجتماعی زنان، منعی داشته باشند.
- زبان خارجی دوران تحصیل زبان انگلیسی، فرانسه و آلمانی است.
- هیچگونه تعهدی از لحاظ تأمین مسکن برای دانشجویان نمی‌شود.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵)

۲.۳.۳.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۲، آمار آموزش عالی در آموزشگاه عالی فنی راه

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان	
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر
۱	۱۳۵۱	-	۱۴۴	۱۴۴	-	-
۲	۱۳۵۴	-	۵۰	-	-	-

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۷۵)

۳.۳.۳.۲.۴. کتاب‌نامه

طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.

- بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی وزارت علوم و آموزش عالی، آبان ۱۳۵۳ ش.

- طایبی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.

- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ماه ۱۳۵۲ ش.

- ----- راهنمای داوطلبان ورود به آموزش عالی، نیمه دوم سال ۱۳۵۵ ش. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آبان ۱۳۵۵ ش.

- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر

۴.۳.۲.۴. آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشور

۱.۴.۳.۲.۴. پیشینه

در ۱۳۲۹ ش. در فرودگاه مهرآباد پایه‌گذاری شده است و در آغاز پایه‌گذاری فقط یک کلاس در رشته مراقبت پرواز داشته است. رشته‌های مهندسی مخابرات، مهندسی هواپیما، پیش‌بینی هواشناسی، دیده‌بانی هواشناسی، تله‌تایپ و تعمیر آن و تربیت تکنسین موتورهای مولد برق و آتش‌نشان و ... بعدها به آن اضافه شده است.

در سال‌های اول، تدریس در کلاس‌های علمی و عملی با استادان خارجی و کارشناسان بین‌المللی هواپیمایی کشوری بوده است و درس‌ها به زبان انگلیسی ارائه می‌شده است. در ۸ مرداد ۱۳۴۰ ش. اساسنامه دوره‌های تخصصی و عالی آموزشگاه به تصویب هزار و هفدهمین جلسه شورای عالی فرهنگ رسیده است. در ۱۳۴۲ ش. دانش‌آموختگان ایرانی که کارآموز شده بودند، به تدریس در این آموزشگاه اختصاصی اهتمام کرده‌اند.

در ۱۲ تیر ۱۳۴۴ ش. برنامه تکمیلی آموزشگاه در هشتاد و ششمین جلسه شورای مرکزی دانشگاه‌ها به تصویب رسیده است و ارزش تحصیلات فارغ‌التحصیلان این دوره‌ها، مهندسی فنی معادل لیسانس تعیین شده است.

(محبوبی اردکانی، ۱۳۵۰: ۴۹۵)

آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشوری، در ۱۳۵۰ ش. دارای دوره لیسانس با طول مدت چهار سال تحصیلی و ۱۴۰ واحد درسی بوده است.

(مدارک تحصیلات داخلی، ۱۳۵۰: ۸۷)

«آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشوری»، در ۱۳۵۱ ش. به وزارت راه و ترابری واگذار شده است و در مقطع فوق دیپلم، شش رشته مخابرات، هواپیما، رادیو، مراقبت هوایی تله‌تایپ، برج‌های کنترل پرواز و دیدبان هواشناسی را آموزش می‌داده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱: ۸۱)

در این زمان، آموزشگاه عالی دارای زمینی به وسعت ۸۴۵۰ مترمربع، زیربنای ساختمان آموزشی به مساحت ۳۸۱۱ مترمربع، یک باب کتابخانه با ۱۶۳۵ جلد کتاب، ۳ باب آزمایشگاه فنی و ۴ گروه آموزشی و ۲۵ نفر آموزشگر بوده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۱۱۵)

این آموزشگاه عالی در ۱۳۵۴ ش. در سه رشته کمک مهندسی:

- مهندسی هواپیمایی (۲۰ نفر)
 - مراقبت هواپیمایی (۵۰ نفر)
 - مهندسی الکترونیک (۸۵ نفر)
- ۱۵۵ نفر دانشجو گزینش کرده است.

شرایط اختصاصی پذیرش:

- داوطلبان ورود به این آموزشگاه باید متولد سال ۱۳۲۸ ش. یا بعد از آن باشند.
- زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی است.
- حداقل امتیازات آزمایش همگانی داوطلبان ورود به این آموزشگاه عالی ۱۵۰۰ تعیین شده است.
- از داوطلبان ورود به این آموزشگاه عالی، مصاحبه و معاینات جسمی و روانی به عمل می‌آید.
- از دانشجویان بعد از اتمام دوره تحصیل تعهد خدمت ۵ ساله گرفته می‌شود.
- به دانشجویان در سال اول تحصیلی ماهانه ۵۰۰۰ ریال و در سال دوم ماهانه ۶۰۰۰ ریال به عنوان کمک هزینه تحصیلی داده خواهد شد.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

۲.۴.۳.۲.۴. اساسنامه آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشور

ماده ۱: در اجرای بند ج از ماده ۵ قانون هواپیمایی کشور مصوب ۲۸ تیرماه ۱۳۲۸ ش. و به منظور تربیت مأموریت فنی هواپیمایی کشوری که عهده‌دار انجام وظایف مختلف در دستگاه‌های فنی فرودگاه‌های کشوری خواهند بود که آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشوری با شعب زیر تأسیس می‌گردد:

مراقبت هوایی، مهندس رادیو، مهندسی هواپیما و مهندسی مخابرات

ماده ۲: شرایط ورود

- دارا بودن دیپلم شش ساله متوسطه در رشته‌های طبیعی، ریاضی و دیپلم شش ساله علمی و هنرستان‌های فنی و صنعتی که اساسنامه و برنامه آنها به تصویب شورای عالی فرهنگ رسیده باشد.
- سن بین ۱۸ و ۳۰ سال
- موفقیت در آزمون ورودی
- تعهد ادامه خدمت در اداره کل هواپیمایی کشوری برای مدت ۵ سال پس از پایان تحصیلات در آموزشگاه و قبول خدمت در هر یک از فرودگاه‌های کشور

ماده ۳: مدت آموزشی علمی و عملی در شعب آموزشگاه عالی حداقل دو سال است و دانشجویان دوره‌های تخصصی دیگری را که مدت یک سال خواهد بود، توأم با کار در قسمت‌های مختلف تعقیب می‌نمایند.

ماده ۴: ارزش تحصیلات فارغ‌التحصیلان شعب مذکور، فوق عالی است. فارغ‌التحصیلان بر طبق مقررات قانون استخدام مهندسين به خدمت گمارده می‌شوند.

اساسنامه آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشوری در هزار و هفدهمین جلسه شورای عالی فرهنگ مورخ ۸ مرداد ۱۳۴۰ ش. به تصویب رسید، صحیح است به موقع اجرا گذارده شود.

وزیر فرهنگ، محمد درخشش

۹۷

(دفتر امور شوراها، بی تا)

تا سال ۱۳۶۰ ش. وزارت راه و ترابری در شهرهای اصفهان، اندیمشک، تبریز، تهران، خونین‌شهر (خرم‌شهر کنونی)، قزوین، شاهرود، مشهد و یزد دارای ۱۳ مرکز آموزشی بوده است که از این تعداد تنها آموزشگاه عالی هواپیمایی کشوری به فارغ‌التحصیلان مدرک تحصیلی فوق دیپلم یا لیسانس می‌داده است و ۱۲ مرکز آموزشی دیگر به فارغ‌التحصیلان خود گواهی‌نامه تخصصی می‌داده‌اند.

(دبیرخانه شورای هماهنگی، ۱۳۶۰)

۳.۴.۳.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۳، آمار آموزش عالی در آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشوری

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۴۳	۶	۶۰	۶۶	۶	۶۰	۶۶
۲	۱۳۵۱	۳	۳۳	۳۶	-	-	-

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵) و (دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱: ۸۱)

۴.۴.۳.۲.۴ کتابنامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- آمار آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای داوطلبان ورود به آموزش عالی، نیمه دوم سال ۱۳۵۵ ش. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آبان ۱۳۵۵ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
- ----- شناخت مراکز آموزشی فنی و حرفه‌ای
- موجود در کشور. تهران: دبیرخانه شورای هماهنگی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، اسفند ۱۳۶۰ ش.، نشریه ش ۳.
- ----- فهرست دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: مدارک تحصیلات داخلی، وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
- ----- قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی‌تا.
- بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- صدری افشار، غلامحسین. سرگذشت سازمان‌ها و نهادهای علمی و آموزشی در ایران. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ تحول دانشگاه تهران و مؤسسات عالی آموزشی ایران در عصر خجسته پهلوی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۰ ش.

۴.۲.۴. مؤسسه آب‌شناسی ایران

۱.۴.۲.۴ پیشینه

«مؤسسه آب‌شناسی ایران» برای تأمین نیروی انسانی مورد نیاز وزارت نیرو و مؤسسات خصوصی در ۱۳۴۵ ش. پایه‌گذاری شده است اما فقط از نظر اداره امور آموزشی، زیر نظر دانشگاه تهران بوده است و رئیس آن نیز رئیس شورای عالی این مؤسسه شناخته می‌شده است.

در این مؤسسه دوره‌های تخصصی فوق دیپلم برای تربیت تکنسین و فوق لیسانس برای تربیت نیروهای متخصص، از همان آغاز پایه‌گذاری برقرار بوده است و گفته شده است که تا دو سال آینده برای تأمین نیروی انسانی لازم جهت آبرسانی شهری و فاضلاب، دوره‌های جدید در برنامه‌های این مؤسسه به وجود آید.

رشته‌های تحصیلی آن کمک‌مهندسی آب‌شناسی، مهندسی آب‌های زیر زمینی و مهندسی آب‌های سطحی بوده است. این مؤسسه، ۵۲۶ مترمربع وسعت زمین و ۱۳۴۰ مترمربع زیربنای ساختمان‌های آموزشی، یک باب کتابخانه با ۳۰۹۳ جلد کتاب و ۲ باب آزمایشگاه داشته است و شمار اعضای هیأت علمی آن ۲۷ نفر بوده‌اند که ۱۶ نفر تمام وقت و ۱۱ نفر حق‌التدریس بوده‌اند. این مؤسسه در نشانی تهران، بلوار الیزابت، خیابان قاسمی، شماره ۶۴ وجود داشته است.

استادان دانشکده فنی و سایر دانشکده‌های صنعتی در ارائه و تدریس دروس دوره‌های فوق لیسانس هم چنین در برخی از کلاس‌های دوره فوق دیپلم با این مؤسسه همکاری داشته‌اند.

«مؤسسه آب‌شناسی ایران» ۹۸ نشریه در زمینه مسائل مربوطه انتشار داده و با بیشتر مؤسسات بین‌المللی که در زمینه تخصصی آن فعالیت داشته‌اند، همکاری علمی کرده و به تبادل اطلاعات علمی و پژوهشی می‌پرداخته است.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵: ۱۶۴)

در طول زمان و با توسعه مؤسسه و ترویج رشته‌های علمی و عملی آن، گروه‌های آموزشی این مؤسسه به چهار گروه تخصصی: آب‌های سطحی، آب‌های زیر زمینی، کیفیت آب، تأسیسات آبی و برنامه‌ریزی ساماندهی شده‌اند.

دوره‌های تخصصی در رشته‌های هیدرولوژی، هیدرومتری، نمونه‌برداری رسوب، آزمایشگاه و کیفیت آب، هیدرولوژی ساختمانی، روش‌های آماری در هیدرولوژی، مهندسی رودخانه‌ها و حمل مواد جامد، برخی از درس‌های تخصصی گزارش شده‌اند که هر یک جداگانه در سطح فوق‌دیپلم و فوق لیسانس ارائه و اجرا می‌شده است.

شرایط اختصاصی پذیرش مؤسسه آب‌شناسی ایران:

- حداکثر سن برای ورود به این مدرسه ۲۵ سال است.
- زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی یا فرانسه است.
- حداقل معدل امتحانات کتبی نهایی ششم متوسطه برای داوطلبان ورود به این مؤسسه ۱۲ است.
- در این مؤسسه فقط داوطلب مرد پذیرفته می‌شود.
- داشتن برگ خاتمه خدمت برای کلیه دانشجویان اعم از کارمند یا آزاد الزامی است.
- دفتر آموزش مؤسسه در دانشگاه [تهران] ۶۱۲۲۴۳

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

گزارش علی اکبر بیهقی، پژوهشگر گروه شناخت و سنجش پژوهش در مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی از «بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران» در ۱۳۵۳ ش. درباره مؤسسه آب‌شناسی ایران چنین است:

اعضای هیأت علمی این مؤسسه ۱۶ نفر مرد است که ۱۱ نفر متأهل، ۴ نفر مجرد و یک نفر اظهار نشده است. از این تعداد عضو هیأت علمی ۳ نفر Ph.D، ۶ نفر دکترا، ۵ نفر فوق لیسانس و ۲ نفر لیسانس دارند و ۳ نفر در آمریکا، ۲ نفر در آلمان، ۱ نفر در انگلستان، ۷ نفر در ایران و ۳ نفر در فرانسه بالاترین مدرک تحصیلی خود را دریافت کرده‌اند. از این فراد ۱۲ نفر به زبان انگلیسی، ۲ نفر به فرانسه تسلط داشته‌اند. از اعضای هیأت علمی، ۷ نفر استخدام تمام وقت، ۱ نفر نیمه وقت، ۵ نفر حق‌التدریس و ۳ نفر اظهار نشده می‌باشند، بوده‌اند که ۳ نفر استخدام رسمی، ۵ نفر پیمانی و ۵ نفر خرید خدمت و ۳ نفر اظهار نشده گزارش شده است. از نظر رتبه علمی هر ۱۶ نفر مدرس بوده‌اند.

اعضای هیأت علمی این مؤسسه ۳۶ کتاب، ۳۱ مقاله داخلی، ۲۱ مقاله خارجی و ۴۰ جزوه آموزشی منتشر کرده‌اند.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

۲.۴.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۴، آمار آموزش عالی مؤسسه آب شناسی ایران

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۴۶	۶	۵۷	۶۳	-	-	
۲	۱۳۴۷	۵	۸۸	۹۳	۶	۵۵	
۳	۱۳۴۸	-	۵۳	۵۳	-	-	
۴	۱۳۴۹	-	۵۳	۵۳	-	-	
۵	۱۳۵۰	-	۹۸	۹۸	-	۱۱۷	
۶	۱۳۵۱	-	۱۰۰	۱۰۰	-	۵۰	
۸	۱۳۵۲	۲	۱۲۹	۱۳۱	-	۴۸	
۹	۱۳۵۳	۱	۱۰۸	۱۰۹	-	۲۸	
۱۰	۱۳۵۴	۱	۸۹	۹۰	-	-	

(طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۵)، (صدری افشار، ۱۳۵۰: ۱۵۶) و (مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

۱۰۰

۲.۴.۲.۴. کتاب‌نامه

دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا ۱۳۵۸ ش. تهران: معاونت آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.

- صدری افشار، غلامحسین. سرگذشت سازمانها و نهادهای علمی و آموزشی در ایران. وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
- طایبی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایبی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: مرکز ارزشیابی آموزشی، آذر ۱۳۵۶ ش.
- عاقلی، باقر. شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران. ج ۳. ج ۳. تهران: نشر گفتار و نشر علم، ۱۳۸۰ ش.
- مرسلوند، حسن. زندگی‌نامه رجال و مشاهیر ایران (۱۳۲۰-۱۲۹۹ ش). ج ۲. ج ۱. تهران: انتشارات الهام، ۱۳۷۶ ش.
- نظری، منوچهر. رجال پارلمانی ایران از مشروطه تا انقلاب. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۸ ش.
- یغمایی، اقبال. وزیران علوم و معارف و فرهنگ ایران. ج ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۵ ش.

- ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
- امینی، محمدمهدی. مقاله «پهلوی، سلسله» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۱. ج ۵. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۷۹ ش.
- بیقهی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- جوان، خسرو و داوری، احمد. رشته‌های تحصیلی

۵.۲.۴. مدرسه عالی تلویزیون و سینما

۱.۵.۲.۴. پیشینه

این مدرسه به سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران وابسته بوده و در ۱۳۴۷ ش. پایه‌گذاری شده است. ساختمان تحصیلات فوق‌دیپلم آن به نشانی: تهران، خیابان پارک (وزراء)، خیابان یکم و صندوق پستی ۳۳-۲۰۰ و ساختمان تحصیلات فوق لیسانس آن: تهران، خیابان پهلوی، کوی روان و صندوق پستی ۳۳-۲۰۰ بوده است.

این مدرسه به وسعت ۵۳۶ مترمربع زمین و ۱۸۰۰ مترمربع زیر بنای ساختمان آموزشی، با یک باب کتابخانه که ۴۵۳۵ جلد کتاب لاتین و ۲۴۶۹ جلد کتاب فارسی داشته است، گزارش شده است.

برای دوره فوق‌دیپلم ۱۳ آزمایشگاه و کارگاه فنی وجود داشته است:

- آزمایشگاه الکترونیک به ظرفیت ۲۰ نفر (مساحت ۳۵ مترمربع)
- آزمایشگاه الکتروسیته به ظرفیت ۲۰ نفر (مساحت ۳۵ مترمربع)
- آزمایشگاه فیزیک به ظرفیت ۲۰ نفر (مساحت ۳۵ مترمربع)
- آزمایشگاه پالس به ظرفیت ۱۲ نفر (مساحت ۳۵ مترمربع)
- آزمایشگاه مخبرات به ظرفیت ۲۰ نفر (مساحت ۶۰ مترمربع)
- آزمایشگاه آکوستیک به ظرفیت ۸ نفر (مساحت ۴۰ مترمربع)
- آزمایشگاه عکاسی برای ۲۰ نفر (مساحت ۶۰ مترمربع)
- کارگاه مونتاژ فیلم برای ۱۲ نفر (مساحت ۳۰ مترمربع)
- استودیوی مجهز تلویزیونی (مساحت ۲۵۰ مترمربع)
- استودیوی رادیویی (مساحت ۳۰ مترمربع)
- کارگاه گرافیک و نقشه‌کشی (مساحت ۳۰ مترمربع)
- کارگاه تهیه عکس و اسلاید (مساحت ۳۵ مترمربع)
- سالن سینما برای ۳۰۰ نفر

در مقطع تحصیلی فوق‌دیپلم دو رشته در گرایش‌های زیر تدریس می‌شده است:

الف) رشته فنی، با دیپلم ریاضی و دارای شاخه‌های تخصصی اجرا BF و تصویر VF

در این گرایش برای ساخت، به کار انداختن، بهره‌برداری و تعمیر دستگاه‌های الکترونیک استودیوها و ایستگاه‌های رادیو تلویزیون مانند دوربین‌های الکترونیک، ماشین‌های ضبط برنامه و فرستنده، تخصص‌های لازم ارائه می‌شده است.

در گرایش فنی سه رشته تخصصی وجود دارد که عبارتند از:

صدا

که عبارت است از روش استفاده از دستگاه‌های صوتی به منظور ترکیب صداها از منابع صوتی متفاوت مانند میکروفن، ضبط صوت، گرامافون و ... و ضبط آنها بر روی نوار یا فیلم برای پخش

تصویر

که شامل مطالعه کمی و کیفی ساختمان و مدارهای دستگاه‌های الکترونیک مربوط به تصویر تلویزیونی مانند دوربین تلویزیونی، دستگاه کنترل دوربین، مخلوط‌کننده تصویر و توزیع‌کننده تصویر است.

فرستنده رادیو تلویزیونی

که اصول فنی شناختن و کار کردن با فرستنده‌های رادیو تلویزیونی و ماکروویو که از تکنیک‌های خاصی برخوردارند، آموزش داده می‌شده‌اند.

ب) رشته تولید از تمام دیپلم‌ها، دارای شاخه‌های تخصصی

تصویربرداری و سوئیچینگ

در دوره فوق دیپلم ۴۴ عضو کادر آموزشی با آرایه ۳ نفر فوق دیپلم، ۱۸ نفر لیسانس، ۱۷ نفر فوق لیسانس و ۲ نفر دکتر درس‌ها را ارائه می‌داده‌اند.

برخی از تسهیلات رفاهی برای دانشجویان دوره فوق دیپلم، عبارتند از:

- دریافت کمک‌هزینه تحصیلی (دانشجویان تهرانی ۴۰۰۰ ریال و شهرستانی‌ها ۷۰۰۰ ریال)
- استفاده از خوابگاه مجهز و مدرن
- استفاده از بیمه و بهداشت رایگان
- استفاده از کوپن مخصوص تخفیف غذا در رستوران‌های مدرسه و سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران
- احتساب سال‌های تحصیل به عنوان سابقه خدمت پس از استخدام در سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران
- استفاده از بورس‌های تحصیلی و کارآموزی در کشورهای خارج
- کتاب رایگان برای دانشجویان متعهد خدمت در سازمان

در دوره فوق لیسانس دو رشته تخصصی:

- تحقیق در ارتباط جمعی
 - تکنولوژی آموزشی
- ارائه و اجرا می‌شده است.

مدرّسین این مدرسه عالی در مقطع فوق لیسانس، ۴ نفر فوق لیسانس و یک نفر دکتر بوده‌اند.

دانشجویان دوره فوق لیسانس نیز از تسهیلات یاد شده بهره‌مند بوده‌اند و کمک هزینه تحصیلی آنها برای دانشجویان تهرانی ۱۲۰۰۰ ریال و شهرستانی‌ها ۱۴۰۰۰ ریال بوده است.

(طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

سالشمار پایه‌گذاری و دگرگونی‌ها:

- ۱۳۴۸ ش. پایه‌گذاری مدرسه عالی تلویزیون و سینما
- ۱۳۵۸ ش. مرکز آموزش فنی صدا و سیما
- ۱۳۶۱ ش. دانشکده صدا و سیما
- ۱۳۹۱ ش. دانشگاه صدا و سیما: ۱۵ مهر با تصویب شورای گسترش آموزش عالی

۲.۵.۲.۴. اساسنامه مدرسه عالی تلویزیون و سینما

اساسنامه مدرسه عالی تلویزیون و سینما که در اسفند ۱۳۴۸ ش. به تصویب وزارت علوم و آموزش عالی رسیده است:

ماده ۱: به منظور تکمیل کادر فنی و هنری مراکز تلویزیونی و هم‌چنین تربیت متخصص برای کمک به تأمین نیروی انسانی در صنایع مشابه در رشته‌های: هنرهای نمایشی، کارگردانی، فیلمبرداری، منشی‌گری صحنه، تدوین، تهیه و پرتراز، خبرنگاری، عکاسی، لابراتوار فیلم، الکترونیک و تله‌کمونیکاسیون، مدرسه عالی تلویزیون و سینما در تهران زیر نظر سازمان تلویزیون ملی ایران تأسیس می‌شود.

ماده ۲: ارکان مدرسه عبارتند از

- سرپرست سازمان تلویزیون ملی ایران
- شورای عالی مدرسه
- شورای آموزشی مدرسه
- ماده ۳: سرپرست سازمان تلویزیون ملی ایران، ریاست عالیۀ مدرسه را به عهده خواهد داشت.
- ماده ۴: شورای عالی مدرسه از اعضای زیر تشکیل می‌شود
- سرپرست سازمان که ریاست شورا را به عهده خواهد داشت
- مدیر مدرسه
- دو نفر از معاونان سازمان تلویزیون ملی ایران، معاونان «فنی» و «فرهنگی»
- دو نفر از اعضای شورای برنامه
- شش نفر از افراد برجسته هنرها و صنایع مربوط به موضوع مدرسه به انتخاب سرپرست سازمان
- دوره عضویت شش نفر اعضاء فوق ۳ سال است.
- ✓ تبصره ۱: به جز در سه سال اول که هر سال یک سوم اعضاء به قید قرعه خارج شده و اعضاء جدید برای مدت ۳ سال به عضویت شورای عالی برگزیده خواهند شد.
- ✓ تبصره ۲: تجدید انتخاب اعضای که به قید قرعه خارج شده‌اند بلامانع است.
- ماده ۵: وظایف شورای عالی رسیدگی به پیشنهادها و آیین‌نامه‌هایی است که از طرف شورای مدرسه تنظیم می‌شود.
- ✓ تبصره ۱: پیشنهادها و آیین‌نامه‌های مذکور پس از تصویب شورای عالی قابل اجرا است.
- ✓ تبصره ۲: آن قسمت از آیین‌نامه‌ها و مقررات که باید به تصویب مراجع ذیصلاح وزارت علوم و آموزش عالی برسد، به وسیله سرپرست سازمان به وزارت مذکور فرستاده می‌شود و پس از تصویب به موقع اجرا گذاشته خواهد شد.
- ماده ۶: شورای مدرسه از مسئولان گروه‌های آموزشی تشکیل می‌شود.
- ✓ تبصره ۱: مدیر مدرسه ریاست شورا را به عهده خواهد داشت.
- ✓ تبصره ۲: مدیر مدرسه از بین کسانی که شایستگی این مقام را داشته باشند از طرف سرپرست سازمان تلویزیون ملی ایران به این سمت منصوب می‌شود و مسئول حسن اجرای مقررات مدرسه است.
- ماده ۷: وظایف شورای آموزشی عبارت است از رسیدگی و اتخاذ تصمیم درباره بودجه، تنظیم مقررات داخلی، تنظیم آیین‌نامه‌های مربوطه به بالا بردن سطح معلومات دانشجویان، آیین‌نامه رفاه دانشجویان، آیین‌نامه انضباطی مقررات مربوط به استخدام اعضاء آموزش و حق‌التدریس، تنظیم قراردادهای مربوط به کارآموزی دانشجویان در سایر مؤسسات، تنظیم قراردادهای آموزشی با سایر دانشگاه‌ها و مدارس عالی، تنظیم قرارداد مربوط به مبادله استاد و دانشجو، تنظیم مقررات مربوط به امتحانات و چگونگی انجام مسابقه ورودی، تنظیم آیین‌نامه مربوط به راهنمایی دانشجویان و سایر مسائل مربوط به انجمن‌ها، سمینارها، جلسات و گفت و شنود، تنظیم مقررات مربوط به اخذ تعهد از دانشجویان ممتاز برای خدمت در تلویزیون، ایجاد رشته‌های جدید، ایجاد کلاس‌های کوتاه مدت، تعیین میزان شهریه دانشجو و اعطاء بورس به دانشجویان ممتاز، حق‌الزحمه کارآموزی و سایر مسائلی نظیر آن، تنظیم و رسیدگی به برنامه‌ها و مسائل مختلف دانشجویی و مشورت در بهبود وضع تحصیلی دانشجویان و ارسال پیشنهادات لازم به شورای عالی آموزشگاه
- ماده ۸: دوره کامل مدرسه شامل دو سال (حدّاقل ۲۲ ماه) است.
- ماده ۹: شرایط ورود به مدرسه عبارت است از

- داشتن گواهینامه کامل متوسطه در رشته‌های طبیعی، ادبی و ریاضی

- توفیق در امتحانات مسابقه ورودی

ماده ۱۰: به دانشجویانی که طبق برنامه مصوب، تحصیل کرده و در امتحانات به شرط ارائه گواهی رضایت‌بخش کارآموزی یک ساله در مراکزی که به وسیله مدرسه عالی تلویزیون تعیین خواهد شد، موفق شوند، گواهینامه‌ای در یکی از رشته‌های تحصیلی داده خواهد شد که ارزش آن عالی (فوق دیپلم کمتر از لیسانس، تکنسین درجه یک) خواهد بود.

ماده ۱۱: برنامه تحصیلی مدرسه باید به تصویب وزارت علوم و آموزش عالی رسیده باشد.

ماده ۱۲: امتحانات نهایی مدرسه باید با نظارت نماینده وزارت علوم و آموزش عالی برگزار شود.

ماده ۱۳: گواهینامه عالی فارغ‌التحصیلان پس از امضاء رئیس مدرسه، سرپرست سازمان تلویزیون ملی ایران و وزیر علوم و آموزش عالی صادر خواهد شد.

ماده ۱۴: گواهینامه آن عده از فارغ‌التحصیلان که تعهد خدمت در مراکز تلویزیونی دارند، پس از انجام تعهد داده خواهد شد.

این اساسنامه در تاریخ ۱۳۴۸/۱۲/۲۰ ش. به تصویب وزارت علوم و آموزش عالی رسیده است.

وزیر علوم و آموزش عالی

(دفتر امور شوراها، بی تا)

در ۱۳۵۱ ش. در مدرسه عالی تلویزیون و سینما، شش دوره فوق دیپلم در گرایش‌های :

تهیه رپرتاژ، تصویربرداری، مونتاژ، کارگردانی، صدا و فرستنده؛ برگزار و تدریس می‌شده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱)

علی اکبر بیهقی، عضو گروه شناخت و سنجش پژوهش در مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی در گزارش پژوهش خویش در ۱۳۵۳ ش. چنین آورده است:

مدرسه عالی تلویزیون و سینما، ۱۷ عضو هیأت علمی دارد که ۴ زن و ۱۰ مرد ایرانی می‌باشند. از این تعداد یک نفر پزشک متخصص، یک نفر دکتری، ۹ نفر فوق لیسانس و ۶ نفر لیسانس دارند. اعضای هیأت علمی یک نفر از آمریکا، ۲ نفر از آلمان و ۱۴ نفر از ایران بالاترین مدرک تحصیلی خود را دریافت کرده‌اند که از آنها ۱۳ نفر به زبان انگلیسی و ۲ نفر به زبان آلمانی و ۳ نفر به زبان فرانسه تسلط داشته‌اند. ۱۳ نفر استخدام تمام وقت، یک نفر حق‌التدریس و ۳ نفر اظهارنشده است، هستند. از این افراد ۱۳ تن رسمی، یک نفر خرید خدمت و بقیه اظهارنشده است، بوده‌اند.

هر ۱۷ عضو هیأت علمی این مدرسه عالی مرتبه مدرسی دارند. اعضای هیأت علمی مدرسه عالی تلویزیون ۱۷ جلد کتاب، ۴۶ مقاله داخلی، یک مقاله خارجی و ۶۲ جزوه آموزشی منتشر کرده‌اند.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

در ۱۳۵۴ ش. مدرسه عالی تلویزیون و سینما در دو رشته تحصیلی ۱. فنی و ۲. تولید در مقطع فوق دیپلم دانشجویان منطقه‌ای و کشوری گزینش کرده است که داوطلبان فنی با دیپلم برق و الکترونیک و داوطلبان تولید از کلیه دیپلم‌ها بوده‌اند.

شرایط اختصاصی این داوطلبان عبارت بوده است از:

- در این مدرسه عالی متولدین ۱۳۲۹ ش. یا بعد از آن پذیرفته می‌شوند.

- زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی یا فرانسه است.
- داوطلبان تحصیل در رشته فنی باید در هر یک از آزمون‌های سه‌گانه حداقل دارای نمره ۵۰۰ و داوطلبان رشته تولید باید در هر یک از آزمون‌های سه‌گانه حداقل دارای نمره ۵۵۰ باشند.
- حداقل معدل امتحانات کتبی نهایی ششم متوسطه داوطلبان ورود به این مدرسه عالی برای دیپلم‌های طبیعی، ریاضی، ادبی و خانه‌داری ۱۴ و حداقل معدل کل امتحانات ششم متوسطه برای سایر دیپلم‌ها ۱۵ تعیین شده است.
- از کلیه داوطلبان رشته‌های یاد شده، معاینات پزشکی و روانی به عمل خواهد آمد.

نحوه انتخاب دانشجویان رشته فنی:

- معدل نمرات آزمایش همگانی در مقیاس صفر تا ۲۰، با ضریب ۱
- معدل امتحانات کتبی نهایی ششم متوسطه برای دیپلم‌های ریاضی، با ضریب ۳
- معدل داوطلبان در دروس اختصاصی ششم دبیرستان بر حسب نوع دیپلم آنان در دروس اصلی محاسبه می‌شود و داوطلبانی که دارای معدل دروس ریاضی بالاتر می‌باشند، نسبت به سایرین حق تقدم خواهند داشت و در صورت مساوی بودن معدل ریاضی، داوطلبانی که معدل دروس فیزیک و مکانیک آنان بالاتر باشد نسبت به دیگران ارجحیت دارند.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

این مدرسه عالی به دلیل نیازهای تخصصی و سازمانی، لایحه ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را نپذیرفت.

۳.۵.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۵، آمار آموزش عالی در مدرسه عالی تلویزیون و سینما

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۳۳	۵	۷	۱۲	-	-	
۲	۱۳۳۴	۱۹	۲۱	۴۰	-	-	
۱	۱۳۴۸	۲۰	۱۱۶	۱۳۶	-	-	
۲	۱۳۴۹	۲۸	۱۳۷	۱۶۵	۵۴	۶۵	
۳	۱۳۵۰	۲۶	۱۳۱	۱۵۷	۴۴	۵۰	
۴	۱۳۵۱	۲۷	۱۲۲	۱۴۹	۶۴	۸۰	
۵	۱۳۵۲	۲۳	۱۲۴	۱۴۷	۳۱	۴۱	
۶	۱۳۵۳	۳۰	۱۸۹	۲۱۹	۸۸	۱۰۶	
۷	۱۳۵۴	۴۰	۱۴۷	۱۸۷	-	-	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵) و (صدری افشار، ۱۳۵۰) و (دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲)

۴.۵.۲.۴. کتاب نامه

- ----- قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراهای وزارت علوم و آموزش عالی، بی‌تا.
- بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- صدری افشار، غلامحسین. سرگذشت سازمان‌ها و نهادهای علمی و آموزشی در ایران. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.

• ----- آمار آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.

• ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.

• ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.

• ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.

۶.۲.۴. انستیتوهای تکنولوژی کشور

۱.۶.۲.۴. پیشینه

«انستیتوهای تکنولوژی کشور»، وابسته به وزارت آموزش و پرورش بوده‌اند و در ۱۳۴۸ ش. پایه‌گذاری شده‌اند. هدف از پایه‌گذاری آنها، تربیت تکنسین‌های درجه یک مورد نیاز کشور بوده است که به دانش‌آموختگان آنها پس از گذراندن دوره دو ساله، مدرک فوق‌دیپلم می‌داده‌اند. دانش‌آموختگان تعهد خدمت نداشته‌اند و اگر می‌خواستند می‌توانستند به تحصیلات خود ادامه دهند. در صورت روشن بودن وضعیت نظام وظیفه عمومی می‌توانستند در آزمایش همگانی دوره لیسانس یکی از دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی کشور که دارای رشته تحصیلی مورد نظر باشد، شرکت کنند و در صورت موفقیت، طبق ضوابط موجود، شماری از واحدهای گذرانده شده آنها به عنوان واحدهای پذیرفته شده دوره لیسانس منظور می‌شده است.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

۲.۶.۲.۴. اساسنامه دوره دو ساله انستیتوهای تکنولوژی کشور

ماده ۱: انستیتوهای تکنولوژی کشور به منظور تربیت کمک مهندسان و تکنسین‌های عالی مورد نیاز کشور به وسیله سازمان تعلیمات فنی و حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش تأسیس و اداره خواهد شد.

ماده ۲: تحصیل در این انستیتوها، شامل یک دوره دو ساله خواهد بود.

ماده ۳: داوطلبان تحصیل در این انستیتوها از بین فارغ‌التحصیلان هنرستان‌های صنعتی و کشاورزی و ششم دبیرستان از کسب موفقیت در مسابقات ورودی انتخاب و بر حسب رشته تحصیلی در دوره‌های انستیتو به تحصیل خواهند پرداخت.

ماده ۴: دانشجویان دو ساله انستیتوها در تابستان هر سال تحصیلی حداقل به مدت دو ماه در مؤسساتی که نوع کار آنها متناسب با رشته تحصیلی آنان می‌باشد، کارآموزی خواهند کرد.

ماده ۵: به دانشجویان این مؤسّسات پس از پایان دوره دو ساله تحصیل و گذراندن کارآموزی لازم گواهینامه تکنسنین عالی که ارزش آن فوق‌دیپلم خواهد بود، اعطاء خواهد شد.

ماده ۶: دانشجویانی که از اول سال تحصیلی ۴۸-۱۳۴۷ ش. (مهر ۱۳۴۷ ش.) در انستیتوهای تکنولوژی ثبت نام کرده و به تحصیل اشتغال دارند، مشمول مقررات این اساسنامه خواهند بود.

✓ تبصره ۱: اساسنامه انستیتوهای تکنولوژی مصوّب یکصد و سی امین جلسه مورّخ ۱۳۴۵/۱۱/۲۴ ش. شورای مرکزی دانشگاه‌ها از تاریخ اول مهر ۱۳۴۷ ش. لغو و این اساسنامه جایگزین آن خواهد بود.

✓ تبصره ۲: فقط دانشجویانی که تا تاریخ مهر ۱۳۴۷ ش. به موجب اساسنامه مصوّب یکصد و سی امین جلسه شورای مرکزی دانشگاه‌ها وارد انستیتوهای تکنولوژی شده باشند تا پایان دوره تحصیلی مشمول مقررات اساسنامه مزبور خواهند بود.

این اساسنامه در تاریخ ۱۳۴۸/۶/۲۵ ش. به تصویب وزارت علوم و آموزش عالی رسیده است.

وزیر علوم و آموزش عالی

(دفتر امور شوراها، بی تا)

در خرداد ۱۳۵۱ ش.، ۴۲ مؤسّسه آموزش عالی دولتی وابسته به وزارت آموزش و پرورش گزارش شده است که از این شمار ۲۴ انستیتو تکنولوژی، ۱۱ دانشسرای راهنمایی، ۴ آموزشگاه عالی بهداشت مدارس، یک مدرسه عالی و یک مؤسّسه تربیت مربی امور هنری بوده‌اند که همگی دوره آموزشی فوق‌دیپلم را ارائه می‌کرده‌اند.

روشنگری درباره هر یک از آنها چنین است:

الف: انستیتوهای تکنولوژی

- ۱) برق و مکانیک تهران. رشته‌های: برق و مکانیک
- ۲) خدمات فنی اداری تهران. رشته‌های: آمار، حسابداری و حسابرسی
- ۳) راه و ساختمان ونک تهران. رشته‌های: راه و ساختمان، دکوراسیون و معماری
- ۴) صنایع شیمیایی تهران. رشته‌های: پتروشیمی و صنایع سیلیکات
- ۵) تهویه، تبرید و برنامه‌نویسی ماشین‌های محاسبه تهران. رشته‌های: تأسیسات فولادی، تهویه و تبرید؛ الکترونیک، برنامه‌نویسی، مدیریت فنی ماشین آلات، تأسیسات سیلو، تکنسنین فنی ماشین آلات
- ۶) نساجی و رنگرزی تهران. رشته‌های: نساجی، رنگرزی
- ۷) طراحی و نقشه‌کشی صنعتی تهران. رشته‌های: طراحی، نقشه‌کشی صنعتی
- ۸) برق و مکانیک اصفهان. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان و رنگرزی
- ۹) ماشین آلات کشاورزی تبریز. رشته‌های: خاک و آبیاری، مکانیک ماشین آلات کشاورزی
- ۱۰) برق و مکانیک تبریز. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان

- (۱۱) بازرگانی تبریز. رشته‌های: حسابداری عمومی، امور بازرگانی، بیمه و حمل و نقل
- (۱۲) برق و مکانیک رشت. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۱۳) ماشین آلات کشاورزی اهواز. رشته‌های: خاک و آبیاری، مکانیک ماشین آلات کشاورزی
- (۱۴) برق و مکانیک اهواز. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۱۵) برق و مکانیک بابل. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
۱۶. برق و مکانیک کرمانشاه. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۱۷) برق و مکانیک شیراز. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۱۸) برق و مکانیک مشهد. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۱۹) برق و مکانیک کرمان. رشته‌های: برق، مکانیک، معماری، راه و ساختمان
- (۲۰) برق و مکانیک قزوین. رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۲۱) ماشین آلات کشاورزی رشت. رشته‌های: خاک و آبیاری، مکانیک ماشین آلات کشاورزی
- (۲۲) آفات انباری سیلوا ساری. رشته: آفات انباری سیلواها
- (۲۳) برق و مکانیک رضائیه (ارومیه). رشته‌های: برق، مکانیک، راه و ساختمان
- (۲۴) ماشین آلات کشاورزی رضائیه (ارومیه). رشته‌های: خاک و آبیاری، مکانیک ماشین آلات کشاورزی
- دانشسرای راهنمایی شهرهای:

اصفهان، اهواز، تبریز، تهران، رشت، ساری، شیراز، کرمان، کرمانشاه، مشهد و همدان، که در همگی آنها رشته‌های چهارگانه علوم ریاضی و تجربی؛ ادبیات و علوم انسانی؛ زبان خارجه و شناخت حرفه و فن تدوین و ارائه می‌شده است.

آموزشگاه عالی بهداشت مدارس شهرهای:

اصفهان، تهران، ساری و مشهد که در همگی آنها دوره بهداشت مدارس تدریس و ارائه می‌شده است.

مدرسه عالی هتلداری در تهران و مؤسسه تربیت مربیان امور هنری در تهران در رشته‌های:

تئاتر، خط، نقاشی، فن بیان، موسیقی و هنرهای تجسمی درس و دوره آموزشی ارائه می‌کرده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱)

در اسفند ۱۳۶۰ ش.، شمار ۴۶ انستیتوی تکنولوژی و ۱۱ مرکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای وابسته به وزارت آموزش و پرورش در سراسر کشور گزارش شده است که برخی از انستیتوها فعال نبوده‌اند و فقط ۶ مرکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای فعال بوده‌اند.

(دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، ۱۳۶۰)

۳.۶.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۶، آمار واحدهای آموزش عالی وابسته به وزارت آموزش و پرورش

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۴	۹۰۱۳	۲۲۲۹۹	۳۱۳۱۲			
۲	۱۳۵۳	۱۲۰۹۱	۲۶۳۷۲	۳۸۴۶۳	۵۲۰۴	۷۱۳۵	
۳	۱۳۵۲				۶۵۵۱	۱۱۶۱	
۴	۱۳۵۱	۹۹۴۹	۱۴۴۰۶	۲۴۳۵۰	۵۳۲۸	۱۲۰۰۸	
۵	۱۳۵۰	۷۹۶۲	۱۰۲۱۰	۱۸۲۷۲	۱۸۹۲	۴۵۶۴	
۶	۱۳۴۹				۳۳۸۹	۴۳۰۹	
۷	۱۳۴۸	۳۸۸	۳۶۴۳	۴۰۳۱	۲۰۲	۲۵۱	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

۱۰۹

وزارت فرهنگ و آموزش عالی. اسفند ۱۳۶۰ ش. نشریه ش ۳.

• قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی‌تا.

• طایبی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.

۴.۶.۲.۴. کتاب نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
- ----- شناخت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای موجود کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی هماهنگی،

۷.۲.۴. مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی

۱.۷.۲.۴. پیشینه

آموزشگاه عالی حرفه‌ای نفیسی در ۱۳۴۹ ش. با سطح آموزشی دوره متوسطه در شهر تهران پایه‌گذاری شد و در ۱۳۵۰ ش. به آموزشگاه حرفه‌ای نفیسی با سه رشته: مکانیک، برق، راه و ساختمان در سطح فوق‌دیپلم تغییر نام داد. همزمان با دایر شدن دوره مهندسی عملی (برابر با لیسانس) در این آموزشگاه، نام آن به «مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی» تغییر یافت.

(طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

این مؤسسه، در آغاز یکی از سه مؤسسه آموزشی مجتمع آموزشی وزارت راه و ترابری بوده است که با تصویب شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم و آموزش عالی در ۱۳۵۰ ش. پایه‌گذاری شده است.

آموزشگاه عالی اختصاصی راه آهن و آموزشگاه عالی فنی راه دو مؤسسه آموزشی دیگر مجتمع آموزشی وزارت راه و ترابری هستند.

این مؤسسه عالی، هیأت امنایی اداره می شده است که رئیس هیأت امناء، وزیر راه و ترابری بوده است که البته ریاست آن از آغاز تا ادغام همواره با بنیان گذار آن مهندس حبیب الله نفیسی بوده است.

شمار دانشجویان آن ۳۳۹ پسر و ۱۱ دختر و در مجموع ۳۵۰ نفر، هم چنین شمار آموزشگران آن ۴۴ نفر مدرس گزارش شده است. ۲ باب آزمایشگاه، یک باب کتابخانه با ۱۰۰۰ جلد کتاب و ۳۰ جزوه درسی منتشر شده نیز داشته است. مؤسسه دارای ۸۰۵۰ مترمربع وسعت زمین و ۲۰۰۰ مترمربع وسعت زیربنای ساختمانی بوده است. شهریه دریافتی مؤسسه ۴۰۰۰۰ ریال گفته شده است و نشانی آن در این زمان، تهران، خیابان بهارستان (پارک امین الدوله) تلفن: ۳۰۲۲۷۷-۳۰۱۲۹۲ بوده است.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴: ۱۰۶)

در خرداد ۱۳۵۱ ش. مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی از مجتمع آموزشی وزارت راه و ترابری جدا شده است اما دیگر مؤسسات آموزش عالی وابسته به وزارت راه در این تاریخ عبارت بوده اند از:

- آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشوری
- آموزشگاه عالی تخصصی هواشناسی
- آموزشگاه عالی فنی راه
- آموزشگاه عالی اختصاصی راه آهن

(دفتر طرحها و بررسیها، ۱۳۵۱: ۱۰۲)

در «مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی» دوره های تحصیلی ۲ ساله بوده و به دانش آموختگان آن درجه فوق دیپلم داده می شده است. شرط ورود، داشتن دیپلم طبیعی، ریاضی و هنرستان های صنعتی و موفقیت در آزمون ورودی بوده است.

در این مؤسسه، برای هیچ یک از رشته های تحصیلی شرط سنی وجود نداشته است و زبان خارجی در طول دوران تحصیلی، انگلیسی، فرانسه یا آلمانی بوده است. مجموع امتیازات داوطلبان ورود به این مؤسسه در آزمایش همگانی باید حداقل ۸۰۰ می بوده و همچنین حداقل معدل امتحانات کتبی نهایی ششم متوسطه داوطلبان ورود به این مؤسسه برای دیپلمه های ریاضی ۱۴، طبیعی ۱۶ و حداقل معدل کل امتحانات ششم متوسطه سایر دیپلمه ها بایستی ۱۶ می بوده است.

شرایط اختصاصی:

- این مؤسسه ۱۰ درصد دانشجویان خود را از بین داوطلبان زن انتخاب خواهد کرد.
- داوطلبانی که مایل به استفاده از فرمان آموزش رایگان نیستند، هنگام ثبت نام افزون بر پرداخت شهریه بر طبق ضوابطی که از طرف وزارت علوم و آموزش عالی تعیین می شود باید مبلغ ۱۰۰۰ ریال بابت ورزش و ۳۰۰۰ ریال بابت ثبت نام به طور یک جا پرداخت نمایند.
- به داوطلبانی که در رشته های صنعتی مربوط به رشته های تحصیلی کارآموزی کرده یا تخصصی داشته باشند به شرط آنکه تخصص آنها در مصاحبه محرز شده باشد، امتیاز داده خواهد شد.

• این مؤسسه یک سوّم از ظرفیت هر رشته را از میان داوطلبانی که دارای دیپلم هنرستان هستند انتخاب خواهد کرد.

این مؤسسه دارای دو دوره فوق‌دیپلم است و دانش‌آموختگان آن طبق ضوابطی می‌توانند به دوره لیسانس راه یابند. «مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی» از ۱۳۵۲ ش. دوره آموزشی مهندسی صنایع (لیسانس) را ارائه و اجرا کرده است.

(جوان و داوری، ۱۳۶۲: ۷۲) و (دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲: ۱۰۹)

در آبان ۱۳۵۳ ش. به کوشایی گروه شناخت و سنجش پژوهش در مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی وابسته به وزارت علوم و آموزش عالی، «بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران» و به همت علی‌اکبر بیهقی انجام می‌گیرد. در این پژوهش عضویت هیأت علمی تمام وقت، نیمه وقت و مدرّس حق‌التدریس، مرتبه‌های علمی دربردارنده استاد، دانشیار، استادیار و مربّی، بالاترین مدرک تحصیلی اعضای هیأت علمی، کشور محل تحصیل جهت دریافت بالاترین مدرک تحصیلی، زبان‌های خارجی کاربردی در دانشگاه یا مؤسسه عالی، شمار انتشارات و ... پایش و سنجش شده‌اند. بیست و یک مؤسسه آموزش عالی از جمله مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی «به علت تاخیر در ارسال برگ‌های شناسایی در این گزارش مورد بررسی قرار نگرفته‌اند.»

(بیهقی، ۱۳۵۳)

سرانجام مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی در ۱۳۵۴ ش. در تهران خیابان مصدّق، بالاتر از میدان ونک نبش [خیابان] میرداماد استقرار پیدا می‌کند.

۲.۷.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۷، آمار آموزش عالی در مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۰	۵	۹۹	۱۰۴	-	-	
۲	۱۳۵۱	۱۲	۲۳۹	۲۵۱	۲۴	۲۶	
۳	۱۳۵۲	۳۲	۴۱۲	۴۴۴	۱۲۶	۱۳۲	
۴	۱۳۵۳	۵۵	۸۳۲	۸۸۸	۱۳۱	۱۴۰	
۵	۱۳۵۴	۴۵	۱۲۸۸	۱۳۳۳	-	-	

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵: ۱۵۹)

مهندس حبیب نفیسی

۳.۷.۲.۴. زندگینامه

حبیب نفیسی (زاده ۱۲۸۷ ش. رشت؛ درگذشت: ۱۳۶۳ ش. تهران)

بنیانگذار دانشکده پلی‌تکنیک تهران و مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی. او همچنین مؤلف نخستین قانون کار در ایران است.

پدرش دکتر علی اصغر خان نفیسی (مؤدب‌الدوله)، نخستین وزیر بهداری ایران بود. هنگامی که در شهریور ۱۳۱۰ ش. محمدرضا پهلوی به همراهی برادرش علیرضا، حسین فردوست و مهرپور تیمورتاش برای ادامه تحصیل به سوئیس رفت، دکتر نفیسی پیشکار ولیعهد بود.

(امینی، ۱۳۷۹: ۸۴۲)

حبیب‌الله نفیسی، دوره ابتدایی را در مدرسه فرانسوی سن‌لویی و دوره دبیرستان را در هنرستان ایران و آلمان و دبیرستان دارالفنون گذرانده است. در ۱۳۰۸ ش. در تهران دیپلم گرفت و برای ادامه تحصیل به خرج ارتش به فرانسه رفت. مدرک مهندسی الکترونیک و مکانیک را از دانشگاه تولوز دریافت کرد سپس به آمریکا رفت و دوره تخصصی مهندسی موتور خودرو را سپری کرد و عضو انجمن خودرو آمریکا شد؛ آنگاه در ۱۳۱۶ ش. به ایران بازگشت. در ارتش رئیس کارخانه مهمات‌سازی شد و درجه سرگردی گرفت.

پس از ۱۳۲۰ ش. به وزارت بازرگانی و پیشه و هنر رفت و مدیر کل کار در آنجا شد. در مهر ۱۳۲۴ ش. مهندس نفیسی، عنوان نماینده دولت ایران برای شرکت در بیست و هفتمین دوره اجلاس کنفرانس بین‌المللی کار به پاریس رفت. پس از بازگشت از پاریس و کنفرانس بین‌المللی کار، «وزارت کار» را به همراه مهندس همایون، دکتر سراج امامی و یوسف افتخاری پایه‌گذاری می‌کند. نفیسی پیشتر مدیرکل کار در وزارت بازرگانی و پیشه و هنر بود.

(مرسلوند، ۱۳۷۶: ۲۳۰)

در ۱۳۲۵ ش. نیز به معاونت فنی وزارت کار رسید. مهندس حبیب‌الله نفیسی در کابینه حسین علاء (از سه شنبه ۲۹ اسفند ۱۳۲۹ ش. تا دوازدهم اردیبهشت ۱۳۳۰ ش.) وزیر کار بود.

(یغمایی، ۱۳۷۵: ۲۴۹)

پس از روی کار آمدن مصدق، مهندس نفیسی به سمت وزیر مختار و سرپرست دانشجویان ایرانی در آمریکا تعیین گردید و سال‌ها بدون معارض در این سمت بود. پس از پایان مأموریت به تهران بازگشت و به معاونت وزارت فرهنگ منصوب شد. در اوایل سال ۱۳۴۶ ش. پس از بازگشت از آمریکا، از دوباره ریاست دانشکده پلی‌تکنیک تهران را پذیرفت.

او، پس از بازنشستگی مجوز پایه‌گذاری یک مؤسسه آموزش عالی را گرفت و آن را به نام «مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی» نام‌گذاری کرد. مهندس نفیسی در پایه‌گذاری دانشکده علم و صنعت و نیز دانشگاه مازندران نقش داشت. مهندس نفیسی مردی بسیار زنگ و عاقلی بود و از لحاظ مالی و اجتماعی موفقیت خاصی پیدا کرده بود. حبیب نفیسی مقام استادی در دانشگاه را کسب کرد.

(عاقلی، ۱۳۸۰: ۱۶۳۵)

برادر بزرگ او، دکتر عباس نفیسی (زاده: ۱۲۸۵ ش. رشت - درگذشت: ۱۳۵۱ ش. تهران) است که استاد دانشکده پزشکی دانشگاه تهران بود و در مجلس شورای ملی دوره‌های ۱۳، ۱۹ و ۲۰ به وکالت مجلس رسید. در مجلس سنا نیز در دوره چهارم، سناتور انتخابی و دوره‌های پنجم و ششم سناتور انتخابی شیراز بوده است. از مشاغل او: دبیر کل جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران، دبیر کل انجمن حمایت از کودکان، کارشناس فنی سازمان بهداشت جهانی و رئیس کمیسیون بهداشت اتحادیه جمعیت‌های صلیب سرخ جهانی بوده‌اند. کتاب‌های «تاریخ طب ایران»، «تاریخ نفوذ طب اروپایی در ایران» و «شرح چند نکته پزشکی در شاهنامه فردوسی» از آثار او هستند.

(نظری، ۱۳۸۸: ۸۵۹)

۴.۷.۲.۴. کتاب‌نامه

- جوان، خسرو و داوری، احمد. رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا ۱۳۵۸ ش. تهران: معاونت آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.
- طایبی‌پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایبی‌پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: مرکز ارزشیابی آموزشی، آذر ۱۳۵۶ ش.
- عاقلی، باقر. شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران. ج ۳. تهران: نشر گفتار و نشر علم، ۱۳۸۰ ش.
- مرسلوند، حسن. زندگی‌نامه رجال و مشاهیر ایران (۱۳۲۰-۱۲۹۹ ش). ج ۲. تهران: انتشارات الهام، ۱۳۷۶ ش.
- نظری، منوچهر. رجال پارلمانی ایران از مشروطه تا انقلاب. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۸ ش.
- یغمایی، اقبال. وزیران علوم و معارف و فرهنگ ایران. ج ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۵ ش.
- ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
- امینی، محمدمهدی. مقاله «پهلوی، سلسله» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۱. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۷۹ ش.
- بیقهی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.

۸.۲.۴. مدرسه عالی ساختمان

۱.۸.۲.۴. پیشینه

این مدرسه که به دانشکده پلی تکنیک تهران وابسته بوده است، در فروردین ۱۳۵۰ ش. در آغاز با نام «مؤسسه تکنولوژی ساختمان» پایه‌گذاری شده است و در مهر همان سال به «مدرسه عالی ساختمان» تغییر نام داده است. رشته تحصیلی این مدرسه عالی از همان آغاز ساختمان‌سازی بوده است که به دانش‌آموختگان مدرک فوق‌دیپلم می‌داده است.

در دی ۱۳۵۲ ش. رشته معماری داخلی و دکوراسیون در سطح فوق‌دیپلم و در بهمن ۱۳۵۳ ش. رشته‌های مهندسی ساختمان‌سازی و مهندسی مساحی در سطح لیسانس به رشته‌های موجود افزون شده است. در آذر ۱۳۵۴ ش. طرح دوره تکمیلی در سطح لیسانس در رشته‌های معماری داخلی ساختمان و دکوراسیون و گرافیک جهت بررسی و تصویب به دبیرخانه شورای گسترش آموزشی عالی وزارت علوم و آموزش عالی ارائه شده است. از آذر ۱۳۵۴ ش. اختیارات هیأت امنای «مدرسه عالی ساختمان» به ریاست دانشکده پلی تکنیک تهران تفویض شد و این مدرسه تحت سرپرستی پلی تکنیک تهران قرار گرفت.

«مدرسه عالی ساختمان» ۲۶۰۰ مترمربع وسعت زمین و ۷۰۰۰ متر مربع نیز زیربنای ساختمانی داشته است. شمار دانشجویان دوره روزانه آن ۵۱۸ زن و ۱۲۰۱ نفر مرد و در مجموع ۱۷۱۹ بوده‌اند. آموزشگران

آن ۷۶ مدرّس بوده‌اند که حقّ التّدیّس خدمت می‌کرده‌اند. در مدرسه یک باب کتابخانه با ۲۴۰۰ جلد کتاب وجود داشته است و دانشجویان آن از نظر فعالیت‌های فوق‌برنامه در گروه‌های مختلف هنری و ورزشی زیر نظر مربیان فعالیت می‌کرده‌اند. نکته شایان توجه آنکه «مدرسه عالی ساختمان» با دانشگاه لندن همکاری داشته است.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

این مدرسه از ۱۳۵۴ ش. از بین کلیه دیپلم‌های تحصیلی در سطح کشوری دانشجو پذیرفته است و شرایط اختصاصی آن عبارت بوده است از:

- این مدرسه برای هیچ یک از رشته‌های تحصیلی شرط سنی ندارد.
- زبان خارجی دوران تحصیل انگلیسی است.
- نمره کل داوطلبان ورود به این مدرسه عالی در آزمایش همگانی باید حداقل ۲۰۰۰ و افزون بر آن نمره داوطلبان در آزمون استعداد تحصیلی باید حداقل ۶۰۰ و در هر یک از آزمون‌های زبان فارسی و شناخت ایران و فرهنگ ملی و زبان خارجی دست کم ۶۵۰ باشد.
- حداقل معدل امتحانات کتبی نهایی ششم متوسطه داوطلبان ورود به این مدرسه برای دیپلم‌های طبیعی، ریاضی و ادبی ۱۵ و حداقل معدل کل امتحانات ششم متوسطه برای سایر دیپلم‌ها نیز ۱۵ است.
- از پذیرفته‌شدگان در بدو ورود به مدرسه عالی و در حین تحصیل (بنا به تشخیص مقامات مسئول مدرسه) از نظر اعتیاد و سلامتی کامل، معاینه پزشکی و روانی به عمل خواهد آمد.
- این مدرسه به آراستگی ظاهر و لباس پذیرفته‌شدگان به هنگام ورود و در صحن تحصیل توجه خاص دارد.
- کلیه کلاس‌های این مدرسه منحصراً صبح و عصر تشکیل می‌شود و شرکت کلیه دانشجویان در کلاس‌ها اجباری است. در موارد استثنایی بنا به تشخیص مدرسه، کلاس‌هایی نیز در ساعات بعدازظهر تشکیل خواهد شد.
- این مدرسه دارای یک دوره دو ساله تکمیلی تحت عنوان «ساختمان‌سازی و مساحی مقادیر» است. فارغ‌التحصیلان فوق‌دیپلم رشته ساختمان‌سازی می‌توانند مطابق ضوابط مدرسه به تحصیل خود در رشته مذکور ادامه دهند.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

این مدرسه در ۱۳۵۱ ش. دارای گروه‌های آموزشی محاسبات ساختمانی، نقشه‌برداری، نقشه‌کشی فنی، معماری، برآورد مقادیر و تجزیه و قیمت‌ها، مدیریت کارگاه‌ها و بازدیدهای ساختمان بوده است و ۳۵۸ نفر دانشجو داشته که ۳۱ دختر و ۳۲۷ نفر پسر بوده‌اند. آموزشگران آن نیز ۲۵ نفر بوده‌اند. مدرسه دارای یک باب آزمایشگاه و نیز یک کتابخانه با ۴۵۰ جلد کتاب بوده است. تا این سال ۳۴ جلد کتاب منتشر کرده بوده است. وسعت زمین مدرسه ۴۰۰ مترمربع و وسعت ساختمان‌های آموزشی ۱۲۲۰ مترمربع گزارش شده است. شهریه آن ۳۷۰۰۰ ریال بوده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۲)

«مدرسه عالی ساختمان» دارای دو گرایش تحصیلی به شرح زیر بوده است:

ساختمان‌سازی

در این رشته، مدیریت در اجرای عملیات ساختمانی و رهبری کادر سازنده با استفاده از اطلاعات نقشه‌برداری، شناخت خاک و غیره و در دست داشتن نقشه‌های تهیه شده، شناسایی، طراحی و عملیات ساختمانی و مصالح آن مطالعه و بررسی می‌شده است.

دروس دوره دانش‌بهری:

گزارش‌نویسی فنی، نقشه‌کشی معماری، تکنولوژی بتن و آزمایشگاه، تکنولوژی ساختمان، تئوری و عملیات نقشه‌برداری، تأسیسات ساختمانی و نقشه‌خوانی، برآورد مقادیر و آنالیزها، آزمایشگاه مصالح، طراحی عملیات کارگاهی و بازدید ساختمان و ...

دروس دوره دانش‌بای: محاسبات اسکلت فولادی، محاسبات بتن آرمه، انگلیسی فنی، شناخت و کاربرد مصالح، تأسیسات و تجهیزات ساختمانی، شناخت روش‌های اجرایی ساختمان، مکانیک خاک، هیدرولیک و هیدروتکنیک

معماری داخلی ساختمان

هدف این رشته پرورش افرادی است که مهارت‌های فنی و تخصصی و حرفه‌ای خود را برای طرح و تنظیم فضای داخلی و فیزیکی در اختیار گروه طراحی قرار دهند. در ضمن واژه معماری داخلی در مقابل دکوراسیون با تزئینات ساختمان به این دلیل انتخاب شده که به تصور اشتباه، آرایش محیط را در مقابل پیرایش محیط از بین ببرد. با پیشرفت صنعت و ازدیاد جمعیت استفاده از فضاهای ساخته‌شده قبل، تنظیم مبلمان، رنگ و نور در نظر گرفتن موقعیت و احتیاجات جدید بسیار ضروری و حلال مشکلات مسکن می‌باشند.

دروس دوره دانش‌بهری: معماری داخلی (اصول استاندارد)، معماری داخلی (طراحی و تیرین)، شناخت و کاربرد مصالح، شناخت روش‌های مختلف معرفی مصالح، نقشه‌کشی معماری، مبانی هنر تزئینی و تجسمی، رنگ شناسی، فیزیک نور و رنگ

دروس دوره دانش‌بای: هندسه ترسیمی، فلسفه هنر و زیباشناسی، جامعه شناسی، طراحی و پیکرسازی

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

علی اکبر بیهقی، عضو گروه شناخت و سنجش پژوهش در مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی در گزارش پژوهش خود در ۱۳۵۳ ش. گفته است که:

اعضای هیأت علمی «مدرسه عالی ساختمان» یک نفر زن و ۴۲ نفر مرد هستند که ۴ نفر از آمریکا، ۳ نفر از آلمان، ۵ نفر از انگلستان، ۲۷ نفر از ایران و ۳ نفر از فرانسه بالاترین مدرک تحصیلی خویش را دریافت کرده‌اند. از این افراد ۲۰ نفر به زبان انگلیسی، ۴ نفر به زبان آلمانی، یک نفر به زبان ایتالیایی، ۴ نفر به زبان فرانسه و یک نفر به زبان عربی تسلط داشته‌اند. از اعضای هیأت علمی ۳ نفر تمام وقت، ۲ نفر نیمه‌وقت و ۳۵ تن حق‌التدریس بوده‌اند که یک نفر رسمی، ۳ نفر پیمانی و ۳۶ نفر خرید خدمت گزارش شده است. از نظر مرتبه علمی همه اعضای هیأت علمی این مدرسه «مدرس» هستند.

اعضای هیأت علمی این مدرسه عالی، ۲۵ جلد کتاب، ۱۹ مقاله داخلی، ۱۷ مقاله خارجی و ۵۷ جزوه آموزشی منتشر کرده‌اند.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

این مدرسه عالی در ۱۳۵۹ ش. در جریان ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور به مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی و سرانجام به دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی واگذار شده است.

این واگذاری بر پایه لایحه قانونی ادغام برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مرکز، جلسه ۱۳۵۸/۸/۶ ش. شورای انقلاب صورت گرفته است.

۲.۸.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۱۸، آمار آموزش عالی در مدرسه عالی ساختمان

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان	
		دختر	پسر	جمع کل	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۱	۳۵	۳۱۵	۳۵۰	۱۰	۱۲

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.

- بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۶ ش.

۳.۸.۲.۴. کتاب‌نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش

۹.۲.۴. دانشگاه کار و پیشه

۱.۹.۲.۴. پیشینه

این دانشگاه در ۱۳۵۸ ش. از ادغام واحدهای پنج‌گانه «مجتمع آموزش صنعتی کشور» به ترتیب:

- واحد اصفهان (پایه‌گذاری ۱۳۵۲ ش.)

با رشته‌های مهندسی: مکانیک، راه و ساختمان، نساجی، مکانیک (تأسیسات)، الکترونیک

- واحد مشهد (پایه‌گذاری ۱۳۵۲ ش.)

با رشته‌های مهندسی: راه و ساختمان، الکتروتکنیک

- واحد تهران (پایه‌گذاری ۱۳۵۲ ش.)

با رشته‌های مهندسی: مکانیک (تأسیسات)، مکانیک (صنایع اتومبیل) و الکتروتکنیک

• واحد کاشان (پایه‌گذاری ۱۳۵۳ ش.)

• واحد سبزوار (پایه‌گذاری ۱۳۵۴ ش.)

تشکیل شده است.

(دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، ۱۳۶۰)

«مجتمع آموزشی صنعتی کشور» با هدف تربیت تکنسین‌های ماهر (مهندسیار) و کارشناس صنعتی (در قسمت مهندسی تولید) با همکاری مراکز تولید و صاحبان صنایع بخش خصوصی و دولتی و اجرای برنامه‌های جدید آموزش فنی و حرفه‌ای در ۱۳۵۲ ش. پایه‌گذاری شده بوده است.

«دانشگاه کار» سرانجام با سه دانشکده مهندسی اصفهان، مهندسی تهران و مهندسی مشهد ساماندهی می‌شود و رشته‌های مهندسی: (۱) راه و ساختمان، (۲) نساجی، (۳) مکانیک و صنایع اتومبیل و (۴) برق، الکتروتکنیک و الکترونیک را آموزش می‌دهد.

این دانشگاه، ویژگی آموزش عالی خود را کسب مهارت‌های علمی همراه با کسب تجربیات فنی و عملی در صنایع می‌داند، از همین‌روی دوره کارورزی یک ساله در صنایع مربوط را طرح‌ریزی کرده است. هدف این دانشگاه آن بوده است که افزون بر آموزش حرفه‌ای دانشجویان، ارتباط لازم بین صنعت و دانشگاه برقرار شود و استادان دانشگاه بتوانند در انجام پژوهش‌های کاربردی، مسائل صنایع را حل نمایند. روشن است که در این شرایط صنایع مهندسی نیز از نتایج بررسی‌های علمی استادان دانشگاه در زمینه پیشرفت فعالیت‌های علمی خود بهره‌گیری خواهند نمود.

در برنامه‌ریزی آموزشی گروه‌های این دانشگاه نیز کوشش شده است که تا حد امکان تعداد دروس کاربردی آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها در مقایسه با برنامه سایر دانشگاه‌ها بیشتر باشد. در این برنامه‌ریزی منظور شده که در چهار نیم‌سال اول افزون بر دروس پایه، برخی از مواد تخصصی هر رشته نیز تدریس شوند.

دوره دوم تحصیلات نیز شامل گذراندن دوره کارورزی در صنایع به مدت یک سال تقویمی با ارزش ۱۰ واحد و گذراندن ۶۳ واحد درسی دیگر در دانشگاه کار خواهد بود که منجر به اخذ درجه دانشجویی (مهندسی عملی) می‌شده است.

(دفتر مرکزی امور آموزشی، ۱۳۵۸)

«مجتمع آموزش صنعتی کشور» افزون بر این که کتاب‌های مورد نیاز تکنسین‌ها و مهندسیار تولید کشور را تهیه می‌کرده است، بر نحوه آموزش همراه با درس تکیه داشته است. این مجتمع مدیریت هیأت امنایی داشته و ریاست هیأت امنای آن نیز با وزیر علوم و آموزش عالی بوده است.

شرایط اختصاصی پذیرش در ۱۳۵۴ ش. در «مجتمع آموزش صنعتی کشور» چنین بوده است:

- سن داوطلبان نباید از ۲۶ سال بیشتر باشد.
- حداقل مجموع امتیازات داوطلبان در آزمون‌های سه گانه آزمایش همگانی ۱۵۰۰ تعیین شده است.
- زبان انگلیسی برای کلیه رشته‌ها انگلیسی است.
- دوره تحصیل در مجتمع آموزش صنعتی کشوری دو سال است که کار با درس توأم بوده و هنگام کار در مقاطع مختلف به عنوان کارآموز و کارورز حقوق پرداخت می‌کند.

نشانی دبیرخانه مجتمع آموزش صنعتی کشور تهران، خیابان کوروش کبیر، رو به روی سینمای مولن روز، خیابان شهناز اول، شماره ۱۳، تلفن‌های: ۷۶۱۶۷۲ - ۷۵۱۵۳۲ بوده است.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

علی اکبر بیهقی، عضو گروه شناخت و سنجش پژوهش در مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، در گزارش و نتیجه پژوهش خود درباره «مجتمع آموزش صنعتی کشور» اینگونه نوشته است:

این مجتمع که مؤسسه آموزش عالی مستقل دولتی شناخته می‌شود، ۱۶ نفر عضو هیأت علمی دارد که ۱۵ نفر مرد و یک نفر زن هستند؛ از این افراد یک نفر با مدرک Ph.D، یک نفر دکتر، ۶ نفر فوق لیسانس و ۸ نفر لیسانس داشته‌اند.

از این اعضای هیأت علمی، یک نفر از آمریکا، ۲ نفر از آلمان، یک نفر از انگلستان، ۱۱ نفر از ایران و یک نفر از فرانسه بالاترین مدرک تحصیلی خود را دریافت کرده‌اند. از این افراد، ۵ نفر تمام وقت، ۳ نفر نیمه وقت و ۶ نفر حق‌التدریس و ۲ نفر اظهارنشده که ۴ نفر رسمی، یک نفر پیمانی، ۹ نفر خرید خدمت و ۲ نفر اظهارنشده گزارش شده‌اند.

(بیهقی، ۱۳۵۳)

مجتمع آموزش صنعتی کشور، واحد اصفهان

پایه‌گذاری آن در ۱۳۵۲ ش. بوده است و دفتر مرکزی مجتمع در اصفهان خیابان کهندژ قرار داشته است. رشته‌های تحصیلی آن مهندسی: نساجی، برق، مکانیک، تأسیسات، راه و ساختمان بوده‌اند. وسعت تقریبی زمین مجتمع ۱۰۰۰۰ مترمربع و وسعت زیربنای ساختمان‌ها ۴۰۰۰ مترمربع گزارش شده است. شمار دانشجویان آن ۳۸۵ نفر است که ۱۹ نفر زن و ۳۶۶ نفر مرد هستند. آموزشگران این مجتمع صنعتی ۱۹ مدرس هستند که به صورت تمام وقت و نیمه وقت انجام وظیفه می‌کنند. یک باب کتابخانه با ۲۰۰۰ جلد کتاب در مجموعه قرار داشته است.

جدول ۱۹، آمار آموزش عالی واحد اصفهان

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان	
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر
۱	۱۳۵۲	-	۱۲۰	۱۲۰	-	-
۲	۱۳۵۳	۲۲	۳۴۲	۳۶۴	-	-
۳	۱۳۵۴	۱۷	۳۶۷	۳۸۴	-	-

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

مجتمع آموزشی صنعتی کشور، واحد تهران

این واحد صنعتی در بهمن ۱۳۵۲ ش. با پذیرش ۸۰ نفر دانشجو در رشته مهندسی صنایع اتومبیل کار خود را آغاز کرده است و در ۱۳۵۳ ش. نیز رشته تأسیسات را به مجموعه درس‌ها و رشته‌های خود افزوده است. وسعت تقریبی زمین آن، ۱۵۰۰ مترمربع و وسعت تقریبی زیربنای ساختمان‌ها، ۱۲۰۰ مترمربع گزارش شده است.

شمار دانشجویان آن ۳۰۲ نفر بوده است که ۱۷ نفر زن و ۲۸۵ نفر مرد بوده‌اند. آموزشگران این واحد

صنعتی ۱۴ نفر مدرس بوده‌اند که به صورت تمام وقت و نیمه وقت کار می‌کرده‌اند. یک باب کتابخانه با ۳۳۹۲ جلد کتاب در اختیار دانشجویان بوده است و فعالیت‌های فوق برنامه این واحد، بیشتر ورزشی و در رشته‌های فوتبال، بسکتبال و والیبال گزارش شده است.

جدول ۲۰، آمار آموزش عالی واحد تهران

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۳	۲	۷۹	۸۱	-	-	-
۲	۱۳۵۴	۱۷	۲۱۹	۲۳۶	-	-	-

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

مجتمع آموزشی صنعتی کشور، واحد سبزوار

در ۱۳۵۴ ش. پایه‌گذاری شده است و رشته تحصیلی این واحد، مهندسی مکانیک ماشین‌های سنگین است. وسعت تقریبی زمین آن ۴۰۰۰۰ مترمربع و وسعت تقریبی زیربنای ساختمان‌های آن ۵۰۰ مترمربع بوده است. شمار دانشجویان آن ۵۵ نفر بوده که ۵۲ مرد و ۳ زن گزارش شده است. آموزشگران آن ۱۱ نفر مدرس بوده‌اند. فعالیت‌های فوق برنامه واحد سبزوار بیشتر در زمینه‌های ورزشی و هنری بوده است.

جدول ۲۱، آمار آموزش عالی واحد سبزوار

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۴	۴	۴۸	۵۲	-	-	-

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

مجتمع آموزشی صنعتی کشور، واحد کاشان

پایه‌گذاری آن در ۱۳۵۳ ش. بوده است و رشته‌های تحصیلی مهندسی: (۱) نساجی، (۲) برق، (۳) مکانیک را آموزش می‌داده است. زمین این واحد صنعتی ۳۰۰۰ مترمربع و زیربنای ساختمان‌های آن ۱۲۰۰ مترمربع وسعت داشته است.

شمار دانشجویان آن در دوره روزانه ۱۱۲ نفر که ۲ نفر زن و ۱۱ نفر مرد بوده‌اند. آموزشگران واحد کاشان، ۱۳ نفر مدرس بوده‌اند که تمام وقت و نیمه وقت خدمت آموزشی داشته‌اند.

جدول ۲۲، آمار آموزش عالی واحد کاشان

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۴	-	۱۰۰	۱۰۰	-	-	-

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

مجتمع آموزشی صنعتی کشور، واحد مشهد

این واحد در ۱۳۵۲ ش. پایه‌گذاری شده است و رشته‌های تحصیلی آن مهندسی: راه و ساختمان و الکترومکانیک بوده است. واحد مشهد، با وسعت تقریبی زمین ۲۳۰۰ مترمربع و وسعت تقریبی زیربنای ساختمانی ۱۲۰۰ مترمربع گزارش شده است. ۳۱۳ نفر دانشجو داشته که از این شمار، ۳ نفر زن و ۳۱۰ تن مرد بوده‌اند. ۱۶ عضو هیأت علمی با مرتبهٔ مدرّسی تمام‌وقت و نیمه‌وقت داشته است. یک باب کتابخانه با ۳۲۰۰ جلد کتاب در مجموعه تعریف شده است. دانشجویان این واحد در رشته‌های ورزشی فوتبال، بسکتبال و پینگ پنگ فعالیت داشته‌اند و در زمینه‌های هنری با اداره کل فرهنگ و هنر خراسان همکاری می‌کرده‌اند.

جدول ۲۳، آمار آموزش عالی واحد مشهد

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان	
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر
۱	۱۳۵۳	-	۱۱۶	۱۱۶	-	-
۲	۱۳۵۴	۷	۳۵۳	۳۶۰	-	-

(مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

دفتر مرکزی «دانشگاه کار و پیشه» به این نشانی بوده است: تهران، خیابان حقوقی، چهارراه درختی، شماره ۵۴، تلفن‌های: ۷۵۱۶۸۹ - ۷۵۱۶۹۰

۱۲۰

(مرکز برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۶۰)

اولین و آخرین رئیس دانشگاه کار و پیشه، دکتر رضا مکنون (از ۱۳۵۸ تا ۱۳۵۹ ش.) بوده است.

این دانشگاه، در جریان اجرای لایحهٔ قانونی ادغام برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مرکز، جلسهٔ ۱۳۵۸/۸/۶ ش. شورای انقلاب در آغاز به مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی واگذار و سرانجام به دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی سپرده شد.

۲.۹.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۲۴، آمار کشوری کل «دانشگاه کار و پیشه» در ۱۳۵۸ ش.

شمار پذیرفته‌شدگان		
دختر	پسر	جمع کل
۹	۲۶۶	۲۷۵
شمار کل دانشجویان		
دختر	پسر	جمع کل

۱۸۹۴	۱۷۹۸	۹۶
شمار کادر آموزشی		
جمع کُلّ	مرد	زن
۱۵۹	۱۵۸	۱
شمار کادر فنی کمک آموزشی		
جمع کُلّ	مرد	زن
۱۹	۱۹	-

جدول ۲۵، آمار دانشکده مهندسی دانشگاه کار و پیشه، واحد اصفهان

شمار پذیرفته شدگان		
جمع کُلّ	پسر	دختر
۹۶	۹۰	۶
شمار کُلّ دانشجویان		
جمع کُلّ	پسر	دختر
۸۰۴	۷۶۹	۳۵
شمار دانش آموختگان		
جمع کُلّ	پسر	دختر
-	-	-
شمار کادر آموزشی		
جمع کُلّ	مردان	زن
۶	۶	-

جدول ۲۶، آمار دانشکده مهندسی دانشگاه کار و پیشه، واحد تهران

شمار پذیرفته شدگان		
جمع کُلّ	پسر	دختر
۸۶	۸۵	۱
شمار کُلّ دانشجویان		
جمع کُلّ	پسر	دختر
۸۰۴	۷۶۹	۳۵
شمار کادر آموزشی		
جمع کُلّ	مرد	زن

۴۸	۶۴۷	۱
شمار کادر فنی کمک آموزشی		
جمع کل	مرد	زن
۱۲	۱۲	-

جدول ۲۷ - آمار دانشکده مهندسی دانشگاه کار و پیشه، واحد مشهد

شمار پذیرفته شدگان		
جمع کل	پسر	دختر
۹۳	۹۱	۲
شمار کل دانشجویان		
جمع کل	پسر	دختر
۶۰۱	۵۷۹	۲۲
شمار دانش آموختگان		
جمع کل	پسر	دختر
-	-	-
شمار کادر آموزشی		
جمع کل	مرد	زن
۵۰	۵۰	-
شمار کادر فنی کمک آموزشی		
جمع کل	مرد	زن
۳	۳	-

مؤسّسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.

----- شناخت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای موجود در کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، اسفند ۱۳۶۰ ش. نشریه ش ۳.

• بیهقی، علی اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی. تهران: مؤسّسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، آبان ۱۳۵۳ ش.

• طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.

۳.۹.۲.۴. کتاب‌نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران. تهران: مؤسّسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- آمار آموزش عالی ایران، سال ۱۳۵۸ ش. ج ۱. تهران: مرکز برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به مؤسّسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، خرداد ۱۳۶۰ ش.
- ----- راهنمای دانشگاه کار. تهران: دفتر مرکزی امور آموزشی، دانشگاه کار، تیر ۱۳۵۸ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و

۱۰.۲.۴. مدرسه عالی فنی

۱.۱۰.۲.۴. پیشینه

برای نخستین بار، نوید پیدایی مدرسه عالی فنی تهران در خرداد ۱۳۵۱ ش. داده شده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱: ۱۵۳)

این مدرسه که وابسته به وزارت آموزش و پرورش بوده است در ۱۳۵۲ ش. پایه‌گذاری شده است و رشته‌های تحصیلی آن مهندسی راه و ساختمان، الکترونیک، الکتروتکنیک (فشار قوی) و نقشه‌برداری گزارش شده‌اند.

این مدرسه عالی که در خیابان کاخ شمالی تهران بوده است، ۹۰۰ مترمربع وسعت زمین و ۷۰۰ مترمربع زیر بنای ساختمانی داشته است. شمار دانشجویان روزانه آن ۶۷۸ مرد و ۶۵ زن گفته شده است که در مجموع ۷۴۳ نفر بوده‌اند.

این مدرسه عالی ۳۵ نفر مدرس داشته است که به طور تمام وقت و نیمه وقت خدمت می‌کرده‌اند.

(طایی پور و دیگران، ۱۳۵۵)

در ۱۳۵۴ ش. «مدرسه عالی فنی» از بین داوطلبان دیپلم رشته‌های ریاضی و طبیعی در سطح غیر منطقه‌ای (کشوری) دانشجو گرفته است و شرایط اختصاصی آنان:

- داوطلبان ورود به این مؤسسه عالی باید متولد سال ۱۳۲۹ ش. یا بعد از آن باشند.
- زبان خارجی دوران تحصیل، انگلیسی است.
- حداقل امتیازات داوطلبان ورود به این مؤسسه عالی در آزمایش همگانی باید ۱۵۰۰ باشد.
- معادل امتحانات کتبی نهایی ششم متوسطه داوطلبان ورود به این مؤسسه عالی باید حداقل ۱۳ باشد.
- سهمیه دانشجویی دختر برای رشته‌های نقشه‌برداری، الکترونیک (برق فشار ضعیف) و راه و ساختمان حداکثر تا سی درصد و برای رشته الکترونیک (برق فشار قوی) تا ده درصد تعیین شده است.
- مدت تحصیل در «مدرسه عالی فنی» دو سال است و به دانش‌آموختگان آن مدرک فوق‌دیپلم داده می‌شود.

انتخاب دانشجو در این مؤسسه عالی بر پایه:

الف) مجموع نمرات دروس اختصاصی امتحانات کتبی نهایی متوسطه و ب) مصاحبه

انجام می‌شده است و داوطلبان می‌توانسته‌اند در دو رشته تحصیلی همزمان تقاضای پذیرش کنند، اما پس از ثبت‌نام تغییر رشته مقدور نبوده است.

(سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴)

از ۱۳۵۵ ش. این مدرسه عالی، در دوره آموزشی لیسانس، چهار رشته مهندسی: نقشه‌برداری، راه و ساختمان، برق و الکترونیک، مکانیک و تولید را برگزار کرده است در حالی که پیش از این تاریخ برای این چهار رشته فقط در مقطع فوق دیپلم دوره آموزشی تعریف شده بود.

(جوان و داوری، ۱۳۶۲)

روشنگری در محتوای رشته‌های تحصیلی «مدرسه عالی فنی» الکترونیک

این رشته به منظور آشنایی با محاسبات و طرز اندازه‌گیری و کار پارامترهای مربوط به جریان‌های ضعیف از نظر تئوری و آزمایشگاهی تعریف شده است. کسب آگاهی کامل در ارتباطات الکتریکی مانند ارتباطات رادیویی، تلویزیونی، شبکه‌های ماکروویو و مخابرات کشور یکی از مهم‌ترین هدف‌های این رشته بوده است.

دروس تشکیل دهنده این رشته: عملیات رادیو، رسم برق، میدان و امواج، تجهیزات صوتی مخابراتی، مدارها و شبکه‌ها، الکترونیک صنعتی، اکوستیک صنعتی، اصول سیستم‌ها، ترمودینامیک، رادیوتکنیک، عملیات الکترونیک، آزمایشگاه، الکتروتکنیک و مونتاژ و ...

راه و ساختمان

شناسایی مقاومت مصالح، توجه به جهات ایمنی ساختمان در مقابله با خطراتی از قبیل آتش سوزی، زلزله، باران و ... با در نظر گرفتن اصول ریاضی و هندسی برای ایجاد آن و همچنین توجه به استحکام و مقاومت مصالح در ساختن راه‌ها با در نظر گرفتن عوامل فنی و میزان استفاده‌ای که از ایجاد آنها مورد نظر بوده است.

دروس اختصاصی دوره دانش‌بهری: استاتیک، تکنولوژی مواد، مکانیک خاک، ساختمان‌های فلزی، مقاومت مصالح، نقشه‌کشی و طراحی صنعتی، تأسیسات ساختمان، قوانین ساختمان و مدیریت کارگاهی، برآورد ساختمان و ...

دروس اختصاصی دوره دانشجویی: ترمودینامیک (فیزیک حرارتی)، زمین‌شناسی، ریاضیات صنعتی، نقشه‌برداری عملی و نظری، ماشین آلات و روش‌های ساختمانی، نقشه‌کشی ساختمان، مقاومت مصالح

نقشه‌برداری

هدف از تشکیل این رشته تربیت مهندسیین نقشه‌بردار با اطلاعاتی علمی و فنی در بالاترین سطح ممکن است که این اطلاعات باید نظری و عملی باشد تا تسلط کامل به کارهای نقشه‌برداری عملی شود. نقشه‌ها را می‌توان به کمک عکس‌های هوایی با سرعت و کمال بیشتری تهیه کرد ولی از روش نقشه‌برداری زمینی نیز در بعضی موارد استفاده می‌شود.

دروس **کهاد**: اتوماسیون در فتوگرامتری، ژئودزی، تفسیر عکس‌های هوایی، مقاومت مصالح، عکسبرداری هوایی، نقشه‌برداری و ...

دروس **مه‌اد**: نقشه‌برداری راه، نقشه‌برداری زمینی، فتوگرامتری، ژئودزی نجوم، کارتوگرافی، ژئومورفولوژی [زمین‌ریخت‌شناسی]، معادلات دیفرانسیل، هندسه تحلیلی و ...

الکتروتکنیک

پرورش تکنسین‌های متخصص نیروی برق فشار قوی و ضعیف در کارهای اجرایی مهندسی به

کرمک وسایل و ابزارهای مُدرن با ولتاژ برق کم یا زیاد در حالت جامد منظور بوده است. تولید وسیع ترانزیستورها یکی از مظاهر این رشته، گفته شده است. در این رشته اصول برق فشار قوی و ضعیف، چگونگی برق‌رسانی، انتقال برق و نیرو و همچنین حفاظت از برق مورد مطالعه بوده است.

دروس دورهٔ دانش‌بهری: تکنولوژی عمومی، اصول الکترونیک، ماشین‌های الکتریکی، مقاومت مصالح، اندازه‌گیری الکتریکی، ماشین‌های الکتریکی، الکترونیک صنعتی، تکنولوژی مواد و ...

دروس دورهٔ دانشیابی: ریاضیات صنعتی، ترمودینامیک، دینامیک و استاتیک، ماشین‌های الکتریکی، انتقال نیرو و شبکه، سیم‌های کنترل، اصول مهندسی برق، ماشین‌های الکتریکی و ...

(طایبی پور و دیگران، ۱۳۵۶)

این دانشگاه، در جریان اجرای لایحهٔ قانونی ادغام برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مرکز، جلسهٔ ۱۳۵۸/۸/۶ ش. شورای انقلاب در آغاز به مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی واگذار و سرانجام به دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی سپرده شد.

۲.۱۰.۲.۴. آمار آموزش عالی

جدول ۲۸، آمار آموزش عالی مدرسهٔ فنی

ردیف	سال تحصیلی	شمار دانشجویان			شمار دانش‌آموختگان		
		دختر	پسر	جمع کل	دختر	پسر	جمع کل
۱	۱۳۵۳	۲۱	۳۶۲	۳۸۳	-	-	
۲	۱۳۵۴	۳۸	۵۲۴	۵۶۲	-	-	

(مؤسسهٔ تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، ۱۳۵۵)

۳.۱۰.۲.۴. کتاب‌نامه

- جوان، خسرو و داوری، احمد. رشته‌های تحصیلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا ۱۳۵۸ ش. تهران: معاونت آموزشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.
- طایبی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.
- طایبی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ماه ۱۳۵۶ ش.

- ----- آمار آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسهٔ تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
- ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوهٔ انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، تیر ۱۳۵۴ ش.
- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.

۱۱.۲.۴. دانشکده تربیت دبیر فنی و علوم پلی تکنیک تهران

۱.۱۱.۲.۴. پیشینه

پیرو افزایش مدارس فنی و حرفه‌ای در کشور، وزارت آموزش و پرورش بر آن شد که افزون بر «مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای» در پایه فوق‌دیپلم، به تربیت دبیران در پایه کارشناسی نیز بپردازد. بدین منظور در ۱۳۵۲ ش. «دانشسرای عالی فنی بابل» با پذیرش ۱۶۰ دانشجو و در ۱۳۵۴ ش. «دانشسرای عالی فنی آرشام کرمان» با پذیرش ۱۶۸ دانشجو برای دوره سه ساله کارشناسی آغاز به فعالیت کردند. مرکز تربیت معلم پسران تهران «هنرسرای بهبهانی» نیز در ۱۳۵۴ ش. با موافقت وزارت علوم و آموزش عالی به پذیرش آزمایشی دانشجو به منظور تربیت دبیر در رشته‌های برق، صنایع اتومبیل و ماشین ابزار اقدام کرد، اما دو سال بعد یعنی در ۱۳۵۶ ش. این مرکز تعطیل شد و دانشجویان آن به دانشسرای عالی فنی بابل انتقال یافتند.

در ۱۳۵۵ ش. وزارت آموزش و پرورش با «دانشکده پلی تکنیک تهران» قراردادی امضاء کرد که به موجب آن مقرر شد این دانشکده به منظور تربیت دبیر فنی، همه‌ساله شماری از آموختگان مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای را از طریق مسابقه ورودی و مصاحبه برای دوره دوساله کارشناسی بپذیرد. در پی این توافق، در بهمن ۱۳۵۵ ش. شمار ۷۵ نفر و در مهر ۱۳۵۶ ش. شمار ۹۰ نفر از دانش‌آموختگان مراکز تربیت معلم فنی و حرفه‌ای در «دانشکده تربیت دبیر فنی و علوم پلی تکنیک تهران» در رشته‌های مکانیک، ساختمان، برق و معدن پذیرفته شوند.

این دانشجویان متعهد بودند که پنج سال پس از پایان تحصیلات در وزارت آموزش و پرورش خدمت نمایند.

۱۲۹

(مرجانی، ۱۳۷۳:۱۳۸)

این دانشکده، در جریان اجرای لایحه قانونی ادغام برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مرکز، جلسه ۱۳۵۸/۸/۶ ش. شورای انقلاب در آغاز به مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی واگذار و سرانجام به دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی سپرده شد.

در ایران. تهران: معاونت آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۳ ش.

۲.۱۱.۲.۴. کتاب‌نامه

- مرجانی، بهناز. سیر تکوینی آموزش فنی و حرفه‌ای

۱۲.۲.۴. دانشگاه علوم و فنون

۱.۱۲.۲.۴. پیشینه

در تاریخ ۱۳۵۸/۸/۶ ش. شورای انقلاب، لایحه وزارت فرهنگ و آموزش عالی را برای ادغام برخی از دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مستقر در مرکز، تصویب کرد. در مجموع چهار مجتمع دانشگاهی با نام‌های:

- مجتمع دانشگاهی علوم اداری و بازرگانی
- مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی

• مجتمع دانشگاهی ادبیات و علوم انسانی

• مجتمع دانشگاهی هنر

از ادغام مدارس عالی، آموزشکده‌ها و دانشکده‌های خصوصی و ... ساماندهی شدند.

«دانشگاه علوم و فنون» که در ۱۳۵۷ ش. پایه‌گذاری شده بود یکی از ۱۲ مرکز و مؤسسه آموزش عالی بود که در «مجتمع دانشگاهی علوم اداری و بازرگانی» جای گرفت. دیگر مراکز و مؤسسات آموزش عالی عبارت بودند از:

- مدرسه عالی بازرگانی، پایه‌گذاری ۱۳۳۷ ش.
- دانشکده حسابداری و علوم مالی نفت، پایه‌گذاری ۱۳۳۶ ش.
- مدرسه عالی بیمه، پایه‌گذاری ۱۳۴۹ ش.
- سازمان مدیریت صنعتی، پایه‌گذاری ۱۳۴۹ ش.
- مرکز مطالعات مدیریت ایران، پایه‌گذاری ۱۳۵۱ ش.
- مؤسسه علوم بانکی، پایه‌گذاری ۱۳۵۱ ش.
- مدرسه عالی ایران زمین، پایه‌گذاری ۱۳۴۶ ش.
- مرکز آموزشی مدیریت دولتی، پایه‌گذاری ۱۳۴۸ ش.
- مؤسسه علوم بانکی، پایه‌گذاری ۱۳۴۳ ش.
- مدرسه عالی خدمات جهانگردی و اطلاعات، پایه‌گذاری ۱۳۵۱ ش.
- مدرسه عالی مهمانداری و خدمات پرواز، پایه‌گذاری ۱۳۵۳ ش.

(انتظاری، ۱۳۸۸: ۸۹)

این مجتمع در کنار «مجتمع دانشگاهی ادبیات و علوم انسانی» که آن نیز در بردارنده ۱۲ مدرسه عالی و آموزشگاه و ... بود، سرانجام در ۱۳۶۳ ش. بر پایه مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی، «دانشگاه علامه طباطبائی» را با هدف‌های:

- تأمین و پرورش نیروی انسانی متعهد و متخصص مورد نیاز کشور
- تولید و توسعه علم

پدید آوردند و این دانشگاه پایه‌گذاری شد.

از سویی دیگر در گزارشی آمده است که «دانشگاه علوم و فنون» زیرمجموعه «مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی» است که رشته مهندسی برق در آن تعریف شده است.

(دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، ۱۳۶۰: ۳۲)

این یگانگی دو عنوان مرکز دانشگاهی و دوگانگی در محتوای ارائه شده برای پژوهنده این نوشتار نیز

شگفت‌انگیز است.

به هر روی این دانشگاه نیز در جریان اجرای لایحه قانونی ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، جلسه ۱۳۵۸/۸/۶ ش. شورای انقلاب در آغاز به مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی واگذار و سرانجام به دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی سپرده شده است.

۲.۱۲.۲.۴. کتاب‌نامه

- انتظاری، یعقوب. شصت سال آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در ایران. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۸ ش.

- ----- شناخت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای موجود کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، اسفند ۱۳۶۰ ش. نشریه ش ۳.

نوشته‌های محرم

دوران جمهوری اسلامی (۱۳۵۷ تا ۱۳۶۷ ش.)

۱.۵. روشنگری

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، در ۱۷ اسفند ۱۳۵۷ ش. دو وزارت علوم و آموزش عالی و وزارت فرهنگ و هنر در هم ادغام شدند. این اقدام برای صرفه‌جویی در مصرف اعتبارات و کاهش دیوان‌سالاری و اتخاذ خط‌مشی‌های اساسی و انجام اقدامات قاطع در جهت اهداف انقلاب صورت گرفت؛ اما این ادغام لزوماً پدیدآورندهٔ تشکیلات مناسب و سازمان‌دهی جدید منطبق بر نیازهای دوران انقلاب نشد.

اگرچه با پیروزی انقلاب و استقرار دولت موقت، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی بعد از یک نیم‌سال تعطیلی نسبی، به ظاهر فعالیت‌های عادی خود را آغاز کردند اما شرایط موجود جامعه اجازهٔ استمرار فعالیت‌های دانشگاهی را نداد. در این دوره، وضعیت ناشی از انقلاب و تشنجات سیاسی از یک سو و افزون بر آنها شرایط جنگ تحمیلی از سوی دیگر، موجب بی‌ثباتی جامعه، اختلال در نظام مدیریت و اجرایی کشور، برهم خوردن و تعویق برنامه‌های توسعه و افت شدید اعتبارات آموزشی و پژوهشی در بودجهٔ کشور شد.

تمرکزگرایی شدید در نظام کلان آموزش عالی به همراه شکل‌گیری متولیان موازی و عدم امکان مشارکت دانشگاهیان در سیاست‌ها و مدیریت کلان آموزش عالی نیز از دیگر مشکلات این دوره بوده است.

سرانجام با تصویب لایحهٔ ۶ آبان ۱۳۵۸ ش. ادغام ۵۳ مؤسسهٔ آموزش عالی خصوصی و دولتی راه را بر تمرکز در آموزش عالی هموار کرد.

بر اثر انقلاب فرهنگی، ادارهٔ دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به جهاد دانشگاهی سپرده شد. به موجب این نظم جدید، ستاد انقلاب فرهنگی (مصوب ۲۳ اردیبهشت ۱۳۵۹ ش.) عهده‌دار انجام مأموریت‌هایی شد که پیش از این وزارت علوم و آموزش عالی انجام می‌داد.

(آراسته و دیگران، ۱۳۸۳: ۱۲۶۰)

۲.۵. انقلاب فرهنگی

در فروردین ۱۳۵۹ ش. مسألهٔ ضرورت تحوّل در نظام فرهنگی و آموزشی کشور مطرح شد و در دوم اردیبهشت ۱۳۵۹ ش. انقلاب فرهنگی اعلام شد. به دنبال آن، شورای انقلاب، تعطیلی کلیهٔ دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را از ۱۵ خرداد ۱۳۵۹ ش. تصویب کرد. در ۲۳ خرداد نیز فرمان تشکیل ستاد انقلاب فرهنگی صادر شد.

انقلاب فرهنگی به مجموعه‌ای از اقدامات جمهوری اسلامی در دوران پس از انقلاب ۱۳۵۷ ش. (اوج‌گیری

این فعالیت‌ها (۶۶-۱۳۵۹ ش.) گفته می‌شود که با هدف ایجاد تحوّل عمیق فرهنگی در سطح جامعه، اسلامی‌سازی ایران به طور عامّ، بازسازی دانشگاه‌ها از لحاظ اهداف، مأموریت‌ها، محتوای دروس و تربیت نیروی انسانی، متعهد و متخصص به طور خاصّ بوده است.

در ۲۵ تیر لایحه قانونی راجع به تحقق اهداف و برنامه‌های ستاد انقلاب فرهنگی به تصویب شورای انقلاب رسید. به موجب آن، دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی موظف شدند تا امکانات آموزشی، تجهیزاتی و وسایل کارگاهی را برای بازسازی و نوسازی کشور در اختیار برنامه‌های ستاد بگذارند.

۳.۵. ادغام دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی

ادغام دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و مؤسّسات آموزش عالی دولتی و خصوصی همانند در سراسر ایران، یکی از درخواست‌هایی بود که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی از طرف منتقدان نظام آموزش عالی مطرح شده بود. در جهت پاسخگویی به این درخواست، شورای انقلاب، لایحه وزارت فرهنگ و آموزش عالی را برای ادغام برخی از دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی مستقر در مرکز، در تاریخ ۱۳۵۸/۸/۶ ش. تصویب کرد.

هدف عمده از این مصوّبه، افزایش کیفیت آموزش عالی، بهبود کارایی و بهره‌وری، حذف رشته‌های زاید و ایجاد امکانات در رشته و میان رشته‌های مورد نیاز کشور بود. این مصوّبه به وزارت فرهنگ و آموزش عالی اختیار داد تا ۵۳ دانشگاه و مؤسّسات آموزش عالی در تهران را ادغام کند.

پیرو آن، مراکز آموزش عالی از جمله مدارس عالی، آموزشکده‌ها و دانشکده‌های خصوصی در دانشگاه‌های موجود یا در قالب مجتمعات دانشگاهی در تهران، ادغام شدند. بسیاری از انستیتوهای تکنولوژی غیر فعال شدند و به این ترتیب شمار دانشگاه‌ها به ۲۱ واحد، تعداد دانشکده‌ها به ۸ واحد، مدارس عالی به ۱۵ واحد و انستیتوهای تکنولوژی به ۱۲ واحد کاهش یافت.

در این تاریخ فقط ۴ مجتمع دانشگاهی در کشور ایجاد شدند:

- مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی (پایه‌گذاری ۱۳۵۹ ش.) که دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی در ۱۳۶۷ ش. بر پایه آن ایجاد شد.
- مجتمع دانشگاهی علوم اداری و بازرگانی
- مجتمع دانشگاهی هنر
- مجتمع دانشگاهی ادبیات و علوم انسانی

۴.۵. مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی (۱۳۵۹ تا ۱۳۶۲ ش.)

مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی از ادغام مؤسّسات آموزشی زیر در ۱۳۵۹ ش. در شهر تهران سازمان یافته است:

(۱) انستیتوهای تکنولوژی کشور	(۲) دانشکده تربیت دبیرفنی و علوم دانشکده پلی تکنیک
(۳) دانشکده مهندسی مخابرات	(۴) دانشکده نقشه‌برداری
(۵) دانشکده هواشناسی و علوم جوّ	(۶) دانشگاه کار و پیشه
(۷) دانشگاه علوم و فنون	(۸) مجتمع آموزشی وزارت راه و ترابری

- ۹) مدرسه عالی تلویزیون و سینما
 ۱۰) مدرسه عالی ساختمان
 ۱۱) مدرسه عالی فنی تهران
 ۱۲) مؤسسه آب‌شناسی ایران
 ۱۳) مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی

(دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، ۱۳۶۰)

«مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی» با هدف پرورش استعدادها و تربیت نیروهای متخصص و متعهد از طریق آموزش و پژوهش علمی رشته‌های فنی و مهندسی برای رفع نیازمندی‌های کشور در جهت قطع وابستگی‌ها و میل به خودکفایی صنعتی ایجاد شد و وظایف اساسی و کلی:

- ۱) تهیه و تنظیم و تدوین برنامه‌های آموزشی فنی و مهندسی متناسب با نیاز صنایع کشور
 - ۲) آموزش و پرورش دانشجویان در رشته‌های فنی و مهندسی در مقاطع مختلف دانشگاهی
 - ۳) انجام تحقیقات علمی در زمینه‌های مختلف علوم و فنون بر حسب نیازهای اقتصادی و اجتماعی و صنعتی کشور
 - ۴) همکاری با استاد انقلاب فرهنگی در زمینه تهیه و تنظیم و تدوین برنامه‌های آموزشی مربوطه
 - ۵) برقراری روابط دانشگاهی با سایر دانشگاه‌های داخلی و خارجی به منظور مبادله علمی و کسب آخرین اطلاعات علمی به منظور بالا بردن سطح آموزشی و تحقیقاتی مجتمع از طریق قراردادهای فرهنگی و دانشگاهی
 - ۶) تشکیل سمینارها و کنفرانس‌های علمی و آموزشی
 - ۷) ترجمه و تألیف نشریات و کتب در زمینه‌های مختلف علوم و فنون ساماندهی شد.
- این مجتمع به گزارش مرکز برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی دارای:

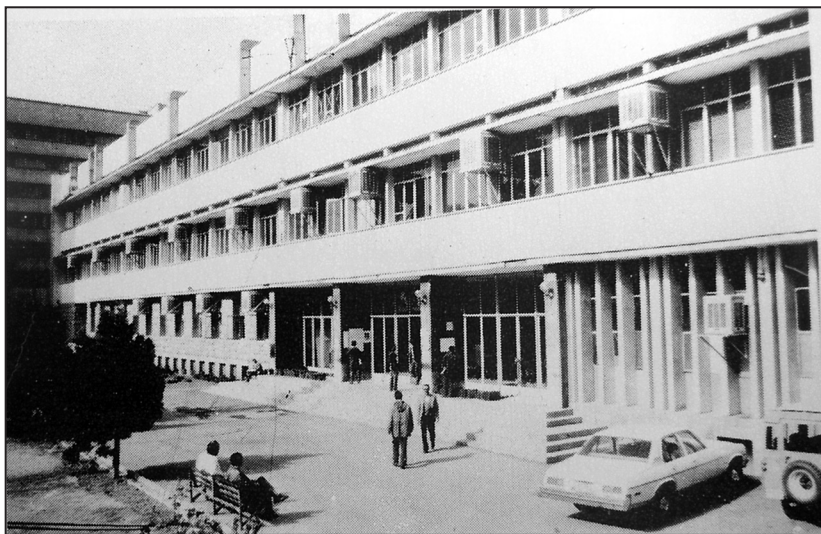
۱۳۳

دانشکده مهندسی مکانیک

رشته‌های طراحی جامدات، ماشین ابزار، صنایع اتومبیل، حرارت و سیالات با حدود ۶۰۰ نفر دانشجو در پایه‌های کارشناسی و کاردانی در محل پیشین دانشگاه کار واقع در فلکه چهارم تهران پارس،

دانشکده مهندسی مکانیک
 فلکه چهارم تهران پارس - انتهای خیابان وفادار

دانشکده برق
پل سید خندان - ابتدای ۴۵ متری رسالت
جنب هتل بین المللی

انتهای خیابان وفادار بوده است.

دانشکده مهندسی برق

در بردارنده همه رشته‌های برق (مخابرات، الکترونیک و قدرت) با حدود ۱۰۰۰ نفر دانشجو در پایه‌های کارشناسی و کاردانی در محل دانشکده مهندسی مخابرات سابق واقع در سیدخندان، ابتدای بلوار رسالت بوده است.

دانشکده مهندسی عمران

رشته‌های نقشه‌برداری و آب شناسی با حدود ۳۴۰ نفر دانشجو و نیز رشته‌های راه و ساختمان با حدود ۷۰۰ نفر دانشجو در پایه‌های کارشناسی و کاردانی در محل پیشین تکنیکوم نفیسی واقع در خیابان حضرت ولی عصر (عج) رو به روی خیابان میرداماد بوده است.

دانشکده عمران
خیابان ولی عصر (عج) - روبه‌روی خیابان میرداماد

بخش علوم پایه

این بخش دربردارنده گروه‌های ریاضی، فیزیک، شیمی و زبان است و در محلّ پیشین مدرسه عالی فنی، در سید خندان، خیابان جلفا، کوچه شاهین واقع شده است و کتابخانه‌ای با ۳۴۹۹۷ جلد کتاب، پشتوانه آموزش و پژوهش دانشجویان و استادان است.

نشانی آن: خیابان حضرت ولی عصر (عج)، تقاطع میرداماد، تلفن ۶۸۲۱۹۴-۶۸۰۰۶ و آقای [دکتر] سید محمدتقی بطحایی گلپایگانی، ریاست آن را بر عهده دارند.

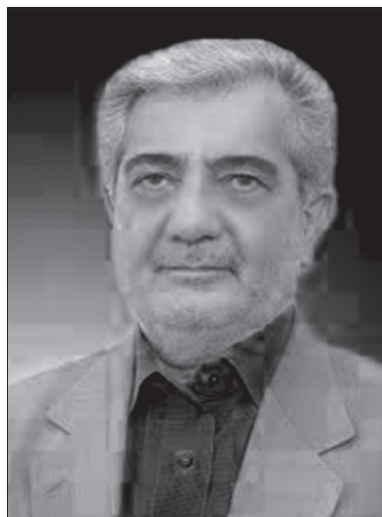
(مرکز برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲)

نکته مهم:

پس از انقلاب اسلامی، کتاب‌های آمار آموزش عالی از ۱۳۵۹ تا ۱۳۶۱ ش. به دلیل تعطیلی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در دوران انقلاب فرهنگی تهیه و ثبت نشده است.

۱.۴.۵ اولین رئیس: دکتر رضا مکنون

رضا مکنون (زاده ۱۳۲۴ ش.) در رشته ریاضی از دبیرستان البرز در ۱۳۴۲ ش. دانش‌آموخته شده است. سپس دوره مهندسی راه و ساختمان را در ۱۳۴۶ ش. در دانشکده پلی تکنیک تهران (دانشگاه صنعتی امیر کبیر) سپری کرده است. او در ۱۳۵۰ ش. به آمریکا رفته و دوره کارشناسی ارشد مهندسی محیط زیست را در دانشگاه ایلینویز و دکتری مهندسی آب را در دانشگاه واشنگتن (۱۳۵۶ ش.) گذرانده است. از ۱۳۵۶ ش. تاکنون عضو هیأت علمی (استادیار) دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر تهران است. دکتر مکنون در سال‌های ۱۳۵۸ و ۱۳۵۹ ش. رئیس دانشگاه کار و پیشه بوده است.

۱۳۶۹

معاونت پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی (۶۴-۱۳۶۱ ش.) و سرپرست کمیسیون ملی یونسکو در ایران (۱۳۶۴ تا ۱۳۶۵ ش.) بخشی از پیشینه کاری علمی او هستند. ایشان در ۱۳۷۷ ش. استاد نمونه آموزش عالی از سوی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری معرفی شده است.

در امور اجرایی نیز، معاون وزیر نیرو در امور سازندگی و آموزشی، معاونت هماهنگی معاون اول رئیس جمهور، مشاورت معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست را تجربه کرده است. دریافت نشان دولتی درجه سوم خدمت، به پاسداشت همین امور اجرایی بوده است.

دکتر مکنون در برخی از مجامع علمی و تخصصی و انجمن‌های حرفه‌ای عضویت دارد:

انجمن کارهای آبی آمریکا، فدراسیون کنترل آلودگی آب‌ها در آمریکا، انجمن متخصصان محیط زیست ایران (عضو مؤسس، عضو هیأت مدیره و نایب رئیس)، انجمن راه و ساختمان ایران (عضو مؤسس، عضو هیأت مدیره و نایب رئیس)، انجمن ایرانی اخلاق در علم و فناوری (عضو مؤسس، عضو هیأت مدیره و نایب رئیس)، شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، شورای مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی،

شورای عالی آموزش‌های علمی و کاربردی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، شورای عالی اقیانوس‌شناسی کشور وابسته به وزارت راه و ترابری و عضو اصلی گروه برنامه‌ریزی فنی و مهندسی وزارت فرهنگ و آموزش عالی.

دکتر مکنون پس از ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، به عنوان نخستین رئیس مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی در سال‌های ۶۱-۱۳۵۹ ش. مدیریت را عهده‌دار بوده است.

(وبگاه دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر)

۲.۴.۵. دوّمین رئیس: دکتر محسن تهرانی‌زاده

دکتر تهرانی‌زاده (زاده ۱۳۳۲ ش. تهران) مهندسی خود را در رشته سازه از دانشگاه صنعتی شریف دریافت کرد (۱۳۵۴ ش.)، سپس به آمریکا رفت و در رشته مهندسی راه و ساختمان، کارشناسی و کارشناسی‌ارشد مهندسی را در دانشگاه کالیفرنیا خواند و دانش‌آموخته شد.

در ۱۳۶۳ ش. با استفاده از بورس دانشجویان ممتاز در همان دانشگاه به ادامه تحصیل پرداخت و دکترای مهندسی را با موضوع «رفتار دینامیکی صفحات کمانش یافته تحت تأثیر نیروهای راندم» به پایان رساند.

دکتر تهرانی‌زاده، عضو هیأت علمی (استاد پایه ۲۶) دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر است و تدریس و پژوهش می‌کند. تاکنون ۶۸ پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد در موضوع‌های مهندسی زلزله و مهندسی سازه و نیز ۱۰ رساله دکتری در زمینه مهندسی زلزله را

راهنمایی و هدایت کرده است.

از ایشان تاکنون ۱۴۳ مقاله علمی به زبان‌های انگلیسی و فارسی در مجلات معتبر علمی، پژوهشی و ISI و ۱۶ جلد کتاب در موضوع‌های سازه، دینامیک سازه، مهندسی زلزله و کاربرد اجزاء و ... منتشر شده است. کتاب «تحلیل سازه‌ها»ی ایشان، کتاب سال جمهوری اسلامی ایران برگزیده شده است.

برخی از فعالیت‌های علمی و اجرایی ایشان عبارتند از:

مشاور وزیر فرهنگ و آموزش عالی، رئیس انجمن مهندسی زلزله ایران، استاد نمونه دانشگاه صنعتی امیرکبیر، پژوهشگر نمونه و استاد نمونه گروه فنی مهندسی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، قائم مقام دفتر شورای جذب نخبگان، رئیس کمیته زلزله شورای پژوهش‌های علمی کشور، رئیس کمیسیون عمران و زلزله شورای علمی کشور ایشان از ۱۰ شهریور ۱۳۶۰ ش. ریاست مجتمع دانشگاهی فنی مهندسی را عهده دار بوده است.

(وبگاه دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر)

۳.۴.۵. سوّمین رئیس: دکتر سیّد محمّد تقی بطحایی گلپایگانی

دکتر بطحایی (زاده ۱۳۲۹ ش. قم) مهندسی رایانه را از دانشکده فنی دانشگاه تهران و نیز مهندسی برق (گرایش قدرت) را در ۱۳۵۶ ش. دریافت کرده است. کارشناسی ارشد مهندسی برق را در دانشگاه جورج واشنگتن گذرانده است (۱۳۵۸ ش.)، و سرانجام در ۱۳۷۴ ش. از دانشگاه صنعتی امیرکبیر دکترای مهندسی برق را گرفته است. اکنون ایشان عضو هیأت علمی (دانشیار) دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی هستند.

از ایشان بیش از ۹۰ مقاله علمی، پژوهشی و ISI در نشریات معتبر داخلی و خارجی چاپ شده است.

برخی از فعالیت‌های علمی و اجرایی ایشان عبارتند از:

رئیس گروه برق دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، معاونت دانشگاه تربیت مدرس، معاونت پژوهشی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، معاونت اجرایی استانداری تهران، معاونت اجرایی استانداری سیستان و بلوچستان، عضو مؤسس انجمن مهندسی برق ایران، عضو مؤسس مرکز تحقیقات انرژی در ایران، رئیس کمیته ملی برق ایران و عضو مؤسس شورای فرهنگی و آموزشی ایران.

ایشان افزون بر دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، در دانشکده فنی دانشگاه تهران، دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی امیرکبیر، واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه شهید رجایی و ... تدریس داشته‌اند.

۱۳۹

دکتر بطحایی ریاست مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی را از ۲۶ اسفند ۱۳۶۱ تا ۲۰ آبان ۱۳۶۴ ش. عهده‌دار بوده است.

(وبگاه دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی)

۴.۴.۵. چهارمین رئیس: دکتر محمّد اردبیلی

ایشان مدرک کارشناسی ارشد خود را در رشته مهندسی برق از دانشگاه تبریز (۱۳۵۴ ش.) و دکترای مهندسی ماشین‌های برقی را از دانشگاه کاردیف انگلستان در ۱۳۷۰ ش. دریافت نموده‌اند.

ایشان ۵ رساله دکتری و ۷ پایان‌نامه کارشناسی ارشد را راهنمایی و هدایت کرده است. ۱۵ مقاله علمی، پژوهشی و ISI نیز از دکتر اردبیلی منتشر شده است. او هم اکنون عضو هیأت علمی دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی است.

دکتر اردبیلی از ۲ تیر ۱۳۶۵ تا ۷ آذر ۱۳۶۶ ش. ریاست مجتمع را بر عهده داشته است.

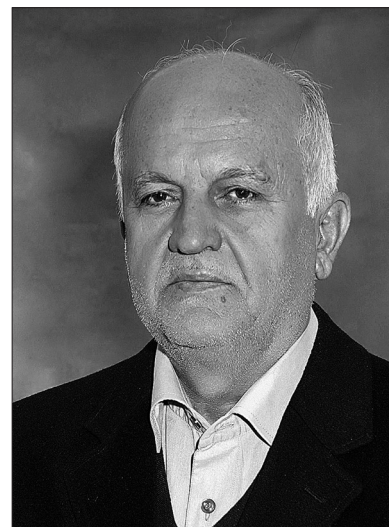
(وبگاه دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی)

۵.۵. دانشگاه فنی و مهندسی (۱۳۶۲ تا ۱۳۶۷ ش.)

با تصویب شورای گسترش آموزش عالی، مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی به دانشگاه فنی و مهندسی تغییر نام داد و فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی خویش را پی گرفت. در این دوره فعالیت‌های پژوهشی به مراتب بیشتر از پیش بوده است.

۱.۵.۵. اولین رئیس : دکتر محمد حسین حامدی

ایشان، در ۱۳۵۰ ش. از دانشگاه تبریز دانش‌آموخته شده است. مدرک کارشناسی‌ارشد مهندسی مکانیک (گرایش هیدرودینامیک) را از دانشگاه تولوز فرانسه در ۱۳۵۴ ش. و نیز کارشناسی‌ارشد مهندسی مکانیک با گرایش ترمودینامیک را از دانشگاه مارسیل فرانسه در ۱۳۵۶ ش. و سرانجام دانشنامه دکترای مهندسی مکانیک را نیز از همین دانشگاه گرفته است. ایشان اکنون، عضو هیأت علمی (استاد) دانشکده مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی هستند.

دکتر حامدی دوره استادیاری (۶۵-۱۳۵۶ ش.) خویش را در دانشگاه‌های صنعتی امیرکبیر و صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی گذرانده است و دوره دانشجویی را (۱۳۸۶-۱۳۶۵ ش.) نیز در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی سپری کرده است و مرتبه استادی را از ۱۳۸۶ ش. به دست آورده است. از دکتر حامدی تاکنون ۷ جلد کتاب و حدود ۴۷ مقاله علمی،

پژوهشی و ISI منتشر شده است.

ایشان اولین رئیس دانشگاه فنی و مهندسی از ۷ آذر ۱۳۶۶ تا دی ۱۳۷۰ ش. بوده‌اند.

(وبگاه دانشکده مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی)

آن‌چنان که پیشتر گفته شد امور پژوهشی و درخشان‌ترین نکات عملکردی دانشگاه فنی و مهندسی، با نگاهی ژرف‌اندیشانه به این گزارش بازگویی می‌شود:

۲.۵.۵. طرح‌های پژوهشی سال ۱۳۶۵ ش.

- ۱) مسائل مرز (کرانه آزاد) در حرکت چسبیده در نواحی مختلف واکنش‌های شیمیایی
- ۲) کاربرد توزیع‌های چند بُعدی در ارتباط آنها با کنترل کیفیت و بررسی غیر پارامتری همسنگی آنها
- ۳) حاصل ضرب گروه‌های تیل پوتنت و طبقه‌بندی آنها
- ۴) استخراج و تعیین ساختمان مولکولی لاکتان‌های موجود در گیاهان بومی به‌ویژه خانواده کمپوزیته
- ۵) مبلغ اعتبار طرح‌های سال ۱۳۶۵ ش. ۱/۴۷۰/۰۰۰ ریال بوده است.

فَعَالِیَّت‌های دانشگاه فَنّی و مهندسی سال ۱۳۶۵ ش.

در موضوع پشتیبانی و جنگ، پروژه‌های:

الف) پروژه‌های برق و الکترونیک مخابرات:

- پروژه رادار شهید قندی

- پروژه کابل شهید صدرنژاد، این پروژه به منظور کاهش تضعیف در خط سیستم تلفن صحرائی به کار گرفته شده است.

- پروژه HF شهید فرداسری

- پروژه کنترل شهید شمسی پور

- پروژه تقویت کننده فرکانس بالا به سفارش مرکز تولید مخابرات الکترونیک وزارت سپاه پاسداران

- پروژه طراحی شبکه‌ها

- پروژه آنتن دیش

- آنتن یاگی رادار

ب) پروژه‌های نقشه‌برداری و عمران:

- پروژه شبکه‌بندی نقشه‌برداری شهید منتظرین

- پروژه سیستم‌های موجود در نقشه‌برداری شهید شریعتی

- پژوهش پیرامون فولادهای ابزار (متالورژی) و جوشکاری انفجاری و کاربرد لیزر در جنگ

فَعَالِیَّت‌های دانشکده علوم پایه:

- ساخت دستگاه تقطیر در خلأ

- ساخت دستگاه مبرد کارپیچ

- ساخت دستگاه تقطیر جزء به جزء بلند

- ساخت دستگاه دین استارد کامل

- ساخت دستگاه رابطه‌های مختلف

- ساخت دستگاه کجل‌دار کامل

- ساخت مبرد یک متری حباب‌دار

- ساخت بالن ۲ لیتری دو دهانه جهت گازهای شیمیایی

- ساخت دستگاه لوله‌های ۶۰ میلی‌متری و ۱۶۰ میلی‌متری جهت لامپ‌های مخصوص

فَعَالِیَّت‌های دانشکده برق:

- موشک‌های ضد زره مالیوتکا

- تقویت کننده‌ها

- آنتن حلزونی

- منعکس کننده‌ها

- آنتن‌های بشقابی

- خطوط بی‌سیم صحرائی پشت جبهه

۳.۵.۵. طرح‌های پژوهشی سال ۱۳۶۶ ش.

- تحلیل سوئیچ‌های نوری دارای موجبرهای متقاطع

- ایستگاه هواشناسی کوچک خودکار

- طرح و ساخت و تست آنتن با ویزن

- اندازه‌گیری الیاف چو

- پروژه کابل

- ملکتورها و جاذب‌ها

- طرح تشخیص‌دهنده رادار (رازیت)

- کوره‌های القایی (مبدل استاتیک)

- محاسبه سیلاب‌ها با استفاده از روش هیدروگراف

- طراحی سیستم‌های تبریدی به وسیله ترموکوپل

- بررسی تعادل قطعات دوار در دوره‌های بالا

- محاسبه ارتعاشات بال هواپیما
- طراحی شهر صفار (فارس)
- ساخت یک نوع دستگاه حفاری
- بررسی مقاومت سایشی
- (دفتر امور پژوهشی، ۷۷:۱۳۶۷)
- دانشگاه فنی و مهندسی در ۱۳۶۶ ش. ۶ طرح

در گروه علوم پایه و ۱۲ طرح در گروه فنی و مهندسی ارائه کرده است که مبلغ اعتباری آن طرح: ۵۰/۸۸۵/۶۲۰ ریال بوده است.

ارزش چک های ارزی صادر شده از سهمیه وزارت فرهنگ و آموزش عالی بابت تهیه کتب و نشریات در دانشگاه فنی و مهندسی، ۱۶۳/۷۴۰ دلار در ۱۳۶۶ ش. بوده است.

(دفتر امور پژوهشی، ۲۸:۱۳۶۶)

این مساله در حالی است که دیگر دانشگاه های صنعتی کشور چنین دریافت هایی داشته اند:

جدول ۲۹، ارزش چک های ارزی صادر شده از سهمیه وزارت فرهنگ و آموزش عالی ونخست وزیری بابت تهیه کتب و نشریات در دانشگاه های صنعتی

ردیف	دانشگاه صنعتی	از سهمیه وزارت خانه	سهمیه نخست وزیری
۱	شریف	۴۱۳/۷۵۶ دلار	۱۳۵/۰۸۹ دلار
۲	امیرکبیر	۲۰۶/۵۱۱ دلار	-
۳	اصفهان	-	۱۴۰/۵۳۷ دلار
۴	علم و صنعت	۱۸۵/۳۱۲ دلار	-

۴.۵.۵. طرح های پژوهشی سال ۱۳۶۷ ش.

دانشکده علوم

- ساخت کرایونیت
- تهیه دیسک های مغناطیسی و نمایش کامپیوتری آنرمالیزی شیمی و فیزیک
- بررسی سلول های سوختی
- پروژه شناسایی اسیدهای آمینه در ادرار اطفال
- بررسی عناصر شیمی در سبزیجات تهران
- پروژه بالک ۱۰۰
- تهیه ماده شیمیایی دی تیونیت
- راه اندازی دستگاه آزمایشگاه شیمی با تهیه دستورالعمل

- توزیع پرسیون

دانشکده مکانیک

- بررسی مقاومت فرسایشی فلزات نرم
- طراحی و ساخت یک نوع زیردریایی نقربر کوچک
- تجزیه و تحلیل مسائل تکنیکی زیردریایی نقربر

دانشکده عمران

- بررسی آیین‌نامه زلزله ایران
- بررسی اثر زلزله بر سازه‌های خیلی بزرگ
- بررسی فرسایش رسوب و حمل مواد در رودخانه جاجرود و سوتیان
- تهیه و تغذیه مصنوعی برای تنظیم رودخانه
- طراحی و ساختار فریوسیم خودکار فتوگرافی

دانشکده برق

- الیاف چف
- جاذب‌های الکترومغناطیس
- رادار رادیف
- رفلکتورهای دریایی

۱۴۰

(دفتر امور پژوهشی، ۱۳۶۹: ۲۲۳)

مجموع طرح‌های پژوهشی ۱۳۶۵ ش. ۴ طرح

مجموع طرح‌های پژوهشی ۱۳۶۶ ش. ۱۸ طرح

مجموع طرح‌های پژوهشی ۱۳۶۷ ش. ۲۸ طرح

روند رو به رشد فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه در این دوره زمانی ستودنی است.

دانشگاه فنی و مهندسی، از نظر شمار پذیرش دانشجو در مقطع کاردانی ۱۲٪ کاهش داشته است در حالی که در مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد ۶۷٪ افزایش دانشجو داشته است. اعضای هیأت علمی این دانشگاه ۶۶ نفر بوده‌اند که با استفاده از طرح تمام‌وقتی و طرح استفاده از خدمت سربازی ۱۲٪ افزایش داشته است. این دانشگاه در ۱۳۶۴ ش. ۱۵ جلد کتاب چاپ و منتشر کرده است.

(اداره کل روابط عمومی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۵)

۵.۶. دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی (۱۳۶۷ ش.)

۵.۶.۱. نام گذاری دانشگاه

نام گذاری دانشگاهی با نام «خواجه نصیر» در ایران برای نخستین بار در خرداد ۱۳۵۱ ش. از سوی وزارت علوم و آموزش عالی در شهر کرج مطرح شده است و نوید پایه گذاری آن داده شده است.

(دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، ۱۳۵۱:۱۵۳)

در ۱۳۶۷ ش. شورای گسترش آموزش عالی وزارت فرهنگ و آموزش عالی کشور مجوز ثبت و نام گذاری «دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی» را صادر کرده است و دکتر سید محمدتقی بطحایی گلپایگانی می گوید که او این نام را برگزیده است.

(مصاحبه شفاهی، ۱۶ تیر ۱۳۹۴ ش.)

کتاب‌های آمار آموزش عالی در وزارت فرهنگ و آموزش عالی کشور، طی سال‌های ۱۳۶۸ و ۱۳۶۹ ش. چاپ و منتشر نشده است. این کتاب‌ها افزون بر آمار توصیفی و استنباطی آموزشی عالی کشور، رویدادهای مهم دانشگاهی و آموزش عالی را گزارش می کند.

نام دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی، برای نخستین بار در صفحه ۴، جلد ۲ کتاب «آمار آموزش عالی ایران» در آذر ۱۳۷۰ ش. ثبت و ارائه شده است.

(وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۷۰:۴)

۵.۶.۲. بازساخت شخصیت علمی و فرهنگی خواجه نصیرالدین طوسی

۵.۶.۲.۱. زندگینامه

خواجه نصیرالدین محمد بن محمد بن حسن طوسی، در روز شنبه ۱۱ جمادی الاول ۵۹۸ ق. در طوس زاده شد اما در نیشابور درس خواند و بالنده شد. در آنجا به عنوان دانشمند برجسته شهرت یافت. چندی در قهستان نزد اسماعیلیان بود و سرانجام در قلعه الموت قزوین زندانی شد؛ پس از چندی هلاکوخان مغول، خواجه را به خدمت گرفت و به صدراعظمی رساند. جناب خواجه به هلاکوخان مغول پیوست تا معجزه سده هفتم را بیلورد که عبارت بود از انتشار دادن دانش‌ها در خاورزمین و پی افکندن و تأسیس نخستین پژوهشگاه علمی و فنی به معنای جدید که واژه آکادمی Academy بر آن دلالت دارد و برپاسازی بزرگ‌ترین رصدخانه شناخته شده در خاورزمین و پایه گذاری نخستین دانشگاه حقیقی از نوع شناخته شده امروزی که بدان University می گوئیم.

(فرحات، ۱۳۸۹: ۳۴)

جناب خواجه، شیعه دوازده امامی (صلوات الله علیهم اجمعین) بود و احیاگر علوم اسلامی و مذهب شیعه شناخته می شود. یکی از نوشته‌های نامدار جناب خواجه «رساله دوازده امام» یا «صلوات خواجه نصیر» است.

(مدرس رضوی، ۱۳۸۶: ۵۸۲) و (اشک شیرین و رحمانی، ۱۳۷۹: ۸۹)

صلوات خاصه مهدوی (سلام الله علیه) در برگه‌های آغازین این دفتر از آن رساله برگرفته شده است.

جناب خواجه نصیرالدین طوسی

جناب خواجه، رصدخانه بزرگ مراغه را با ۴۰۰ هزار جلد کتاب بنیاد گذاشت و دانشمندان زیادی را از جاهای گوناگون جهان اسلام در آنجا گرد آورد. وی پس از ابن سینا، بزرگ‌ترین حکیم مسلمان شناخته شده است.

بخش زیادی از ۱۵۰ رساله و نامه‌های جناب خواجه نصیر که به زبان علمی روزگار خود، عربی، نوشته شده‌اند به گستردگی دانش، ژرفایی بینش و نفوذ او با ابن سینا قابل قیاس است، جز آنکه ابن سینا پزشک بهتری بود و ایشان ریاضیدان برتری.

از لقب‌های او می‌توان به «استاد بشر»، «عقل حادی عَشر» و «خواجه» اشاره کرد. از پنج کتابی که ایشان در موضوع منطق نوشته است، «أَسَاسُ الإِقْتِیَاسِ» از همه مهم‌تر است. در ریاضیات و نجوم تحریرهایی بر آثار اقلیدس، بطلمیوس و ... نیز نگاشته است.

در ریاضیات و در رشته‌های حساب، هندسه و مثلثات به ترتیب کتاب‌های «جَوَامِعُ الحِسابِ بِالتَّخْتِ وَالتَّرَابِ»، «رِسَالَةُ الشَّافِیَةِ»، «كَشْفُ القِنَاعِ عَنِ اسرارِ شَکْلِ القِطَاعِ» را پدید آورده است. وی نخستین کسی بود که مثلثات را بدون توسل به قضیه منلائوس یا نجوم توسعه بخشید و نیز هم او بود که برای نخستین بار قضیه جُیوب (سینوس‌ها) را که رویداد برجسته‌ای در تاریخ ریاضیات است، به روشنی بیان

کرد.

در نجوم کتاب «التذکرة فی علم الهيئة» وی شاید کامل‌ترین نقد بر نجوم بطلمیوسی در سده‌های میانه و معرفت‌تنها الگویی ریاضی جدید حرکت سیارات باشد که به مکتب جفت کروی طوسی در نجوم دوره اسلامی مشهور است.

(شفیعیها، ۱۳۷۴: ۵۶۰)

«أوصاف الأشراف»، «سی فصل در تقویم»، «بیست باب در معرفة أسطرلاب»، «زیج ایلخانی»، «تنسوق نامه» (کانی‌شناسی) نیز برخی دیگر از آثار او هستند.

(حسینی، ۱۳۹۳: ۳۳۱)

او را مظهر نخستین مرحله ترکیب تدریجی مکتب‌های مشایی و اشراقی می‌دانند. «اخلاق ناصری» جناب خواجه، قرن‌ها رایج‌ترین کتاب اخلاقی بین مسلمانان ایران و هند بوده است. ایشان، یکی از سرشناس‌ترین و بانفوذترین چهره‌های تاریخ اندیشه و دانش اسلامی است.

۲.۲.۶.۵. بازشناسی واژه خواجه

واژه خواجه در انگلیسی Chief Minister یا Lord معنا شده است.

(اکبری، ۱۳۹۰: ۲۲۳)

کاربرد آن برای جناب نصیرالدین طوسی از دید پایگاه سیاسی در معنای Chief Minister یا صدر اعظم و از دید جایگاه علمی و فرهنگی Lord تعریف می‌شود.

در بازگویی محتوای واژه و وصف کاربری آن آمده است:

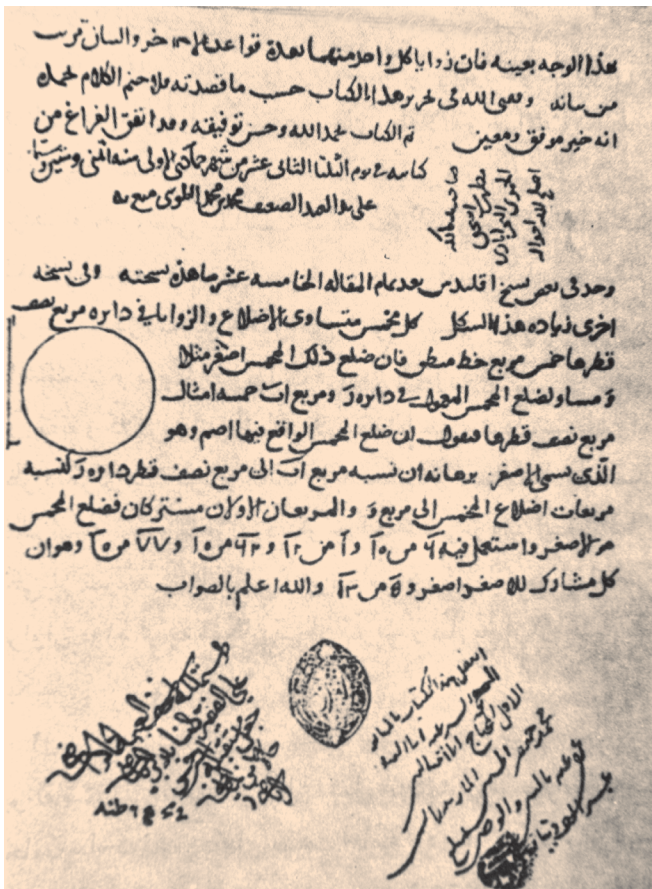
در زبان فارسی از القاب بزرگان در دوره اسلامی است و بیشترین کاربرد این لقب در متون منظوم و منثوری است که در منطقه خراسان پدید آمده است. استفاده از لقب «خواجه» در ایران دست کم از زمان سامانیان و سپس به ویژه در دوره‌های غزنویان و سلجوقیان در دستگاه‌های دولتی معمول بوده است.

کاربردهای عمده این لقب در زبان فارسی چنین است:

- اعیان درگاه شاهان، سلاطین و رؤسای دیوان‌ها و صاحبان مناصب بزرگ مانند وزیران، دستوران و ... خواجه نظام الملک
- خداوندان و سروران بندگان و موالی
- لقب پیشوایان دینی، علما، فقها و قاضیان از جمله برای پیامبر اکرم (ص) به صورت مطلق خواجه، یا به صورت خواجه عالم، خواجه جهان، خواجه هر دو سرا، خواجه رسل و ...
- لقب حکماء و فلاسفه: خواجه نصیرالدین طوسی
- لقب شاعران و ادیبان: خواجه حافظ شیرازی

(سلیمان تپه سری، ۱۳۹۰: ۲۴۳) و (دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۰۰۰۹)

دست‌نوشته خواجه نصیرالدین طوسی

لقب خواجه (مُحَقِّق و استادِ مُمتاز) برای جناب نصیرالدین طوسی در زمان حیاتش، نشان دهنده شخصیت مشهور اوست.

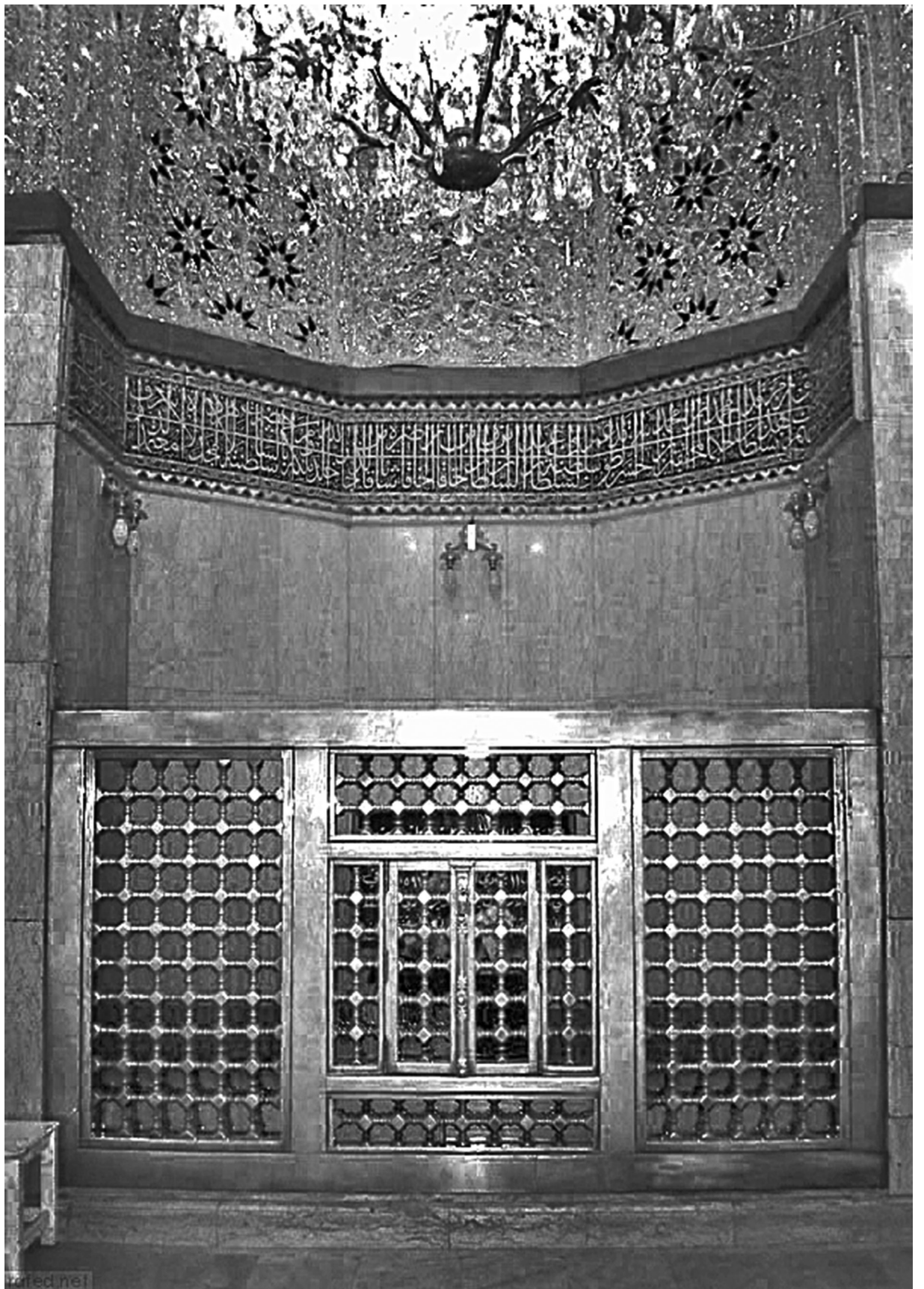
(رجب، برگردان امینی، ۱۳۹۴: شانزده)

۵.۲.۳. بازگویی و ویژگی مکتب تحریر در نوشتارهای علمی خواجه

«مکتب تحریر»، عنوانی برای متن بازنویسی شده دست‌های از کتاب‌های ریاضی و نجومی است. اضافه شدن واژه تحریر به اسم کتاب یا رساله، به این معنی است که آن کتاب یا رساله بازنویسی شده است. یکی از معانی واژگانی تحریر نیز اصلاح و بازنویسی است. اگرچه به درستی معلوم نیست که نخستین بار چه کسی عنوان تحریر را به کار برده است اما بی‌گمان مشهورترین تحریرها از آن خواجه نصیرالدین طوسی است. به جز تحریر اصول اقلیدسی و تحریری مجسطی بطلمیوس، بقیه تحریرهای «مُتَوَسَّطَات» خوانده می‌شوند، از آن جهت که در ترتیب آموزشی، بین دو کتاب یاد شده قرار داشتند. «مُتَوَسَّطَات» و تحریر اصول و تحریر مجسطی، مجموعه‌ای تشکیل شده از هجده رساله‌اند که خواجه آنها را از سال ۶۴۴ تا ۶۶۳ ق. نوشته است.

تحریرهای طوسی، به جز چاپ‌های تحریر اصول، نخستین بار در ۱۲۶۴ ش. به کتابت عبدالکریم شریف شیرازی و با حاشیه‌هایی به خط میرزا طاهر تنکابنی در تهران چاپ شده است.

(قاسملو، ۱۳۸۰: ۶۱۹)

آرامگاه خواجه نصیرالدین طوسی در کاظمین - عراق

۴.۲.۶.۵. درگذشت خواجه

درگذشت نصیرالدین در شهر بغداد و در هجدهم ذی‌الحجه الحرام ۶۷۲ ق. در سن هفتاد و پنج سالگی روی داد و پیکرش در میان انبوهی از جمعیت با ارجمندی و احترام تشییع گردید و در آستان مقدس حضرت امام موسی ابن جعفر (سلام الله علیهما) و در مجاورت حضرت امام محمدبن علی الجواد (سلام الله علیهما) در سرداب کهن ساخت تهی مانده‌ای به خاک سپرده شد. اکنون آرامگاه وی در رواق سمت غربی آستانه مقدس کاظمیه در مقبره‌ای مخصوص به خود قرار دارد که بر روی آن ضریحی موجود است.

۵.۲.۶.۵. شخصیت خواجه نصیرالدین طوسی از نگاه دیگر دانشوران

آراء پژوهندگان درباره شخصیت احترام‌انگیز سیاسی، فرهنگی، دینی و علمی او بسیار خواندنی و شنیدنی است. کتاب‌شناس نامدار همروزگار ما، دانشمند بسپاردان شیخ آغا بزرگ طهرانی او را «سلطان پژوهشگران و استاد حکیمان و متکلمان» خوانده است.

جورج سارتون، تاریخ‌نگار علم او را «از بزرگ‌ترین دانشمندان جهان اسلام و برجسته‌ترین ریاضیدانان ایشان» بر می‌شمارد. ابن‌مطهر حلی نیز او را «سلطان دانشوران و نابغه روزگاران و فاضل‌ترین حکیمان و متکلمان، ستوده بزرگ در هر کران و کانون، گرمی‌ترین منش‌ها و استاد بشر و خرد یازدهم» می‌داند.

مؤیدالدین عریضی نیز درباره‌اش چنین نظر داده است: «بزرگ‌ترین پیشوا و دانشمند با فضیلت و پژوهشگر صاحب کمال و الگوی دانشمندان و سرور فرزندان است. او بهترین دانشوران اسلامی بلکه دانشمندان کهن نیز می‌باشد.» آرنولد توماس نیز می‌گوید: «او دانشوری شکوه‌مند، خردمندی ابداعگر و بسیار پر عظمت بود.»

(فَرَحات، برگردان جمشید نژاد اول، ۱۳۸۹: ۵۶)

۶.۲.۶.۵. روز مهندس

بر پایه تصویب شورای فرهنگ عمومی کشور در تقویم رسمی ما ایرانیان، روز پنجم اسفند ماه هر سال، روز بزرگداشت خواجه نصیرالدین طوسی و روز مهندس نام‌گذاری شده است. از این روی دانشگاه‌های صنعتی، سازمان‌های مهندسی و مراکز فناوری در گرایش‌های آموزش، پژوهش، تولید و توسعه و ... آن را ارج می‌نهند و از خدمات مهندسان قدردانی می‌کنند.

۷.۵. کتاب‌نامه

- ----- آمار آموزش عالی ایران. ج ۲. تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی، آذر، ۱۳۷۰ ش.
- ----- خلاصه اطلاعات مربوط به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در سال ۱۳۶۲ ش. تهران: مرکز برنامه‌ریزی آموزشی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.
- ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
- ----- شناخت مراکز آموزشی فنی و حرفه‌ای موجود کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، اسفند ۱۳۶۰ ش. نشریه ۳.
- ----- کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۶۶ ش. تهران: دفتر امور پژوهشی، خرداد ۱۳۶۷ ش.
- ----- کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی کشور در سال ۱۳۶۸ ش. تهران: دفتر امور پژوهشی، معاونت پژوهشی، مهر ۱۳۶۹ ش.
- ----- گزارش خلاصه‌ای از فعالیت‌های دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور. تهران: اداره کل روابط عمومی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۵ ش.
- ----- گزارش طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال‌های ۱۳۶۵ و ۱۳۶۶ ش. تهران: دفتر امور پژوهشی، معاونت پژوهشی، خرداد ۱۳۶۷ ش.
- اشک شیرین، سید ابراهیم و رحمانی، حسن. مقاله «کتابشناسی خواجه نصیرالدین طوسی» در کتاب «دانشمند طوس: مجموعه مقالات گردهمایی علم و فلسفه در آثار خواجه نصیرالدین طوسی». به کوشش پورجوادی و ویدل. چ ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی و انجمن ایرانشناسی فرانسه در ایران، ۱۳۷۹ ش.
- اکبری، محمدتقی. فرهنگ اصطلاحات علوم و تمدن اسلامی. چ ۳. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی (ع)، ۱۳۹۰ ش.
- آراسته، حمیدرضا و دیگران. دایرةالمعارف آموزش عالی. تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، ۱۳۸۳ ش.
- حسینى، سیدحجت‌الحق. ۱۰۰۱ اختراع میراث مسلمانان در جهان، بخش تالیفی «دانشوران ماندگار جهان اسلام». ویرایش دوم، تهران: نشر طلایی، ۱۳۹۳ ش.
- دهخدا، علی اکبر. لغت‌نامه دهخدا. چ ۲، ج ۷. تهران: مؤسسه انتشارات چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.
- رجب، جمیل. مقدمه التذکره فی علم الهیئه. برگردان حسن امینی. چ ۱. تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۹۴ ش.
- سلیمان تپه‌سری، ابوالحسن. مقاله «خواجه» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۱، ج ۱۶. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۹۰ ش.
- شفیعیها، محمدهادی. خلاصه زندگی‌نامه علمی دانشمندان. زیر نظر فریبرز مجیدی. چ ۱. تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی و شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴ ش.
- فرحات، هانی نعمان. اندیشه‌های فلسفی و کلامی خواجه نصیرالدین طوسی. برگردان غلامرضا جمشید نژاد اول. چ ۱. تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۸۹ ش.
- قاسملو، فرید. مقاله «تحریر ۳» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۱، ج ۶. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۸۰ ش.
- مدرّس رضوی، محمد تقی. احوال و آثار خواجه نصیرالدین طوسی. چ ۳. تهران: اساطیر، ۱۳۸۶ ش.
- مصاحبه شفاهی اکتشافی با دکتر سید محمد تقی بطحایی گلپایگانی، ۱۶ تیر ۱۳۹۴ ش.
- وبگاه دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
- **Ece.Kntu.ac.ir**
- وبگاه دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر
- **Civil.aut.ac.ir**
- وبگاه دانشکده مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
- **Mechanical.Kntu.ac.ir**

پیوست

(۱) گاهنامه رویدادهای کلیدی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی ایران، دوره قاجاری

ردیف	سال	رویداد	روشنگری
۱	۱۲۳۰ ش.	گشایش مدرسه دارالفنون	
۲	۱۲۷۹ ش.	پایه‌گذاری مدرسه مهندسی فلاح مظفری	* ۱۲۹۱ ش. انحلال مدرسه * ۱۲۹۶ ش. بازگشایی دوباره مدرسه
۳	۱۲۸۵ ش.	بنیادگذاری وزارت پست و تلگراف	* ۱۳۱۲ ش. تغییر نام به: «وزارت پست و تلگراف و تلفن»
۴	۱۲۸۶ ش.	بنیان‌گذاری مدرسه صنعتی ایران و آلمان	* ۱۲۹۱ ش. تغییر نام مدرسه به «دویتش رآل شول» * ۱۲۹۲ ش. تغییر نام مدرسه ایران و آلمان به «دویتش پرزیش هوخر تهران اشتات» یا مدرسه عالی صنعتی ایران و آلمان * ۱۲۹۵ ش. تعطیلی مدرسه * ۱۳۰۰ ش. آغاز گفتگوهای ایران و آلمان برای بازگشایی دوباره مدرسه عالی صنعتی ایران و آلمان
۵	۱۲۹۵ ش.	بنیادگذاری مدرسه مهندسی فلاح در رشت	
۶	۱۳۰۱ ش.	بنیان‌گذاری مدرسه عالی فلاح و صنایع روستایی در تهران	* ۱۳۲۴ ش. واگذاری به دانشکده مهندسی کشاورزی دانشگاه تهران
۷	۱۳۰۲ ش.	پایه‌گذاری مدرسه صنعتی فارس	* به کوشایی سید ابراهیم ضیاء‌الواعظین در شیراز * ۱۳۲۰ ش. آغاز کار ساختمان تازه هنرستان
۸	۱۳۰۳ ش.	هنرستان صنعتی تهران	* ۱۳۰۳ ش. پایه‌گذاری در محل پیشین مدرسه عالی ایران و آلمان

۲) گاهنامه رویدادهای کلیدی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی ایران، دوره پهلوی اول

ردیف	سال	رویداد	روشنگری
۱	۱۳۰۵ ش.	آموزشگاه مرکز تلگراف بی سیم ایران	<p>✳ در آغاز وابسته به وزارت جنگ</p> <p>✳ ۱۳۰۶ ش. وابسته به وزارت پست و تلگراف</p>
۲	۱۳۰۶ ش.	مدرسه مهندسی	✳ وابسته به وزارت طرق و شوارع
۳	۱۳۰۷ ش.	مدرسه عالی مخابرات	<p>✳ ۱۳۱۸ ش. تغییر نام به: «آموزشگاه اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن»</p> <p>✳ ۱۳۴۹ ش. تغییر نام به: «مؤسسه عالی آموزش ارتباطات»</p> <p>✳ ۱۳۵۷ ش. تغییر نام به: «دانشکده مهندسی مخابرات»</p>
۴	۱۳۰۸ ش.	هنرسرای عالی	<p>✳ ۱۳۲۰ ش. تغییر نام به: «انستیتو تکنولوژی تهران»</p> <p>✳ ۱۳۳۶ ش. تغییر نام دوباره به: «هنرسرای عالی»</p> <p>✳ ۱۳۴۱ ش. تغییر نام به: «سازمان نمونه تعلیم و تربیت حرفه‌ای کشور»</p> <p>✳ ۱۳۴۴ ش. بازنگری و تغییر در اساسنامه و عنوان سازمان نمونه تعلیم و تربیت حرفه‌ای کشور به: «هنرسرای عالی نارمک»</p> <p>✳ ۱۳۵۱ ش. تغییر نام به: «دانشکده علم و صنعت و هنرستان صنعتی نمونه»</p> <p>✳ ۱۳۵۷ ش. تغییر نام به: «دانشگاه علم و صنعت»</p>
۵	۱۳۰۹ ش.	هنرستان صنعتی نساجی و رنگرزی تهران	✳ ۱۳۱۱ ش. اساسنامه و برنامه هنرستان به تصویب شورای عالی معارف می‌رسد.
۶	۱۳۰۹ ش.	هنرستان صنعتی تبریز	<p>✳ ۱۳۱۱ ش. افزودن رشته نقاشی به هنرستان</p> <p>✳ ۱۳۱۵ ش. مهندس کرومر آلمانی مدیریت هنرستان را به عهده می‌گیرد.</p>
۷	۱۳۱۳ ش.	گشایش دانشکده فنی دانشگاه تهران	
۸	۱۳۱۵ ش.	هنرستان صنعتی اصفهان	
۹	۱۳۱۸ ش.	دانشکده نفت آبادان	✳ وابسته به وزارت نفت
۱۰	۱۳۱۹ ش.	هنرستان فنی راه آهن	<p>✳ ۱۳۳۹ ش. تغییر نام به: «آموزشگاه عالی اختصاصی راه آهن»</p> <p>✳ ۱۳۵۳ ش. تغییر نام به: «مجمع آموزشی وزارت راه و ترابری»</p>

۳) گاهنامه رویدادهای کلیدی تاریخ فنی و مهندسی آموزش عالی ایران، دوره پهلوی دوم

ردیف	سال	رویداد	روشنگری
۱	۱۳۲۶ ش.	مؤسسه هوشناسی و علوم جَوّ	*۱۳۵۴ ش. تغییر نام به: «آموزشگاه عالی هوشناسی و علوم جَوّ» *۱۳۵۹ ش. ادغام در مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران
۲	۱۳۲۸ ش.	جداشدن هنرستان‌های صنعتی از وزارت «پیشه و هنر» و پیوستن به وزارت فرهنگ	
۳	۱۳۲۹ ش.	آموزشگاه عالی اختصاصی هواپیمایی کشور	وابسته به وزارت راه و ترابری
۴	۱۳۲۹ ش.	پایه‌گذاری هنرستان صنعتی اُرت تهران	
۵	۱۳۳۰ ش.	بنیان‌گذاری هنرستان صنعتی اُرت شیراز	
۶	۱۳۳۳ ش.	مدرسه عالی نقشه‌برداری	*۱۳۴۴ ش. بازنگری اساسنامه و وابسته به وزارت جنگ *۱۳۵۵ ش. تغییر نام به: «دانشکده نقشه‌برداری» وابسته به سازمان برنامه *۱۳۵۹ ش. ادغام در در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۷	۱۳۳۴ ش.	پایه‌گذاری هنرستان‌های صنعتی شهرهای اهواز و رشت	
۸	۱۳۳۵ ش.	بنیادگذاری هنرستان‌های صنعتی شهرهای قزوین و زاهدان	
۹	۱۳۳۶ ش.	گشایش هنرستان حرفه‌ای نمازی شیراز	
۱۰	۱۳۳۷ ش.	پایه‌گذاری دانشکده پلی‌تکنیک تهران	*۱۳۵۵ ش. آغاز فعالیت تربیت دبیر فنی و پایه‌گذاری دانشکده تربیت دبیر فنی و علوم *۱۳۵۸ ش. تغییر نام به: «دانشگاه صنعتی امیرکبیر»
۱۱	۱۳۳۹ ش.	بنیان‌گذاری نخستین مرکز تربیت معلّم فنی و حرفه‌ای پسران	*۱۳۴۴ ش. تغییر نام به: «هنرسرای بهبهانی» *۱۳۵۴ ش. پایه‌گذاری دوره تربیت دبیر فنی
۱۲	۱۳۴۰ ش.	بنیادگذاری نخستین مرکز تربیت معلّم فنی و حرفه‌ای دختران	
۱۳	۱۳۴۲ ش.	آموزشگاه / مدرسه عالی فنی راه	وابسته به وزارت راه و ترابری
۱۴	۱۳۴۵ ش.	دانشگاه صنعتی آریا مهر (شریف)	
۱۵	۱۳۴۵ ش.	مؤسسه آب‌شناسی تهران	وابسته به وزارت آب و برق

۱۶	۱۳۴۷ ش.	مدرسه عالی تلویزیون و سینما	وابسته به سازمان تلویزیون ملی ایران
۱۷	۱۳۴۸ ش.	انستیتوهای تکنولوژی کشور	وابسته به وزارت آموزش و پرورش
۱۸	۱۳۴۹ ش.	مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی	*۱۳۴۹ ش. در آغاز با نام: «آموزشگاه حرفه‌ای نفیسی» و وابسته به مجتمع آموزشی وزارت راه و ترابری *۱۳۵۰ ش. تغییر نام به: «مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی» و غیردولتی
۱۹	۱۳۵۰ ش.	مؤسسه عالی ساختمان	
۲۰	۱۳۵۱ ش.	بنیادگذاری مدرسه عالی برنامه‌ریزی و کاربرد کامپیوتر	
۲۱	۱۳۵۲ ش.	پایه‌گذاری واحد اصفهان وابسته به مجتمع آموزش صنعتی کشور	*۱۳۵۲ ش. پایه‌گذاری *۱۳۵۸ ش. ادغام و پایه‌گذاری دانشگاه کار و پیشه *۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۲۲	۱۳۵۲ ش.	پایه‌گذاری واحد مشهد وابسته به مجتمع آموزش صنعتی کشور	*۱۳۵۲ ش. پایه‌گذاری *۱۳۵۸ ش. ادغام و پایه‌گذاری دانشگاه کار و پیشه *۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۲۳	۱۳۵۲ ش.	مدرسه عالی تکنولوژی سمنان	
۲۴	۱۳۵۲ ش.	مدرسه عالی فنی تهران	*۱۳۵۴ ش. واگذاری اداره امور مدرسه عالی فنی تهران به وزارت آموزش و پرورش *۱۳۵۵ ش. تبدیل دوره آموزشی مدرسه عالی فنی به کارشناسی
۲۵	۱۳۵۲ ش.	پایه‌گذاری دانشسرای عالی بابل	
۲۶	۱۳۵۲ ش.	پایه‌گذاری واحد تهران وابسته به مجتمع آموزش صنعتی کشور	*۱۳۵۵ ش. پایه‌گذاری *۱۳۵۸ ش. ادغام و پایه‌گذاری دانشگاه کار و پیشه *۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۲۷	۱۳۵۳ ش.	بنیان‌گذاری مدرسه عالی معدن شاهرود	

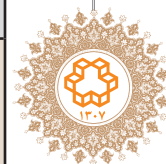

۲۸	۱۳۵۳ ش.	پایه‌گذاری واحد کاشان وابسته به مجتمع آموزش صنعتی کشور	*۱۳۵۳ ش. پایه‌گذاری *۱۳۵۸ ش. ادغام و پایه‌گذاری دانشگاه کار و پیشه *۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۲۹	۱۳۵۴ ش.	پایه‌گذاری دانشسرای عالی فنی آرشام کرمان	
۳۰	۱۳۵۴ ش.	پایه‌گذاری واحد سبزوار وابسته به مجتمع آموزش صنعتی کشور	*۱۳۵۴ ش. پایه‌گذاری *۱۳۵۸ ش. ادغام و پایه‌گذاری دانشگاه کار و پیشه *۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۳۱	۱۳۵۶ ش.	پایه‌گذاری دانشگاه صنعتی اصفهان	
۳۲	۱۳۵۷ ش.	دانشگاه علوم و فنون	*۱۳۵۷ ش. پایه‌گذاری *۱۳۵۹ ش. ادغام بخشی در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی و بخشی دیگر در مجتمع دانشگاهی علوم اداری و بازرگانی *۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی *۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

۴) گاهنامه رویدادهای کلیدی در پایه‌گذاری دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی ۱۳۶۷ ش.

ردیف	سال	رویداد	روشنگری
۱	۱۳۰۷ ش.	مدرسه عالی پُست و تلگراف	* ۱۳۱۸ ش. آموزشگاه اختصاصی وزارت پُست و تلگراف و تلفن * ۱۳۴۹ ش. مؤسسه آموزش عالی ارتباطات * ۱۳۵۷ ش. دانشکده مهندسی مخابرات * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۳ ش. دانشکده بنیادین در پایه‌گذاری دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. دانشکده بنیادین در پایه‌گذاری دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۲	۱۳۲۶ ش.	مؤسسه هواشناسی و علوم جَوّ	* ۱۳۵۴ ش. آموزشگاه عالی هواشناسی و علوم جَوّ * ۱۳۵۹ ش. انتقال و ادغام در مؤسسه ژئوفیزیک دانشگاه تهران
۳	۱۳۳۳ ش.	مدرسه عالی نقشه‌برداری	* ۱۳۳۳ ش. مدرسه عالی نقشه برداری * ۱۳۴۴ ش. بازنگری در اساسنامه و عنوان تازه: «مؤسسه عالی نقشه‌برداری» * ۱۳۵۵ ش. عنوان تازه: «دانشکده نقشه‌برداری» * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۳ ش. دانشکده بنیادین در پایه‌گذاری دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. دانشکده بنیادین در پایه‌گذاری دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۴	۱۳۳۹ ش.	آموزشگاه عالی اختصاصی راه‌آهن	* ۱۳۱۹ ش. پایه‌گذاری هنرستان فنی راه آهن * ۱۳۳۹ ش. عنوان تازه: «آموزشگاه اختصاصی راه‌آهن» * ۱۳۵۹ ش. به دلیل نداشتن دانشجو در ادغام دانشگاه‌ها و آموزشگاه‌های عالی وارد نشد.
۵	۱۳۴۲ ش.	آموزشگاه عالی فنی راه	* ۱۳۴۲ ش. پایه‌گذاری و وابستگی به وزارت راه و ترابری * ۱۳۵۹ ش. به دلیل نداشتن دانشجو در لایحه قانونی ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی وارد نشد.
۶	۱۳۴۵ ش.	مؤسسه آب‌شناسی ایران	* ۱۳۴۵ ش. پایه‌گذاری و وابستگی به وزارت آب و برق
۷	۱۳۴۸ ش.	مدرسه عالی تلویزیون و سینما	* ۱۳۴۸ ش. پایه‌گذاری و وابستگی به سازمان تلویزیون ملی ایران * ۱۳۵۸ ش. مرکز آموزش فنی صدا و سیما * ۱۳۶۱ ش. دانشکده صدا و سیما * ۱۳۹۱ ش. دانشگاه صدا و سیما * به دلیل نیاز سازمانی و تخصصی صدا و سیما، لایحه قانونی ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را نپذیرفتند.

۸	۱۳۴۸ ش.	انستیتوی تکنولوژی کشور	* ۱۳۴۸ ش. پایه‌گذاری و وابسته به وزارت آموزش و پرورش * به دلیل مخالفت وزارت آموزش و پرورش، لایحه قانونی ادغام دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را نپذیرفتند.
۹	۱۳۵۰ ش.	مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی	* ۱۳۴۹ ش. مؤسسه آموزش فنی نفیسی * ۱۳۵۰ ش. آموزشگاه حرفه‌ای نفیسی * ۱۳۵۱ ش. مؤسسه عالی تکنیکوم نفیسی * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۳ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۱۰	۱۳۵۰ ش.	مدرسه عالی ساختمان	* ۱۳۵۰ ش. پایه‌گذاری و وابسته به دانشکده پلی تکنیک تهران * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۳ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۱۱	۱۳۵۲ ش.	مدرسه عالی فنی	* ۱۳۵۲ ش. پایه‌گذاری * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۳ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۱۲	۱۳۵۵ ش.	دانشکده تربیت دبیر فنی و علوم وابسته به دانشکده پلی تکنیک تهران	* ۱۳۵۵ ش. پایه‌گذاری * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۲ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی
۱۳	۱۳۵۷ ش.	دانشگاه علوم و فنون	* ۱۳۵۷ ش. پایه‌گذاری * ۱۳۵۹ ش. ادغام در مجتمع دانشگاهی فنی و مهندسی * ۱۳۶۳ ش. پذیرش در دانشگاه فنی و مهندسی * ۱۳۶۷ ش. پذیرش در دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

ه) شهید گرانیپایه دانشمند دکتر محمود قندی

محمود قندی (زاده ۱۳۲۳ ش. و شهادت ۱۳۶۰ ش.)

نخستین رئیس دانشکده مهندسی مخابرات پس از انقلاب ۱۳۵۷ ش. و نیز دومین وزیر پست و تلگراف و تلفن

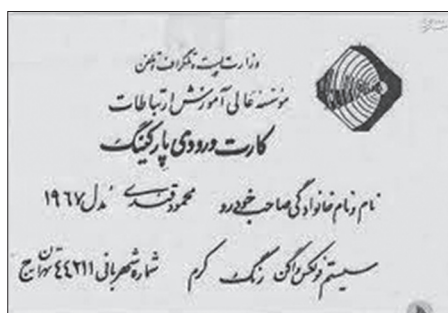
او در تهران زاده شد و تحصیلات ابتدایی و متوسطه را در همین شهر در مدارس محمدی و علوی به پایان رساند و دوره مهندسی مکانیک را در دانشکده فنی دانشگاه تهران، در ۱۳۴۵ ش. گذراند؛ سپس برای ادامه تحصیل به آمریکا رفت و در ۱۳۵۰ ش. دانشنامه دکترای مهندسی خود را از دانشگاه کالیفرنیا در رشته برق و الکترونیک دریافت نمود. در آنجا و با همراهی دوست و هم‌رزم دیرینش شهید دکتر مصطفی چمران «انجمن اسلامی دانشجویان آمریکا و کانادا» را پایه‌گذاری کرد.

پس از بازگشت به ایران به آموزش و پژوهش در دانشکده فنی دانشگاه تهران و دانشکده مخابرات (دانشکده برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی) پرداخت.

در زمان اوج‌گیری مبارزات انقلابی مردم کشور، در ۱۳۵۷ ش. به دلیل فعالیت‌های سیاسی به زندان افتاد و سرانجام بر اثر پیروزی انقلاب آزاد شد. پس از آزادی به ریاست دانشکده مهندسی برق و کامپیوتر دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی رسید. از طرف شورای انقلاب نیز به عنوان دومین وزیر پست و تلگراف و تلفن پس از انقلاب برگزیده شد و مدت دو سال وزارت کرد.

دکتر قندی مطالعات اسلام پژوهی (فلسفه و عرفان) خود را نزد بزرگانی چون حضرت علامه سید محمدحسین طباطبایی و استاد مرتضی مطهری دنبال می‌کرد.

سرانجام ایشان در روز یکشنبه ۷ تیر ۱۳۶۰ ش. در انفجار دفتر حزب جمهوری اسلامی در محله سرچشمه تهران به شهادت رسید.

شهید دکتر محمود قندی

کتابنامه مرجع

فهرست‌نگاری کتاب‌نامه مرجع، بر پایه اطلاعات کتاب‌شناختی کتاب‌نامه هر یک از نوشتارها و بر مبنای منطق حروف الفبای فارسی نام پدیدآورنده، تهیه و تدوین شده است. برای رعایت استاندارد کتاب‌شناسی موجود، کتبه نوشت‌های اختصاصی، روشن‌گری می‌شوند:

کوتبه نوشت س ش ش. چ ج بی تا بی نا بی جا
روشن‌گری سال شماره شمسی چاپ جلد بدون تاریخ بدون ناشر بدون مکان

۱. ----- آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، مهر ۱۳۵۵ ش.
۲. ----- آمار آموزش عالی ایران سال ۱۳۵۸ ش. ج ۱. تهران: مرکز برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، خرداد ۱۳۶۰ ش.
۳. ----- آمار آموزش عالی ایران. ج ۲. تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی. آذر ۱۳۷۰ ش.
۴. ----- آموزش عالی در ایران. شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: مرکز ارزشیابی آموزشی، سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش. نشریه ۱۵ ش.
۵. ----- دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۲ ش.
۶. ----- راهنمای دانشگاه کار. تهران: دفتر مرکزی امور آموزشی دانشگاه کار، تیر ۱۳۵۸ ش.
۷. ----- راهنمای داوطلبان ورود به آموزش عالی، نیمه دوم سال ۱۳۵۵ ش. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، وزارت علوم و آموزش عالی، آبان ۱۳۵۵ ش.
۸. ----- راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی. تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۴ ش.
۹. ----- رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: دفتر طرح‌ها و بررسی‌ها، وزارت علوم و آموزش عالی، خرداد ۱۳۵۱ ش.
۱۰. ----- روزنامه اطلاعات. س ۹. ش ۲۲۵۸. تهران: ۲۰ مرداد ۱۳۱۳ ش.
۱۱. ----- سالنامه و احصایه معارف سال‌های ۱۳۰۹-۱۳۱۰ ش. بی‌جا: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، ۱۳۱۰ ش.
۱۲. ----- سالنامه و احصایه معارف سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ ش. بی‌جا: وزارت معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه، ۱۳۰۸ ش.
۱۳. ----- سالنامه پستی و تلگرافی سال ۱۳۱۵ ش. تهران: وزارت پست و تلگراف و تلفن، اداره آمار. ش ۲۱.
۱۴. ----- سالنامه مؤسسات علمی و فلاحتی کرج. س ۱. بی‌جا: بی‌نا، ۱۳۱۵ ش.
۱۵. ----- سند شماره ۱۶۲۰۱. مرکز اسناد ریاست جمهوری

۱۶. ----- سند شماره ۲۴۰-۰۷/۱۹۰/۲۷. معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران
۱۷. ----- سند شماره ۲۹۷-۳۳/۱۹/۱. معاونت اسناد ملی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران
۱۸. ----- سیر تحول تاریخی مؤسسات آموزش عالی در ایران (اساسنامه‌های مراکز آموزش عالی). تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی. مهر ۱۳۶۱ ش.
۱۹. ----- شناخت مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای موجود کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی هماهنگی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی. اسفند ۱۳۶۰ ش. نشریه ۳.
۲۰. ----- فهرست دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور. تهران: قسمت مدارک تحصیلات داخلی وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
۲۱. ----- قوانین و اساسنامه‌های مصوب دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش. تهران: دفتر امور شوراها، وزارت علوم و آموزش عالی، بی‌تا.
۲۲. ----- کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال ۱۳۶۶ ش. تهران: دفتر امور پژوهشی، معاونت پژوهشی، خرداد ۱۳۶۷ ش.
۲۳. ----- کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی کشور در سال ۱۳۶۸ ش. تهران: دفتر امور پژوهشی، معاونت پژوهشی، مهر ۱۳۶۹ ش.
۲۴. ----- گاهنامه پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی. ج ۱. تهران: کتابخانه پهلوی ۱۳۵۵ ش.
۲۵. ----- گزارش خلاصه‌ای از فعالیت‌های دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور. تهران: اداره کل روابط عمومی وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۵ ش.
۲۶. ----- گزارش طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی در سال‌های ۱۳۶۶ و ۱۳۶۵ ش. تهران: دفتر امور پژوهشی، معاونت پژوهشی، خرداد ۱۳۶۷ ش.
۲۷. ----- مجله ایران‌شهر، ج ۲. کمیسیون ملی یونسکو در ایران. نشریه ۲۲ ش. تهران: چاپخانه دانشگاه تهران، ۱۳۴۲ ش.
۲۸. ----- مجموعه قوانین سال ۱۳۱۰ ش. بی‌جا: وزارت دادگستری، بی‌تا.
۲۹. اسماعیلی کندی، اصغر و رضایی، عرب‌علی. واژه‌نامه آموزش عالی. چ ۱. تهران: بنیاد دانشنامه‌نگاری ایران، ۱۳۸۹ ش.
۳۰. اشک شیرین، سید ابراهیم و رحمانی، حسن. مقاله «کتابشناسی خواجه نصیرالدین طوسی» در کتاب «دانشمند طوس: مجموعه مقالات گردهمایی علم و فلسفه در آثار خواجه نصیرالدین طوسی». به کوشش پورجوادی و وسّیل. چ ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی و انجمن ایران‌شناسی فرانسه در ایران، ۱۳۷۹ ش.
۳۱. اعتمادالسلطنه، میرزا محمدحسن خان. المآثر والآثار یا چهل سال تاریخ ایران در دوره پادشاهی ناصرالدین شاه. به کوشش ایرج افشار. چ ۲. تهران: انتشارات اساطیر، ۱۳۷۴ ش.
۳۲. اعتمادالسلطنه، میرزا محمدحسن خان. صدرالتواریخ. تصحیح محمد مشیری. تهران: انتشارات روزبهان، ۱۳۵۷ ش.
۳۳. اکبرپورشیرازی، محسن و دیگران. تعاریف و مفاهیم آماری علوم، تحقیقات و فناوری. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۷ ش.
۳۴. اکبری، محمدتقی. فرهنگ اصطلاحات علوم و تمدن اسلامی. چ ۳. مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی (ع)، ۱۳۹۰ ش.
۳۵. امینی، محمدمهدی. مقاله «پهلوی، سلسله» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۱. ج ۵. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۷۹ ش.
۳۶. انتظاری، یعقوب. شصت سال آموزش عالی،

۴۶. دهخدا، علی‌اکبر. لغت‌نامه دهخدا. چ ۲. ج ۷ و ج ۱۳. تهران: مؤسسه لغت نامه دهخدا و مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷ ش.
۴۷. رجب، جمیل. مُقَدِّمَه التَّذْکِرَه فی عِلْمِ الهیئَه. برگردان حسن امینی. چ ۱. تهران: مرکز پژوهش میراث مکتوب، ۱۳۹۴ ش.
۴۸. رشید یاسمی، غلامرضا. آیین نگارش تاریخ. به اهتمام عبدالکریم جریزه دار. چ ۱. تهران: انتشارات اساطیر، ۱۳۹۲ ش.
۴۹. رشیدی جزنی، منیر. تاریخچه تحوّل و تغییرات ساختارهای تشکیلات وزارت صنایع و معادن از ۱۲۸۵ تا ۱۳۸۰ ش. تهران: دفتر تشکیلات و بودجه وزارت صنایع و معادن، ۱۳۸۰ ش.
۵۰. سلیمان تپه‌سری، ابوالحسن. مقاله «خواجه» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۱. ج ۱۶. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۹۰ ش.
۵۱. سلیمی، مصطفی. مقاله «هنرستان رنگرزی» در مجله تعلیم و تربیت، س ۲۴، ش ۹. تهران: خرداد ۱۳۲۹ ش.
۵۲. شفیعیها، محمدهادی. خلاصه زندگی‌نامه علمی دانشمندان. زیر نظر فریبرز مجیدی. چ ۱. تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی و شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، ۱۳۷۴ ش.
۵۳. صادقی، زهرا. سیاست‌های صنعتی دوران رضاشاه (۱۳۲۰-۱۳۰۴ ش). تهران: انتشارات خجسته، ۱۳۸۷ ش.
۵۴. صدقی افشار، غلامحسین. سرگذشت سازمان‌ها و نهادهای علمی و آموزشی در ایران. تهران: وزارت علوم و آموزش عالی، ۱۳۵۰ ش.
۵۵. صدیق، عیسی. تاریخ مختصر تعلیم و تربیت. تهران: روشنایی، ۱۳۱۶ ش.
۵۶. صفوی، امان‌الله. روند تکوینی و تطبیقی تعلیم و تربیت جهانی در سده بیستم. تهران: تحقیقات و فناوری در ایران. تهران: مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، ۱۳۸۸ ش.
۳۷. آراسته، حمیدرضا و دیگران. دایرةالمعارف آموزش عالی. چ ۱. ج ۲. تهران: بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی، ۱۳۸۳ ش.
۳۸. آریان پور، امیر حسین. پژوهش. چ ۴. تهران: مؤسسه انتشارات امیر کبیر، ۱۳۶۲ ش.
۳۹. بیات، کاوه. مقاله «بغایری» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۳. ج ۲. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۷۸ ش.
۴۰. بیهقی، علی‌اکبر. بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و پژوهشی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ایران. تهران: مؤسسه تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی، وزارت علوم و آموزش عالی، آبان ۱۳۵۳ ش.
۴۱. جوان، خسرو و داوری، احمد. رشته‌های تحصیلی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا سال ۱۳۵۸ ش. تهران: معاونت آموزشی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۶۲ ش.
۴۲. حرّی، عباس و شاهبدانی، اعظم. شیوه‌های در نگارش‌های علمی: رهنمودهای بین‌المللی. چ ۳. ویراست ۲. تهران: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۸ ش.
۴۳. حسینی، سیّدحجّت‌الحق. ۱۰۰۱ اختراع میراث مسلمانان در جهان، بخش تالیفی دانشوران ماندگار جهان اسلام. ویرایش ۲. تهران: نشر طلایی، ۱۳۹۳ ش.
۴۴. خاقانی، عباس. بررسی تحولات آموزش و پرورش. تهران: دانشکده علوم اجتماعی و مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، ۱۳۵۲ ش.
۴۵. دولت‌آبادی، یحیی. حیات یحیی. ج ۲. تهران: عطار و فردوسی، ۱۳۶۲ ش.

انتشارات رشد، ۱۳۶۶ ش.

۵۷. طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (کتاب اول). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، ۱۳۵۵ ش.

۵۸. طایی پور، علی و دیگران. آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های آموزش عالی کشور (کتاب دوم). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور، آذر ۱۳۵۶ ش.

۵۹. عاقلی، باقر. شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران. ج ۳. تهران: نشر گفتار و نشر علم، ۱۳۸۰ ش.

۶۰. فراستخواه، مقصود. سرگذشت و سوانح دانشگاه در ایران، بررسی تاریخی آموزش عالی و تحولات اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی مؤثر بر آن. مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، ۱۳۸۷ ش.

۶۱. فراستخواه، مقصود. تاریخ هشتاد ساله دانشکده فنی دانشگاه تهران. تهران: نشر نی، ۱۳۹۳ ش.

۶۲. فرحات، هانی نعمان. اندیشه‌های فلسفی و کلامی خواجه نصیرالدین طوسی. برگردان غلامرضا جمشید نژاد اول. چ ۱. تهران: مرکز پژوهشی میراث مکتوب، ۱۳۸۹ ش.

۶۳. قاسملو، فرید. مقاله «تحریر ۳» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۱. ج ۶. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۸۰ ش.

۶۴. قاسمی پویا، اقبال. مدارس جدید در دوره قاجاریه: بانیان و پیشروان. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۷ ش.

۶۵. قوسی‌زاد، پروین. مقاله «دائرالفنون» در دانشنامه جهان اسلام. ج ۱۶. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۹۰ ش.

۶۶. کامران، مرتضی. دیده‌ها و شنیده‌ها، خاطرات میرزا ابوالقاسم خان کمال‌زاده. تهران: نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۳ ش.

۶۷. کانل، و.اف. تاریخ آموزش و پرورش در سده بیستم. ترجمه حسن افشار. تهران: نشر مرکز، ۱۳۶۸ ش.

۶۸. گاهنامه پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی. ج ۱. تهران: کتابخانه پهلوی، ۱۳۵۵ ش.

۶۹. لطیفی نیا، مهشید. روابط ایران و یونسکو (کمیسیون ملی یونسکو در ایران) سال‌های ۵۷-۱۳۲۷ ش. ج ۲. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران، ۱۳۸۵ ش.

۷۰. محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ تحول دانشگاه تهران و مؤسسات عالی آموزشی ایران در عصر خجسته پهلوی. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۵۰ ش.

۷۱. محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران. چ ۲. ج ۲. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۶ ش.

۷۲. محبوبی اردکانی، حسین. تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران. چ ۳. ج ۱. تهران: مؤسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۷۸ ش.

۷۳. مدرّس رضوی، محمد تقی. احوال و آثار خواجه نصیرالدین طوسی. چ ۳. تهران: اساطیر، ۱۳۸۶ ش.

۷۴. مرجانی، بهناز. سیر تکوینی آموزش فنی و حرفه‌ای در ایران. تهران: معاونت آموزش متوسطه فنی و حرفه‌ای وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۷۳ ش.

۷۵. مرسلوند، حسن. زندگی‌نامه رجال و مشاهیر ایران (۱۳۲۰ - ۱۲۹۹ ش.). چ ۲. ج ۱. تهران: انتشارات الهام، بهار ۱۳۷۶ ش.

۷۶. مستوفی، عبدالله. شرح زندگانی من. ج ۳. تهران: انتشارات زوار، ۱۳۷۷ ش.

۷۷. مصاحب، غلامحسین. دایرةالمعارف فارسی. چ ۵. ج ۱. تهران: شرکت کتاب‌های جیبی وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۷ ش.

۸۲. وبگاه دانشکده مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیرکبیر

• Civil.aut.ac.ir

۸۳. وبگاه دانشکده مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

• Mechanical.Kntu.ac.ir

۸۴. یزدانی، مرضیه. اسناد پست و تلگراف و تلفن در دوره رضا شاه. تهران: سازمان اسناد ملی ایران، ۱۳۷۸ ش.

۸۵. یغمایی، اقبال. وزیران علوم و معارف و فرهنگ ایران. چ ۱. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۵ ش.

۷۸. میرابوالقاسمی، رقیه. مقاله «تلگراف» در دانشنامه جهان اسلام. چ ۱، ج ۸. تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، ۱۳۸۳ ش.

۷۹. میراحمدی، مریم. پژوهشی در تاریخ معاصر ایران. مشهد: آستان قدس رضوی (ع)، ۱۳۶۸ ش.

۸۰. نظری، منوچهر. رجال پارلمانی ایران از مشروطه تا انقلاب. تهران: فرهنگ معاصر، ۱۳۸۸ ش.

۸۱. وبگاه دانشکده مهندسی برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی

• Ece.Kntu.ac.ir

(۱) نمایه نام کسان

(الف)

ابن سینا ۱۴۲

ابن مطهر حلی ۱۴۶

أبو شولتر ۴۳

اردبیلی، محمد ۱۳۶

اسماعیلی کندی، اصغر ۳۲، ۱۵۷

اشتررونگ ۴۵، ۴۶، ۴۴

اشک شیرین، سیدابراهیم ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۷

اعتضاد السلطنه، علیقلی خان میرزا، ۳۷، ۳۹، ۴۰

اعتماد السلطنه، میرزا محمد حسن خان ۳۴، ۴۷، ۴۹

۷۱، ۸۱، ۸۹، ۱۵۷

افتخاری، یوسف ۱۱۲

افشار،

~ ایرج ۴۷، ۷۱، ۸۱، ۸۹، ۱۵۷

~ حسن ۳۰، ۳۲، ۱۵۹

اکبرپور شیرازی، محسن ۳۲، ۱۵۷

اکبری، محمدتقی ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۵۷

امام

~ محمد بن علی الجواد ۱۴۶

~ موسی بن جعفر ۱۴۶

امامی، سراج ۱۱۲

امیر کبیر، میرزا تقی خان ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۴۲

امیر نظام گروسی، حسنعلی خان ۴۷

امین الدوله، میرزا هاشم خان ۴۰

امینی،

~ حسن ۱۴۴، ۱۴۷، ۱۵۸

~ محمد مهدی ۱۰۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۵۷

انتظاری، یعقوب ۲۶، ۷۷، ۷۸، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۵۷

آراسته، حمیدرضا ۱۳۰، ۱۴۷، ۱۵۸

آریان پور، امیر حسین ۲۳، ۳۲، ۱۵۸

(ب)

بدیعی ۶۰

بطحایی گلپایگانی، سید محمدتقی ۱۳، ۱۳۴، ۱۳۶

۱۴۱، ۱۴۷

بغایری، عبدالرزاق ۸۷، ۸۸

بیات، کاوه ۸۸، ۸۹، ۱۵۸

بیقهی، علی اکبر ۲۸، ۳۲، ۴۹، ۶۳، ۷۱، ۸۲، ۸۹، ۹۴

۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۱۱، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸

۱۲۲، ۱۵۸

(پ)

پطرس ۴۳

پورجوادی ۱۴۷، ۱۵۷

پهلوی،

~علیرضا ۱۱۱

~محمدرضا ۱۱۱

(ت)

تنکابنی، میرزا طاهر ۱۴۴

توماس، آرنولد ۱۴۶

تهرانی زاده، محسن ۱۳۵

تیمورتاش، مهرپور ۱۱۲

(ج)

جریزه‌دار، عبدالکریم ۳۲، ۱۵۸

جمشید نژاد، غلامرضا ۱۴۷، ۱۵۹

جمیل، رجب ۱۴۴، ۱۴۷، ۱۵۸

جوان، خسرو ۸۱، ۸۳، ۸۹، ۱۰۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۲۴،

۱۵۸، ۱۲۵

(چ)

چمران، مصطفی ۱۵۵

(ح)

حامدی، محمدحسین ۱۳۷

حبیب ابن مظاهر ۸۷

حرّی، عباس ۲۴، ۳۲، ۱۵۸

حسینی، سیدحجت‌الحق ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۵۸

حکمت، علی اصغر ۸۸

(خ)

خاقانی، عباس ۴۹، ۵۲، ۷۱، ۱۵۸

خواجه

~ حافظ شیرازی ۱۴۳

~نصیرالدین محمدبن حسن طوسی ۲۲، ۱۴۱،

۱۴۲، ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۴۵، ۱۴۶

(د)

داشر ۳۹

داوری، احمد ۸۱، ۸۳، ۸۹، ۱۰۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۲۴،

۱۲۵، ۱۵۸

داوود خان [ژان] ۳۵

درخشش، محمد ۹۷

دولت‌آبادی، یحیی ۴۳، ۴۹، ۱۵۷

دهخدا، علی‌اکبر ۲۴، ۳۲، ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۵۸

(ر)

رحمانی، حسن ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۷

رشیدیاسمی، غلامرضا ۲۳، ۳۲، ۱۵۸

رشیدی جزنی، منیر ۴۸، ۴۹، ۱۵۸

رضا خان ۴۸، ۵۲

رضایی، عرب علی ۲۴، ۳۲، ۱۵۷

(ز)

زند،

~کریم خان ۴۵

~محمدرحیم خان ۴۵

(س)

سارتون، جورج ۱۴۶

سپهسالار، میرزاحسین خان ۳۵، ۴۷

سلیمان تپه‌سری، ابوالحسن ۱۴۳، ۱۴۴، ۱۵۸،

سلیمی، مصطفی ۴۹، ۶۶، ۷۱، ۱۵۸

(ش)

شاهبدانی، اعظم ۲۴، ۳۲، ۱۵۸

۱۶۳

(ف)

فتحعلی شاه قاجار ۳۴
فرستخواه، مقصود ۷۷، ۷۸، ۸۴، ۸۹، ۱۵۹
فرحات، هانی نعمان ۱۴۱، ۱۴۶، ۱۴۷، ۱۵۹
فردوست، حسین ۱۱۲
فروغی ذکاءالملک، میرزا محمدحسین ۸۸

(ق)

قاسملو، فرید ۱۴۴، ۱۴۷، ۱۵۹
قاسمی پویا، اقبال ۴۵، ۴۹، ۱۵۹
قندی، محمود ۱۳، ۱۹، ۱۵۵
قوسی‌زاد، پروین ۳۶، ۵۰، ۱۵۹

(ک)

کامران، مرتضی ۴۳، ۵۰، ۱۵۹
کانل.و.اف ۳۰، ۳۲، ۱۶۰
کخال زاده، میرزا ابوالقاسم خان ۵۰، ۱۵۹
کرومر ۴۷، ۶۶، ۱۴۹
کریشش ۳۶، ۳۹
کسائی، جلال ۸۶

(ل)

لانژن ۳۱
لطیفی نیا، مهشید ۵۰، ۶۲، ۷۱، ۱۵۹

(م)

مجیدی، فریبرز ۱۴۷، ۱۵۸
محبوبی اردکانی، حسین ۲۵، ۲۶، ۳۷، ۳۹، ۵۰، ۵۳
۷۱، ۸۲، ۸۹، ۹۵، ۹۸، ۱۵۹
مخبرالدوله، علیقلی خان ۴۰، ۴۱
مدرس رضوی، محمدتقی ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۹

شریف شیرازی، عبدالکریم ۱۴۴
شفیعیها، محمدهادی ۱۴۳، ۱۴۷، ۱۵۸
شیبانی، ابوتراب خان ۴۶

(ص)

صادقی، زهرا ۲۶، ۴۸، ۴۹، ۵۸، ۷۰، ۷۱، ۱۵۸
صدری افشار، غلامحسین ۸۷، ۸۹، ۹۳، ۹۸، ۱۰۰،
۱۰۵، ۱۰۶، ۱۵۸
صدیق، عیسی ۴۹، ۵۲، ۵۳، ۷۱، ۱۵۸
صفوی، امان‌الله ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۱۵۸
صنیع الدوله ۸۷
صوراسرافیل، قاسم ۴۱، ۴۷، ۵۶

(ض)

ضیاء‌الواعظین، سیدابراهیم ۴۵، ۵۴، ۱۴۸

(ط)

طایبی‌پور، علی ۴۹، ۵۹، ۶۴، ۷۱، ۷۸، ۸۰، ۸۱، ۸۲،
۸۴، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۲،
۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶،
۱۵۹
طباطبایی،

~سید ضیاء‌الدین ۵۲
~سید محمدحسین ۱۵۵
طهرانی، شیخ آغا بزرگ ۱۴۶

(ع)

عاقلی، باقر ۱۰۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۵۹
عرضی، مؤیدالدین ۱۴۶
علاء، حسین ۳۹، ۱۱۲

~حبیب‌الله ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲
 ~عبّاس ۱۱۲
 ~علی اصغر خان (مودب‌الدوله) ۱۱۱

(و)

والون ۳۱
 وسل ۱۴۷، ۱۵۷

(ه)

هلاکوخان مغول ۱۴۱
 همایون ۱۱۲

(ی)

یزدانی، مرضیه ۴۱، ۵۰، ۱۶۰
 یغمایی، اقبال ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۶۰

مرسلوند، حسن ۱۰۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۵۹
 مرجانی، بهناز ۱۲۶، ۱۵۹
 مستوفی، عبدالله ۵۰، ۱۵۹
 مشیری، محمد ۴۹، ۱۵۷
 مصاحب، غلامحسین ۴۲، ۵۰، ۱۵۹
 مصدق، محمد ۱۱۲
 مطهری، مرتضی ۱۵۶
 مکنون، رضا ۱۲۰، ۱۳۴، ۱۳۵
 ملّکم خان، میرزا ۳۹
 میرابوالقاسمی، رقیه ۲۶، ۵۰، ۶۲، ۷۱، ۱۵۹
 میراحمدی، مریم ۴۴، ۵۰، ۱۵۹
 میرزا عبدالله ۴۳

(ن)

ناصرالدین شاه ۴۰، ۴۱، ۴۲، ۸۷، ۸۹، ۱۵۷
 نجم‌الدوله، میرزا عبدالغفار ۸۷
 نظری، منوچهر ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۵۹
 نفیسی،

۲) نمایه دانشگاه‌ها

سازمان‌ها و مؤسسه‌ها

الف)

ادارات تابعه راه آهن ۹۳

اداره

~ آمار ۴۷، ۴۹، ۷۱، ۱۵۶

~ آموزش و پرورش ۳۷

~ بی‌سیم پهلوی ۴۷

~ پیشه و هنر استان‌ها ۶۹

~ ثبت‌علایم تجاری و صنعتی ۶۹

~ دفتر وزارتی ۴۷

~ صنعت و معدن ۶۶

~ فرهنگ آذربایجان ۶۶

~ کارگزینی ۴۷

~ کل آموزش وزارت پست و تلگراف و تلفن ۵۹

۶۰

~ کل تجارت ۶۹

~ کل تعلیمات عالییه و روابط فرهنگی وزارت

علوم و آموزش عالی ۶۲

~ کل تعلیمات عالییه وزارت آموزش و پرورش ۶۰

۸۶

~ کل روابط عمومی وزارت فرهنگ و آموزش

عالی ۱۴۰، ۱۴۷، ۱۵۷

~ کل صناعت ۶۹، ۷۰

~ کل فلاح ۶۹

~ کل معارف متحد المآل ۵۴

~ کل هواپیمایی کشوری ۹۷

~ کل هواشناسی ۷۸

~ مرکزی تلگراف ۴۷

~ معادن ۴۸

~ هنرستان‌ها ۷۰

استانداری

~ تهران ۱۳۶

~ سیستان و بلوچستان ۱۳۶

انجمن

~ اسلامی دانشجویان آمریکا و کانادا ۱۵۵

~ ایرانی اخلاق در علم و فناوری ۱۳۴

~ ایرانشناسی فرانسه ۱۴۷، ۱۵۷

~ تأسیس مکاتب ملیه ایرانی ۳۷

~ حمایت از کودکان ۱۱۲

~ خودرو آمریکا ۱۱۲

~ راه و ساختمان ایران ۱۳۴

~ کارهای آبی آمریکا ۱۳۴

~ متخصصان محیط زیست ایران ۱۳۴

~ معارف ۳۷

~ مهندسی برق ایران ۱۳۶

~ مهندسی زلزله ایران ۱۳۵

انستیتو

~ تکنولوژی تهران ۱۴۹

~ تکنولوژی کشور ۷۶، ۷۷، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸

۱۳۱، ۱۵۱، ۱۵۴

آموزشگاه

~ اختصاصی راه آهن ۹۰، ۱۵۳

~ اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن ۱۵۳

~ تلگراف بی‌سیم ایران ۴۱

~ فنی پست و تلگراف ۶۲

آموزشگاه عالی

~ اختصاصی راه آهن ۹۰، ۹۳، ۱۰۹، ۱۱۰

۱۴۹، ۱۵۳

~ اختصاصی وزارت پست و تلگراف و تلفن

۵۹، ۶۱، ۶۲

~ اختصاصی هواپیمایی کشوری ۹۶، ۹۷

۱۱۰، ۱۵۰

~ اختصاصی هواشناسی ۷۸، ۸۰

~ بهداشت مدارس ۱۰۷، ۱۰۸

~ هواشناسی و علوم جو ۱۵۰، ۱۵۳

(ب)

بنگاه راه‌آهن سرتاسری کشور ۹۲
بنیاد

~ پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی
۱۴۷، ۱۵۷

~ دانشنامه‌نگاری ایران ۳۲، ۱۵۷
~ دائرةالمعارف اسلامی ۲۶، ۵۰، ۷۱، ۷۸، ۸۹،
۱۰۰، ۱۱۳، ۱۵۷، ۱۵۸

بیمارستان وزارت اقتصاد ۸۴، ۸۶

(پ)

پژوهشگاه علمی و فنی ۱۴۱

(ت)

تعلیم‌خانه ۳۵
تلگراف‌خانه ۴۱

(ج)

جمعیت شیر و خورشید سرخ ایران ۱۱۲
جونپور کالج‌ها ۳۱، ۳۲
جهاد دانشگاهی ۱۳۰

(د)

دارالفنون ۲۴، ۳۵، ۳۶، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۳، ۴۵، ۵۴،
۸۷، ۱۱۲، ۱۵۹

دانشسرای راهنمایی ۱۰۷، ۱۰۸
دانشکده

~ ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران
۲۵، ۲۶

~ برق ۱۳۳، ۱۳۸، ۱۴۰
~ برق دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین

طوسی ۱۳۶، ۱۴۷، ۱۵۶، ۱۶۰

~ برق و کامپیوتر دانشگاه صنعتی خواجه
نصیرالدین طوسی ۱۳۶، ۱۵۵

~ پزشکی دانشگاه تهران ۱۱۲

~ پلی تکنیک تهران ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳،
۱۲۶، ۱۳۴، ۱۵۰، ۱۵۴

~ تربیت دبیر فنی و علوم پلی تکنیک تهران
۱۲۶، ۱۳۱، ۱۵۰، ۱۵۴

~ حسابداری و علوم مالی نفت ۱۲۷
~ حقوق ۶۷

~ صدا و سیما ۱۰۲، ۱۵۳

~ صنعتی ۸۴

~ علم و صنعت و هنرستان صنعتی نمونه
۱۱۲، ۱۴۹

~ علوم ۸۴، ۱۳۹

~ علوم پایه ۱۳۸

~ علوم اجتماعی ۴۹، ۷۱، ۱۵۸
~ فنی دانشگاه تهران ۸۴، ۸۹، ۱۳۶، ۱۴۹،
۱۵۶، ۱۵۹

~ مخابرات ۲۵، ۱۳۱، ۱۵۵

~ مهندسی برق دانشگاه صنعتی امیرکبیر ۱۳۶
~ مهندسی برق ۱۳۳

~ مهندسی دانشگاه کار و پیشه واحد اصفهان
۱۱۷، ۱۲۱

~ مهندسی دانشگاه کار و پیشه واحد تهران
۱۱۷، ۱۲۲

~ مهندسی دانشگاه کار و پیشه واحد مشهد
۱۱۷، ۱۲۲

~ مهندسی عمران ۱۳۳، ۱۴۰

~ مهندسی عمران دانشگاه صنعتی امیر کبیر
تهران ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۴۷، ۱۶۰

~ مهندسی کشاورزی دانشگاه تهران ۱۴۸

~ مهندسی مخابرات ۱۳۳، ۱۴۹، ۱۵۳، ۱۵۵

~ مهندسی مکانیک ۱۳۲، ۱۴۰

~مهندسی مکانیک دانشگاه صنعتی خواجه
 نصیرالدین طوسی ۱۳۷، ۱۴۷، ۱۶۱
 ~نفت آبادان ۱۴۹
 ~نقشه برداری ۷۷، ۸۳، ۸۴، ۸۷، ۱۳۱، ۱۵۰،
 ۱۵۳
 ~هواشناسی و علوم جو ۱۳۱

دانشگاه

~ایلینویز ۱۳۴
 ~پلی تکنیک تهران
 ~تبریز ۱۳۶، ۱۳۷
 ~تربیت مدرس ۱۳۶
 ~تهران ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۳۲، ۴۵، ۴۹، ۵۰،
 ۷۱، ۷۴، ۸۰، ۸۴، ۸۹، ۹۸، ۱۱۲، ۱۳۶، ۱۴۷، ۱۴۹،
 ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۵۶، ۱۵۸، ۱۵۹، ۱۶۰

~جورج واشنگتن ۱۳۶
 ~شهید رجایی ۱۳۶
 ~صدا و سیما ۱۰۲، ۱۵۴
 ~صنعتی آریا مهر (شریف) ۱۵۰
 ~صنعتی اصفهان ۱۳۹، ۱۵۰
 ~صنعتی امیر کبیر ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۹،
 ۱۴۷، ۱۵۰، ۱۶۰
 ~صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی ۲۲
 ۲۴، ۲۶، ۲۷، ۸۴، ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۳۱،
 ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴،
 ۱۵۵، ۱۵۶، ۱۶۱

~علامه طباطبایی ۱۲۸
 ~علم و صنعت ۱۴۹
 ~علوم و فنون ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۱، ۱۵۲، ۱۵۴
 ~فنی و مهندسی ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۳۹، ۱۴۰
 ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵
 ~کار و پیشه ۱۱۶، ۱۲۰، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۳۱،
 ۱۵۱، ۱۵۲

~کاریدف ۱۳۶

~کالیفرنیا ۱۳۵، ۱۵۵
 ~مازندران ۱۱۲
 ~واشنگتن ۱۳۴
 دبیرستان
 ~تجارت ۵۴، ۶۷
 ~فلاحت ۴۵، ۵۴
 ~فنی مالیّه ۵۴، ۶۷

دفتر

~حزب جمهوری اسلامی ۱۵۵
 ~شورای جذب نخبگان ۱۳۵
 ~طرح‌ها و بررسی‌های وزارت علوم و آموزش
 عالی ۲۹، ۴۹، ۶۳، ۷۱، ۸۱، ۸۲، ۸۷، ۸۹، ۹۰، ۹۳، ۹۴،
 ۹۵، ۹۶، ۹۷، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰،
 ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۴۱، ۱۴۷، ۱۵۶

(ر)

رصدخانه مراغه ۱۴۲

(س)

سازمان

~آسناد و کتابخانه ملی ج.ا. ایران ۲۳، ۵۰،
 ۷۱، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۱
 ~اوقاف ۷۴
 ~اداری تلگراف ۴۰، ۴۱
 ~برنامه ۱۵۰
 ~بهداشت جهانی ۱۱۲
 ~تعلیمات فنی و حرفه ای ۱۰۶
 ~تلویزیون ملی ایران ۱۰۱، ۱۰۲
 ~ثبت اسناد و املاک کشور ۸۲
 ~جغرافیایی کشور ۸۲
 ~جهانی علمی، آموزشی و فرهنگی ملل
 متحد ۲۷

~حفاظت محیط زیست ۱۳۴
 ~راديو تلویزیون ملی ایران ۱۰۲، ۱۰۳، ۱۰۴

۱۵۱، ۱۵۳

~سنجش آموزش کشور ۲۳، ۲۵، ۲۸، ۳۲،

۵۰، ۶۴، ۷۱، ۷۹، ۸۱، ۸۲، ۸۳، ۸۹، ۹۲، ۹۴،

۹۳، ۹۴، ۹۵، ۹۶، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۵، ۱۰۶،

۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۲۳،

۱۲۴، ۱۲۶، ۱۵۶، ۱۵۹

~مدیریت صنعتی ۱۲۷

~نمونه تعلیم و تربیت حرفه ای کشور ۱۴۹

~نقشه برداری کشور ۸۴، ۸۵، ۸۶

~هواشناسی ۷۹، ۸۰

ستاد انقلاب فرهنگی ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲

ش

شرکت مخابرات ایران ۶۳

شورای

~عالی انقلاب فرهنگی ۱۲۷، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۵۵

~عالی آموزش های علمی و کاربردی وزارت

علوم، تحقیقات و فناوری ۱۳۵

~عالی اقیانوس شناسی ۱۳۵

~گسترش آموزش عالی وزارت علوم،

تحقیقات و فناوری ۲۵، ۱۳۴،

~مرکزی دانشگاه ۲۵، ۶۰، ۶۱، ۷۴، ۷۵، ۷۶،

۸۴، ۸۵، ۸۶، ۹۲، ۹۵، ۱۰۷

~مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش

عالی ۱۳۴

ف

فدراسیون کنترل آلودگی آبها در آمریکا ۱۳۴

فرودگاه مهرآباد ۹۵

ک

کمیته

~زلزله شورای پژوهش های علمی کشور ۱۳۵

~ملی برق ایران ۱۳۶

کمیسیون

~بهداشت اتحادیه جمعیت های صلیب

سرخ جهانی ۱۱۲

~عمران و زلزله شورای علمی کشور ۱۳۵

~ملی یونسکوی ایران ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۶۲،

۷۱، ۱۳۴، ۱۵۸، ۱۵۹

م

مجتمع

~آموزشی صنعتی کشور ۱۱۷

~آموزش صنعتی کشور واحد اصفهان ۱۱۸

~آموزشی صنعتی کشور واحد مشهد ۱۲۰

~آموزشی صنعتی واحد تهران ۱۱۸

~آموزشی صنعتی واحد سبزوار ۱۱۹

~آموزشی صنعتی واحد کاشان ۱۱۹

~آموزشی وزارت راه و ترابری ۹۰، ۱۰۹، ۱۱۰،

۱۳۱، ۱۴۹، ۱۵۱

~دانشگاهی علوم اداری و بازرگانی ۱۲۷،

۱۳۱، ۱۵۲

~دانشگاهی فنی و مهندسی ۱۱۶، ۱۲۰،

۱۲۵، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۷،

۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۲، ۱۵۳، ۱۵۴، ۱۵۵

~دانشگاهی ادبیات و علوم انسانی ۱۲۷،

۱۲۸، ۱۳۱

~دانشگاهی هنر ۱۲۷، ۱۳۱

مجلس

~سنا ۱۱۲

~شورای ملی ۳۵، ۴۱، ۴۲، ۴۸، ۴۹، ۷۵، ۱۱۲

~مؤسسان ۵۲

مدرسه

~آب شناسی ایران ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۳۲، ۱۵۱، ۱۵۴
~آموزش عالی تکنیکوم نفیسی ۹۰، ۹۴، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۳۲، ۱۵۱، ۱۵۴
~آموزش فنی نفیسی ۱۵۴
~انتشارات امیرکبیر ۳۲، ۵۰، ۱۵۹، ۱۵۸
~پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی ۲۳، ۲۶، ۳۲، ۷۸، ۱۲۸، ۱۳۵، ۱۵۷، ۱۵۸
~تحقیقات و برنامه‌ریزی علمی و آموزشی ۴۹، ۶۳، ۶۵، ۷۱، ۷۷، ۸۰، ۸۱، ۸۷، ۸۹، ۹۳، ۹۵، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۱۸، ۱۱۹، ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۵۶، ۱۵۸
~تربیت مرتبی امور هنری ۱۰۷، ۱۰۸
~تکنولوژی ساختمان ۱۱۳
~چاپ و انتشارات دانشگاه تهران ۳۲، ۵۰، ۷۱، ۱۴۷، ۱۵۸، ۱۵۹
~خدمات فرهنگی رسا ۷۸
~رنگ‌رزی دولتی ۴۶
~ژئوفیزیک دانشگاه تهران ۸۰، ۱۵۰، ۱۵۳
~عالی آموزش ارتباطات ۲۵، ۶۲، ۶۳، ۶۴، ۶۵، ۷۷، ۱۴۹، ۱۵۳
~عالی نقشه برداری ۸۲، ۸۳، ۱۵۳
~عالی ساختمان ۱۵۱
~علوم بانکی ۱۲۷
~لغت نامه دهخدا ۳۲، ۱۵۸
~مطالعات و تحقیقات اجتماعی ۴۹، ۷۱، ۱۵۸
~هواشناسی و علوم جو ۷۸، ۸۰، ۱۵۰، ۱۵۳

(و)

واحد علوم و تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی ۱۳۶
وزارت
~اقتصاد ملی ۴۸، ۶۹، ۷۰

~پُست و تلگراف ۵۶، ۵۷، ۵۸
~تجارت ۶۷
~صنعتی دولتی تهران ۴۵، ۴۶
~صنعتی فارس ۴۵، ۴۶، ۱۴۸
~عالی ایران زمین ۱۲۷
~عالی بازرگانی ۱۲۷
~عالی بیمه ۱۲۷
~عالی پُست و تلگراف ۲۲، ۵۳، ۵۴، ۱۵۳
~عالی تلویزیون و سینما ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۳۲، ۱۵۱، ۱۵۳
~عالی خدمات جهان‌گردی و اطلاعات ۱۲۷
~عالی ساختمان ۱۱۳، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۶، ۱۳۲، ۱۵۴
~عالی فنی تهران ۱۲۳، ۱۳۲، ۱۵۱
~عالی مهمان‌داری و خدمات پروازی ۱۲۷
~عالی مهندسی طُرق و شوارع ۵۶
~عالی نقشه‌برداری ۸۱، ۸۲، ۸۴، ۸۵، ۸۸، ۱۵۰، ۱۵۳
~عالی هتلداری ۱۰۸
~فنی تلگراف ۴۱
~نظام ۵۴، ۸۷
~نظامی اصفهان ۳۷
~نظام تهران ۳۷

مرکز

~آموزش فنی صدا و سیما ۱۰۲، ۱۵۳
~آموزش مدیریت دولتی ۱۲۷
~برنامه‌ریزی آموزشی ۱۲۰، ۱۲۳، ۱۵۶
~پژوهشی میراث مکتوب ۱۴۷، ۱۵۸
~تحقیقات انرژی در ایران ۱۳۶
~مطالعات مدیریت ایران ۱۲۷

مؤسسه

~آموزش تربیت معلم فنی و حرفه‌ای
پسران ۱۵۰

~ آب و برق ۱۵۰، ۱۵۳

~ آموزش و پرورش ۶۰، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۸۵، ۸۶، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۵۱، ۱۵۴، ۱۵۹

~ بازرگانی و پیشه و هنر ۴۷، ۱۱۲

~ پیست و تلگراف ۴۱، ۲۵، ۴۲، ۴۷، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۱۴۸، ۱۴۹

~ پیست و تلگراف و تلفن ۲۵، ۴۷، ۴۹، ۵۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۷۱، ۱۴۸، ۱۵۳، ۱۵۵، ۱۵۶

~ پیشه و صنعت ۵۳

~ پیشه و هنر ۴۶، ۶۶، ۶۹، ۷۰

~ تجارت و فلاح ۶۷

~ جنگ ۴۱، ۵۲، ۵۶، ۷۸، ۸۱، ۱۴۹، ۱۵۰

~ خارجه ۳۵، ۳۷

~ دادگستری ۴۹، ۵۹، ۷۱، ۱۵۷

~ راه و ترابری ۷۸، ۹۰، ۹۴، ۹۶، ۹۷، ۱۰۹، ۱۱۰

~ ۱۳۱، ۱۳۵، ۱۵۰، ۱۵۱، ۱۵۳

~ صنایع و معادن ۴۹، ۶۹، ۷۰، ۱۵۸

~ طرُق و شوارع ۴۸، ۶۹، ۱۴۹

~ علوم و آموزش عالی ۲۵، ۲۶، ۲۸، ۲۹، ۳۲، ۴۹، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۷۱، ۷۴، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۷۸

~ ۸۱، ۸۹، ۹۰، ۹۳، ۹۵، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۲، ۱۰۳

~ ۱۰۴، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۶

~ ۱۲۶، ۱۳۰، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۸

~ علوم، تحقیقات و فناوری ۲۶، ۱۳۴، ۱۳۵

~ فرهنگ و آموزش عالی ۴۹، ۵۶، ۷۱، ۸۱، ۸۵

~ ۸۹، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۹، ۱۱۳، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۲۷

~ ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۹، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۷

~ ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۶

~ فرهنگ و هنر ۷۴، ۱۳۰

~ فواید عامه ۳۹، ۴۷، ۴۸، ۶۷، ۶۹

~ فواید عامه و تجارت ۴۷

~ مالیّه (دارایی) ۶۷

~ معارف ۴۲، ۴۳، ۴۴، ۴۶، ۶۷

~ معارف و اوقاف و صنایع مستظرفه ۴۹، ۵۳

~ ۵۴، ۷۱، ۱۵۶

~ نیرو ۹۸

(ه)

هنرستان

~ حرفه‌ای نمازی شیراز ۱۵۰

~ صنعتی اصفهان ۱۴۹

~ صنعتی اهواز ۱۵۰

~ صنعتی اُرت تهران ۱۵۰

~ صنعتی اُرت شیراز ۱۵۰

~ صنعتی تبریز ۵۴، ۶۶، ۱۴۹

~ صنعتی تهران ۷۴، ۱۴۸

~ صنعتی دولتی ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۵۴

~ صنعتی فارس ۴۵، ۴۷، ۵۴

~ صنعتی قزوین ۱۵۰

~ فتنی راه آهن ۹۰، ۱۴۹

~ صنعتی رشت ۱۵۰

~ صنعتی رنگرزی ۵۴، ۱۴۹

~ صنعتی زاهدان ۱۵۰

~ صنعتی نساجی ۱۴۹

~ نسوان ۷۰

هنرسرای

~ بهبهانی ۱۲۶، ۱۵۰

~ عالی ۷۷، ۱۴۹

(ی)

یونسکو ۲۷

۳) نمایه اسناد، کتاب ها،

مقالات و مجلات

۱۰۰۱ اختراع میراث مسلمانان در جهان ۱۴۷، ۱۵۸

(الف)

احوال و آثار خواجه نصیرالدین طوسی ۱۴۷، ۱۵۹

اخلاق ناصری ۱۴۳

اساس الاقتباس ۱۴۲

اسناد پست و تلگراف و تلفن در دوره رضا شاه

۴۱، ۵۰، ۱۶۰

آمار آموزش عالی ایران ۲۶، ۴۹، ۷۱، ۸۱، ۸۹، ۹۳،

۹۸، ۱۰۰، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۴۷،

۱۵۶

آمار آموزش عالی ایران از ۱۳۱۸ تا ۱۳۵۵ ش. ۴۹

۷۱، ۹۸، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۵۶

آمار آموزش عالی ایران سال ۱۳۵۸ ش. ۱۲۳، ۱۵۶

آموزش عالی در ایران: شناسایی رشته‌های

آموزش عالی کشور (کتاب دوم) ۴۹، ۷۱، ۸۱، ۸۹،

۱۰۰، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۶، ۱۵۸

آموزش عالی در ایران: دانشگاه‌ها و مؤسسات

آموزش عالی (کتاب اول) ۷۱، ۸۱، ۸۹، ۹۳، ۹۵،

۹۸، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۵۹

اندیشه‌های فلسفی و کلامی خواجه نصیرالدین

طوسی ۱۴۷، ۱۵۹

اوصاف الاشراف ۱۴۳

آیین نگارش تاریخ ۲۳، ۳۲، ۱۵۸

(ب)

بررسی آماری در مورد اعضای هیأت آموزشی و

پژوهشی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی در

ایران ۳۲، ۴۹، ۶۳، ۷۱، ۸۹، ۹۴، ۹۵، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰،

۱۰۶، ۱۱۱، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۵۸

بررسی تحولات آموزش و پرورش ۴۹، ۷۱، ۱۵۸

بیست باب در معرفت اسطرلاب ۱۴۳

(پ)

پژوهشی در تاریخ معاصر ایران ۴۴، ۵۰، ۱۵۹

پنجاهمین سال مرکز آموزش وزارت پست و

تلگراف و تلفن: دانشکده مخابرات ۲۵

(ت)

تاریخ آموزش و پرورش در سده بیستم ۳۲، ۱۵۸

تاریخ تحول دانشگاه تهران و مؤسسات عالی

آموزشی ایران در عصر خجسته پهلوی ۸۹، ۹۸،

۱۵۹

تاریخ مختصر تعلیم و تربیت ۴۹، ۷۱، ۱۵۸

تاریخ مؤسسات تمدنی جدید در ایران ۲۵، ۵۰،

۱۵۹، ۷۱

تاریخ هشتاد ساله دانشکده فنی دانشگاه تهران

۸۹، ۱۵۹

تاریخچه تحول و تغییرات ساختارهای تشکیلات

وزارت صنایع و معادن از ۱۲۸۵ تا ۱۳۸۰ ش. ۴۹،

۱۵۸

تحریر اصول اقلیدسی ۱۴۴

تحریر مجسطی بطلمیوس ۱۴۴

التذکره فی علم الهیئه ۱۴۳

تطبيق گاهنامه‌ها ۲۳

تعاریف و مفاهیم آماری علوم، تحقیقات و فناوری

۳۲، ۱۵۷

تنسوق نامه (کانی‌شناسی) ۱۴۳

(ج)

جوامع الحساب بالتخت والتراب ۱۴۲

چ

چهل سال تاریخ ایران در دوره پادشاهی ناصرالدین شاه ۸۹، ۱۵۷

ح

حیات یحیی ۴۳، ۴۹، ۱۵۸

خ

خلاصه زندگی نامه علمی دانشمندان ۱۴۷، ۱۵۸

د

دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. ۴۹، ۷۱، ۸۱، ۸۹، ۹۵، ۹۸، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۵۶

دانشمند طوس: مجموعه مقالات گردهمایی علم و فلسفه در آثار خواجه نصیرالدین طوسی ۱۴۷، ۱۵۷

دانشنامه جهان اسلام ۲۶، ۷۸، ۸۹، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۴۷، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۵۹

دائرةالمعارف آموزش عالی ایران ۲۶

دائرةالمعارف فارسی ۵۰، ۱۵۹

دفترچه دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و رشته‌های تحصیلی سال ۱۳۵۱ ش. ۲۶
دیدها و شنیده‌ها، خاطرات میرزا ابوالقاسم خان کحال زاده ۵۰، ۱۵۹

ر

راهنمای دانشگاه کار ۱۲۳، ۱۵۶

راهنمای داوطلبان ورود به آموزش عالی، نیمه دوم سال ۱۳۵۵ ش. ۸۹، ۹۳، ۹۵، ۹۸، ۱۵۶

راهنمای رشته‌های تحصیلی، شرایط اختصاصی و نحوه انتخاب دانشجو در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ۴۹، ۷۱، ۸۱، ۹۸، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۱۶، ۱۲۳، ۱۲۶، ۱۵۶

راهنمای مؤسسه عالی آموزش ارتباطات ۲۵
رجال پارلمانی ایران از مشروطه تا انقلاب ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۵۹

رساله الشافیه ۱۴۳

رساله دوازده امام ۱۴۱

رشته‌های تحصیلی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ایران بر اساس مصوبات مراجع ذیربط از سال ۱۳۰۱ تا سال ۱۳۵۸ ش. ۸۱، ۸۹، ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۲۶، ۱۵۸

رشته‌های تحصیلی موجود در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی کشور ۹۳، ۹۵، ۹۸، ۱۰۰، ۱۰۹، ۱۱۳، ۱۲۶، ۱۵۷

روابط ایران و یونسکو (کمیسیون ملی یونسکو در ایران) سال‌های ۵۷-۱۳۲۷ ش. ۷۱، ۱۶۰
روزنامه اطلاعات ۴۱، ۴۹، ۱۵۶

روند تکوینی و تطبیقی تعلیم و تربیت جهانی در سده بیستم ۳۲، ۱۵۸

ز

زندگی‌نامه رجال و مشاهیر ایران (۱۳۲۰ - ۱۲۹۹ ش.) ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۵۹
زیج ایلخانی ۱۴۳

س

سالنامه و احصائیه معارف سال‌های ۱۳۰۷ و ۱۳۰۸ ش. ۴۹، ۵۱، ۱۵۶

سالنامه و احصائیه معارف سال‌های ۱۳۰۹-۱۳۱۰ ش. ۴۶، ۴۹، ۱۵۶

سالنامه پستی و تلگرافی سال ۱۳۱۵ ش. ۴۹، ۷۱، ۱۵۶

سالنامه مؤسّسات علمی و فلاحتی کرج ۴۵، ۴۹،
۱۵۶

سرگذشت سازمان‌ها و نهادهای علمی و آموزشی
در ایران ۸۹، ۹۳، ۹۸، ۱۶۰
سند شماره ۱۶۲۰۱ مرکز اسناد ریاست جمهوری
۱۵۸، ۷۱، ۵۷، ۴۹، ۲۵

سند شماره ۲۴۰-۲۷/۱۹۰/۰۷-۲۷ معاونت اسناد ملی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران ۷۰، ۷۱،
۱۵۶

سند شماره ۲۹۷-۱/۱۹/۳۳-۲۹۷ معاونت اسناد ملی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی ج.ا.ایران ۶۹، ۷۱،
۱۵۸

سی فصل در تقویم ۱۴۳

سیاست‌های صنعتی دوران رضاشاه (۱۳۲۰-۱۳۰۴
ش.) ۴۹، ۷۱، ۱۶۰

سیر تحوّل تاریخی مؤسّسات آموزش عالی در
ایران (اساسنامه‌های مراکز آموزش عالی) ۸۹،
۱۵۸

سیر تکوینی آموزش فتی و حرفه‌ای در ایران
۱۲۷، ۱۶۱

ش

شرح حال رجال سیاسی و نظامی معاصر ایران
۱۰۰، ۱۱۳، ۱۵۹

شصت سال آموزش عالی، تحقیقات و فناوری در
ایران ۲۶، ۷۸، ۱۲۸، ۱۵۷
شناخت مراکز آموزش فتی و حرفه‌ای موجود
کشور ۱۰۹، ۱۵۷

ص

صدرالتواریخ ۳۴، ۱۵۷

صلوات خواجه نصیر ۱۴۱

ف

فرهنگ اصطلاحات علوم و تمدن اسلامی ۱۴۷، ۱۵۷
فهرست دانشگاه‌ها و مؤسّسات آموزش عالی
کشور ۹۸، ۱۵۷

ق

قوانین و اساسنامه‌های مصوّب دانشگاه‌ها و
مؤسّسات آموزش عالی کشور تا سال ۱۳۴۹ ش.
۴۹، ۷۱، ۸۹، ۹۳، ۹۸، ۱۰۹، ۱۵۸

ک

کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی در
سال ۱۳۶۶ ش. ۱۴۷، ۱۵۷

کارنامه پژوهشی وزارت فرهنگ و آموزش عالی
کشور در سال ۱۳۶۸ ش. ۱۴۷، ۱۵۷
کشف القناع عن أسرار شكل القطاع ۱۴۳

گ

گاهنامه پنجاه سال شاهنشاهی پهلوی ۴۹، ۱۵۷
گاهنامه تطبیقی ۲۳

گزارش خلاصه‌ای از فعالیت‌های دانشگاه‌ها و
مراکز آموزش عالی کشور ۱۴۷، ۱۵۷
گزارش طرح‌های تحقیقاتی دانشگاه‌ها و مراکز
تحقیقاتی وابسته به وزارت فرهنگ و آموزش عالی
در سال‌های ۱۳۶۶ و ۱۳۶۵ ش. ۱۴۷، ۱۵۷

ل

لغتنامه دهخدا ۲۴، ۳۲، ۱۴۷، ۱۵۸

المآثر و الآثار ۸۹، ۱۵۷

(م)

مُتَوَسِّطَات ۱۴۴

مجله ایران شهر ۱۴۷، ۱۵۷

مجله تعلیم و تربیت ۴۹، ۱۵۸

مجموعه قوانین سال ۱۳۱۰ ش. ۷۱، ۱۵۷

مدارس جدید در دوره قاجاریه: بانیان و پیشروان

۴۹، ۵۹

مقاله بغیری ۸۹، ۱۵۸

مقاله پهلوی ۷۸

مقاله پهلوی، سلسله ۱۰۰، ۱۱۳، ۱۵۷

مقاله تحریر ۳، ۱۴۷، ۱۵۹

مقاله تلگراف ۵۰، ۷۱، ۱۵۹

مقاله خواجه ۱۴۷، ۱۵۸

مقاله دارالفنون ۵۰، ۱۵۹

مقاله دائرةالمعارفی تلگراف ۲۶

مقاله کتابشناسی خواجه نصیرالدین طوسی ۱۴۷،

۱۵۷

مقاله هنرستان رنگرزی ۴۹، ۷۱، ۱۵۸

مقدمه التذکره فی علم الهیئه ۱۴۷، ۱۵۸

مکتب تحریر ۱۴۴

(و)

وزیران علوم و معارف و فرهنگ ایران ۱۰۰، ۱۱۳،

۱۶۰

۱۷۵

History of **K. N. Toosi** University of Technology

**The First University of
Technology in Iran**

1928 to 1988

S.Hojjatolhagh Hosseini (Ph.D)

December, 2015